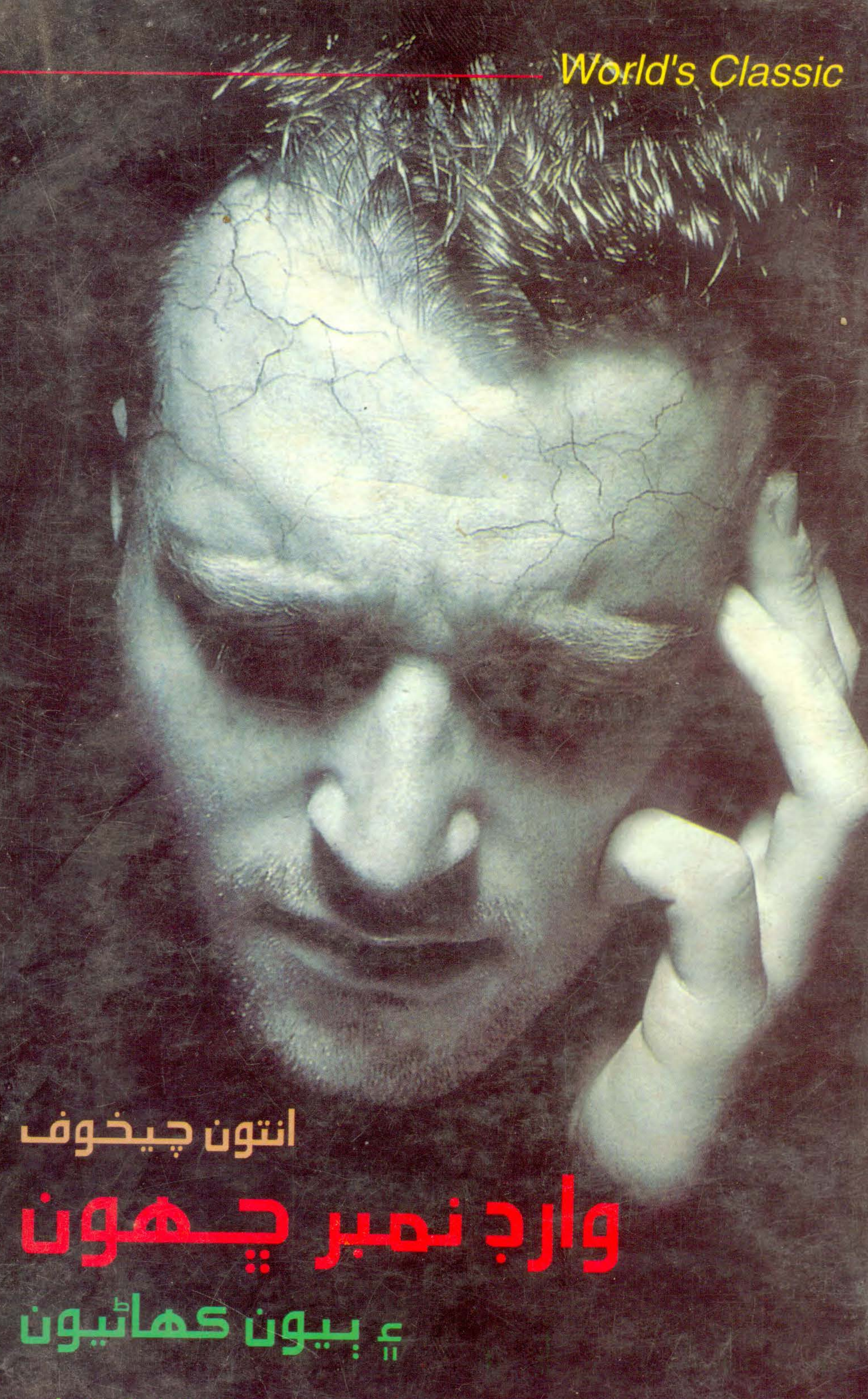

World's Classic

انتون چيخوف

وارڊ نمبر ڇهون

۽ ٻيون ڪهاڻيون

انتون چيخوف

وارڊ نمبر ڇهون

۽ ٻيون ڪهاڻيون

انتون چيخوف

وارڊ نمبر ڇهون

۽ ٻيون ڪهاڻيون

سنڌيڪار: اسلم خواجا

سنڌ پبليشنگ هائوس - ڪراچي

انتون چيخوف

وارڊ نمبر ڇهون ۽ ٻيون ڪهاڻيون

سنڌيڪار: اسلم خواجا
(سڀ حق ۽ واسطا اداري وٽ محفوظ)
ڇاپو پهريون: جنوري 1999ع
تعداد: هڪ هزار
ڇپيندڙ: سنڌ پبلشنگ هائوس ڪراچي
A-35 نيشنل آٽو پلازه، مارسٽن روڊ، ڪراچي-74400
فون: 7736738
قيمت: 100 رپيا

Copyright (c) S.P.H. Karachi 1998
All rights reserved

Anton Chekov
Ward No. 6 and other stories

Translated from English by Aslam Khwaja
All rights reserved for SPH, Karachi.
First edition: January 1999
Published by: Sindh Publishing House
A-35, National Auto plaza, Marston Road, Karachi-74400. Ph: 7736738
Printed from: Zaki Sons Priter, I.I. Chundrigar Road, Karachi.
Price: Rs: 100

پبلشر جو نوٽ

هاٿي جڏهن ته هرڪو چٽو هجومن هوندي به شديد هيڪلائپ جو ماريل آهي، توڻي جو سائنس اسان کي دنيا جون انيڪ لذتون دريافت ڪري ڏنيون آهن تڏهن به هڪ عجيب اٽڪ ۽ پَٽَ اسان پنهنجي اندر ۾ محسوس ڪيون ٿا. اها ڇا آهي ۽ ڇو آهي؟

ماٿهو ماٿهوءَ سان بلا سبب ملڻ کان لنوائڻ لڳو آهي. جي ڪٿي ڪن مجبورين سبب هو ملي به ٿو ته اڪيچار چهرا پنهنجي مک تي چاڙهي ملي ٿو ۽ هليو ٿو وڃي.

پوءِ هاٿي ان اهڙي صورت حال کي يلا منهن ڪيئن ڏئي سگهجي ٿو؟ ماٿهو ماٿهوءَ کان پري ڇوٿو ٿيندو وڃي! مان سمجهان ٿو ته انهيءَ ڏکي سوال جو بهتر جواب فلسفي ۽ منطق مان ته ضرور ملي سگهي ٿو پر ان کان به وڌيڪ سولائي ۽ پڌرائي سان اسان ان ويدن جو سَرو ڪهاڻين مان لهي سگهون ٿا.

اداري ياران ڪهاڻين جا ڪتاب شايع ڪرڻ جو اصل مقصد به اهو ئي آهي. سو هي ڪتاب "وارڊ نمبر ڇهون ۽ ٻيون ڪهاڻيون" پڻ ان ئي سلسلي جي ڪڙي سمجهي وڃي.

باقي اهو ته اسان تي ئي ڇڏيل آهي ته اسان آخر ڪهاڻين مان ڇا ٿا طلبيون. نه ته مان سمجهان ٿو ته انساني نفسيات، طلب، ڏک، هيڪلائپ ۽ خواهش وارن نقطن تي جيترو بهتر ۽ ڪليو انتون چيخوف لکيو آهي سو ڏاڍو اعليٰ ۽ بهتر آهي.

انعام عباسي

چيخوف انتون پاولووچ

ڄم: 29 جنوري 1860ع
لاڏاڻو: 15 جولاءِ 1904ع

هن هڪ ڀيرو مون کي ڪوٺ ڏني، ته آئون سندس رهائش واري ٻوٽ 'ڪچڪ ڪوئي' گهمڻ اچان. جتي ڪيس هڪ ننڍڙو پٽ جو ٽڪر ۽ ٻه ماڙ اڇو گهر آهي، جيڪو بعد ۾ هن مون کي ڏيکاريو، ۽ پنهنجي ننڍڙي جاگير جو سير ٻه ڪرايائين. مون کي ياد آهي، ته هو ڏاڍي جوش ۾ چئي رهيو هئو: "جيڪڏهن مون وٽ ڳچ جيترا ڏوڪڙ هجن، ته جيڪر هتي هڪ روشن ۽ هوادار اسپتال جوڙايان، جيئن ٻوڙن جا بيمار اسڪول ماستر لُٽي اچي آرام وٺن، ان کان سواءِ هڪ لائبرري ٻه بهترين نموني جي ٺهرايان، ۽ موسيقيءَ جا سڀ اوزار رکرائي، هڪ ڦلدار باغيچو ٺهرائي، پوءِ ٻيهي موسميات ۽ زراعت متعلق ليڪچر ڏيان.... ۽ بس ڳالهائيندو رهان- جهونا! آئون سمجهان ٿو ته

ماسترن کي هر شئي جو پتو هجڻ کپي.“

ڳالهائيندي ڳالهائيندي اوچتو هو خاموش ٿي ويو، ۽ اچي ڪنگهڻ ۾ ڇٽڪيو، پر ڪنگهندي به مون ڏانهن نهاري مشڪندو رهيو. سندس پيار ڀري مشڪ ۾ بي پناه محبت پلٽيا ٿي ڏنا، جنهن اڳلي کي سندس گفتگو ڏيان سان ٻڌڻ تي مجبور ٿي ڪيو. هن وري سلسلو جوڙيندي پڇيو: ”تون منهنجن انهن خوابن کي ٻڌي ڪَڪِ ته ڪين ٿئين ڇا؟ مون کي ته هن موضوع تي ڳالهائڻ ۾ مزو ايندو آهي- ڪاش توکي روس جي چالاڪ، سُپٽين ۽ علم پرور استادن جي اهميت جي خبر هجي! روس ۾ اسان کي استادن لاءِ هڪ خاص قسم جو ماحول پيدا ڪرڻ کپي، ڇو ته اسين سمجهون ٿا ته، جسيتائين عام ماڻهو گهڻ پاسائون شعور حاصل نٿا ڪن، تيستائين اسانجو وطن هڪ اهڙي غير معياري مصالحي ۽ پيلين سرن سان جُڙيل گهر وانگر هوندو، جنهن ٺهڻ کان پوءِ ٿورڙي ئي عرصي ۾ اچي ڦهڪو ڪيو هجي. آئون سمجهان ٿو ته هڪ استاد کي اهڙو مڪمل فنڪار ۽ ڪلاڪار هجڻ کپي، جنهن کي لازمي طور تي پنهنجي پيشي سان بيحد چاهه هجي. جڏهن ته اسان جا استاد اهڙا اڌ پڙهيل درويش آهن، جن کي جڏهن ٻار پڙهائڻ لاءِ ٻهراڙين ڏي موڪلجي ٿو، ته ڪنجهندا ۽ ڪُرڪندا ائين ٿا وڃن، ڄڻ ته ڪين ڪوئي-روس مان لوڏي ٿو ڪڍي..... پر حقيقت ۾ هو ويچارا به ته ڏاڍا ڏتڙيل آهن، بکن ۾ پاهه پيا ٿين، ۽ هر وقت مرڻ جو خطرو پيو مٿن لامارا ڏئي. انهيءَ جي برعڪس استاد ته ٻهراڙيءَ جو اهو شخص هئڻ گهرجي، جيڪو هر سوال جو جواب فٽافٽ ڏيئي، هارين نارين کي مطمئن ڪري سگهي، ۽ سندسن نظرن ۾ پنهنجو مرتبو وڌرائي، ايترو بلند ڪري، جو ڪوبہ ڏانهس آڱر به کڻي نه سگهي....“

”اسان جي ملڪ ۾ ڪنهن به ذميوار ماڻهوءَ کي پنهنجي عزت جي ڪابہ پرواه ڪونهي. انهن ماڻهن ۾ پوليسوارا، دڪاندار، پادري، اسڪولن جا سرپرست، معززين ۽ اهڙا آفيسر، جن کي اسڪول جو انسپيڪٽر سڏيو ويندو آهي، سي سڀ شامل آهن. اسان جي اسڪولن جا انسپيڪٽر صاحب سمجهن ٿا، ته اسڪولن جي وڌاري ۽ ترقيءَ ۾ دلچسپي وٺڻ بدران، سندن ذميواري رڳو ليٽر ڪڍڻ ۽ حڪم ناما جاري ڪرڻ آهي. اها ڪيڏي نه ناانصافي آهي! هائي ٻڌايو ته هي مسڪين، جن وٽ پائڻ لاءِ ليڙون آهن ۽ سيءَ ۾ پيا ڪنبن، سي ڏنل اسڪولن جي ڀوساٽيل ڪمرن ۾ پيا آهن. جتي جي گاسليٽي اسٽوين جي ٻانس، سندن صحت جو اهڙو ته ٻيڙو ٻوڙي ڇڏيو آهي، جو ٽيهن ورهين جي عمر تائين پهچندي، هو بيمارين جي ڳنڍڙي ٻڌجيو وڃن ۽ سهڪي سهڪي،

سنڌن جي سور ۽ سلھ جھڙين خطرناڪ بيمارين ۾ گھيرجيو وڃن. اھا اسان سيني جي توھين آھي ت اسان جا استاد، سال مان نو مھينا سنياسين وانگر بنواس ۾ گذاريندي، ايڏي اڪيلائي جو شڪار رھن ٿا. سنڌن آسپاس ماٹھو ني ڪونھي، جنھن سان ڳالھائي ٻولھائي سگھن، ۽ ن ڪو وٽن ڪتاب يا اھڙي ڪا ٻي وندر جي شئي آھي، جنھن سان روح ريجھائين. نتيجي ۾ ھو طبيعت منجھ صفا چِسا ٻڄيو ٿا وڃن. اُھر زھر ڪري اتفاق سان، جيڪڏھن ھو ڪو ميل ميلاپ جو موقعو ڪڍي مجلس مچائين ٿا، ت ماٹھو کين مريض سمجھي، سنڌن ويجھو وڃڻ کان ڪترائين ٿا. اھي گندا لفظ استعمال ڪري ٺگ ماٹھو سچ پچ ت خطرناڪ احمقپڻي جون سيئي حدون ٽپي وڃن ٿا....... اسان ڪي اھو سڀ ڪجھ پسي شرم کان ھڏي مرڻ ڪپي، جيڪي انسان ذات جو عظيم سرمايو آھن، اسان اھڙن اتم ماٹھن، جو مذاق اڏائي مٽن ڪيڪراٽ ڪريون ٿا. آئون ڪنھن استاد جي سامھون ايندو آھيان، ت مون ڪي ڏاڍي ادنگي ڪيفيت محسوس ٿيندي آھي. ڇو ت سنڌن فقيراٹا حال ۽ ذلت ڀري زندگي ڏسي، ڪنھن حد تائين، آئون پنھنجي ذات ڪي ب ان سڄي صورت حال لاءِ ذميوار محسوس ڪندو آھيان- سچ پچين ت اھا حقيقت آھي!!"

جھٽ ڪن لاءِ ھو چپ ٿي ويو ۽ پنھنجون ٻانھون ڪولي، ھورڙيان چوڻ لڳو: "اسان جو روس ڪيڏو ن عجيب ۽ غريب ملڪ آھي!"

انھيءَ ڪيفيت ۾ رھندي اوچتو گھري غم جي چادر سنڌس اکڙين ۾ اونداھي اوتي ڇڏي، ۽ سنڌس عمدين اکين جي ڪنڊن وٽ گھنجن جا جھڳٽا اچي بيٺا، جن سنڌس نگاھن ڪي وڏيڪ گھرو ٻٽائي ڇڏيو. انھيءَ کان پوءِ ھو چوڏاري نھاريندي، پنھنجو پاڻ ڪي مسرور ڪندو رھيو، ۽ چيائين: "ڪيڏانھن وئين، اوري ت اچ! مون ھڪ لبرل اخبار ۾ تنھنجي خلاف ھڪ ڏکھو مضمون لکيو آھي، پر يار توکي ۽ تنھنجي خاموشيءَ کي جس ھجي! اچ ت ان جي بدلي ۾ توکي چانھ پيئاريان...."

اڪثر ڪري ساڻس وقت انھيءَ نموني ئي گذرندو ھيو. ڪڏھن ڏسندئو ت جوش، چِڪ ۽ سچائي سان پيو تيز تيز ڳالھائيندو، ۽ وري ٿوريءَ دير کان پوءِ ئي، ھو پنھنجو پاڻ ۽ پنھنجي لفظن تي بيٺوٺھڪ ڏيندو. پر پوءِ ب سنڌس نفيس ۽ ڏکارن ٺھڪن منجھ، ھڪ اھڙي ماٹھوءَ جو سٺرو ترتيبيل شڪ نظر ايندو، جنھن کي لفظن ۽ خوابن جي قدر ۽ قيمت جو بھترين اندازو ھجي. ان کان سواءِ سنڌس ٺھڪن منجھ، وٺندڙ نرماھٽ ۽ وجداني نزاڪت جا جلوا ب ظاھر ظھور ھوندا.

بهرحال حال حوال ڪندي، اسين چپ چپات ۾ گهر واپس پهتاسين. مون کي ياد آهي ته اهو هڪ تيز ۽ روشن ڏهاڙو هيو، ايتريقدر جو سج مان نڪرندڙ شعلن جي تيز لهرن جا آواز به ٻڌڻ ۾ ٿي آيا. پريان ماٿريءَ ۾ ڪتو. ڪنهن خوشي منجهان، زور زور سان ڀونڪي رهيو هيو، ته چيخوف مون کي ٻانهن کان جهلي ڪنگهندي چوڻ لڳو:

"جيتوڻيڪ اها ڏاڍي واهيات ۽ ڏک جهڙي ڳالهه آهي، پر پوءِ به حقيقت آهي ته، هن جهان ۾ اهڙا سائينءَ جا سنواريا به اٿئي، جيڪي ڪتن سان ٻڻ ساڙ رکن ٿا...." ائين چوندي هو وري کل ۾ ويڙهجي ويو ۽ چوڻ لڳو:

"ائون اڄ جيڪو به ڳالهايان ٿو، تنهن مان ٻڍائپ جي بوءِ ٿي اچي...... هونئن آئون ٻڍيو به ته ٿي ويو آهيان؟!"

اهڙي طرح بار بار وقفن ڪانپوءِ، آئون سندس واتان ڪيتريون ڳالهيون ٻڌندو رهيس. مثال طور تي: "ڳالهه ٻڌ- ٿورڙي جهڻ پهرين هڪ استاد زال سميت آيو آهي، ويچاريءَ جي طبيعت ڏاڍي خراب آهي، ڇا تون سندن ڪا مدد ڪري سگهندين؟ مون ته ڪين ڪجهه دير لاءِ ترسايو آهي....."

يا وري چيائين: "گورڪي! هڪ استاد جيڪو ڏاڍو بيمار ۽ بستري داخل آهي، سندس خواهش آهي ته توسان ملاقات ڪري، ڇا تون ساڻس ملندين؟"

هڪ دفعو ٻيهر به چيائين ته:

"هڪ ماسترياڻي ڪتابن موڪلڻ لاءِ لکيو آهي....."

ڪڏهن ڪڏهن اتفاق سان سندس اهو "استاد" مون کي وٽس ملي ويندو هيو. هو ائين ئي هوندو هئو عام طور تي جيئن ٻيا استاد هوندا آهن، يعني جنهن کي پنهنجي لاچاريءَ جو احساس هجي ۽ ڪرسيءَ جي هڪ ڪناري تي ويهي لفظ ڳولهيندي ۽ گهڙيندي، اهڙي نموني ڳالهائڻ جي ڪوشش ڪري، ته جيئن سندس اڳيان ويٺلن تي سندس علميت ۽ سيبتائپ جو گهٽي کان گهٽو اثر پئجي سگهي. يا وري ڪو اهڙو شخص، جيڪو سامهون ويٺل ماڻهوءَ جي شهرت سبب، سندس سامهون ايندي بيماريءَ جي حد تائين شرميلو هجي، ۽ مسلسل ان ڪوشش ۾ هجي ته ڪنهن به نموني، هو ٻين جي اڏو چسو نظر نه اچي- اتي ويٺل نظر ايندو، ۽ اچڻ سان انتون پاولو وچ (چيخوف) تي سوالن جي ڀرمار لائي ڏيندو. ۽ ائين محسوس ڪرائيندو، ته هن اهي سوال ڪجهه سوچي نه، پر اوچتو ئي پنهنجي ذهن منجهان پڇيا. ائين ڪندي هن پنهنجو پاڻ کي ڏاڍو هوشيار ٿي ظاهر ڪيو.

جڏهن انتون پاولو وچ سندس سچي، ڏک ڪهاڻي. ڏاڍي غور سان ٻڌي

پوري ڪندو، ته پوءِ سندس غمزده اکڙين منجھ هڪ وٽندڙ مرڪ منور ٿيڻ لڳندي، ۽ سندس ڪاڏيءَ وٽ گهنج پٽجي ويندا. آخرڪار هو پنهنجي منڙي، ڏيمي پرگهري آواز ۾ ڳالهائڻ شروع ڪندي، سهڻا سهڻا سادا، صاف ۽ زندگيءَ سان ڀرپور لفظ استعمال ڪندو ويندو، جنهن ڪري سندس مهمان بالڪل آرام ۾ اچي ويندو ۽ چالاڪي ڇڏي ڏيندو. نتيجي ۾ هو نه فقط هوشيار بڻجي پونڌو، پر سندس شخصيت به دلچسپ ٿي ويندي...

مون کي هڪڙو ڏٻرو سنهڙو استاد اڄ به ياد آهي، جنهن جو زرد چهرو هڙٻاٽون نڪتل، تاٿيل نڪ، به ڪاڏيءَ ڀرجهڪندي نظر تي آيو، سو استاد چيخوف اڳيان ويٺل هيو، ۽ ڏانهس پنهنجي ڪارين اکين سان گهوريندي، سُستي ۽ مايوسيءَ وچان ڀاري آواز ۾ چوڻ لڳو:

"هيءَ جيڪا اسان جي هڙي حالت ٿئي ٿي، ان جو وڏي ۾ وڏو سبب اسان جي زندگي جو پڙهائڻ وارو عرصو آهي. چو ته هي پيريڊ اسان کي اهڙين ته نفسياتي وارداتن ۾ ڌڪي ڦٽو ڪري، جو تر جيترو موقعو به نٿو ملي، ته اسين دنيا ڏانهن معروضي سچائين ذريعي ڏسي سگهون. دنيا اسان لاءِ اسان جي پنهنجي تصورن مطابق ٿي ته آهي...."

ايئن چوندي هن فيلسوفياڻي انداز سان ڳالهائڻ جي ڪوشش ڪندي، ڪنهن برف تي ترڪي ڦڙهه ٿي پيل مواليءَ وانگر، جملو ڳالهائي هڪدم ڦان ڪري بس ڪئي.

"مون کي اهو ته ٻڌاءِ ته توهان جي ضلعي ۾ اهو ڪهڙو ماستر آهي، جيڪو ٻارن کي ماري ٿو." چيخوف آهستگيءَ ۽ آرام سان ڪانئس پڇيو.

استاد هڪدم ڪرسيءَ تان ٽپو ڏيئي اپو ٿي ويو، ۽ عجيب غريب نموني سان پنهنجون ٻانهون هيٺ مٿي ڪرڻ لڳو:

"ڇا چيئه؟ آئون؟ ٻارن کي ڪُٽيندو آهيان؟ سوال ئي پيدا نٿو ٿئي!"

هو ڪاوڙ ۾ نڪ مان ڦوڪارا هڻڻ لڳو.

"خوامخواه پاڻ کي آپي مان نه ڪڍ!" انتون پاولو وچ مشڪندي، کيس ٿڌو ڪرڻ جي ڪوشش ڪندي چيو: "مون توتي ته اهڙو الزام ڪونه هنيو! ها البته مون اخبار ۾ ايئن پڙهيو هيو، ته توهان جي ضلعي ۾ هڪ اهڙو استاد آهي، جيڪو ٻارن کي مار ڏئي ٿو....."

اهو ٻڌڻ کان پوءِ، استاد واپس ڪرسيءَ تي ويهي پنهنجو پگهران، پگهر ٿيل چهرو اُگهڻ لڳو ۽ سک جو ساهه کڻندي، ذهن تي زور ڏيندي چوڻ لڳو:

"بالڪل درست! هڪ دفعو اهڙو واقعو ٿيو هيو، ۽ اهو به ميڪاروف

ڪيو هيو. جيتوڻيڪ اهو هڪ دلچسپ واقعو آهي، پر ان جي ٿيڻ جا ٻه ڪجهه سبب ضرور آهن. ميڪاروف شادي شده آهي ڪيس چار ٻچڙا آهن، سندس گهر واري ٻه سدائين بيمار ٿي رهي. وري مٿان ڪيس پنهنجي پگهار يعني 20 روبل مان بچت ڪرڻ جي ٻه پٽ پيل آهي..... جنهن اسڪول ۾ هو پاڙهي ٿو سو ٻه هڪ ڪوليءَ وانگر آهي. اهڙي صورتحال ۾ ته جيڪر ملائڪ ڪي ٻه ڪنهن معمولي غلطيءَ تي چنبو وهائي ڪڍجي، هي ته ٻاڪرا ڦر آهن! يقين ڪريو ته هي چورا ڏاڍا ڏنگا آهن!!"

مون کي حيرت ٿي ته ساڳيو ئي شخص، جيڪو ٿوري دير اڳ پنهنجن چوندڙ لفظن جي ذريعي چيخوف کي متاثر ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هيو، سو اوچتو پنهنجي تاڻيل نڪ ۾ سوندڙ وجهي، تيز ۽ تکا لفظ ڳالهائڻ لڳو، ۽ پنهنجي سادي پر زبردست گفتگو ذريعي، زندگيءَ جي اپاڳپڻي ۽ بدترين سچائين کي بيان ڪندي، روس جي ڳوٺاڻي زندگي جو نقشو چٽڻ لڳو....

انهيءَ استاد موڪلائڻ مهل، چيخوف جون نازڪ آڱريون جيڪي سندس خشڪ چمڙيءَ واري هٿ جو حصو هيون، پنهنجي ٻنهي هٿن ۾ ورتيون، ۽ انتهائي عقيدت ۽ احترام منجهان چوڻ لڳو:

"آئون جڏهن توهان سان ملڻ ٿي آيس، ته منهنجي دل ۾ اهو احساس هيو، ته مان ڪنهن بالا عملدار سان ملڻ ٿي ويس. توهان ڏانهن اچڻ لاءِ تياري ڪندي، آئون پنهجو پاڻ کي ترڪيءَ جي ڪڪڙ وانگر، هر هر جاچي رهيو هيس، ته جيئن توهان تي اهو تاثر چڏي، سگهان ته مون ۾ ٻه ڪي داڻا هيا. ۽ هاڻي جڏهن آئون اوهان کان موڪلائي رهيو آهيان، تڏهن مون کي ايئن ٿو لڳي، ته چڻ ته آئون هڪ اهڙي دوست کان جدا پيو ٿيان، جيڪو منهنجي رڳ رڳ مان واقف آهي. اها ڪيڏي نه وڏي ڳالهه آهي، جو ڪو ماڻهو هر شئي کي چڱي طرح سمجهندو هجي. توهان جا لک لائق! هاڻي آئون اوهان کان موڪلائيندس. آئون پاڻ سان اهي قيمتي ويچار کڻي واپس ٿي رهيو آهيان، ته عظيم شخص سادگيءَ جو مجسمو هوندا آهن. هو هر شئي چڱي طرح سمجهن ٿا، ۽ اسان مسڪين ماڻهن جي ڏاڍو نزديڪ آهن. هو عام ماڻهن جي پيٽ ۾ وڏيڪ محبت ڪن ٿا. چڱو الله واهي! آئون اوهان کي زندگيءَ ڀر وساري نه سگهندس."

سندس نڪ ڦڙڪڻ لڳو، سندس چپن تي تبسم جا موتي پکڙجي ويا، ۽ هو چوڻ لڳو: "بُرا ماڻهو ڏاڍا بدقسمت آهن. .... ڀلا وڃي ڪڏ جي تري ۾ پون."

جڏهن هو واپس وڃڻ لڳو، ته انٿون پاولو وچ جون نگاهون سندس پيڇو

ڪنديون رهيون، ۽ پوءِ مشڪندي چيائين: "ان هوندي به جو هو گهڻو وقت پڙهائي نه سگهندو، پر هو ڏاڍو پيارو ماڻهو آهي."

"انتون جو ڀلا ائين ڇو؟" مون پڇيو.

"مٿيون سڀ مصيبتون ڪيس چيري قاڙي ڇڏينديون..... ۽ منجهانئس ترت ئي جند ڇڏائينديون." ٿوري جهٽ لئه خاموش رهڻ کان پوءِ، وري هو نرم آواز ۾ ڳالهائڻ لڳو:

"روس ۾ هڪ استاد آتشدان يا بخاري وانگر آهي، جيڪو سدائين ٻرندو ٿو رهي. يا ڪيس ڪنهن دائيءَ لئه هڪ اهڙي لٺ ڪٿي چئجي، جنهن سان هو ٻارن کي سٽيندي ڪُٽيندي رهندي آهي......"

مون کي ائين ٿو محسوس ٿئي، ته انتون پاولو وچ جي موجودگيءَ ۾ هر شئي ڄڻ ته خودبخود وڌيڪ سادي، معنيٰ خيز ۽ سڌي صاف ٿيڻ چاهيندي هجي. مون کي ڪيترائي دفعا اهڙو مشاهدو ڪرڻ جو موقعو مليو. مثال طور تي، ڪئين شخص ڪتابي اصطلاحن سان جهنجهيل معلومات جو مظاهرو ڪندي، فئشني اکر ڪتب آڻيندا هئا، ۽ سندس اڏو شروع ۾ ماڻهو سڀ معمولي ۽ حقير حرڪتون ڪندا هئا، جيڪي عام طور تي روسي اهي لوڪ ڪندا رهندا آهن، ته جيئن هو يوربي نظر اچڻ لڳن ۽ پاڻ سنواريندا رهن. سي سڀ فنڪاريون ايڏي ته جوش ۽ جذبي سان ڪندا هيا، جيڏي جوش سان شڪاري سمنڊ جهاڳيندي، اسپن ۽ مڇين کي حاصل ڪرڻ لاءِ ڪندا آهن. جڏهن ته انتون پاولو وچ کي مڇين جي ڏندن ۽ ڪڪڙن جي ڪنين سان ڪابه دلچسپي ڪانه هئي، ڇاڪاڻ جو اها سڄي ڪرت هڪ قسم جي هلڪڙائپ آهي. جنهن جي مصنوعي چمڪ (جيڪا ويڳاڻائپ سان پُر آهي) کي انهيءَ ڪري ماڻهو استعمال ڪندا آهن، جو پنهنجي مٿان ڪيل "مسلط وجود" جي سخت جڪڙ، ڪين مخصوص خول مان ٻاهر نڪرڻ ئي نٿي ڏئي، منهنجي سامهون جڏهن به اهڙو ڪو شخص انتون سان ملڻ آيو، ته مون ڏٺو ته سندس وڏي ۾ وڏي ڪوشش اها هوندي هئي، ته هو اهو سڀ ڪجھ ڪري، جنهن سان اهو شخص ڏيکاءَ واري جنهن ڏيڻ ۾ قاتل آهي تنهن منجهان آجو ٿئي، ۽ سندس ڳالهائڻ ٻولهائڻ ۾ ٻيائيءَ، جي ڪري جيڪي تباهيون ۽ برباديون گفتگو ۾ شامل ٿي ويون آهن، تن کان ڇوٽڪارو حاصل ڪري سگهي ۽ سندس گفتگو جو اصل مطلب ۽ مقصد بيان ٿئي. انتون پاولو وچ پنهنجي سڄي زندگي، هڪ پوتر روح وانگر گذاري، اندر صاف هجڻ ڪري، هو هميشه پنهنجي ذات جي جوهر مان ئي سڌو سنئون لڳندو هيو. تنهن ڪري ڪڏهن به اهڙن ماڻهن جي

خواهش مطابق نہ هليو. جن جي ڪري اڻ سونهندڙ شيون اختيار ڪرڻ لاءِ زور پريو ويندو آهي. ۽ جيئن روسي عام طور تي ڪندا آهن، تيئن هن ڪڏهن بہ فضول ڳالهين تي وقت برباد نہ ڪيو- روسي لوڪ جيڪي پنهنجي دلين جي سچي هجڻ ڪري، اهڙن معاملن تي بہ ڳالهائيندا، جن جي ڪا اهميت ڪونہ هوندي آهي. مثال طور تي ڪين حال ۾ پهرڻ لئہ تہ ڪو چڱو ڪپڙو ئي نہ هوندو آهي، پر مستقبل ۾ بخمل ۽ ڪمخواب جا خواب ضرور لهندا آهن.

پنهنجي خوبصورت سادگيءَ جي ڪري، هو سچي عمر سرلائيءَ، حقيقت ۽ سچائيءَ سان محبت ڪندي ڪين آسان بڻائڻ لاءِ بہ جاڪوڙيندو رهيو.

هڪ دفعي وٽس ٽي هيرن جواهرن سان جهنجهيل منڊمون آيون، جن جي ريشمي ڪپڙن جي سَر سر ۽ مفرح عطرن جي خوشبوءِ، ڪمري کي واس ڏيئي ڇڏيو. هو ڏاڍي ڪڙڪي سان اچي انتون جي سامهون ويٺيون، ۽ ڪانئس سوال پڇندي، سياست ۾ پنهنجي اٿاهہ دلچسپي ظاهر ڪرڻ لڳيون: "انتون پاولو وچ، توهان جي خيال ۾ جنگ ڪيئن ختم ٿيندي؟"

چيخوف ڪجھ دير خاموش رهيو، پوءِ ڪنگهندي ڏڪاري، منڙي ۽ بي انتها نفيس آواز ۾ ورندي ڏنائين: "ظاهر آهي تہ امن جي ذريعي."

"اهو تہ ٺيڪ آهي، پر جنگ ڪٽندو ڪير؟ يوناني يا ترڪ؟"

"آئون سمجهان ٿو تہ وڌيڪ طاقتور ڌر جنگ ڪٽي ويندي."

"۽ اوهان جي خيال ۾ ڪهڙي ڌر وڌيڪ طاقتور آهي؟"

"جنهن ڌر کي ڪاڌ خوراڪ وڌيڪ آهي ۽ وڌيڪ تعليم يافتہ آهي."

چيخوف جواب ڏيندي چيو.

"ائي الا! هي ڪيڏو نہ حاضر جواب آهي؟" منجهائن هڪ ورائيو.

پر اُن وچ ۾ هڪ ٻي خاتون سوال ڪري ويٺي: "توهان ڪهڙي ڌر کي ڪٽندي ڏسڻ چاهيندؤ؟

انتون پاولووچ ڪيس انتهائي شفقت سان ڏٺو، ۽ پنهنجي سنهڙي منڙي ۽ پر تڪلف آواز پڇيو: "مون کي تہ فروٽ واريون ٽڪيون وڻنديون آهن. ڇا توهان بہ کائڻ پسند ڪندؤ؟"

"ها ها ڇو نہ!" خاتون ڏاڍي اتساهہ مان رڙ ڪندي چيو.

"اهي ڏاڍيون لذيذ ۽ ذائقيدار هونديون آهن." منجهائن ٻيءَ ٿوري اداسي سان ڪيس ٽيڪو ڏيندي چيو.

۽ پوءِ سڀئي ڏاڍي جوش ۽ ولولي سان فروٽ جي ٽڪين متعلق ڳالهائڻ، ۽ ان موضوع تي پنهنجي بهترين علم سميت بحث مباحثو ڪرڻ لڳيون. ظاهر ۾

تہ اهو ٿي نظر آيو، تہ ڄڻ تہ يوناني ۽ ترڪ جنگ ۾ الجهي. پنهنجي ذهن کي مانوف ڪرڻ هنن اجايو ٿي سمجهيو. ڇو تہ "ٽڪين واري مسئلي" ڪين ايتري تہ دلچسپي مهيا ڪري ڏني هئي، جو هنن جو ٻئي پاسي ڌيان ئي ڪونہ ٿي ويو.

"اسان توهان کي جلد ئي ڪوڙ ساريون اهڙيون ٽڪيون موڪليندا سين."
هنن مائين انٽون پاولووچ کي اکيون مچڪائيندي چيو: "اسان کي خوشي آهي تہ پنهنجي وچ ۾ زبردست گفتگو ٿي."

جواب ۾ هو فقط نرميءَ سان کلندو رهيو.

"پيارا! هر ڪو پنهنجي ٻوليءَ ۾ ڳالهائڻ گهرندو آهي." هن مون ڏانهن ڏسندي بعد ۾ جواب ڏنو.

هڪ ٻئي دفعي وٽس هڪ نوجوان وڪيل صاحب آيو. هو سندس ڪمري ۾ ويهي پنهنجن گهنڊيدار وارن کي هٿن سان پوئتي اڇلائيندي، ڏاڍي اعتماد سان چئي رهيو هيو:

"توهان پنهنجي ڪتاب "Miscreant" ۾ مون کي هڪ انتهائي مشڪل مسئلي ۾ الجهائي ڇڏيو آهي. انٽون پاولووچ! جيڪڏهن ناول جي مکيہ ڪردار (ڊينس گريگوريف) ۾ جڏهن هڪ خود ساختہ ارادو ڏسان ٿو، جيڪو بديءَ جي حمايت ڪري ٿو، تہ پوءِ منهنجو اهو فرض ٿو ٿئي تہ، آئون ڪيس هڪدم جيل جو منهن ڏيکاريان، ڇو تہ ائين ڪرڻ ۾ سماج جا مفاد برقرار رهي سگهن ٿا. پر ٻئي طرف هو جهنگلي ڏوهاري هوندي بہ پنهنجي عملن جي بابت شعور نٿو رکي، تنهن ڪري مون کي مٿس رحم بہ اچي ٿو. جيڪڏهن آئون ڪيس هڪ اهڙي وٽ سمجهان، جيڪو بي عقلي جي بنيادن تي اهو سڀ ڪجهہ ڪري ٿو، ۽ تنهن ڪري ڪيس معاف ڪرڻ کپي. پر معاشري کي آئون ڪيئن سمجهايان، تہ هو پٽڙيون نہ اکوڙيندو ۽ ريل کي ڪيرائڻ جي لاءِ ٻيهر ڪُڌو عمل نہ ڪندو؟ منهنجو اهو مونجهارو آهي. هاڻي ٻڌايو تہ ڇا ڪجي؟"

ائين چئي هو خاموش ٿي ويو ۽ پنهنجو پاڻ کي ڪرسيءَ جي حوالي ڪري ڇڏيائين، پر سندس نگاهن جو مرڪز اڃان تائين انٽون پاولووچ ئي هيو. سندس پوشاڪ بالڪل نئين نڪوري ٿي لڳي، جڏهن تہ سندس قميص جا سيٽي بٽڻ، اهڙي اعتماد ۽ احمق پڻي سان چمڪي رهيا هيا، جيئن ڪنهن نوجوان مذهبي ماڻهوءَ جي چهري ۾ ڪتل اکيون، پاڻي سان ڌوئڻ کان پوءِ چمڪنديون آهن.

"جيڪڏهن آئون مصنف هجان ها تہ ڊينس کي آزاد ڪري ڇڏيان ها." انٽون پاولووچ افسوس ڳاڏڙ احساس منجهان چيو.

"پر ڪهڙن بنيادن تي؟" نوجوان پڇيو.

"مون ڪيس چيو هجي ها: "ڊينس! جيئن ته تون اڃان تائين هڪ باشعور ڏوهاري جي شڪل اختيار نه ڪري سگهيو آهين، تنهن ڪري وچ جيئن وٺي تيئن وڃي ڪر!"

هو نوجوان وڪيل ڪل ۾ اچي چڙڪيو، پر جلد ئي پنهنجي اينگهجندڙ پيڙا تي قابو پائيندي چوڻ لڳو: "نه منهنجا مانائتا انٽون نه! جنهن مسئلي کي توهان بحث جو موضوع بڻايو آهي سو فقط سماج جي گڏيل مفادن کي نظر ۾ رکندي ئي حل ڪري سگهجي ٿو. جنهن لاءِ آئون چوندس ته سچي معاشري جي جان ۽ ملڪيت جي حفاظت به ٿي سگهي. ڊينس بيشڪ هڪ جهنگلي آهي، پر هو ڏوهاري ته آهي نه! ۽ ان ۾ ته جيترو به شڪ نٿو ڪري سگهجي."

اوچتو انٽون پاولووچ ڪانئس پڇيو: "ڇا تون گرامو فون ٻڌندو آهين؟"

"اڙي هئه هئه! مون کي ته ڏاڍو وڻندو آهي! اها هڪ عاليشان ايجاد آهي." نوجوان انتهائي جوش وچان جواب ڏنو.

"پر مون کي ته گرامو فون هڪ منٽ لاءِ نه وڻندو آهي." انٽون پاولووچ انتهائي ڏکاري انداز سان چيو. "ڇو، ڇا لاءِ!"

"اهو ٺيڪ آهي ته گرامو فون ڳائي ۽ ڳالهائي ٿو. پر منجهس احساس جي دز به ڪانهي. تنهنڪري منجهانئس ٻرندڙ آواز ڪيڏا ته مئل ۽ وانجها آهن! پر مون کي اهو ته ٻڌاءِ، ته توکي فوٽو گرافيءَ سان ڪو شوق آهي؟"

آخرڪار انهيءَ ڳالهه جي تصديق ٿي وئي، ته هي نوجوان فوٽوگرافي جو به قدردان هيو. ڇاڪاڻ جو هو ڏاڍي جوش سان انهيءَ فن متعلق ڳالهائڻ لڳو. جڏهن ته انهيءَ وچ ۾ "عاليشان ايجاد" يعني گرامو فون جو نالو به ڪونه ڪنيائين. انهيءَ ڳالهه کي چيخوف سمجهه ۽ اختصار سان پرکيندو رهيو.

انهيءَ مهل به هڪ ڀيرو چيخوف جي روپ ۾ ڀيهر، مون لباس منجهه هڪ زنده دل ۽ دلچسپ شخص ڳولي لڌو، هڪ اهڙو شخص، جيڪو ڪنهن ننڍڙي ڦڙتيلي پونگڙي وانگر، پنهنجي جسم ۾ اڃا تائين زنده هيو.

بهرحال نوجوان ڪان موڪلائي، انٽون پاولووچ واپس موٽي آيو، ۽ ڏاڍي اداسيءَ مان چوڻ لڳو: "اهو انهيءَ انصاف جي پٺيءَ تي هڪ ٽڪو آهي، جيڪو انصاف انسان جي تقدير مقرر ڪري ٿو؟ ٿورڙي جهٽ لئه خاموشيءَ کان پوءِ، هو وري چوڻ لڳو: "سرڪاري وڪيل هميشه مڇين ۽ خاص ڪري انهن جي اصل جائين کي هٿ ڪرڻ لاءِ ڏاڍا جتن ڪندا آهن."

مان اقرار ٿو ڪريان ته انٽون کي بيهودگيءَ کي ننگو ڪرڻ جو بهترين ڏانءُ آهي. اهو فن فقط انهن ماڻهن وٽ هوندو آهي، جن وٽ زندگي جا معيار

اٽانها هوندا آهن. ۽ اهو سڀ ڪجهه تڏهن ئي پيدا ٿئي ٿو، جڏهن ڪو ماڻهو سونهن، سادگيءَ ۽ ترتيب ڪنهن خاص سٽاءَ ۾. هر انسان اندر ڏسڻ گهرندو آهي. حقيقت اها آهي ته، هو بيهودگيءَ کي ننگي ڪرڻ ۾. هڪ بيرحم ۽ انتهائي سخت انسان آهي. جڏهن ڪنهن ڪيس ٻڌايو، ته هڪ رسالي جو ايڊيٽر، جيڪو محبت ۽ ٻين سان همدرديءَ جي ڪري ڪافي مشهور هيو- تنهن هڪ ريلوي گارڊ کي بنان ڪنهن ڏوهه جي بيعزتو ڪيو، ۽ پنهنجي ملازمن سان اڪثر ڪري اڊنگي نموني سان پيش ايندو آهي، ته ڏک ٻري ڪل ڪلندي انتون پاولووچ چيو: "ظاهر آهي ته هو نواب صاحب ۽ رئيس آهي..... جيڪو قبر ۾ وڃي جاءِ ٿيو. پٺس سڄي زندگي ڪلتر جوتا پائيندي گذاري، پر هو اصلي بهترين چمڙي جا بوٽ پائي ٿو؟" اهو سڀ چوندي جڏهن هن لفظ "رئيس" ورتو ته ايئن لڳو، ته جڻ ته سندس ذهن ۾ ان لفظ جو تصور، هڪ معمولي ۽ احمق ماڻهو وارو هيو. پوءِ هڪ صحافي جو تذڪرو ڪندي هن ٻڌايو ته هو هڪ انتهائي ڏاهو صحافي آهي، جنهن جي لکڻين منجهان عظمت پئي بکندي آهي ۽ سندس تحريرون انساني وقار جي نشاندهي ڪن ٿيون.... همراه ڳالهائيندو ايڏو مٺو آهي،جهڙي ماکيءَ جي لار. پرهو پنهنجي زال کي ٻين جي سامهون به "بيوقوف" ڪري سڏيندو آهي، سندس نوڪر هڪ ٻوساتيل ڪمري ۾ رهندا آهن، جتي آخرڪار کين سهڪي جي بيماري ٿي پوندي آهي..."

جيڪڏهن ڪانئس پڇيو ته "انتون پاولووچ ڇا توهان فلاڻي ماڻهو کي سڃاڻندا آهيو؟"

"ها ها هو ڏاڍو ڀلو ماڻهو آهي." هو کنگهندي جواب ڏيندو ۽ وڌيڪ به چوندو: "هو وڏو چاڻو آهي، سدائين ڪتابن ۾ منهن هوندو اٿس. مون ڪان ٿي ڪتاب پڙهڻ لاءِ وٺي ويو آهي ۽ وري مون انهن ڪتابن جي شڪل به نه ڏٺي آهي. بس ٿورڙو غائب دماغ آهي، هڪڙي ڏينهن اوهان جي تعريف ڪندو ۽ ٻئي ڏينهن وري ڪنهن ٻئي کي ڏسيندو، ته توهان سندس مالڪيائيءَ جي مڙس جا ڪارا ريشمي جورابا چورائي ويا هئا."

سندس موجودگيءَ ۾ ڪنهن ذڪر ڪيو، ته: وڏن وڏن رسالن جا سنجيده، حصا ڏاڍا ڏکيا ۽ بي چسا آهن.

هڪدم وراڻيءَ ۾ انتون بي انتها اعتماد سان صلاح ڏيندي، ڪيس جواب ڏنو: "پوءِ اهڙا مضمون اوهان ڪٿي نه پڙهندا ڪريو." اهو (عوام دشمن سان) تعاون ڪندڙ ادب آهي.... اهو ادب جيڪو مانوارا ڪراسنوف. چرنوف ۽ بيلوف (ڳاڙهو، ڪارو ۽ اڇو) وارا لکن ٿا. جن مان هڪڙو لکندو آهي، ٻيو ان تي تنقيد ڪندو آهي، ۽ ٽيون صاحب وري ٻنهي جي غير منطقي طريقه ڪار

منجھ سٺاڻ پيدا ڪري، ڪم نه هي ڇڏيندو آهي، اهو سلسلو ته جڏهن کنهن ساڪت جڙتو بوٽي سان پٽي راند ڪيڏڻ ٿيندو. پر حيرت آهي ته ليکڪ پنهنجو پاڻ کان اهو سوال ئي نٿا ڪن، ته ماڻهو اهو سڀ ڪجھ چاهين ٿا يا نه."(1)

هڪ دفعي سائنس هڪ ٿلهي متاري، سهڻي سيبتي ۽ بهترين پوشاڪ اوڊيل مائي ملڻ آئي، مزو ته اهو جو هن جي ڳالهائڻ جو نمونو، سود بود چيخوف جهڙو ئي هيو. "زندگي ڪيڏي نه بُسي آهي انٽون! ماڻهو، آڪاش، سمنڊ ۽ ايتريقدر جو گل به ايڏا ته گندا ٿي پيا آهن، جو دل کي ڪا ڳالھ ڪونه ٿي وڻي. منهنجو هينئڙو به سڄو ڏينهن پيو ٿو ڏکي. ڇڻ ته ڪا بيماري ٿي پئي آٿم...."

انٽون پاولووچ انتهائي ڦڙتيءَ سان ڪيس وراڻيو: "بالڪل بالڪل! اها هڪ بيماري آهي، جنهن کي لاطيني زبان ۾ "مور بس شام اننس" (Morbus Sham Inanis) چيو ويندو آهي."

شڪر جو ڪيس لاطيني زبان سمجھ ۾ نه ٿي آئي يا ممڪن آهي ته هن چاڻي واڻي نه سکي هجي.

"نقاد اهڙيون بڳهيون آهن، جيڪي گهوڙن کي پنهنجي زمين کيڙڻ جي ڪم آڻين ٿا." هو اهو سڀ ڪجھ عقلمنديءَ سان پرپور مسرت وچان چوندو آهي. "اهڙا گهوڙا جن جون مشڪون ايڏيون تاٺيل هونديون آهن، جيتريون کنهن سُرندي جون تارون. ۽ پوءِ اوچتو اهي بڳهيون هڪاريندون، دڙها هڻنديون، هيٺ فصل ۾ لهي، سڄو فصل پيلي ڇڏين ٿيون، جڏهن ته گهوڙن جي کل ڦڙڪي ٿي ۽ هو پنهنجو پڇ زور زور سان لوڏڻ لڳن ٿا. مون کي ڏس، ته هڪ مَک "پون پون" ڇا لاءِ ڪري ٿي؟ جڏهن ته اهو ممڪن آهي ته ان 'پُون پُون' متعلق کيس به خبر نه هجي. حقيقت اها آهي ته سندس فطرت ۾ بي آرامي آهي، ۽ اها سڄي پون پون ڪري، هوءِ پنهنجي "هجڻ جو احساس" ڏياري

---

(1) بعد ۾ 1931ع ۾ گورڪيءَ لکيو ته: آڪٽوبر انقلاب کان پهرين بورزوا دانشورن، سياست دانن، سماجيات جي ماهرن ۽ صحافين پنهنجين تحريرن ۾ روسي ڪارڪن ۽ هاريءَ کي اڻ سڌريل شراب جو شوقين ۽ جاهل سڏيندي، مٿن الزام مڙهيو ته هو اهڙا شخص آهن، جن جو بنيادي ڪم نوڪري ڏيڻ ۽ چپ رهڻ آهي.... افسوس جو هيٺين ڪلاس جي ماڻهن جي صبر ۽ شڪر کي هنن سٺن جا ليکڪ لکندي، پنهنجي اکين جي نظر وڃائي ويهن ٿا ۽ نه فقط سندن همدرد جذبا مري وڃن ٿا، پر پنهنجن ئي ماڻهن کي خوار ڪندي کين مزو ٿو اچي.

"پر اهڙو وقت به آيو جو تاريخ پنهنجو فيصلو صادر ڪيو ته، شدت سان اڳتي وڌو. ۽ پوءِ اهي ماڻهو جن جو زندگي ڏانهن رويو ڏاڍو موڳو ۽ سست هيو تن پنهنجو پاڻ کي دنيا جي باعمل ترين مزدور طبقي جي روپ ۾ منتقل ڪيو."

تي، ته آئون زنده آهيان! اهو ئي لڳي ٿو، ته هوءِ چوندي هجي، ته ڏسو مون کي خبر آهي ته پون پون ڪيئن ڪجي. دنيا ۾ اهڙي ڪابه شيءِ ڪانهي، جنهن لاءِ آئون پون پون نه ڪري سگهان توکي ٻڌايان ٿو ته آئون پنهنجي ڪهاڻين تي ٿيل تبصرا، گذريل پنجويهن سالن کان پڙهندو پيو اچان. پر مون کي انهن سيني تبصرن مان هڪ به ڪا ڪم جي ڳالهه ڪانه 'سجهي' جنهن کي ياد ڪريان ۽ نه وري ڪنهن اهڙي صلاح جي ئي خبر اٿم، جنهن کي قبول ڪريان. بس هڪ تبصري نگاري کي آئون ٿورڙي ٿڪي اهميت ڏيندو آهيان. جنهن جو نالو "شئبي سڪي" آهي. هن صاحب جي به اها دعوئ آهي، ته هڪ ڏينهن آئون شراب پيئندي، ڪنهن ڪڏ جي تري ۾ ڪري مرندس...."

سندس اداس سيلٽي اکين ۾ هميشه نفيس مسخري پئي ترندي آهي، پر ڪڏهن ڪڏهن اهي اکيون، بالڪل سرد، بيچين ۽ سخت بنجي ويندڙيون آهن. اهڙن موقعن تي سندس منڙي آواز ۾ پڻ سختيءَ جو تاثر شامل ٿي ويندو آهي، ۽ پوءِ آئون محسوس ڪندو آهيان، ته هن جو وچٿرو ٻوجھ پريو وجود، ڪنهن دشمن قوت جي خلاف همٿ ۽ مردانگي سان سينو ساهيون بيٺو آهي. ڪئين دفعا مون کي ائين لڳو. ڇڻ ته نااميديءَ جا پاڇا. سندس هلت چلت ۾ لهي آيا هجن، ۽ ڇڻ ته ڪنهن سرد ۽ زبردست مايوسيءَ. منجهس اچي واسو ڪيو هجي. مثال طور تي هو چوندو هيو.

"روسي ماڻهو به عجيب قسم جي مخلوق آهي. سندس طبيعت ڇاڻيءَ وانگر آهي، جنهن ۾ ڪابه شيءِ بيهي نٿي سگهي. پنهنجي جواني ۾ جيڪا به شئي سامهون اچيس ٿي، ان کي بي صبري ۽ تڙ تڪڙ ۾ جاچي ۽ پرکي وجي ٿو، ۽ ٿيهن ورهين تائين پهچندي، ڪجھ فضول شين جي ڍير کان سواءِ منجهس ٻي ڪابه شئي پنتي نٿي بچي. جيڪڏهن ڪو ماڻهو فضيلت ڀريل انسانن جهڙي زندگي گذارڻ گهري ٿو، ته ڪيس محنت ڪرڻ جڳائي، پر ان محنت ۾ چاھ ۽ مڪمل يقين هجڻ ضروري آهي. پر افسوس جو اسان کي اهو احساس ڪونهي، ته پنهنجي ملڪ ۾ محنت ڪيئن ڪجي. هڪ اوستي کي ڏسو ڇڙو ٻه ٽي ڇگيرڙا گهر جوڙڻ کان پوءِ، هو يا ته پتي راند ڪرڻ ويهي رهي ٿو، يا وري سڄي عمر ڪنهن ناٽڪ منڊليءَ جي گمنام اداڪار وانگر، پردي جي پٺيان گم ٿي وڃي ٿو. هڪ نظر ڪنهن ڊاڪٽر تي وجهو. هن همراه جي اسپتال جيئن ئي هلڻ لڳي ٿي، ته هو سائنس سان پنهنجو سڄو سٻنڌ ٽوڙي ڇڏي ٿو، ۽ سواءِ Novosti Terapii (شفا بخشيندڙ خبرون) پڙهڻ جي، ٻي ڪنهن به شئي سان دلچسپي ڪونه ٿو رکي. چاليهن سالن جي عمر تي پهچڻ

ڪان پوءِ ان مفروضي ۾ پختو ويساه رکي چڏي ٿو، ته هر بيماري ٿڌ جي ڪري لڳي ٿي. اڻون پلجي، ٻه ڪنهن هڪ اهڙي عملدار سان ڪونه مليو آهيان، جنهن کي پنهنجي ڪم جي اهميت جي ٿورڙي به سُڌ هجي. هو بس ايترو قرب ڪندا آهن، ته پنهنجو پاڻ کي ڪنهن تخت گاهه يا وڏي شهر ۾ قيد ڪري، بالا عملدارن کي رپورٽن مٿان رپورٽون پيا موڪليندا. هڪ بهترين وڪيل، هڪ اڌ مقدمي ۾ تعريف جوڳي ڪارڪردگي ڏيکارڻ ڪان پوءِ، فرنو ٿي ويهي رهي ٿو، ۽ گهوڙن تي شرطون رکڻ ڪان سواءِ پيٽ- چٽيو پڻ بڻجي پوي ٿو، جڏهن ته باقي زندگي پاڻ هُرتو فن جو هڪ وڏو پارڪو بڻجي رهي ٿو. جيڪڏهن ڪنهن اداڪار کي ڏسندؤ ته هو به هڪ اڌ چڱو ڪردار ادا ڪرڻ ڪان پوءِ، وڌيڪ محنت ڪرڻ ڪان نابري واريندي، تويي تنبُ تي رکي پاڻ کي وڏو داناءُ سمجهي هلندو وتندو. سچ پچين ته روس سُستن جي سر زمين آهي، جتي ماڻهو ڪاٺ پينٽ جي معاملي ۾ وڏا هيڇي آهن، ۽ سندس بهترين شوق سچ ايري ڪان پوءِ ننبون ڪرڻ ۽ ننبُ ۾ وڏا وڏا ڪونگهرا هڻڻ آهي. هو شاديون ان ڪري ڪن ٿا ته جيئن سندن زالون گهر کي نيڪ ناڪ رکن ۽ نوڪراڻيون انهيءَ لاءِ رکن ٿا، ته جيئن هو پنهنجي معتبرائپ ڏيکاري سگهن. سندن سوچڻ جو انداز ڪتڙن جهڙو آهي، ڪين پادر هڻو ته ڪئون ڪئون ڪندي راپيات ڪندا ۽ پوءِ پنهنجي ڏرن ۾ وڃي مرندا ۽ جي مٿانئن هٽڙو ڦيرائيندا، ته آرام سان پڇيءَ پر سمهي، پنهنجا پير مٿي ڪئي پڇ لوڏيندا رهندا."

جيتوڻيڪ انهن جملن منجهان هڪ سرد ۽ افسوس جوڳي بيعزتي بکي ٿي، پر اينڊي ڌڪار جي باوجود، جيڪڏهن سندس آڏو ڪو ماڻهو گارگند ڪيندو، ته هو بنان ڪنهن دير جي ان جي مخالفت ڪندو ۽ چوندو. "چڏينس هي هاڻي ستر ۾ پهتو آهي." يا "اجا هي بيمار آهي ۽ بيوقوفيءَ وچان ائين پيو ڪري."

مون چٽي طرح محسوس ڪيو، ته هو جڏهن به ائين ڳالهائيندو هيو، ته ڪيس ڪنهن به قسم جو پڇتاءُ ڪونه هوندو هئو. جيسين ماڻهو ننڍو نيٽو هوندو آهي، تيستائين منجهس موجود بيهودگي اسان کي حيران ڪندي آهي، ۽ اها صفا ظاهر ظهور به نه هوندي آهي، پر اها بچڙي بلا اهستي آهستي سوچ کي وڪوڙي ٿي ۽ ان جي سليٽي دڙ، هوريان هوريان سندس دل ۽ دماغ ۾ زهر وانگر واسو ڪري وڃي ٿي. اهو سلسلو ايستائين جاري رهي ٿو، جيستائين هو انهيءَ برائيءَ جو گڙنگ موالي بڻجي پوي، ۽ انهيءَ ذلت جي ڪٽُ سندس رڳ رڳ ۾ سمائجي نٿي وڃي. بس ايترو سو ضرور لڳندو آهي، ته ڪڏهن انهيءَ ماڻهو

منجھ ۾ مٿيا ھئي، جيڪا بھرحال ان مھل نظر ڪونہ ايندي آھي.

ٿورو غور ڪبو تہ نظر ايندو، تہ منديٰ کان ئي پاولووچ بيھودگيءَ جي وسيع بحر ۾ لڙھندي بہ، المپي سان پرپور طنز مزاح کي برقرار رکندو آيو آھي. بس ٿورڙي اھا تڪليف ڪرڻي پوندي، تہ سندس "ڪل پوڳ وارين" ڪھاڻين کي ڪجھ غور سان پڙھڻو پوندو، تہ جيئن ان ڳالھ جو احساس ٿي سگھي تہ زندگيءَ جا ڪيڏا ظالم ۽ شرم جوڳا رُخ. ھن ڪھاڻيڪار ڪل پوڳ وارن قصن ۽ حالتن ۾ فنڪاريءَ سان بيان ڪيا ھيا.

ھو ڪنارين ڇوڪرين وانگر ڏاڍو لڄارو ھيو، تنھن ڪري ڪڏھن بہ وڏي واڪي ڪليو ڪلايو ڪنھن جي بہ خلاف نہ ڳالھائيندو ھيو. سندس ھميشہ ھدايت ھوندي ھئي: "اجا وڌيڪ فھميدا ٿيو- جا ايئن ٿيڻ ممڪن ڪونھي!" پين جي خلاف دھل وڄائڻ ڪيس انھيءَ ڪري پسند نہ ھيو، جو ھو سمجھندو ھيو، تہ ھر ڪو نيٺ پاڻ احساس ڏاري وڃي سيبتو ٻٽبو. انٿون پاولووچ سڄي عمر، بيھودگيءَ ۽ نجاست پريل شين کان نفرت ڪندي گذاري. ھن زندگيءَ جي ڏک پرين پھلوئن کي شاعرن واري اتم زبان ۾ ڪنيو، جنھن ۾ ھڪ مزاح نگار جي سٽري مسڪراھٽ پڻ شامل رھي. انھيءَ حقيقت جو سڀ کان وڏو ثبوت، سندس ڪھاڻين جي خصوصيت، يعني وٽندڙ بيھڪ جي اندر تيز ۽ سخت ڏوراپن ۽ ڏڪار جو ھجڻ آھي.

مانانٽا پڙھندڙ سندس شاھڪار A Daughter of Albion پڙھندي ٺھڪڙن ۾ تہ ونجي ويندا پر ڪين زندگيءَ ڏانھن سنجيدگي ضرور نظر ايندي. آنون چيخوف جي سيني مزاحيہ ڪھاڻين منجھان، ھڪ انتھائي قيمتي، مٺي صاف شفاف ۽ حقيقي انساني دل جي جھلڪ پسندو آھيان، جنھن ۾ انھن انسانن لاءِ نراسائيءَ پري حسرت پريل ھوندي آھي، جن جي عزت نفس جو ڏچون اڏي چڪيون ھونديون آھن، ۽ ظالم قوتن جي خلاف، ڪنھن جدوجھد ڪري سگھڻ بنان پيش پئجي ويندا آھن. جن جي زندگي غلاميءَ ۾ گذري ٿي، جن جو دين، ايمان سبزي جي شورري جي ھڪ پيالي ھوندي آھي. جنھن تي ھو طاقتور ٿيڻ گھرندو آھي، ۽ جنھن کي بيحيا ڏاڍي کان، خوف کائڻ جي عادت پيل ھوندي آھي.

ڪانئس پھرين اسان کي ھڪ بہ اھڙو اديب نظر ڪونہ ٿو اچي، جنھن زندگي جي حقارتن کي ايڏي سرت ۽ سمجھ سان جاٿي، انسان ذات کي ھڪ اھڙي سچائيءَ سان آشنا ڪرايو ھجي، جيڪا وچين طبقي لاءِ انتھائي شرم ۽ ندامت جوڳي ھجي.

ڪميٽائپ ۽ خسيس پڻي سان ڪيس شديد نفرت هئي، تنهن ڪري هن سڄي عمر ان جي خلاف جدوجهد ڪرڻ سان گڏوگڏ، مٿس ڦٽڪار وڌي. پنهنجي غير جانبدار قلم ذريعي، ان کي ننگو ڪري، بيهودگيءَ تي هنڌائتا حملا ڪري، اتان بہ ڪيس دربدر ڪيو، جتي اها اشرافت ۽ سادگيءَ جا ويس پايو، ڏاڍي فرحت ۽ ديده دليريءَ سان ڌاڪو ڄمايون ويٺي هئي. انهيءَ جدوجهد جي سزا ڪيس اها ملي، تہ هن عظيم شاعر ۽ شخص جو خاڪي جسم، هڪ مڇي ڍوئيندڙ غليظ ونگن ۾ ماسڪو پهتو.

اها گندي ونگن اڄ بہ مون کي ان خسيس پڻي جي مغرور فتح جي نشاني محسوس ٿيندي آهي، جيڪا پنهنجي بدترين دشمن جي موت تي، مسرت حاصل ڪندي هوندي. ان ڪميٽائپ جي هڪ ٻي جهلڪ، اسان جي پيلي صحافت جي موقعي پرست ڏک مان بہ نظر ايندي آهي جنهن ڪوڙ، ڀرم ۽ ڏيکاءَ لئہ سندس "ياد" ۾ پنا ڪارا ڪيا. اها پريس، جنهن جي انهيءَ سڄي ڪار گذاريءَ مان، مون کي ان بدبودار ڪميٽائپ جي ڌپ ايندي آهي، جنهن اندر ئي اندر ۾ پنهنجي هن بدترين دشمن جي موت تي وڏا شادمانا ڪيا هوندا.

چيخوف جون تحريرون پڙهندي، خزان جا اهي پيچاڙڪا ڏينهن ياد اچي وڃن ٿا، جڏهن هوا بالڪل شفاف ٿي پوندي آهي. چٽيل وڻ بي انتها آرام سان ُاپ سان سينو ساهيو بيٺا هوندا آهن، گهر هڪ ٻئي سان مليا پيا هوندا آهن ۽ ويچارا ماڻهو اجهاٽل ۽ ويران ٿي پوندا آهن. هر شئي شديد اجنبي، اڪيلي، پنڌپهڻ ۽ اگهي ٿي ويندي آهي، ڏورانها فاصلا نيرا ۽ لامڪان بڻجي، پيلي آسمان سان ملي هڪ ٿي ويندا آهن، ۽ ڳڙيل برف کي ڪنهن اڌ ڄميل ڳچڪڻ ۾ ڳهي ڇڏيندا آهن. پر ڪلاڪار جو من، خزان جي سڄ جي روشنيءَ وانگر، ڦهليل ڊگهن راهن تي چمڪي پوندو آهي، ۽ ور وڪڙ گهٽيون، گندا ۽ ڳتيل گهر، جن ۾ رحم جوڳا معمولي ماڻهو پنهنجون زندگيون بوريت ۽ اجائپ جا ساه کڻي گذارين ٿا (جنهن ڪري سندن گهر بي مقصديت ۽ ننڍاڪڙي هُل جو مرڪز بڻجيو پون)، سي سڀ ماڻهو ۽ ماڳ سندس سوچن جي ساگر ۾ سمائجي امر ٿي پون ٿا. ڪٿي ڪا محبوبہ ڪنهن ننڍڙي سليٽي ڪُئي وانگر گهبرايل آهي، پر پوءِ بہ هوءَ پنهنجي پريميءَ سان بنان ڪنهن فرق جي، غلامي جي حد تائين محبت ڪري ٿي. سا محبوبا پنهنجي ڳل تي پاڻ ڏک هڻي ٿي، پر پوءِ بہ منجهس ايترو ساهس بہ ڪونهي، تہ ڪا رڙ يا واڪو ڪري سگهي. سندس پر ۾ The Three Sisters واري اباڻڪي "وانگا" بيٺي آهي، جيڪا پڻ محبت ۽ خدمت ڪرڻ جا جذبا رکندي، پنهنجي پاءُ جي بيهودي زال جي،

هر قسم جي ٻانهپ ڪرڻ لئه تيار آهي. سندس پيئرن جي اجڙيل زندگي، هن جي اکين آڏو آهي. جنهن تي سواءِ روئڻ ۽ رڙن جي، هوءَ ڪجهه به نٿي ڪري سگهي. ان ڪري جو منجهس هڪ به اڏول ۽ زنده احتجاجي لفظ پيدا نٿي سگهيو آهي، جنهن سان هوءَ ڪميڻاپ جي خلاف جهاد ڪري سگهي.

هوڏانهن هو ڏسو ته The Cherry Orchard جا ٻارن وانگر مطلبي ۽ پوڙهن وانگر ڦلهڙا پراڻا مالڪ ۽ نير وهائيندڙ "ريني وسڪايا" نظر ايندا. جيڪي شراب جا بکيا، ڏکن جا ستايل، پنهنجي آس پاس جي حالتن کان بيخبر آهن، ۽ جن جي سمجهه ۾ ڪا ڳالهه نٿي اچي. اهڙا مفت خور، جيڪي پنهنجي رت چوسيندڙن کي پڇي نٿا سگهن ۽ جن کي حقيقت ۾ ته ڪڏهوڪو مري کپي وڃڻ گهربو هيو- سي سڀ ۽ هو فضول شاگرد "ترو فيموف" انتهائي فصاحت سان، ڪم ڪرڻ لاءِ تلقين ڪندي، اڳيان اچي بيهن ٿا- ۽ اجايو پنهنجو وقت زيان ڪري، بي فائدي تنقيد ڪري ڪيس تنگ ڪن ٿا. جيڪا ويچارن، لاچارن ۽ مسڪينن لاءِ اڻٿڪ ڪم ڪندي رهي ٿي.

"ورشينن" جيڪو The Three Sisters جو مکيہ ڪردار آهي، ايندڙ ٽن صدين ۾ پلئه پوندڙ آرامده زندگيءَ جا خواب لهندي، پنهنجي چوڌاري هر شئي پوري پور ٿيندي ڪونه ٿو ڏسي، ۽ نه وري اها سڌ ٿو رکي، ته "سوليوني" بوريت ۽ واهياتپڻي کان تنگ ٿي، ويچاري نواب "توسن باخ" کي راه گناه مارڻ لاءِ تيار ٿي وڃي ٿو.

چيخوف کي پڙهندي، غلامن جي انهن ڊگهين قطارن تي پيار اچي ٿو، ۽ سندن آوراگي، سستي ۽ دنياوي آرام لئه هنن جي هٻڇ تي، پڻ عجيب اڌما اٿن ٿا، جيڪي پڙهندڙ ڏسي ۽ محسوس ڪري سگهي ٿو. هي اهي مزدور آهن، جن کي زندگيءَ جا منجهائيندڙ خوف ورايون بيٺا آهن، جيڪي اذيت ڀريل پيڙائن مان گذرندي، هوائن کي سمجهه ۾ نه اچڻ جوڳي، ٻڪ ٻڪ سان ڀري ڇڏين ٿا- اهو سڀ محسوس ڪندي، ته حال ۾ هنن لاءِ ڪا به جڳهه ڪونهي بچي.....

اوچتو ئي ڪڏهن وري خبر ٿي پوي، ته ميڙاڪن منجهان بندوقون اپيون ٿيون ٿين. هي سچو ڪٺراڳ "ايوانوف تريليف" جي هٿان ٿئي ٿو، جيڪو نحوست مان جند ڇڏائڻ لاءِ، اهو ڪيلو ۽ واحد رستو ڳولي لهي ٿو.

منجهانئن ڪيترائي اهڙا آهن جيڪي، ايندڙ ٻن سؤ سالن اندر هڪ عاليشان زندگيءَ جا خواب لهندا ئي رهن ٿا، پر هڪ به اهڙو ڪونهي، جيڪ

حقيقت پسند ٿي، هڪڙو سادو سوال ڪرڻ جي ڪوشش ڪري ته:
جيڪڏهن سڀ ڪو ويهي خواب لهندو، ته آخر ڪير آهي جيڪو ان عاليشان زندگيءَ واري ڳالهه کي، حقيقت جي دنيا ۾ آڻي وجهڻ ۾ ڪامياب ٿئي؟

پر ان صورتحال ۾ به سندس تحريرن منجهان، هڪ ڏاهو ۽ عظيم انسان جهاتيون پائيندي نظرايندو. جيڪو انهن جٺن ۽ چسن ماڻهن وٽان لنگهندي، مٿن هڪ سمجهه ڀري نظر وجهندي، هنن سيني اجڙيل چهرن، (جيڪي سندس ئي همه وطن ماڻهن جا آهن) کي جاچيندو، اداس مرڪ مرڪندو، نرم پر ڏورانهين ڀريل آواز ۾ چوندو ويندو:

"اڙي ماڻهوڙؤ! توهان ڪيڏي نه بي چسي زندگي ٿا گذاريو!"

پر پوءِ به آسانيءَ سان، سندس چهري تي نااميديءَ ۽ ڏک جو لڪيرون، ۽ سندس دل اندر اداس آواز (جيڪي، نفاست ۽ امرتا جو مظهر هوندا آهن)، سي ايرندي ضرور محسوس ٿيندا.

هوڏانهن جنگ جا منظر ته ڏسو! پنجن ڏينهن کان ڪو ماڻهو محاذ تي بخار ۾ ٻرڪي ٿو، پر آرام ڪرڻ جي ڪا سوچ به ڪانهيس.سليٽي رنگ ڀريل مينهن، ڌرتيءَ کي گهميل ٽيءَ جا ته ڏيئي ڇڏيا آهن. "فورٽ انو"، جون توبون لڳاتار گجنديون، گولا وسائي رهيون آهن. رات ٿيندي ئي سرچ لائيٽ جون ڊگهيون ڇيون، ڪڪرن کي چٽڻ لڳن ٿيون ۽ هڪ مڪروه منظر سامهون آهي- ۽ اهو سڀ ڪجهه ڏائڻ جنگ جو بدنما چهرو ئي ته ڏيکاري ٿو! مون چيخوف کي چڱي طرح پڙهيو آهي. مون کي يقين آهي، ته جيڪڏهن هو جنگ کان ڏهه سال اڳ نه مري ها، ته جنگ ضرور کيس ماري ڇڏي ها، ڇو ته انسان جي انسان کان ايڏي شديد نفرت، کيس قطعي جيئڻ نه ڏئي ها.

مون کي سندس ڪفن دفن وارو سڄو مرحلو ياد آهي. سندس تابوت جيڪو ماسڪو ۾ هڪ سائي ونگن، جنهن جي در تي "سپ" جا اکر لکيل هئا ۾ پهتو، ته اتان وارن "نازڪ پاپوهه" مان ان جو استقبال ڪيو. ڪجهه ماڻهو، جيڪي هن عظيم ڪلاڪار جي تابوت جو ديدار ڪرڻ لاءِ اسٽيشن تي پهتا هيا، سي سڀ پل ۾ منچوريا مان تازو تازو پهتل جنرل ڪيلر جي تابوت پويان لڳي پيا، ماتمي جلوس سان هلندي کين حيرت پئي ٿي، ته چيخوف جي جنازي سان فوجي ڌن وڄائڻ جي ڀلا ڪهڙي ضرورت هئي! اها خبر جڏهن کن ٻرڙاٽي قسم جي ٺهڪبازن کي پئي، ته هو پل ۾ ڪنهن ٻئي جنازي جي ڪڍ ٿي هليا، ته ونئي ڪل جا ڪُوڪرا لائي ڏنائون. مون کي چڱي طرح ياد آهي، ته سندس تابوت پٺيان ڪي سؤ کن ماڻهو هيا، جن منجهه به اهڙا

قانوندان صاحب ٻه هيا، جن جي پيرن ۾ جرڪندڙ بوٽ ۽ ڳچي ۾ اهڙيون ٽايون پيل هيون، جيڪي اڪثر شادمانن ۾ پائيندا آهن. ايئن ٿي لڳو، ڄڻ ته مو گهوٽ ٻڌجي آيا هئا. اُنهن سنڌن پنيان ٿي هليس، ۽ سنڌن ڳالهيون ٻه ٻڌندو ي آيس. منجهائن هڪ جنهن جو نالو "وي اي مڪلاڪوف" هيو، سو ڪٽن جي هوشيارپ تي، پنهنجا خيال پيش ڪري رهيو هيو، ۽ ٻيو جنهن کي آئون سڃاڻي ڪونه ٿي سگهيس، سو پنهنجي اونهاري واري حويليءَ بابت ٻڌائڪون هڻڻ ۽ ان جي چوڌاري خوبصورت ماحول جي متعلق ڳالهيون هڻي رهيو هيو. هڪ ٻي خاتون، جنهن کي پيلي رنگ جي پوشاڪ اوڍيل هئي، ۽ سج جي روشني کان بچڻ لاءِ زري دار ڪناريءَ لڳل ڇٽي جهليو بيٺي هئي، سا هڪ ڪراڙيءَ جنهن جي عينڪ هڪ ڪاري ڌور ۾ لڙڪيل هئي، کي چئي رهي هئي:

"ڇا ٻڌاياناءِ هو ايڏو ته پيارو ۽ حاضر جواب هيو جو....."

۽ پوڙهيءَ خوامخواه کنگهڻ شروع ڪري ڏنو.

سنڌس مرتيي وارو ڏينهن ڏاڍو گرم هيو، ۽ مٽيءَ واريون هوائون ٿي لڳيون. هن ننڍڙي قافلي جي اڳواٽي، هڪ ٿلهي متاري گهوڙي تي ويٺل ڏنڊي مشٽنڊي پوليسواري ٿي ڪئي. پر سچ پڇو، ته اتي جيڪو ڪجهه ٻه ٿي وهيو واپريو، سو سڀ هن عظيم قلمڪار جي توهين، بي عزتي ۽ سخت نامناسب ٿي لڳو. اهو سڀ پسندي مون کي ياد ٿو اچي ته: "اي- ايس سوورن" کي هڪ خط ۾ چيخوف لکيو:

"مان نٿو سمجهان، ته انهيءَ کان وڌيڪ ڪا ٻي بڇڙي ڳالهه ٿي سگهي ٿي، ته زندگيءَ کي غير شاعراڻي نموني گذاريندي، معمولي ۽ عام رواجي انداز اختيار ڪجي. ڇو ته ايئن ڪرڻ سان، نه فقط هر شئي سست ۽ بي چسي ٿي، پوي ٿي، پر سڄي زندگيءَ جي خوبصورتي پڻ ختم ٿيَ وڃي ٿي." اهي ڳالهيون بالڪل هڪ روسي ماڻهوءَ جي خاص موڊ جي نشاندهي ڪن ٿيون، پر ساڳيا معيار چيخوف سان لاڳو نٿا ڪري سگهجن. روس، جتي تمام گهڻيون دلچسپ ڳالهيون آهن، پر ماڻهن کي محنت سان ڄڻ ته وير آهي، تنهنڪري هر ڪو ڪم کان لنوائيندي نظر ايندو. روسي ماڻهو توانائي ۽ طاقت جا معترف ته آهن، پر ان جي اهميت ۽ يقين جهڙوڪر پرايو ٿي ڪونه ائن. تنهن ڪري اهڙا ڪلاڪار، جيڪي ڦرتيلا ۽ سرگرم رهن ٿا، مثال طور تي "جيڪ لنڊن" جهڙن اديبن لاءِ روس ۾ رهڻ ڏاڍو مشڪل آهي. جيڪ لنڊن جنهن جا ڪتاب اسان وٽ مشهور ته ڏاڍا آهن، پر اهي ڪڏهن ٻه اسان جي ارادي کي اتساهه ڏيئي ڪونه سگهيا آهن. بس رڳو روسي ماڻهن جي تصورن ۾

ڪجھ طلاطم نه آڻي سگھيا آهن. پر ان معاملي ۾ چيخوف جڻ تہ روسي آهي ئي ڪونہ، ڪيس ننڍپڻ کان ئي زندگي گھارڻ لئہ زبردست جدوجهد ڪرڻي پئي ۽ دال روٽي ڪمائڻ لاءِ، ڪيس ٻي چسا ۽ ڪَڪِ ڪندڙ معمولي ڪم بہ ڪرڻا پيا. هن ڪي اها جنگ نہ فقط پنهنجي لاءِ، پر ٻين ڪيترن لاءِ بہ ڪرڻي پئي، ۽ ائين هن پنهنجي جوانيءَ -جو بهترين حصو، انهيءَ معمولي ۽ بي مزي مقصد ۾ برباد ڪري ڇڏيو. اهو سڀ ڪجھ سمجهندي حيرت ٿي وڃي، تہ هو پنهنجي طبيعت ۾ مزاح کي ڪيئن برقرار رکي سگھيو! هن زندگيءَ کي فقط معمولي آرام ۽ ٿورڙي ڪاڏي جي تلاش ۾ ختم ڪري ڇڏيو!! سڀ صعوبتون ۽ ناتڪ، ڪيس فقط ان لئہ رچاڻا پيا، تہ جيئن هو عام ماڻهو واري زندگي گھاري سگھي!؟ اهڙا موقعا، يعني واندڪائيءَ جا وقت، فقط ڪيس تڏهن ئي ميسر ٿي ٿيا، جڏهن هو انهن سچائين کي نظر ۾ رکندي ۽ زندگيءَ جون زيادتيون ڏسندي، ڪي حقيقتون قلم ۽ ڪاغذ ذريعي جوڙڻ جي جستجو ڪندو هيو!.

مون کي زندگيءَ ۾ هڪ بہ اهڙو ماڻهو ڪونہ مليو، جيڪو انٽون پاولووچ وانگر محنت ۽ ڪم کي، ثقافت جي جوڙجڪ ۾، اهم ترين عنصر سمجهندو هجي. اهي احساس سندس ننڍين ننڍين عملن مان بہ بکيا ٿي. گهرو استعمال ۾ ايندڙ شين جي نفيس چونڊ ۽ چونڊيل هر شيءِ ۾ جڻ تہ سندس ساهہ پيل هيو، ۽ پنهنجي ان ميڙي چونڊي جي باري ۾، سدو سٺون رهندي، هن انهن شين جي پٺيان لڪل انساني تخليقي عمل کان، ڪڏهن بہ انڪار نہ ڪيو. هو نيون عمارتون ٺهندي، باغ لڳندي ۽ زمين کي سنوت ۾ ايندي ڏسي، ابڏو تہ گد گد ٿيندو هيو، جيڏو ڪو شاعر شاعري ڪندي ٿيندو هجي. هو ڏاڍي اتساھ سان ميويدار وڻن کي وڌندي ڏسندو هيو ۽ ڪيتريون وليون تہ هو پاڻ پنهنجن هٿن سان پوکيندو هيو. "اِتڪو" جي شهر ۾ گهر ٺهرائيندي، انهيءَ بابت جيڪي سندس ويچار ۽ دلچسپيون سلهاڙيل هيون، تنهن متعلق هو چوندو هيو: "جيڪڏهن هرڪو ماڻهو ايترو ڪجھ عقل، جيترو وٽس آهي، سو استعمال ڪندي، ڪيس مليل پٽ جي ٽڪر تي ڌيان ڏئي، تہ دنيا جيڪر ڪيڏي نہ خوبصورت ٿي پوي!."

انهيءَ دور ۾ آئون ڏاڍي جوش وچان پنهنجو ڊرامو "ويسيلي بسليئيف" لکي رهيو هيس. جڏهن آئون ساڻس مليس، تہ مون ان جو پٺيون ٽڪرو، (جنهن ۾ ويسيليءَ جي وڏاءُ واري انداز ۾ خود ڪلامي هئي) سندس آڏو رکيو:

"جيڪڏهن مون ۾ وڏيڪ ٻل هجي!

تہ آئون پنهنجي گرم ساهہ سان جميل برف کي پگھاريان،

سڄي دنيا جو چڪر هڻي زمين جي انچ انچ کي ڪيڙيان،
وڏن شهرن ۽ قصبن کي هڪ هڪ ڪري گهمان
دل کي وٽندڙ گسن،جا گهر ناهيان ۽ باغيچا سجايان،
سڄي ڌرتي اهڙي من موهيندڙ وانگر ٿي پوي،
جنهن کي ڪنڌار بڻائي، آئون پنهنجين ٻانهن ۾ ڀيڪوڙيان
پنهنجي ڇاتيءَ سان لڳائي، زمين سڄيءَ کي ڪنيي ڪٽان
۽ خدا جي سامهون ڪٽي،
پنهنجي ڏنيءَ کي التجا ڪريان
ته اي اسان جا پالڻهار هڪ نظر ڌرتيءَ تي ته وجهه!
ڏس ته مون ڪيس ڪيڏو سندر بڻايو آهي!!
تو ان کي بهشت مان فضول پٿر سمجهي
زمين تي اڇلي ڦٽي ڪيو
پر مون ان کي هڪ قيمتي هيرو بڻائي ڇڏيو!
هڪ نظر ڏانهنس وجهه ۽ پنهنجي دل کي خوشين سان ڀري ڇڏ!
ڏس ته سهي هوءَ سج جي لالاڻ ۾ پنهنجي سبز رنگ سان ڪيئن ٿي چمڪي!
ان محبوب ڌرتيءَ کي توڏانهن اريبندي، مون کي ڏاڍي خوشي ٿئي ها،
پر افسوس جو آئون ايئن ڪري نٿو سگهان. ڇو جو مون کي پنهنجي ڌرتي ڏاڍي پياري آهي."

چيخوف ان خود ڪلاميءَ واري گيت کي پسند ڪندي، ۽ ڪنگهندي ٿوريڙو گهبرائجي ويو، ۽ مون کي ۽ ڊاڪٽر "اي. اين اليڪسن" کي چوڻ لڳو: "واه واه!! .... زبردست........ سچو انسان ايئن ئي هجڻ کپي. دنيا جي هڙني فيلسوفين جو بنيادي نقطو ان هڪي ڳالهه ۾ لڪل آهي. ماڻهوءَ ئي ڌرتيءَ کي رهڻ لائق بڻايو آهي، ۽ هو ئي ان کي اهڙي چڱي جاءِ بڻائيندو جتي آرام سان رهي سگهجي،....." ۽ پوءِ پنهنجي ڪنڌ کي ڌوڻيندي، ڏاڍي اتساه مان چيائين: "مون کي يقين آهي ته انسان ايئن ضرور ڪندو!"

تنهن ڪان پوءِ فورن ئي هن مون کي مشيون "ويسيلي وارو ڪلام،" ٻيهر پڙهڻ جو حڪم ڪيو ۽ پاڻ در ڪان ٻاهر، ڏور خلائن ڏانهن نهاريندي، غور سان ٻڌندو رهيو ۽ پوءِ چيائين: "پويون ٻه سٽون بي فائدي آهن، انهن منجهان انڪار ۽ بغاوت جي بوءِ ٿي اچي ۽ اجايون پڻ لڳن ٿيون."

هو پنهنجين تحريرن جي باري ۾، اڪثر ڪري گهٽ ئي ڳالهائيندو هيو ۽ آئون ٻه ساڳئي پيماني جي حجاب ۽ معصوميت سان (جيڪو ۽ جڏهن ٻه هو ليئو ٽالسٽاءِ جي باري ۾ ذڪر ڪندو هيو ته سندس چهري تي تري ايندو هئو.)

ڪيس وراٽيون ڏيندو هيس. اڪثر ڪري هو جڏهن ٻه ترنگ ۾ ايندو هيو، ۽ ڪل ڀوڳ ڪندي، ڪنهن ڪهاڻيءَ جو تُت ٻڌائيندو هيو، ته ڪنهن نه ڪنهن مزاحيه قصي کي به بيان ڪندو ويندو هيو. مثال طور: "مون چيو ته آئون هڪ اهڙي ماستريانيءَ جي متعلق ڪهاڻي پيو لکان، جيڪا منڪر هجڻ سان گڏوگڏ ڊارون جي ڇتي پوئلڳ آهي، جيڪا ماڻهن جي ناهيل وهمن، وسوسن ۽ احمقپڻي تي مبني ڳالهين جي خلاف، جدوجهد ڪرڻ گهري ٿي. هوءَ اڌ اڌ رات جو حمام ڏانهن ويندي آهي، ته جيئن ڪاري ٻليءَ کي ڪاڙهي، پنهنجي سيني جي ڪنڌي کي سونهن ڀريو بڻائي سگهي، ته جيئن منجهس ڪشش پيدا ٿئي، ۽ هوءَ مردن ۾ پنهنجي لاءِ محبت پيدا ڪري سگهي. توکي خبر آهي....."

هو پنهنجي ناٽڪن کي دل وندرائيندڙ ڊراما سڏيندو هيو، ۽ انهيءَ ڳالهه تي سندس پڪو پختو ويساه هيو، ته سندس سيني ڊرامن جي لکڻ جو بنيادي مقصد، وندر جو سامان پيدا ڪرڻ ئي هيو. بيشڪ جڏهن "سواموروزف" چوندو هيو ته: "چيخوف جا ڊراما ٻيو ڪجھ نه پر ڳاتل ڇهڇنو يا مرڪندڙ مسخري وارا ڊراما هيا." ته اهي سڀ ڳالهيون اصل ۾، خود چيخوف جي پنهنجن خيالن جو ورجاءُ هيون. پر ادب ۾ مجموعي طور تي هو خاص ڌيان ڏيندو هيو، ۽ انهيءَ ڏس ۾ نون لکارين، مثال طور: "تي بي- لازاريو سڪي،" "اين اوليگر" ۽ ٻين ڪيترن سيڪڙاٽ اديبن جا ڍڳها ڍڳها مسودا، انتهائي باريڪ بينيءَ، صبر ۽ ڌيرج سان پڙهندو هيو. هو سدائين چوندو هيو: "اسان کي تمام گهڻن اديبن جي ضرورت آهي، اڃان تائين ادب اسان جي زندگي ۾ بلڪل نئين شئي آهي، ناروي کي ته ڏسو! جتي هر ٻه سو چويهن ماڻهن پٺيان، هڪ اديب آهي ۽ هتي ڏهن لکن پٺيان، اسان وٽ مس هڪڙو لکاري ڏسڻ ۾ اچي ٿو."

سندس بيماري جنهن کي وهم جي بيماريءَ جو نالو ڏئي سگهجي ٿو، يا ان کي حيواني جنون به چئي ٿو سگهجي. جڏهن به هو ان بيماريءَ جي ڪيفيت ۾ هوندو هيو، ۽ شديد تنقيد ڪرڻ شروع ڪندو هيو، ته اهڙي موقعي تي ساڻس پچڻ ڪنهن جي به وس جي ڳالهه قطعي نه هئي.

هڪ ڏينهن هو صوفي تي آهليو پيو هيو، ۽ هٿن ۾ ٿرماميٽر کي ڇنڊي رهيو هئو، هن چيو: "مرڻ ڪارڻ زنده رهڻ ڪا حيرت جهڙي ڳالهه ڪانهي، پر حيرت جوڳي ڳالهه اها آهي، ته ماڻهوءَ کي پڪ هجي، ته مان پنهنجي وقت کان اڳ مري ويندس. اهڙي سچائي جي آگاهي وڏو ڏچو آهي..."

پٺيءَ موقعي تي هو ڪليل دريءَ وٽان ويهي، ڏور خلائن ڏانهن نهاري رهيو هيو ۽ سمنڊ جي لهرن تي پٺي گهري نظر وڌائين. اوچتو مون ڏانهن ڏاڍي چڙ مان ڏسندي چوڻ لڳو:

"اسان سڀني سمي جي انتظار ڪرڻ جي، پاڻ ۾ پٽ وجهي چڏي آهي، بس سوچيندا آهيون ته سٺا فصل لهن، ڪو دل گهريو محبوب ملي پوي، اڪ چنب ۾ امير بڻجي وڃون ۽ جلد ۾ پوليس جا وڏا عملدار بڻجي وڃون! ان جي ابتڙ مون ماڻهن منجهه تمام گهٽ .... بلڪ نه جي برابر ڏاهي ٿيڻ جي تمنا ڏٺي آهي. اسين دل کي خيالي پلاءُ کارائيندا آهيون ته: نئون بادشاهه ايندو ته سٺائي ٿي پوندي، ۽ ٻن صدين کان پوءِ ماحول وهوا جو لڳو پيو هوندو، پر هڪ به اهڙو ماڻهو نظر نه ايندو، جيڪو سؤلي وقت آڻڻ جي لاءِ جستجو ڪري، ان کي سياڻي پنهنجين اکين سان ڏسڻ لاءِ پراميد هجي. مطلب ته زندگي هر ڏينهن گذرڻ کان پوءِ وڌيڪ منجهيل ۽ شديد ٿيندي، پنهنجي جابر فطرت جي مطابق روان دوان آهي، جڏهن ته ماڻهو ڏينهون ڏينهن وڌيڪ ڇسا ٿيندا وڃن ۽ گهٽي کان گهٽي تعداد ۾ زندگيءَ سان ناتو ڇنندي پري ٿيندا پيا وڃن...."

ٿورڙي جهٽ جي خاموشيءَ کان پوءِ، ٻيهر پنهنجي پيشاني تي گهنج آڻيندي، هو سلسلي کي جاري رکندي، چوڻ لڳو:

"بلڪل ايئن جيئن، چٽيل ۽ ڪچليل ماڻهو ۽ پينو، مذهبي جلوس ۾ شامل هوندا آهن."

جيئن ته پيشي جي لحاظ کان هو ڊاڪٽر هيو، تنهن ڪري هو عام مريض جي پيٽ ۾ وڌيڪ اذيت ۾ هوندو هيو، جو ته عام مريض رڳو تڪليف محسوس ڪندو آهي، جڏهن ته هڪ ڊاڪٽر، محسوس ڪرڻ سان گڏوگڏ، مرض جا تباهه ڪن اثر به ڄاڻندو آهي. اهوئي نڪتو آهي، جنهن ڪري موت وڌيڪ جلدي حملي آور ٿئي ٿو. چيخوف جڏهن کلندو هيو، ته سندس اکيون ڏاڍيون وڻڻ لڳنديون هيون. سندس اکين ۾ زناني فضيلت کان سواءِ، نرماهٽ ۽ چاهت سمويل هوندي هئي. سندس تقريباً بي آواز ٽهڪ، هڪ خاص قسم جي ڪشش سان ڀرپور هوندا هيا. هو کلندي ڏاڍو ڀرپور لطف ماڻيندو هيو. مون کي ٻيو ڪو به اهڙو ماڻهو به نٿو سجهي، جنهن جو کلڻ ايڏو روحانيت سان ڀرپور هجي. مون کي ياد آهي، ته بيهوده ڳالهين چيخوف کي ڪڏهن به فرحت نه ڏني.

هڪ دفعي پنهنجي وڌندڙ همدرديءَ ڀري ڪل کلندي، هن چيو: "توکي خبر آهي ته ٽالسٽاءِ تنهنجي متعلق پورالو ڇو آهي؟ ڇو ته هو توسان حسد رکي

ٿو. ڪيس پڻ آهي تہ "سولر زهتسڪي" ڪائنس وڏيڪ توکي چاهي ٿو. هن کي توکان مڙئي ڪجهہ ڪٽ آهي، اجهو ڪالهہ جي ڳالهہ آهي، چيائين ٿي تہ: مون کي خبر ناهي تہ ڇو، پر مان سمجهان ٿو، تہ مان ۽ گورڪي ڪڏهن بہ هڪبئي جي ويجهو اچي نٿا سگهون. سولر جو سائنس گڏ گهمڻ مون کي بلڪل نٿو وڻي، ان ماڻهوءَ مان سولر کي نقصان پهچندو. گورڪي ڏاڍو چالاڪ ماڻهو آهي، هو هڪ اهڙي دينيات جي شاگرد وانگر آهي، جنهن کي زور بار ڪري الاهي علم حاصل ڪرڻ تي مجبور ڪيو ويو آهي، پر سندس دل ۾ سڄي دنيا تي ڪاوڙ آهي. گورڪيءَ کي جاسوسن ۽ چاڙتن وارو روح آهي، هو الائي ڪٿان اچي "ڪنعان" جي سرزمين تي لٿو آهي: جتي هر شيءِ کي لُوهہ ڪري پيو نهاري ۽ جاچي ايئن ٿو لڳي، تہ پنهنجي خاص خدا کي هتان جي جاسوسي ڪري وجي ٻڌائيندو. سندس شيطان خدا، ڪنهن جهنگل يا درياہ جو جن آهي، جنهن ڪان اسان جون مايون ڊڄنديون آهن." اهو سڀ ٻڌائيندي چيخوف اچي جر کل ۾ ڇنڪيو تہ بس ئي نہ ڪري! کوکرا ڪري پيٽ تي هٿ ڏيو وري کلي، ۽ هر هر پيو ڳوڙها اگهي. ان وچ ۾ چيائين:

"مون ڪيس چيو تہ گورڪي ڀلو ماڻهو آهي." پر ٽالسٽاءِ وراڻيو، "نہ نہ، مون کي نہ ٻڌاءِ! سندس نڪ تہ جڻ بدڪ جي چنهب آهي، اهڙا بيسرا نڪ فقط بددماغ ۽ نياڳن ماڻهن جا هوندا آهن. ڪيس ڪا عورت تہ مورڳو پسند ئي نٿي ڪري. ڇو تہ عورتن جي حس ڪتن وانگر تيز هوندي آهي، اهي ماڻهن کي جهٽ هڪ ڪري وٺنديون آهن. سولرجي روپ ۾ اجڪلهہ هن هڪ قيمتي شيءِ هٿ ڪئي آهي، سا اها تہ، هو هڪ غير دلچسپ پيار ڪري رهيو آهي. فقط ان ڪاميابيءَ جي ڪري ڪيس ڏاهو سڏي سگهجي ٿو. البت ايئن ٿي سگهي ٿو تہ، جنهن ماڻهوءَ سان ڪوبہ پيار ڪري سگهي ٿو ان ماڻهو ۾ ٻيون وڏيون خاصيتون بہ هجن...."

جهٽ لئہ خاموش ٿي چيخوف پنهنجو بيان جاري رکيو ۽ پڇيائين: "ٺيڪ آهي ٽالسٽاءِ تو سان حسد ڪري ٿو.... پر ڇا هو عاليشان ماڻهو ناهي!"

هو جڏهن بہ ٽالسٽاءِ جي باري ۾ ڳالهائيندو هيو، تہ هڪ سمجهہ ۾ اچڻ جوڳي مرڪ، سندس چپن تي پئي ترندي هئي. سندس آواز جهيٽو ۽ شرميلو ٿي ويندو هيو، جڻ تہ ڪنهن نفيس ۽ ڳجهي شئي لاءِ ڳالهائيندو هجي، جيڪا ٿورڙي بي احتياطيءَ ڪري ڪائنس ڀڄي ڀور نہ ٿي پوي.

هو سدائين ان ڳالهہ کي رد ڪندو رهندو هيو، تہ کو ٽالسٽاءِ زيادتيون ٿو ڪري. فقط انهيءَ لاءِ تہ جيئن پير مرد جي طرفان ڳالهايل عجيب غريب ۽ متضاد جملن تي، تيڪا ٽپڻي نہ ڪري سگهجي. هڪ دفعي سولر زهستڪي

ڪي يقين ڏياريندي چيائين: "توڪي تالستاءِ سان قرب سان پيش اچڻ کپي، هو تنهنجي لئه ڏاڍا سنا لفظ ڳالهائيندو آهي، ۽ تمام گهڻو ذڪر ڪندو آهي."

جڏهن ته سولر جي لئه چيخوف هڪ ڀيري مون کي چيو:

"سولر ڏاڍو عقلمند نوجوان آهي."

حقيقت ۾ ته اهي خيال، يعني چيخوف جا ويچار، سؤ فيصد درست هيا.

مون کي ياد آهي ته هڪ دفعي تالستاءِ چيخوف جي ڪهاڻي The Darling جي تعريف ڪندي چيو: "اها ڪنهن ڪنواري ڪنيا جي هٿ سان اٽيل، زريءَ جي پرت وانگر آهي. پراڻن ڏينهن ۾ عورتن جا زريدار ڪپڙا ٺاهيندڙ ڪارگر هوندا هيا، جيڪي ساڳئي ئي طريقي سان، پنهنجي خوشحاليءَ سان ڀرپور خيالن جي اٽت به ڪندا هيا. هو پنهنجي پسند جا بهترين سپنا اُڻندا هيا، جڏهن ته سندن زري نج پيار جي آرزوئن ۾ مڙهيل هوندي هئي." جڏهن تالستاءِ اهو سڀ ڪجهه چئي رهيو هيو، ته جذبات وچان سندس اکين ۾ ڳوڙها ترندي نظر ٿي آيا.

پر ان ڏينهن چيخوف کي بخار هيو، تنهن ڪري ڪنڌ لاڙيون ويٺو هيو. سندس ڳٽن تي چٽيءَ رنگن جي نظر ايندڙ چُٽن کي، نهايت احتياط سان سندس چهري تي ڪُتل چشمو لڪائي رهيو هيو. هو ٻهريائين ته بلڪل خاموش هيو، پر آخرڪار خاموشي ٽوڙيندي نهايت نرمي ۽ عجيب غريب نموني چيائين: "نه نه تالستاءِ ائين نه چيو هوندو، ضرور ڇپائي جي غلطي ٿي وئي هوندي."

بهرحال چيخوف جي باري ۾ الائي ته ڪيترو لکي سگهجي ٿو، پر ان لئه جامع ۽ خاص بيان جي ضرورت آهي- جيڪو فن مون کي ڪونه ٿو اچي. هن جي لئه ائين لکيو وڃي، جيئن هن The Steppe جهڙو شاهڪار لکيو هيو. خوشبودار ۽ ڪليل هوائن ۾، خاص روسي طرز جي دلگير ڪندڙ، ۽ فڪري گهرائيون رکندڙ اها ڪهاڻي، هر ڪنهن جي دلپسند تحرير چئي سگهجي ٿي.

چيخوف کي ياد ڪرڻ ڪنهن لاءِ به اعزاز کان گهٽ ڪونهي. ائين ڪندي، چڻ ته زندگيءَ کي ڪا معنيٰ ملندي محسوس ٿئي ٿي، ۽ خوشي چڻ ته اوچتو اسان جي در جي ڪڙي کي اچي کڙڪائي ٿي.

مثال طور سندس هي سٽون پڙهو: "ماڻهو زندگيءَ جو محور آهي. ۽ جيڪڏهن سندس علتون ڏسٽيون آهن، ته سندس ڪوتاهين تي نظر وجهو. اسين سڀ پنهنجي همر دؤر مخلوق جي پيار جا پياسا آهيون، تنهنڪري جڏهن ڪو، بکيو هجي، ته ان لئه اڌ پڪل ڪو مانيءَ جو ٽڪر به منڙي لذت رکي ٿو."

(مئڪسم گورڪيءَ جي ڪتاب "On Literature" تان ڪنيل)

وارڊ نمبر ڇهون

۽ ٻيون ڪهاڻيون

ڪلرڪ جو موت

هڪ شاندار سانجهہ جو هڪ ڪلرڪ ايوان دميترچ وياڪوف ٿيئٽر جي اڳين نشستن جي ٻي صف ۾ ويهي دوربين جي مدد سان ”ڪورني ويل جي گهنڊڙي“ نالي ٿيئٽر مان مزو وٺي رهيو هو. سندس نگاهون اسٽيج تي کتل هيون ۽ هو پنهنجو پاڻ کي دنيا جو خوش ترين شخص سمجهي رهيو هو جو ايتري ۾ اوچتو..... اهو ايتري ۾ اوچتو واقعي انتهائي گنل پيٽل جملو آهي پر جڏهن زندگيءَ ۾ ئي غيرمتوقع ڳالهين جي ايتري گهڻائي هجي تہ ويچارا اديب انکي استعمال نہ ڪن تہ پوءِ ڇا ڪن. خير، سو ايتري ۾ اوچتو. سندس ڇهري تي گهنج پئجي ويا، اکيون آسمان ڏانهن کڃي ويس، ساهہ ڇڄي گهٽجي ويس هن ڇهري تان دور بين هٽائي ۽ پنهنجي سيٽ تي تقريبا ٻيڻو ٿي ويو ۽ آڪ ڇين!!! مطلب اهو تہ کيس ڇڪ اچي وئي. ڇڪ ڏيڻ جو ڇا آهي، جنهن جو جڏهن بہ من ڪري آزاديءَ سان ڇڪ ڏئي سگهي ٿو. هاري، پوليس آفيسر، ايشتائين جو شاهي مشاورتي ڪائونسل جا ميمبر بہ ڇڪ ڏيندا رهندا آهن. پلا ڪير آهي جيڪو ڇڪ نہ ڏيندو هجي. سو، چيرو ياڪوف کي ڪا لڄ محسوس نہ ٿي. هن کيسي مان رومال ڪڍيو، پنهنجو نڪ اگهيو ۽ مانائتي ماڻهوءَ جيان اهو ڏسڻ لاءِ هيڏانهن هوڏانهن نظر ڊوڙائڻ لڳو تہ سندس ڇڪ ڪنهن کي ايذايو تہ ناهي ۽ تڏهن کيس پشيماني ٿي جڏهن ڏٺائين تہ پهرينءَ صف ۾ سندس بلڪل اڳيان وينل هڪ بندري قد وارو پوڙهو پنهنجي گنجي ٽڪڻ ۽ ڳچيءَ کي احتياط سان دستاني وسيلي اگهي رهيو آهي ۽ پنهنجي سر ڪجهہ پٽڪي بہ رهيو آهي. چيرو يا ڪوف پوڙهي کي سڃاڻي ورتو، هو تہ ڏيتي ليتي واري وزارت جو سول جنرل بريزالوف هو!

”اڙي! مون تہ مٿس ڇنڊا وجهي ڇڏيا.“ چيرو ياڪوف سوچيو، هونئن تہ هيءُ منهنجو عملدار ناهي پر پوءِ بہ اهو ڇڱو نہ ٿيو. معافي گهرڻ کپي! ”معاف ڪجو اعليٰ حضرت، ڇڪ اچي وئي ۽ اوهان تي ڇنڊا پيا. منهنجو قطعي اهو ارادو نہ هو.....“

”ڪا ڳالهہ ناهي، ڪا ڳالهہ ناهي...“

”خدا جي واسطي مونکي معاف ڪريو..... اها منهنجي ڄاڻي ٻوجهي حرڪت نہ هئي.“

”اوهہ! مهرباني ڪري خاموش ٿيو، مونکي ٻڌڻ ڏيو!“

چيروياڪوف پريشان ٿيندي بي ڍنگي انداز ۾ مرڪي اسٽيج ڏانهن ڏيان ڏيڻ جي ڪوشش ڪئي، هو اداڪارن کي ڏسي رهيو هو. پر هاڻ پنهنجو پاڻکي دنيا جو سڀ کان وڌيڪ خوش شخص ليکي نـ رهيو هو، ندامت جي احساس کيس عجيب پيڙا ۾ ڦاسائي ڇڏيو هو. انٽرول دوران هو بريزالوف جي پرسان پهچي ڪجهه دير اوسي پاسي چڪر ڪاٽيندو رهيو پوءِ نيٺ همت ڪري چپن ۾ پڙڪيو.

"مون اوهان تي ڇنڊا وڌا سائين سڳورا! مونکي معاف ڪجو ڏسو نـ اهو مون ڄاڻي واڻي نـ ڪيو..."

"اوهه واقعي...... آءُ تـ وساري بـ ڇڪس پر اوهين آهيو جو "ساڳيو ڳـن کهاڙيءَ ۾!" جنرل چيو ۽ سندس هيٺيون چپ ڦڙڪڻ لڳو.

"چوي ٿو تـ وساري ڇڏيائين پر سندس اکيون تـ ٻيو ڪجهه ٿيون چون." چيرو يا ڪوف جنرل تي شڪ ڀري نظر وجهندي سوچيو. اصل ۾ مونسان ڳالهـائڻ نٿـو چـاهي. مونکي پنهنجي صفائي پيش ڪرڻ گهرجي، کيس چوڻ گهرجيـ تـ منهنجو قطعي اهڙو ارادو نـ هو. ڇڪ جو چاهي، اها تـ قدرتي ڳالهه آهي. نـ تـ سوچيندو تـ مون مٿس ٿڪڻ ٿي چاهيو. هن مهل اها ڳالهه نـ سوچيندو، هو ان تي پوءِ وري سوچي سگهي ٿو. "

گهر پهچي چيروياڪوف زال کي ٻڌايو تـ ڪانئس ڪهڙي بدفضيلتي ڳالهه ٿي آهي. پر کيس لڳو تـ زال ان واقعي کي ڪا اهميت ئي نـ ڏني آهي. هوءَ ڪن پل لاءِ ڳڻتيءَ ۾ مبتلا ضرور ٿي پر اهو ڄاڻندي تـ بريزالوف "غير" آفيسر آهي. سندس اطمينان موٽي آيو. "پوءِ بـ منهنجو خيال آهي تـ اوهانکي وڃي معافي گهرڻ کپي." هن پنهنجي مڙس کي چيو. "نـ تـ هواوهانکي محفل جي آدابن کان اڻڄاڻ سمجهندو." "اهائي تـ ڳالهه آهي جو مون معافي گهرڻ جي ڪوشش ڪئي، پر هن عجيب رويو اختيار ڪيو، هڪ بـ اهڙو اکر نـ چيائين جيڪو مناسب هجي ۽ پوءِ ڳالهائڻ جو وقت ئي ڪٿي هو." ٻئي ڏينهن چيرو ياڪوف پنهنجو نئون سرڪاري فراڪ ڪوٽ پاتو، وار ٺهرايا ۽ پنهنجي صفائي پيش ڪرڻ لاءِ بريزالوف ڏانهن ويو. جنرل جي اوطاق درخواست گذارن سان ڀريل هئي، خود جنرل بـ اتيئي هو ۽ ماڻهن کان درخواستون وٺي رهيو هو. نيٺ جنرل ڪجهه ماڻهن سان سندس مسئلن بابت ڳالهائڻ کانپوءِ چيرو ياڪوف ڏانهن نظرون کنيون.

"گذريل شام آرڪاديا ۾، جيڪڏهن اوهانکي ياد هجي، جناب والا!" ڪلرڪ چوڻ شروع ڪيو "م... م... مونکي ڇڪ اچي وئي ... ۽ ... ۽... ۽ اتفاق سان...عرض اٿم تـ..."

"ٿو! ڇا بڪواس آهي!" جنرل دانهن ڪئي. ڇئو، آءُ توهانجي لاءِ ڇا ٿو ڪري سگهان ؟ هن ٻئي شخص کي مخاطب ٿيندي چيو.

"هي تـ منهنجي ڳالهه ئي نـ پيو ٻڌي،" چيرو ياڪوف، جنهن جي ڇهري جو پنو ئي لهي ويو هو، سوچڻ لڳو، انجو مطلب آهي تـ سخت ڪاوڙ ۾ آهي.. آءُ معاملي کي ان حالت ۾ نٿو ڇڏي سگهان، منهنجي لاءِ وضاحت ڪرڻ ضروري آهي...

جنرل آخري عرضدار کي نپٽائي پنهنجي نجي ڪمري ڏانهن واپس ٿيڻ لاءِ مڙيو تـ چيرو ياڪوف سندس پويان پويان هلندي سرٻاٽن ۾ چوڻ شروع ڪيو. "مونکي معاف

ڪريو جناب اعليٰ! رڳو پنهنجي دلي پشيمانيءَ سبب ئي سائينءَ جن کي زحمت ڏيڻ جي جرئت ڪري رهيو آهيان...“

جنرل روٺ‌ڪار ڪي شڪل ڪري پنهنجو هٿ ڇنڊيو.” اصل ۾ اوهين منهنجو مذاق پيا اڏايو. سائين سڳورا!“ اهو چئي هو اندر داخل ٿيو ۽ دروازو زور سان بند ڪري ڇڏيائين.

”مذاق پيو اڏايان!“ چيروياڪوف سوچيو. ”مونکي ته مسخريءَ واري ڪا ڳالهه ئي نه پئي سجهي. جنرل آهي جو ڪجهه سمجهي ئي نه پيو! ٺيڪ آهي، هاڻ آءٌ به معافي گهري گهري هن شريف ماڻهوءَ جو مغز نه کائيندس، ڪڏ ۾ پوي! ڪيس هڪ خط لکندس ۽ بس ٻيهر وٽس نه ايندس، قطعي نه ايندس، بس قصو ختم. اهو سوچي هو گهر موٽيو پر خط نه لکيائين. گهڻو مغز کپايائين پر خط جو متن سمجهه ۾ ئي نه آيس. نتيجو اهو نڪتو جو معاملو حل ڪرڻ لاءِ ٻئي ڏينهن وري جنرل وٽ وڃڻو پيس.

”ڪالهه اوهان کي زحمت ڏيڻ جي جرئت ڪئي هئم جناب اعليٰ!“ جنرل جي سواليه نظرن جي جواب ۾ چوڻ شروع ڪيائين.” پر اوهانجي چٿر اڏائڻ لاءِ نه، جيئن اوهان فرمايو. سائين! اصل ۾ آءٌ معافي گهرڻ لاءِ خاصر ٿيو هئس، ڇاڪاڻ جو منهنجي ڇڪ اوهانجي لاءِ ايذاءَ جو سبب بڻي. جيستائين اوهانجي چٿر اڏائڻ جو سوال آهي ته اهڙي بدتميزيءَ جو آءٌ ڪڏهن تصور به نٿو ڪري سگهان! ڀلا آءٌ ايتري جرئت ئي ڪيئن ٿو ڪري سگهان؟ جيڪڏهن اسين ٻين جو مذاق اڏائينداسين ته پوءِ احترام ۽ عزت جو وجود ئي باقي نه رهندو. اعليٰ آفيسرن جي عزت ئي ڏوڙ ٿي ويندي...“

”نڪري وڃ هتان!“ جنرل باهه وانگر ڀڙڪندي رڙ ڪئي.

”ڇا چيو؟“ چيروياڪوف ڊپ وگهي ذري گهٽ بلڪل بيجان ٿيندي آهستگيءَ سان چيو.

”نڪر!“ جنرل زمين تي پير هڻندي ورجايو. چيروياڪوف کي لڳو ته ڄڻ سندس اندر ۾ ڪا شيءِ تڙاخ ڪري ٽٽي پئي. هاڻ هو نه ڪجهه ٻڌي رهيو هو نه ڏسي رهيو هو ۽ انهيءَ حالت ۾ ئي دروازي ڏانهن پوئتي هٽيو. رستي تي نڪري آيو ۽ هلڻ شروع ڪيائين. ان حالت ۾ ٿڙندو ٿاٻڙندو غير شعوري طورتي گهر پهچي پنهنجو سرڪاري فراڪ ڪوٽ پاتل هوندي ئي صوفي تي ليٽي پيو... ۽ ان حالت ۾ ئي پراڻ ڏئي ڇڏيائين.

ڏيڪاءَ جا ماريا

”هاٽي ٻچا، رئيسياٽي شپلنگ وٽ ضرور وڃجو.“ اسان کي گاڏيءَ ۾ ويهاريندي نـ نـ ڪري بـ اناويهون ڀيرو تـ چيو هو منهنجيءَ سس. ” هوءَ منهنجي ڏاڏي جهوني ساهيڙي آهي. انهيءَ جي پاسي ۾ ئي جنرل جربيچڪو رهندو اٿو، جنهن وٽ بـ وڃجو، نـ تـ ڏاڏو دل ۾ ڪندا.“

اسين شاديءَ کان پوءِ هاٽي سيني وٽ مهمانيون ڪائڻ نڪتا هئاسين. منهنجي زال تـ سائين ڏاڏي ڪڙي تڙي ۾ هئي. باقي منهنجو سو ٻوٽ پيلو لڳو پيو هو. هونءَ تـ اسان زال مڙس ۾ گهٽي ئي ابتڙ ڳالهيون هيون، پر اسانجن رشتن ناتن ۾ جيڪو تفاوت هو تنهن تـ جنسي منهنجو هيئنئون هپائي ڇڏيو هو. منهنجي زال جا رشتا ناتا ڏاڏن وڏن والي وارن ماڻهن سان هئا. اسڪول جون ساهيڙيون بـ چڱيون خانداني هئس. هيڏانهن منهنجو اگر ڪو رشتيدار هو تـ اهو هو فقط جيل انسپيڪٽر ۽ هڪڙو سوٽ جيڪو درزڪو ڏنڊو ڪندو هو. دوست دڙا جيڪي هئا سي بـ سڀ ڪلارڪ ماڻهو، يا پياڪ يا نڪمٽا يا ڪٽي پليڪو هو تـ بـ هڪ رواجي واپاري هو . مون کي تـ زال اڳيان ڇڻ ٻڏڻ ٿي آيو. اجائي بدناميءَ کان بچڻ لاءِ سوچيم تـ جيڪر دوستن وٽ وڃون ئي نـ . پر ان مان گهٽوئي ڇوٽبول مڃي ها . سئوٽ کي بـ ڪٽي رشتيدارن جي لسٽ مان نيڪالي ڏيان، پر چاچي ۽ پليڪو وٽ تـ وڃڻو ئي پوندو، ڇو تـ چاچي کان شاديءَ لاءِ خرچ جا پئسا اڌارا ورتا هئم ۽ پليڪو ويچاري سڄو فرنيچر اڌارو ڏنو هوم.

اڳواٽ ميدان تيار ڪرڻ لاءِ زال کي چيم منڙي اسين جلدئي چاچي پيڪن وٽ هلنداسين. هو آڪاهتو بيائتو آهي، ليڪن آهي خفخاني. گهر جو گهريتڙيو بٽيو وينو رهندو آهي. ڏسندينءَ تـ ڪلي ڪلي پيٽ ۾ سور پئجي ويندءِ، اصل پورو چسو آهي.“

گاڏي اچي ٽن درين واري مڪان جي ٻاهريان بيٺي. درين جا در سڀ رڪائين رنگ جا هئا. شيخن تي ڪٽ بـ چڱي چڙهيل هئي. گاڏيءَ مان لهي وڃي گهنٽي وڄائيسين. اندران ڪتي جي ٻوٽڪڻ جو آواز آيو ۽ مٿان ڇڙٻ ٻڏڻ ۾ آئي . پوءِ ڪڙو گسڪڻ جو آواز آيو ۽ مس وڃي دروازو کليو. اندر هال ۾ گهڙياسين . اڳيان ننڍڙي نڪ کي مٽي لڳل سوٽ ماشا گڏي، ماءُ جو چولو ڪٽي پاتو هئائين. مون ڏيڪاري ائين ڏني،

جڻ سچاتومانس ئي ڪين. ڪوٽ ٽنگڻ جي ڪليءَ تائين پهچي ويس، جتي ڏنم تہ منهنجي چاچي جي بسڪائين ڪوٽ سان گڏ هڪڙو سوٽ ۽ ڪلف لڳل پڙو بہ ٽنگيو پيو هو. پنهنجو ڪوٽ لاٿم ۽ سڄي ڊرائنگ روم تي گهرائيءَ سان نگاهہ ڦيرايم. ميز وٽ چاچو صاحب پنهنجي گائون ۽ سليپر سان براجمان هو. من ۾ تہ اميد هئي تہ چاچو هن مهل گهر ۾ ئي ڪونہ هوندو. مگر هيءَ سائين تہ وودڪا مان هڪ تار وسيلي ڪا سنگتڙي جي ڪل ڪڍي رهيو هو، سو ايڏو پئي شور مچايائين جو سڄي گهر ۾ پئي گونجيو. جيئن ئي سندس اڳيان وياسين تيئن ئي گهوري نهارڻ لڳو ۽ گائون جاچڻ سنياليندو تار ڦٽي ڪري اتي پڳو ۽ چوندو ويو، اجهو ٿو اچان ."

مون کلي چيو، "پڳو ائين جهڙو ڪاري هينان ڪانءُ". ساڳئي وقت زال جي اڳيان شرم بہ اهڙو ٿي آيو، جو اڪ ڪٽي سندس منهن ۾ بہ نہ پيو نهاري سگهان. پر چوان پيو، سونيا، مستانو نٿو لڳيئي؟ اصل صفا ڪل ٽڙڪيل اٿيئي... ۽ ڏس تہ فرنيچر ڇا رکيو اٿس. نہ ٽنگي ٽيبل اڌ رنگ وارو پيانو، ڪاري ڪوئل جهڙو گهڙيال.... سچ ڪري نہ پڇين تہ هيءَ گهر انسانن بدران غارن چرن ۾ رهندڙ جهنگلين جو پيو لڳي."

"هوءَ ڊرائنگ ڪهڙي آهي؟" منهنجي زال پٽ تي ٽنگيل تصويرن ڏي اشارو ڪيو.

"اها سنت سيرافم جي آهي، جو بن ۾ هڪ رڇ کي کير پياري رهيو آهي ...... ۽ هو فوٽو سفراڳن جو آهي، ان وقت هو سيمينريءَ ۾ اجا انسپيڪٽر هو. ڏس تہ ڪيس سنت اتنيءَ جو خطاب مليو آهي.ڏاڍو وڏو ماڻهو..... " چوندي مون نڪ سٽڪيو.

سپ ڪان وڏيڪ شرم جي ڳالهہ هئي، اها وودڪا جي بانس ۽ سنگتڙي جي کلن کي ٽراپيننائين ۾ ٻوڙي باهہ ڏيڻ جي بانس، جنهن ڪري مچر منگهڻ نہ ٿيندا آهن. اوچتو منهنجو سوٽ ستيا، ننڍڙو اسڪولي ڇوڪرو ڪن نڪتل اندر آيو ۽ نارنگيءَ جون کلون ميڙي پياني تان مٽي اگهي هليو ويو. ائين پئي لڳو تہ هو آيو ئي ڪمري جي صفائي ڪرڻ لاءِ هو.

"اجهو اچي ويو آهيان" چيلهہ تائين ڪوٽ جا بيڙا پائيندي چاچو اندر گهڙيو. "توهان کي ڏسي ايڏي تہ خوشي ٿي آهي، جو ڇا ڪٽي ڇئجي! ويهي رهو- نہ، رڳو انهيءَ صوفا تي نہ ويهجو جو ان جي ٽنگ پڳل اٿو."

"ويهہ نہ سونيا!"

اسين ويهي رهياسين - مات لڳي ويئي - چاچي پنهنجن گوڏن تي پئي ٽپڪيون هنيون. مان تہ منجهي پيس پنهنجي شريمتي ڏانهن اک نہ پيو کڻي سگهان.

"سو...." منهنجي چاچي چروٽ دڪائيندي چيو: "سو توهين هاڻي گهر بار وارا ٿيا، بس ائين تہ ٿيندو رهي ٿو..... حقيقت ۾ اها چڱي ڳالهہ بہ آهي. هڪ پاسي پريتم هجي، بس پيار ئي پيار ٻئي پاسي بار، بس هنن جو اچڻ شروع ٿيو تہ توهان جو مٿو ويو. هڪ لاءِ بوٽ کپي، ٻئي لاءِ سوٽ کپي، ٽئين لاءِ اسڪول جي في کپي . شڪرانا مالڪ جا، جو منهنجي زال وري بہ اڌ ڪان وڌيڪ ٽڌا ٻار ڄڻيا....

ڳالهه مٽائڻ لاءِ چيم: " توهانجي طبيعت هاڻي ڪيئن آهي؟"

"صفا چٽ. چا ٻڌايانءِ! تنهن ڏينهن تہ سڌو ٿيو پيو رهيس. چاتي تي ڦاٽي. ڏک ڏک بہ اها اچي ٿي جو ڳالهہ ڪرڻ جي ناهي ۽ مٿان بخار- منهنجي جوئڙي چوي تہ ڪٽي ڪوئنن وٺ ،اجايو وهلور نہ وڃ. هاڻي وهلور ڪيئن نہ ويندس اڄ صبح جو ئي تہ ڪڏ تان برف صفا ڪرائي اٿم ۽ توهين پانيو ٿا تہ هنن فقيرن مان ڪنهن آگر بہ ڪا هلائي! پوءِ مان پلا هڪ ڄڻو ڇا ٿو ڪري سگهان؟ هڪڙو بيمار، ٻيو ڪمزور. مٿان وري ڳجها موڪا لڳا پيا اٿم."

مان تہ اچي ڏاڍو ششدر ٿيس. سو زور سان وٺي نڪ سٽڪيم.

پر چاچو چوندو هليو. "موڪا شايد وهنجڻ جي ڪارڻ ٿيا اٿم" چوندو ڏاڍي ويچار ۾ دريءَ کان ٻاهر ڏسڻ لڳو." شايد اڳاري ڏينهن جيڪو ٻاڦ سان وهتو هوم ۽ اهو بہ پورا ٽي ڪلاڪ! سو ٻاڦ سان وهنجڻ شايد موڪا وڌائي ٿو ڇڏي ڊاڪٽر تہ چوندا آهن تہ وهنجڻ صحت لاءِ خراب آهي.... پر سونيا! مان ٿو چوان مان بلڪل ننڍي هوندي کان ئي وهنجڻ تي هريل آهيان. بابي کي ٻن شهرن ۾ تہ ترڻ جا تلاءَ هئا. ڪڏهن ڪڏهن تہ سڄو ڏينهن بہ ٻاڦ ۾ تڙڳيو هوندس. ڇو تہ پئسا مون کي ڏيڻا ئي ڪونہ پوندا هئا.

هاڻي تہ مان ڏاڍو اچي لڄي ٿيس. اٽي هبڪندي هبڪندي موڪلائڻ لڳس.

"ڇو - ڇو. ڪيڏانهن؟" چاچي مون کي اٽي ٻانهن کان جهليو. "چاچنهن ڇاڻ تہ آئي. في الحال جيڪي رکيو آهي ان مان ئي چڪا چوکي ڪري وٺون. هلي آ هتي گوشت رکيو آهي. متيا ڊوڙ. وڃي ساس تہ ڪٽي آءَ اڙي سونيا! تون حجاب ڇا جو پئي ڪرين. ڏاڍي ڳرائي اٿئي! اهو ڪو نيڪ آهي ڇا؟ اڙي تو پنهنجي شاديءَ جي ڊريس گاشا ڪان ڪانہ سبائي نہ؟ خبر اٿئي منهنجي ڪکي سلائيءَ جو ڪم ڪندي آهي. جنهن ڪان تو ڊريس سبائي، تنهن کي مان سڃاڻان. پر هوءَ ڇا اسان سان برميچي سگهندي. تنهن ڪان سواءِ اسين تہ سستي بہ سبون ها..."

بس مان تہ شرم ۾ پاڻي پاڻي ٿي ويس. الاجي ڪيئن جند ڇڏائي ٻاهر آياسين. مان تہ بس جلهجي ويو هوس. ڇا تہ بي عزتي ڪرائي هئم ۽ هر هڪ منٽ ڪان پوءِ پنهنجي پڙهيل ڳڙهيل ڪنوار وٽان هڪ ننوليءَ پرئي ٺهڪ جو انتظار تي ڪيم.

۽ پيلڪو وٺ بہ ڪهڙي ماجران پيش ايندي، اهو سوچيندي ڏڪٽي ٿي ونيم. الاجي ڪهڙيءَ گهڙيءَ انهيءَ مصيبت مان بہ ڇوٽڪارو ملي ويندو. بدنصيبي تہ اها هئي جو ڪنهن جنرل ٻنرل کي تہ مان سڃاڻندو ئي ڪونہ هوس. رڳو هڪڙو ئي رٽائر ٽيل ڪرنل منهنجو واقف هو، جو هوٽل هلائيندو هو. هاءِ! مون جهڙو بدنصيب ڪو ورلي هوندو. "سونيچڪا!" روئڻ گاڏڙ آواز ۾ زال کي چيم. "انهيءَ وٽان جهڙي گهر ۾ وٺي هلڻ لاءِ مون کي معاف تہ ڪنديءَ.... مون سمجهيو توکي ڪلڻ لاءِ ٿورو مصالحو ملي ويندو ۽ عجيب ماڻهن ڏسڻ جو موقعو ملندو. مگر مون کي سڌ ڪانہ هئي تہ اهو مرڳو اهڙو واهيات ۽ ڪراهت جهڙو واقعو ٿڄي پوندو....."

جي ياءُ جو آهي. ڪجھ ڏينهن کان اسانجو مهمان آهي. اسانجو صاحب تہ اهڙا ڪتا پسند بہ نہ ڪندو آهي پر سندس ياءُ ڪي انهن ۾ دلچسپي آهي ۽ هو پاليندو آهي..."

"ڇا چيئي جنرل صاحب جو ياءُ آيو آهي؟ ولاديمير ايوانچ !؟" ۽ اوچوميلوف جي چهري تي اهو چوندي انتهائي سرهائيءَ پري مرڪ تري ئي اچي. "ڏس تہ! مونکي خبر ئي ناهي تہ ڪو مهمان آيل آهن !"

"جي ها...."

"ڏس تہ! سندس پنهنجي ياءُ سان ملڻ لاءِ من ڪيو ۽ مونکي پتو ئي نہ لڳو. سو هيءُ انجو ڪتو آهي؟.... آگر ۾ چڪ هنيئين؟ ها... ها.... ها! چڱو اٿي، ڊڄين ڇو ٿو ... ننڍڙو شيطان ڪاوڙ ۾ آهي... ڪيڏو شاندار ڪتو آهي!"

پروخور ڪتي کي ٻڇڪاريندو ڪيس پاڻ سان گڏ وٺي عمارتي ڪاٺ جي گودام مان ٻاهر ٿو نڪري وڃي... ميڙ خريوڪين تي چٽر ٿو ڪري.

"تون مونکان بچي نہ سگھندين!" اوچو ميلوف کيس ڌمڪائي ٿو ۽ پنهنجو اوورڪوٽ جسم تي چڱيءَ طرح پائي بازار جي چوڪ مان نڪري وڃي ٿو.

عارضي آجپو

توهان ڪڏهن غور ڪيو آهي، تہ اڪثر ڪري گڏهہ ويچارا ڪيڏي سامان سان سٽيل هوندا آهن؟ عام طور تي ڏٺو ويو آهي، تہ هيءَ گگدام، بيشمار قسمن جي ياري وڪرن توڙي ججهي تعداد ۾ سامان سڙي سان اصل صفا جهنويل هوندو آهي. آزمائڻ خاطر پنهنجي آسپاس ايندڙ ويندڙ ڪنهن بہ گڏهہ تي نگاهہ وجهو. توهان کي محسوس ٿيندو تہ رڌ پچاءَ جو سڄو سامان، هنڌ ٿيڙ، پاٽيءَ جون ناديون، ڪپڙي يا پلاسٽڪ جي نهيل وڏن جوالن ۾ ويڙهيل پتڪڙا ٻار، مطلب تہ دنيا جهان جا ٿيڙناڙي، ويڙهيون سيڙهيون ائين پيو پاڻ تي ستيون هلندو جو سندس ڪرن جي ڪهہ بہ نظر نہ ايندي.

سودپود اهڙي سهڪندڙ ۽ صابرين گڏهہ وارا پير هئا، ڪلاموف ضلعي جي سرڪاري وڪيل، اليڪسي تموفييوچ بالبنسڪي نالي ان همراه جا، جيڪو اسان جي هن ڪٿا جو مک ڪردار بہ آهي. مٿي بيان ڪيل ساسي ساهہ واري جهڙي سندس حالت، ان وقت بہ هئي، جڏهن اسٽيشن تي بيٺي، ڪيس ريل گاڏيءَ جي رواني ٿيڻ جون ٽي گهنٽيون ٻڌڻ ۾ آيون ۽ هن ريل جي ڊبي ۾ ويهڻ لاءِ، جاءِ حاصل ڪرڻ جي جستجوءَ ۾ اوڏانهن وٺي لوهہ پاتي.

تموفييوچ جي سڄي جسم تي جيڪو سامان سٽيل هئو، تنهن تي هڪ نظر اوهان بہ وجهو! سندس هٿن، ڪلهن، ڪنڌ، مٿي، مطلب تہ هر عضوي سان، روزاني استعمال جي سودي سلف جا پڙيل پاڪيٽ، چپ بورڊ جون نهيل صندوقون، ٽين جا ڪوڪا، سوٽ ڪيس، اڻ چاتل پاٽياٽ سان پڙيل هڪ ڊگهي بوتل، وڏو عورتاڻو چوغو ۽ بيو بہ خدا ڄاڻي تہ الائجي ڪهڙو گند بلا سندس ڊانچي تي پيل هئو. سندس چهري تان پڻ پگهر ريڳاڙا ڪندو پئي وهيو، ڄنگهن مان ساهہ ٺي ڇڏائجي چڪو هيس... سمجهو تہ زندگيءَ جا ڪئين عذاب سندس اڪين منجهان اولڙن جي شڪل ۾ ڇنا پئي نظر آيا.

انهيءَ انتهائي بريءَ حالت ۾، سندس پويان جوٽس نتاشا لولونا نالي مائي، پاڻ سان رنگبرنگي پارسل ڪنيو ڦٽ ڦٽ ڪندي پئي آئي. هيءَ مائي، پوري رنگ ۽ مختصر جسم واري سخت مزاج عورت هئي، جنهن جي چهري تي ڇٽڪمرا داغ هئا. جڏهن تہ ٻاهر نڪتل ڪاڏيءَ ۽ سڄيل اکين سان، هوءَ ڪنديءَ جي پيڙيءَ ۾ ڦاٿل ڪنهن اهڙي ڪنديدار مڇيءَ وانگر ٿي لڳي، جنهن کي تازو پاڻيءَ مان ڪڍيو ويو هجي.

مون لڄاريءَ نظر سان زال طرف ڏٺو ۽ مون کي جيڪو ڌڪ لڳو هو، تنهنجي پڪ ٿي ويئي. منهنجي زال جي اکين ۾ لڙڪ ڇلڪي رهيا هئا. الاجي شرم کان کي الاجي غصي کان، سندس ڳلن ۾ لالائي اچي ويئي هئي، هر هر پئي گاڏيءَ جي دريءَ کي پڪڙيائين.

مان ته خوف کان ڪنبي اٿيس. "هاڻي اتان ئي منهنجي شامت شروع ٿئي!" ائين سوچيندي هٿ پير ئي ٺري ويا. "پر منهنجو ڏوهه ڪونهي سونيا!" مون درديلي دانهن ڪئي. "سچ ته توکي ائين ڪرڻ نه جڳائي. پلي هو گڏهه آهن، بيهودا آهن، پر مون ته ڪو نه ويهي مڻاڇاريءَ کي جنم ڏنو آهي."

"جي توکي پنهنجا رواجي مائٽ نٿا وڻن....." سونيا سڏڪو ڀريو ۽ نيزاريءَ ڀرين اکين سان چيائين، "ته منهنجا مائٽ ته توکي اصل نه وڻندا..... مون کي ته ڏاڍي لڄ ٿي اچي. توکي ڇا ڇا ويهي ڪولي ٻڌايان. منهنجا منا، منهنجا سڄڻ. رئيساڻي شپلنگ ته توکي اهو رينگڻ ٻڌائڻ شروع ڪندي ته ڪيئن نه منهنجي ماءُ وٽس گهر ۾ پورهيت ٿي ڪم ڪيو هو ۽ چوندءِ ته مان ۽ منهنجي ماءُ سندس اڳين مهربانين جي ڳالهه پلجي ويا آهيون ۽ هاڻ جڏهن هوءَ غريب ٿي آهي تڏهن اسين ڪيس مدد نٿا ڪريون..... پر مهرباني ڪري مٿس وشواس اصل نه ڪج. اها پوڙهي صفا ڪوڙي اٿيئي. اسين ڪيس هر موڪل ٿي هڪ مڻي ماني ۽ ڇانهه جو اڌ سير ضرور موڪليندا آهيون......"

"سچ چئه، سونيا! تون ڄُرچو ته ڪين ٿي ڪرين؟" مون عجب مان پڇيو ۽ ائين پيو سمجهان ڄڻ هيل سوڌو ڪو شيهو منهنجي بدن کي ڳورو ڪري ويٺو هو، سو ڳري رهيو آهي ۽ بدن منهنجو ڄڻ ٺري پيو. "توهين سچ پچ رئيساڻيءَ کي ڪنڊ ۽ اڌ سير ڇانهه جو موڪليندا آهيو؟"

"۽ جڏهن جنرل جرپيچڪو جي زال سان گڏجين، تڏهن مهرباني ڪري مٿس ڀونگل نه ڍارج. هوءَ واقعي بدنصيب عورت آهي ۽ عجيب غريب ڳالهيون چوندي آهي. ويچاريءَ سان ٿيو به ويل آهي. ڪيس رئيس ڊيرزائي دوکو ڏيئي سڀ ڦري ويس. هوءَ پنهنجي بدقسمتيءَ جو روئڻ روئندي ۽ تو کان قرض به گهرندي . پر تون ڏجانس اصلي نه...... چو ته پاڻ تي خرچي ته به نيڪ، پر هوءَ اهو به ڏيئي ڇڏيندي پنهنجي انهيءَ رئيس ڊيرزائيءَ کي."

"آهه .... منڙي ملوڪڙي....." چوندي مان اهڙو بود ۾ پرچي ويس جو ڪٺي زال کي ياکر پاتم. "اڙي سياڳي! سچ پچ منهنجون ته وايون بتال ڪري ڇڏيون اٿيئي! تون ته جيڪر چئين ها ته تنهنجي اها رئيساڻي شپلنگ گهٽين رستن تي ننگي ٿي رلندي پنندي آهي ته مون تي اجا به وڏو احسان ڪرين ها! اهو نندڙو هٿ ته ڏينم ته......"

۽ اوچتو مون کي ڏاڍو ڏک ٿيو ته ويچاري ڇاڇي وٽ گوشت کائڻ کان ڇو انڪار ڪيم، ڇو نه سندس پراڻي پياني کي دٻايم ۽ ڇو نه سندس شراب پيتم... پوءِ اچي واپاري دوست پليڪو ياد پيم. هو ته ڏاڍو لذيذ طعام ڪارائيندو ۽ مست برانڊي به پيارينڊو. سو، ڊرائيور کي رڙ ڪري چيم، "پليڪو وٽ هل!"

انگريزيءَ مان ترجمو: اي- جي اُتم

ساندو

پوليس انسپيڪٽر اوچوميلوف نئون اوورڪوٽ پائي، هٿ ۾ هڪ بنڊل کڻي بازار جي چونڪ مان لنگهي رهيو آهي. ڳاڙهن وارن وارو سپاهي ضبط ڪيل پڪين سان بلڪل ستيل ٽوڪرو کڻي سندس پويان پويان پيو اچي. چئني پاسي سانت ڇانيل آهي... چونڪ ۾ هڪ به ساهوارو نٿو ڏسجي.... ننڍن ننڍن دڪانن ۽ مئخانن جا کليل دروازا تمام گهڻو بکايل ڇاڙين وانگر خدا جي دنيا کي اداسيءَ سان تڪي رهيا آهن. انهن جي پرسان ڪو پينو فقير به بيٺل ناهي.

"اڙي ڏاڙهيندين ته نه، آواره ڪتا !" اوچتو اوچوميلوف جي ڪنن تي آواز ٽو پوي. اڙي ڇوڪرؤ! وڃڻ ڏيوس، ڏاڙهڻ جي اڄڪلهه اجازت ناهي. جهليوس، نياڳي کي !...."

پوءِ ڪنهن ڪتي جي ڀونڪڻ جو آواز ٿو ڪنن تي پوي. اوچوميلوف ان پاسي نظرون کڻي اهو سڀ ڪجهه ٿو ڏسي. واپاري پيچوگين جي عمارتي ڪاٺيءَ واري گودام مان هڪ ڪتو ٽن ٽنگن تي ڊوڙندو ٻاهر نڪتو آهي. هڪ شخص سندس پيڇو ڪري رهيو آهي، جنهن جي ڇيٽ واري قميص ڪلف لڳل آهي، واسڪٽ جا بٽڻ کليل اٿس ۽ سڄو جسم اڳتي جهڪيل آهي. همراهه ٿاٻوڪائي ڪتي جي پوين ٽنگن کي جهلڻ ۾ ڪامياب ٿو ٿئي هڪ ڀيرو ٻيهر ڪتي جو روڄ ۽ دانهون گونجڻ ٿيون. "وڃڻ ڏيو نه انکي......" دڪانن اندر جهوٽا کائيندڙ چهرا ٻاهر جهاتي ٿا پائن ۽ ڏسندي ئي ڏسندي گودام پرسان ميڙ ٿي وڃي ٿو. جيڪو لڳي ٿو ته اوچتو ڌرتيءَ مان ڦٽي نڪتو آهي.

"لڳي ٿو ته فساد ٿي پيو آهي، سائين ..." سپاهي چوي ٿو.

اوچوميلوف مڙي تيز تيز قدم کڻندو ميڙ وٽ ٿو اچي، ڪيس دروازي جي بلڪل سامهون کليل بٽڻن سان واسڪٽ پاتل شخص نظر ٿو اچي جيڪو پنهنجي ساڄي هٿ جي هڪ زخمي آڱر اڀي ڪري ماڻهن کي ڏيکاري رهيو آهي. سندس سوياري چهري تي ڄڻ "تنهنجو ڪچومر ڪڍي ڇڏيندس!" لکيل نظر اچي رهيو آهي ۽ آڱر سوڀ جي علم جيان. اوچوميلوف سڃاڻي ٿو وٺي ته اهو شخص سونارو خريوڪين آهي. ميڙ جي بلڪل وچ ۾ ڏوهاري، ڇهنب جهڙي نڪ ۽ پٺن تي هڪ هيڊي داغ وارو اڇو ننڍڙو بوروزئي ڪتو پنهنجي اڳين ٽنگن کي هڪ ٻئي کان ڌار ڌار رکي زمين تي سهڪي رهيو آهي. سندس ٻوٽجندڙ اکيون پريشانيءَ ۽ خوف جو اظهار ڪري رهيون آهن.

”چا پيو ٿئي هتي؟“ اوچوميلوف ماڻهن کي ڪلهن کان وٺي هٽائيندو اڳتي وڌندي پڇي ٿو. ”۽ تون هتي ڇا پيو ڪرين؟ پنهنجي آڱر مٿي ڇو ڪنيون بيٺو آهين؟..... دانهن ڪنهن ڪئي؟“

”آڙي سائين ! آءٌ تہ ڪنهن مسڪين جيان خاموشيءَ سان ويس پئي.“ خريوڪين ٻڪ ۾ ڪنگهندي ڳالهہ ٿو شروع ڪري. ”مون کي ڪاٺ بابت ميتري ميترچ سان ڪجهہ ڳالهائڻو هو. اوچتو هن جان جي عذاب، جنهن جو مون ڪجهہ بہ نہ بگاڙيو هو، منهنجي آڱر ۾ چڪ پاتو ... معاف ڪجو، آءٌ پورهيت آهيان... منهنجو ڏنڊو انتهائي پيچيدو ۽ ڏکيو آهي. مونکي انجي مالڪ کان معاوضو ڏيارڻ جو بار ڪٽو، ڇاڪاڻ جو هفتو کن تہ شايد پنهنجي آڱرچوري بہ نہ سگهندس... سائين سڳورا! ڇا قانون اهو ٿو چوي تہ اسانکي خوني جانورن سان بہ جهڪي هلڻو پوندو؟..... هرڪو جانور ائين ڏاڙهڻ شروع ڪري ڏئي تہ پوءِ تہ جيئڻ مرڻ هڪ جهڙو ٿي پوندو....“

”هون .... نيڪ، نيڪ ...“ اوچوميلوف ڪنگهندي ۽ ڀروُن ڦڙڪائيندي سخت لهجي ۾ چوي ٿو. ”چڱو، چڱو.... ڪتو آهي ڪنهن جو؟ ان معاملي کي ڇڏيندس ڪونہ. ماڻهن کي ڪتا آواره ڇڏڻ جي سيڪت ڏيندس. انهن ماڻهن خلاف قدم کڻڻ جو وقت اچي ويو آهي جيڪي قانونن کي کيل تماشو ٿا سمجهن. ان بدمعاش تي اهڙو ڏنڊ وجهندس جو هوش ٺڪاڻي اچي ويندس ۽ سمجهي ويندو تہ اهڙن ڪتن ۽ چوپاين کي هيڏانهن هوڏانهن رلڻ ڦرڻ لاءِ ڇڏڻ جو نتيجو ڇا نڪرندو آهي! سندس دماغ ٺڪاڻي آڻي ڇڏيندس... ايلديرين !“ هو سپاهيءَ ڏانهن مخاطب ٿيندي پنهنجي ڳالهہ جاري ٿو رکي. ”پتو لڳاءِ تہ ڪتو ڪنهن جو آهي ۽ هڪ بيان تيار ڪر. رهيو ڪتو، تہ انکي هڪدم ختم ڪيو وڃي. شايد پاڳل آهي... پر آخر اهو آهي ڪنهن جو؟“

”شايد جنرل زيگالوف جو آهي.“ ميڙ مان هڪ آواز اڀري ٿو.

”جنرل زيگالوف ! هون. ايلديرين ! ڪوٽ لاهڻ ۾ تہ منهنجي مدد ڪر. توبهہ، ڪيڏي نہ گرمي آهي! شايد مينهن وسڻ تي آهي....“ هو خريوڪين ڏانهن مڙي ٿو. هڪڙي ڳالهہ منهنجي سمجهہ ۾ نہ پئي اچي. آخر ان توکي چڪ ڪيئن هنيو؟ ڀلا اهو تنهنجي آڱر تائين پهتو ڪيئن؟ هي ايڏو ننڍڙو ڪتو، تون هيڏو ڊگهو اٺ ! پڪ سان ڪنهن ڪلي ڪنڊي ۾ آڱر کي رهڙ آئي هوندئي ۽ توکي معاوضو ڇڪائڻ جو خيال من ۾ آيو هوندو... آءٌ تو جهڙن جي رڳ رڳ کان واقف آهيان! بدمعاشن جا سردار!“

”اصل ۾ سائين ! هن تفريح ڪندي ٻرندڙ سگريٽ ڪتي جي ناسن ۾ وڌو هو ۽ موٽ ۾ ڪتي چڪ پاتس. هونءَ ڪتو ڪو بيوقوف ٿورئي آهي!.... خريوڪين تہ سدائين ڪا نہ ڪا مسخري ڪندو رهندو آهي!“

”آڙي ڦڏا ! زمين آسمان نہ ملاءِ! تو ائين ڪندي مونکي ڏٺو تہ ڪونہ هو، پوءِ ڪوڙ ڇو ٿو ڳالهائين؟ صاحب تہ اڏامندڙ جهرڪيءَ جا پرَ ڳڻي وٺندو آهي، ڇاڙي ٿو تہ ڪير

سچ ٿو ڳالهائي ۽ ڪير ڪوڙ... آءُ ڪوڙو آهيان تہ مئجسٽريٽ آڏو ڪيس هلايومر. قانون چوي ٿو تہ... هاڻي سڀني کي هڪ جيترا حق حاصل آهن.... منهنجو بہ هڪ ڀاءُ پوليس ۾ آهي... جيڪڏهن جاڻڻ چاهيو ٿا تہ ......"

"بحث نہ ڪر !"

"جي نہ. هيءُ جنرل صاحب جو ڪتو ناهي..." سپاهي انتهائي سنجيدگي سان چوي ٿو. "وٽس اهڙو ڪو ڪتو ناهي. هن وٽ تہ سمورا شڪاري ڪتا آهن..."

"اها ڳالهہ پڪ سان چئي سگهين ٿو؟"

"بلڪل سؤ سيڪڙو پڪ سان صاحب !...."

"مونکي بہ خبر آهي، جنرل صاحب جا ڪتا انتهائي قيمتي ۽ اعليٰ نسل جا آهن ۽ هيءُ ... نظر تہ وجهينس ! بدصورت دوغلو ڪتو!... آخر ڪو اهڙو ڪتو ڇو پاليندو؟ دماغ خراب ٿيو اٿس ڇا؟ اهڙو ڪو ڪتو پيٽرسبرگ يا ماسڪو ۾ نظر اچي تہ خبر اٿئي حشر ڪهڙو ڪندس؟ قانون بابت تہ ڪو سوچيندو ئي نہ. هڪ پل ۾ انجو قصو صاف ڪيو ويندو. خريوڪين! توکي ايذاءُ رسيو آهي ۽ ان معاملي کي ائين ختم نہ ٿو ڪري سگهجي.. مالڪ کي سيکت ملڻ گهرجي! وقت اچي ويو آهي جو...."

"شايد اهو جنرل صاحب جو ئي آهي..." ڪانسٽيبل خيال ظاهر ٿو ڪري. "انکي رڳو ڏسي ڪجهہ نہ ٿو چئي سگهجي.... مون اجا ڪالهہ ئي جنرل صاحب جي اڱڻ ۾ ان قسم جو هڪ ڪتو ڏٺو هو."

"جنرل جو ئي آهي. "ميڙ مان ٻيهر آواز اچي ٿو." اڙي ايلديرين! اوورڪوٽ پائڻ ۾ منهنجي مدد تہ ڪر... هوا جي جهوٽي جو احساس ٿيو اٿمر... آءُ تہ ڪنبان پيو.... انکي جنرل صاحب جي گهر وٺي وڃ ۽ جاچ ڪر. چئجان تہ اهو مونکي مليو آهي ۽ مون ئي موڪليو آهي... ۽ چئجان تہ انکي رستي تي ائين نہ ڇڏين... شايد اهو قيمتي ڪتو آهي ۽ جيڪڏهن هر ظالم هن کي آواره ڪتو سمجهي انجي ناسن ۾سگريٽ وجهي سگهي ٿو تہ هي جلدي مري کپي ويندو. ڪتو انتهائي نازڪ جانور آهي.... ۽ تون ڪوڙهہ مغز! پنهنجو هٿ هيٺ ڪر ! پنهنجي انهيءَ واهيات آڱر جو نماءُ بند ڪر. غلطي تہ خود تنهنجي ئي آهي..."

" اهو جنرل صاحب جو ڪوچوان پيو اچي. انکان پڇي ٿا وٺون..." "اڙي او پروخور ! هيڏانهن تہ اچ! هي ڪتو تہ ڏس..... تنهنجي جنرل صاحب جو آهي ڇا ؟"

" حد ٿي وئي ! اهڙو ڪتو اسان وٽ ڪڏهن بہ نہ پاليو ويو آهي."

"هاڻ وڌيڪ جاچ جي ڪا ضرورت ناهي." اوچوميلوف چوي ٿو . "هيءُ ڪوآواره ڪتو آهي! ٻيٺي ٻيٺي بحث ڪرڻ جي ڪا ضرورت ناهي... چيمر تہ آواره آهي سو آواره آهي.. ماري ڇڏينس نياڳي کي ۽ معاملي کي ختم ڪر."

"هيءُ اسانجو ناهي." پروخور پنهنجي ڳالهہ جاري ٿو رکي." اهو جنرل صاحب

بهرحال ريل جي دبي ۾ چڙهي، ٽڙي ڦٽڙي، ڪيترين ئي سيٽن تان گذرندي، سرڪاري وڪيل صاحب کي، نيٺ ويهڻ لاءِ جڳهون ملي ويون. جيئن ئي ڪيس ويهڻ جي پڪ ملي تہ هن پاڻ تي سٽيل سمورو سامان لاهي ڪٺي سيٽن تي سٽيو ۽ پوءِ نرڙ تان لارون ڪري وهندڙ پگهر کي، ٻيٽائيل آڱرين سان اگهندي، هو ريل جي دبي منجهان ٻاهر نڪرڻ لاءِ اڳتي وڌيو.

"وري ڪاڏي رخ رکيو اٿئي؟" جوٽس ڪيس ٻاهر ويندي ڏسي هڪل ڪئي.

"منهنجي مني، ٽيشن تي لهي، هڪڙو ووڊڪا جوگلاس هڻي، انهن ئي پيرن تي تو موٽان.. بس سيڪنڊن ۾ تو اچان." هن وراڻيو.

" ڪا ضرورت ناهي! پنهنجي دماغ مان ٻاهر وڃڻ جي هوا ڪڍي ڇڏ، بس ڪري ويهي رهہ !!"

بالبنسڪي هن تڪڙيءَ چنڊ آڌو سينو ساهڻ لاءِ پاڻ ۾ ست نہ سارينـدي، لاچار ويهي رهيو، پر اجا چڱيءَ طرح سان جائيتو ئي ڪونہ ٿيو هئو جو جوٽس جو آواز آيو:

"هان، هيءَ چلي وٺ ... خيال ڪجانءِ، منجهس ڪاڏي وارا تس پيل آهن."

بالبنسڪي ڪنهن فرمانبردار ٻار وانگر، جوءِ ڪان ٿانون واري چلي هٿ ۾ ورتي ۽ پوءِ نهايت اباٽڪائيءَ وچان، دريءَ منجهان ٻاهر نهارڻ لڳو.

ايتري ۾ گاڏيءَ هلڻ شروع ڪيو ۽ هو ٻاهر ڊوڙندڙ منظرن جي جادوءَ ۾ ٻڌي ويو. هو ڪا دير تہ پنهنجن خيالن ۾ گم رهيو. ان وچ ۾ ڪجهہ اسٽيشنون بہ آيون، پر هو گم سم وينو رهيو. چوٿينءَ اسٽيشن تي جوٽس هڪل ڪندي، ڪيس دبي مان لهي، هينان پليٽفارم تان گرم پاڻي پرڻ لاءِ موڪليو. هو پاڻي آڻڻ لاءِ گاڏيءَ سان لڳل ڪاڏي پيتي واري دبي (Buffet) وٽ پهتو تہ سندس ملاقات، (پلنسڪ) شهر جي ضلعي عدالت جي نائب صدر ۽ ويجهي دوست، فليازڪن سان ٿي. جنهن سان انهيءَ ساڳيءَ ريل گاڏيءَ ۾، هو ملڪ کان ٻاهر جي سير ڪرڻ جو واعدو ڪري چڪو هئو. فليازڪن ڪيس ڏسندي ئي شروع ٿي ويو:

"اها وري ڪهڙي حرامپائي آهي؟ منهنجا نڱ دوست، تنهنجين انهن واهيات گيرين تي جيتري ملامت ڪجي، گهٽ ٿيندي ! تو مون سان پڪ پڪاٽي ڪئي هئي تہ هن ساڳي گاڏيءَ ۾، گڏجي فرسٽ ڪلاس ڪوچ ۾ ڪچهرا ڪندا هلنداسين، پر تون چنگهان يارن وٽ ڇڏي، پاڻ ايڏنهن ٿرڊ ڪلاس ۾ الائي ڪهڙا وينو ٿاپا ڪائين؟ مان تو پڇانءِ، تون انهيءَ گند جي دبي ۾ پيو ڇو آهين؟..... پئسن ۾ ڪٽو آهين، يا ٻي ڪا ويـڌن اٿئي؟؟"

بالبنسڪي ڪيس نراسائيءَ وچان ڏسندي اکيون ڇنڀڻ لڳو ۽ پٽڪندي چيائينس : "يار! مون وٽ تو جيان ڪو جواب ڪونهي، لڳي ٿو تہ هاڻي مونکي انهيءَ بڇڙي دبي ۾ ئي سفر ڪرڻو پوندو. مان سمجهان ٿو تہ پاڻ جيڪي ڪجهہ رٿيو هئو، سو ٿيڻ ممڪن ڪونهي. هن حالت ۾، دل ٿي چوي تہ جيڪر پاڻ کي ريل هينان ڏئي ڇڏيان! منهنجا ياءِ تون تصور بہ نہ ٿو ڪري سگهين تہ منهنجي زال منهنجو ڪهڙو حشر ڪري ڇڏيو آهي.

جيترو مون کي هن پيڙيو آهي، ان کان پوءِ بہ منهنجو زنده هجڻ معجزي کان گهٽ ناهي... منهنجي دانهن مٿئين کي آهي، بيو ڇا ڪريان! اڙي ٿوري نظر تہ ڦيراءِ! ڇا تہ موسم لڳي پئي آهي.. هوا صاف ۽ شفاف... ٻهراڙيءَ جو ڪليل ماحول...... فطرت جا من موهيندڙ نظارا... مان چوان ٿو تہ ڪنهن بہ شانت روح لاءِ حالتون پورٽتا پريل آهن. اهڙي ماحول ۾ تہ ٻاهر وڃڻ جو خيال ئي، مون تي سرمستي طاري ٿو ڪري ڇڏي. پر ان جي ابتڙ، بدقسمتيءَ جي راڪاس، اهو سڄو لطف منهنجي ڪنڌ ۾ رسي جيان وڪوڙي ڇڏيو آهي. بس تقدير جون تعديون آهن. سي وينو سهان! زور آڏو زاري آ منهنجا دوستؙ! مون جيڪو جگر جي بيماريءَ وارو بهانو ناهي، زال کي ٻڌايو هو، سو دراصل ڪانئس جدا ٿي، ٻاهر جو چڪر هڻڻ جي رٿابندي هئي. ڇو جو مون کانئس ڪجهہ ڏينهن ڇوٽڪارو پائي، گهر کان ڏور، آزاديءَ سان گهارڻ ٿي گهريو... يقين ڪر تہ سڄو سيارو آزاديءَ جا خواب لهندي گذريو اٿم. پاءُ آهين، جي پت ڪرين، تہ مان جاڳندي بہ رڳو اڪيلائيءَ ۽ کانئس ڏوريءَ وارا خواب لهندو هيس. پر هاڻ تہ ساڻس گهمندي ڇڻ تہ سون پائيندي بہ ڪن ٿا ڇڇن. ههڙي سريلي سفر ۾، هيءُ عذاب اچي منهنجي ڪنڌ ۾ پيو آهي... ڪانئس جند ڇڏائڻ لاءِ گهڻيون ئي مرليون وڄايم، پر ورپو ڪجهہ بہ نہ! هن هچا وٹ سو ڳالهين جو هڪ جواب آهي.

ڇئي : ” ڇا بہ ٿئي، مان تہ توسان ئي هلنديس!“ ڇا ڪيان، مني بہ ماٺ تہ مني بہ ماٺ! قسمت جو قهر سمجهي، ڪيس پاڻ سان تہ ڪنيم، پر گهٽوئي ڇيومانس، تہ گهٽ ۾ گهٽ انٽر ڪلاس جي ٽڪيٽ وٺون. هرويرو ڇو پيا گپاگيهہ ۾ ڳوهجون! پر اتي بہ ساڳي رڏي – ڇئي : ”ڇو، پئسا ڪي حرام جا تہ ناهن، جو پاٽيءَ وانگر وينا وهايون... مٿو تہ جاءِ اٿئي!“ سندس اهڙين ڳالهين تي ڏاڍو سمجهايومانس. مون چيو تہ پاڻ وٽ چڱا خاشا ڏوڪڙ آهن... وڏي ڳالهہ تہ جيڪڏهن ٻئاس سان پريل ۽ منڊيل ٿرڊ ڪلاس ۾ هلنداسين، تہ ماڻهو پيا ڳالهيون ناهيندا ۽ هرويرو بدناموسي بہ ٿيندي. پر سندس ساڳيا پرڪار، سيهڙ ٽنگون ٽي ڇوٽون پيچ....

”ڪا ضرورت ناهي انٽر ڪلاس جي !“....اڙي، مان تہ چوان ٿو تہ رن ۾ ڪنهن ڪنجوس شيطان جو بدروح وينل آهي. ادا، رڳو اسان جي سامان جو ئي مثال وٺ – مونکي ٻڌاءِ تہ ايڏي لڏ ڪڻڻ جي آخر ضرورت ڪهڙي هئي؟ پلا اهي ٿها، هٽ پيٽيون، صندوقون ۽ گند گار، بي سڄي ڏوڙ ڇائي اسان جي ڪهڙي ڪم جي؟ هر وقت نہ رڳو ڏهہ وڏا سامان جا انگ سنيالٹا ٿا پون، پر انهيءَ ٻهر کي جائتو ڪرڻ لاءِ چار بيون سيٽون بہ ٿيون گهرجن... هڪ پاسي، لنگهندي ڪندي بابوءَ جي رڙ پئي ٿي پوي تہ سامان هٽايو، تہ جيئن ماڻهن کي اچڻ وڃڻ ۾ آساني ٿئي، تہ ٻئي پاسي، وينل مسافرن جي لنگهندي ڪندي دانهوڙ پئي پوي: هيڏانهن هيءَ ڪاڪڙي قراري آهي، جو جنهن تنهن سان مولهيو ٻڌي بيٺي ڏند چڪ ڏئي....

ادا سائين، ٻڌڻ جو مقام آهي، ٻڌڻ جو! توکي ڇا ٻڌايان! اعتبار ڪرين تہ ائين ٿو سمجهان، تہ هر گهڙي ڇڻ تہ تتل ٽانڊن تي پئي گذري. خدا ڪو منجهانئس جان ڇڏائي،

باقي منهنجو ڪو وس ڪونهي. مونکي ته هڪ انچ به پاڻ ڪان پرتي وڃڻ نه ٿي ڏئي، هر وقت ڇڻ نه نڙيءَ ۾ ڇڪ هنيون وينئي آهي. نلهو سندس پرسان ويهڻ هجي ته به ٻي ڳالهه... مون کي ته هڪڙي ڳوري ڇلي گوڏن تي جهلي دوڏا ڦاڙي ٿو ويهٺو پوي ته متان ڪو نقصان ٿئي ۽ پوان نه ڪنهن وڏي ذلل ۾.

هاڻي مون کي پٽڪو ٻڌائي، ڪوسو پاڻي آڻڻ لاءِ موڪليو اٿائين. تون پاڻ انصاف ڪر ته اها ڳالهه ڪنهن سرڪاري وڪيل جي شان وٽان آهي ته هو ٿامي جو هيءُ ٿيو هٿ ۾ ڪنيون، پليٽ فارم تي ڊوڙندو وتي؟ توکي ٿو ٻڌايان، ته انهيءَ ساڳي گاڏيءَ ۾، منهنجي ڪورٽ جا ڪجهه شاهد ۽ ڪجهه پراڻا چٽل جوابدار به وينا آهن. اهي جو منهنجا هھڙا بڇڙا افعال ڏسندا ته منهنجي عزت ته وڃي ٽڪو ملهه ٿيندي نه! پر منهنجا پيارا دوست، هن گهڙيءَ ڪان وٺي، اهو منهنجي واسطي هميشه هميشه لاءِ سبق آهي. ذاتي آزاديءَ نالي جيڪڏهن ڪو اکر آهي ته ان جي سايپيان ماڻڻ ناممڪن آهي! ڪڏهن ڪڏهن، جڏهن اسان مان ڪو پنهنجي آپي ۾ ڪونه هوندو آهي ته بنا ڪنهن سبب جي، ڪنهن ملزم کي ڪاٺ ۾ وجهائي ڇڏيندو آهي. ان مهل ملزم جي ڪهڙي حالت هوندي، اها ڳالهه مونکي اڄ چڱيءَ طرح سمجهه ۾ آئي آهي. منهنجي وجود جي پاتال تائين اهو احساس پهتو آهي، ته جيل ٿيندو ڇاهي؟ اڙي هاءِ! پر قدرت مون کي ڪهڙي طريقي سان ته اهو احساس ڏياريو آهي!

"مان سمجهان ٿو ته جيڪڏهن توکي ضمانت تي آزادي ملي ته خوش ٿيندين؟" فلپازڪن بي ڍنگي طريقي سان مشڪندي چيو: "خوشيءَ جي ڳالهه ٿو ڪرين! مان ٿو چوان ته خوشيءَ وچان ڦاٽي پوندس! يقين ڪندين، ته جيڪڏهن مون ڪان ڪو ڏهه هزار روبيل جي ضمانت گهري نه، ته مان پاڻ کي گروي رکي به اها ادا ڪندس... پر هاڻي ڇڏ ته ڪلٽي ٿيان. پانيان ٿو ته هن سدا سدوريءَ کي، مون تي ڪاوڙ وچان هن مهل تائين دورو پئجي چڪو هوندو.. پهچندس ته اصل ڪباب ڪري ڇڏيندي!" ائين چئي بالبنسڪيءَ وٽي پيرن تي زور ڏنو.

گاڏي رواني ٿي ته رات به اچي پهتي، تنهن ڪري هر ڪو پنهنجي سيٽ يا ڊبي تائين محدود رهيو. صبح جو ساجهر، جڏهن ريل "ورزهبو لولو" جي اسٽيشن تي پهتي ته فلپازڪن پليٽ فارم تي لهي پير ساهڻ جي خيال ڪان پسار ڪرڻ لڳو. چڪر لڳائيندي، اوچتو هڪ ٽرڊ ڪلاس ڊبي جي ڪرڪيءَ تي ڪيس بالبنسڪيءَ جو نندڪڙو چهرو نظر اچي ويو. ڪانئس حوال وٺڻ لاءِ هو جو ويجهو ٿيو، ته ڪيس پٽڪو ٻڌڻ ۾ آيو. سرڪاري وڪيل صاحب اشاري سان سڏيندي چوڻ لڳو : "هڪڙو منٽ ترسجانءِ، هوءَ ننڍا ڳي ننڊ ۾ آهي. ڪيس سجاڳي اچا ڪانه ٿي آهي ۽ جيستائين هوءَ ننڊ ۾ هوندي آهي، تيستائين مان ٿورو ٽڪو فرحت ۾ هوندو آهيان. جيتوٽيڪ سندس ننڊ دوران به مون ۾ اها همت ڪٿي ڪونهي جو ڊبي مان لهي، پنهنجي مرضيءَ سان اسٽيشن تي گهمان گهتان، پر ان وچ ۾ گوڏن تي پيل هن ڇليءَ وارو عذاب لاهي، ڪٿي پٽ تي ٿو رکان. اهو به سندس ٿورو آهي، جيڪو مان لاهي نه ٿو سگهان. ها، پر مون توکي ڪونه ٻڌايو آهي ته مان ڏاڍو خوش آهيان؟"

”خير تہ آهي!“ سندس دوست فليازڪن پڇيو.

”اسان جي سامان منجهان، ٻہ پيتيون ۽ هڪ ٿيلهو چوري ٿي چڪو آهي. جنهن ڪري وزن جي ڪجهہ جهڪائي ٿي آهي. مون تہ ڳالهہ ئي گوشت جي ٿهيل سنبوسن ۾ پکيءَ (هنسڻ) جي ٻوڙ ڪي، وت ڪان وڌيڪ ٻرو ڏيئي ڇڏيو. هيج ڪري گهٽو ڪائڻ جي پنيان بہ اصل متصد بار گهٽائڻ هيو... ها جائي، ٻي ڳالهہ ٻڌائڻ تہ وسري وئي... يار، چا تہ سڄي رات دٻي ۾ هوا جو حملو رهيو آهي! مان ٿو چوان تہ هوا چڻ تہ منهن ۾ سٽا کهاڙا ٿي هنيا. توبهہ منهنجا سائين توبهہ! هيءَ مسافري نہ پر قدرت طرفان وڏو ڪو عذاب آهي!“

ائين چئي وڪيل چند گهڙين لاءِ چپ ڪندي، ڪنڌ ڦيرائي، ڏاڍيءَ چڙ ۽ بيزاريءَ منجهان پنهنجي ستل جوءِ ڏانهن نهاريندي هوريان چيو : ”منهنجي زال، ”وارواڪا،“ تون ڪيڏي تہ بي رحم ۽ ظولمي آهين! چا منهنجي لاءِ ڪو اهڙو سياڳو سج ايرندو، جو ”زانٽيپي“ (1) جهڙي تنهنجي وجود ڪان مونکي ڪو ڇوٽڪارو ملي؟“

اهو جملو پورو ڪرڻ ڪانپوءِ هو وري فليازڪن سان شروع ٿي ويو: ”ايوانڪيتچ، تون اعتبار ڪندين، تہ ڪڏهن ڪڏهن مان پنهنجون اکيون ٻوٽي خواب لهڻ شروع ڪندو آهيان..... خبر ٿئي تہ ڪهڙا خواب ڏسندو آهيان؟ سوچيندو آهيان تہ جيڪڏهن خواهشن جي ساپيان ٿئي ۽ هوءَ ڪنهن بهاني هڪ ڏوهاريءَ جي حيثيت ۾ منهنجي ور چڙهي وڃي، تہ جيڪر ڊگهي سزا ڏياري، جيل جي هوا کارايانس. پر ماٺ ڪر، شايد هوءَ ننڊ مان اٿي رهي آهي.“

زال جي اٿڻ جي امڪان، سندس ذهن جي هر تند تي پنهنجو اثر ڏيکاريو ۽ ٻئي لمحي اک ڇنڀ ۾ ئي معصومڙي شڪل ناهيندي، هيٺ رکيل ڳوڙي چلي، تڪڙ ۾ ڪٺي پنهنجي گود ۾ رکيائين.

ٿوري دير ڪانپوءِ جڏهن ”عيدڪونن“ نالي اسٽيشن تي لهي، هو بيهر ڪوسو پاڻي پرڻ آيو تہ اڳ جي پيٽ ۾ وڌيڪ سرهو ٿي لڳو : ”ٻن وڌيڪ پيئين ڪي بہ ڪو مهربان داءُ ڪري ويو آهي ۽ اهو بہ ٻڌي ڇڏ تہ ڪاڏي ۾ جيڪي رول پچائي ڪنيا هئائين، مون انهن کي بہ زوريءَ ڍيڍ ۾ هٽي، انهن جو مڪمل صفايو ڪري ڇڏيو آهي. تنهنڪري بار ۾ بہ ڪجهہ وڌيڪ گهٽتائي آئي آهي.“ هن خوشيءَ وچان ڪڳيون هڻندي، نهايت رازادريءَ سان فليازڪن کي ڏسيو.

اڳيان هلي، جڏهن ريل گاڏي ”ڪونسبرگ“ واري جاءِ تي پهتي تہ هو وري سهڪندو اچي پنهنجي دوست وٽ سندس انٽر ڪلاس واري دٻي ۾ پهتو. هن دفعي تہ خوشيءَ وچان سندس چهرو صفا ٻهڪي رهيو هئو. پر دٻي ۾ پهچڻ شرط پاڻ صوفا تي ڇڏيندي، اچي جو ٽهڪن ۾ ڇٽو تہ همراه بس ٿي نہ ڪري! چئي : ”منهنجا مٺا پياءُ ايوان نڪيتچ!اڄ تہ توکي پاڪي پايان! مان هاڻي ڏاڍو خوش آهيان. بلڪ مان تہ بظاهر نقصان ڪائيندي بہ پاڻ کي سرهو ٿو پانيان. هاڻي مان آزاد آهيان سمجهين ٿو تہ چا ٿو چوان؟ چوان ٿو تہ ڇوٽڪارو مليو اٿم، مون واري جوءِ ڪيڏانهن پڇي وئي آهي!“

"هوش ۾ تہ آهين؟ پڇي وڃڻ مان تنهنجو مقصد ڪهڙو آهي؟"

"اڙي يار، منهنجا ياءُ، ٻڌ تہ سهي! رات ڏاري، ڪنهن ڪم سانگي، ريل جي ڊٻي مان ڄڻ لٿي آهي تہ رب سندس پير ڀيهر ڪونہ ورايو آهي. لڳي ٿو تہ ڪنهن سان پڇي وئي، يا تہ ريل جي هيٺان اچي چٿجي مئي آهي. امڪان اهي بہ آهن. تہ ڪنهن ضروري ڪم لاءِ اسٽيشن تي لٿي آهي تہ گاڏي چرڻ پئي ۽ هوءَ واپس ڊٻي ۾ چڙهي نہ سگهي هوندي. بهرحال، هوءَ وڃي الائجي ڪٿي مئي. منهنجا رب تنهنجا لک لک احسان !"

"پر منهنجي ڳالهہ ٻڌ. انهيءَ صورتحال ۾ توکي ڪا تار ڪرڻ کپي." فليازڪن پنهنجا ڪن ڪڙا ڪندي چيو.

"رب ڪان خير گهر پائو! مان هن چونڪاري ملڻ تي ايترو تہ خوش آهيان جو اهي احساس تو آڏو بيان ڪرڻ لاءِ مناسب لفظ بہ ڪونہ ٿا ملن. اڄ تہ لهي پليٽ فارم تي هلي، هيڏانهن هوڏانهن پستيون هڻون.. ۽ ڪي فرحت بخش ساهہ کڻون!"

پوءِ ٻئي دوست انٽر ڪلاس جي ڪوچ منجهان، هيٺ پليٽفارم تي لهي گهمڻ گهمڻ لڳا. بالبنسڪي وڏا وڏا ساهہ کڻڻ لڳو ۽ اِن دوران چوندو رهيو : " واهہ واهہ، ڇا تہ مزو ٿو اچي!مان هاڻي سڪون سان ساهہ ٿو کڻان! ڇا دنيا ۾ اهڙا بہ ماڻهو آهن، جيڪي زندگيءَ جوَ هر پل ههڙي آنند سان ٿا گهارن؟ ادا سائين، پر توکي خبر آهي تہ هاڻي مان ڇا ڪندس؟" ائين چوندي هو پاڻ ئي فيصلو ڪري چڪو -" وراڻيائين : "هاڻي آئون تو سان گڏجي هلندس. اسين گڏجي مولا جو ملڪ گهمنداسين ۽ ڇڙن واري زندگيءَ جو مزو وٺنداسين." جملو پورو ڪري، هو ڪلٽي ڪائي ڊوڙندو پنهنجي ڊبي ڏانهن واپس وريو تہ جيئن ضروري شيون کڻي اچي پنهنجي دوست سان گڏ انٽر ڪلاس ۾ بالم ٿجي ويهي رهي.

پر چند منٽن ڪانپوءِ جو واپس موٽيو، تہ سندس ماشا ئي ڦريا پيا هئا. چهري تان اها چمڪ ئي غائب هئس! بلڪ هاڻي تہ هو هيڊو ۽ وائڙو پئي لڳو. هن جي هڪ هٿ ۾ ساڳي بدنما ٽامي جي ڪٽلي هئي،جڏهن تہ ٻئي هٿ سان دل کي پڪڙيون.تاپا ڪائيندو پئي آيو. هن پنهنجي دوست جي سواليہ چهري جا تاثر سمجهندي، انتهائي شديد نراسائيءَ وچان وراڻيو:

"هوءَ ندوري واپس موٽي آئي!.... سمجهہ ۾ ائين ٿو اچي، تہ رات جو غلطيءَ وچان، پلجي وڃي ڪنهن ٻئي ڊبي ۾ چڙهي هئي. منهنجا ادا، بس وڏيڪ ڇا چوان!"

اهو حوال ڪري، بالبنسڪي چهري تي اباٽڪائيءَ ۽ ويرانيءَ جي تصوير سجائي، پنهنجي دوست آڏو بيٺو رهيو. ان وچ ۾ سندس اکيون ڳوڙهن سان پرجي آيون ۽ مڪمل سانت ڇانئجي ويئي.

"هڪ ڳالهہ چوانءِ!" فليازڪن پاٻوهہ وچان، سندس ڪالر ۾ هٿ وجهي ڪيس چيو ۽ پوءِ پاڻ ئي وراڻيو : " جيڪڏهن تنهنجي جاءِ تي مان هجان ها، تہ اهڙي زال کي ڇڏي پڄي وڃان ها..."

"ڇا مطلب؟"

”هوءَ پڄي نہ پڄي، تون پڄي جند ڇڏاءِ... ادا پڄي جند ڇڏاءِ!“ فليازڪن سر سان ڳائڻ لڳو.

”ها، اتي رک نہ ڳالهہ ڪي! واهہ جي صلاح ڏني اٿئي! چڱو منهنجا منا يار، اڄ تہ توکي ٻڌايان تہ هاڻي مان ڇا ڪندس! جيڪا اسٽيشن اچڻي آهي، ان تي لهي، مان هڪ ٻيءَ غلط ريل گاڏيءَ ۾ چڙهي پوندس ۽ پوءِ ان مان بہ لهي وڃي پئرس ويندڙ گاڏيءَ ۾ ويهندس. بعد ۾ سائيس بهانو ڪندس، تہ مان پڄي وڃي غلط ريل ۾ چڙهيو هيس.. چڱو، هاڻي الله واهي، پاڻ پئرس ۾ ملندا سين!“

(1) Xantipple سقراط جي ظالم زال جو نالو، جيڪو بعد ۾ تمثيلي طور تي هر بيرحم زائفان لاءِ استعمال ٿيندو رهيو آهي.

انگريزيءَ مان ترجمو: انعام شيخ

وئيشا

جنهن زماني ۾ هوءَ جوان جماڻ ۽ وٺندڙ چهري ۽ سريلي آواز جي مالڪ هئي، هڪ ڏينهن سندس پرستار نڪولي پيٽرووچ ڪولپاڪوف سندس بارنهن- دريءَ جي ٻاهرئين ورانڊي ۾ ويٺو هو . گرميءَ ۽ اٻس جي انتها هئي. ڪولپاڪوف ماني ڪائي ۽ واهيات شراب جي سڄي بوتل پيئي فارغ ٿيو هو. سندس موڊ خراب هو ۽ طبعيت سست ۽ ٻئي ساٿا ٿيل هئا. " ان اوسيئڙي ۾ هئا ته گرمي گهٽجي ته هو اخوريءَ لاءِ وڃن.

اوچتو دروازي جي گهنٽي وڳي. ڪولپاڪوف، جيڪو ڪوٽ لاهي، ،سليپر پايون ويٺو هو. چرڪجي پيو ۽ سواليه انداز ۾ پاشا ڏانهن نهاريائين .

ٽپالي هوندو يا ڇوڪرين مان ڪا هوندي، ڳائڻيءَ چيو.

ڪولپاڪوف کي ان جي پرواه نه هئي ته ڪو ٽپالي يا پاشا جون ساهيڙيون کيس اتي ڏسي نه وٺن . بهرحال احتياط ڪندي هن پنهنجا ڪپڙا کنيا ۽ پاسي واري ڪمري ۾ هليو ويو. پاشا درکولڻ لاءِ وڌي. هوءَ تمام گهڻي حيران ٿي جو در تي نه ٽپالي هو نه ڪا ساهيڙي، پر هڪ نامعلوم گمنام جوان ۽ سهڻي مائي بيٺي هئي، جيڪا پنهنجي ڪپڙن ۽ انداز مان شريف لڳي رهي هئي.

در تي بيٺل مائيءَ جو رنگ اڏاٽل ۽ ساه پريل هو،جڻ ڪنهن آڏي ابتي ڏاڪڻ تان تکي تکي چڙهي آئي هجي.

"ڇا آهي ؟" پاشا پڇيو.

مائي جواب ڏيڻ بدران هڪ قدم اڳتي وڌايو.اطمينان سان ڪمري جو جائزو ورتائين ۽ ائين ويهي رهي، ڄڻ ٿڪ يا شايد بيماريءَ جي ڪري ويهي نه ٿي سگهي . پوءِ دير تائين ڳالهائڻ جي ناڪام ڪوشش ۾ سندس هيڊا چپ ڦڙڪندا رهيا .

نيٺ هن پاشا ڏانهن پنهنجي وڏن وڏن ڳاڙهن ۽ نيڻن کي تاڪيندي پڇيو :

"منهنجو مڙس هتي آهي ؟ "

"مڙس !؟" پاشا آهستي سان ورجايو ۽ هڪدم اهڙي سراپجي وئي جو هٿ پير ٿڌا ٿي ويس ۽ ڏڪندي ورجايائين" ڪهڙو مڙس؟"

"منهنجو مڙس ... نڪولي پيٽرووچ ڪولپاڪوف؟"

" نه...نه مائي آءٌ ...آءٌ ڪنهن مڙس کي نه ٿي سڃاڻان. "

هڪ پل خاموشيءَ سان لنگهي ويو. اجنبي مائيءَ ڪيترائي ڀيرا پنهنجن هيڊن چپن تي رومال ڦيرايو ۽ دل جي ڌڙڪي کي دٻائڻ لاءِ ساهه روڪيائين. پاشا سندس آڏو بت جيان ڳم سم بيٺي حيرت ۽ ڊپ وچان ڪيس تڪي رهي هئي.

”سو، تون ئي چوين ته هو هتي ناهي؟“ - مائيءَ سخت آواز ۾ هڪ خاص انداز ۾ مرڪندي ڪانئس پڇيو.

”آءٌ ... مونکي خبر ناهي ته اوهان ڪنهن جي پڇا پيون ڪريو؟“

”تون ڏڪار پري، حقير ۽ ذليل آهين....“ اجنبي مائي پاشا کي ڏڪار ڀريل نظرن سان ڏسندي پٽڪي. ”ها، ها... تون ڏڪار لائق آهين. اهو ته شڪر جو توکي اهو چوڻ جو موقعو ته مليو.“

اهو محسوس ڪري ته انهيءَ باهه جيان تپندڙ، گورين گورين نازڪ آڱرين واريءَ ڪاري پوشاڪ پهريل عورت کي هوءَ ڏڪار لائق ۽ اڻ سڌريل ٿي لڳي، پاشا کي پنهنجي پريل ڳٽن، نڪ جي داغ ۽ مک تي پکڙيل زلفن تي، جيڪي ڦٽيءَ سان به قابو ۾ نه ايندا هئا، شرم اچڻ لڳو. ڪيس من ۾ خيال جاڳيو ته جيڪر هوءَ نازڪڙي هجي ها، ۽ سندس چهري تي سرخي ۽ منهن تي وارن جا چڳا لٽڪيل نه هجن ها ته اها ڳالهه لڪي وڃي ها ته هوءَ ”شريف“ ناهي ۽ انهيءَ گمنام ۽ پراسرار مائيءَ آڏو ايڏي ڦڪي ۽ ڊنل نه هجي ها.

مائي چوندي رهي. ”منهنجو مڙس ڪٿي آهي؟ هو هتي هجي يا نه، منهنجي آڱوٺي کي سور! پر آءٌ توکي اهو ٿي ٻڌائڻ چاهيان ٿي ته سندس هنيل گهوٻيءَ جو راز کلي پيو آهي ۽ سندس ڳولا پئي ٿئي .پوليس هن کي پڪڙڻ ٿي چاهي .اهو سڀ ڪجهه تنهنجو ڪارنامو آهي .“

عورت اٿي ۽ گهٻراهٽ ۾ ڪمري اندر پسارڪرڻ لڳي.پاشا ڪيس گهوري رهي هئي ۽ ايتري ته ڊنل هئي جو سندس سمجهه ۾ ڪجهه به نه پئي آيو.

”سندس پتو لڳي ويندو ۽ هو اڄ ئي گرفتار ڪيو ويندو.“ مائيءَ هڏڪي پريندي چيو، جنهن مان پيڙاءِ ڪاوڙ بکي ٿي.“ مونکي سڀ خبرآهي ته اهي سڀ ڪنهن جا لڇڻ آهن. ڪميني، مڪروه، ٽڪي جي ،وئيشيا!“ مائيءَ جا چپ رڦيا پئي ۽ سندس نڪ ڏڪار ۾ ڦونديل هو. آءٌ بيوس آهيان. بيحيا، بدلڇڻي ! ٻڌين ٿي؟...آءٌ بيوس آهيان. ”تون مونکان وڌيڪ وت ست واري آهين ،پر منهنجي ۽ ٻارن جي سنڀال ڪرڻ وارو هو آهي. خدا سڀ ڪجهه ڏسي پيو. اهوئي انصاف ڪندڙآهي. جيڪا ڳوڙها مون وهايا آهن ۽ جيڪي راتيون مون جاڳي گذاريون آهن. خدا ان سموري جو تو کان بدلو وٺندو. وقت ايندو جڏهن تون مونکي ياد ڪندينءَ .“

پوءِ سانت ٿي وئي. مائي ڪمري ۾هيڏي هوڏي ڦرندي پهنجا هٿ مهٽي رهي هئي. پاشا حيرانيءَ ۽ پريشانيءَ مان ڪيس چتائي ڏسي رهي هئي .ڪيس ڪٽڪو هو ته پڪ سان ڪا نه ڪا مصيبت ضرور نازل ٿيڻ واري آهي .

"بيگم صاحبہ ! مونکي ڪجهہ بہ خبر ناهي." اهو چوڻ مهل سندس نيڻن مان ڳوڙها ٽمڻ لڳا.

مائيءَ دانهن ڪندي جواب ڏنو: "تون ڪوڙ ٿي ڳالهائين! " سندن اکيون پاشا ڏانهن باهہ جا الا اڇلائي رهيون هيون. " مونکي سڀ ڪجهہ خبر آهي! آءٌ توکي گهڻن ڏينهن کان سڃاڻان ٿي. مونکي اها بہ خبر آهي تہ هو مهيني کن کان روز تو وٽ ايندو ويندو آهي"

چڱو! ائين ئي سهي. پوءِ ......؟ مون وٽ تہ ڪيترائي ملاقاتي ايندا آهن. پر آءٌ کين ان لاءِ مجبور ناهيان ڪندي. تنهنجو مڙس بہ پنهنجي مرضيءَ جو مالڪ آهي."

" آءٌ چوان ٿي تہ گهوٻيءَ جو پتو لڳي ويو آهي! هن پنهنجي آفيس ۾ گهوٻي هنئي آهي. تو جهڙي ڪنهن نہ ڪم جهڙي لاءِ. تنهنجي ڪارڻ هن اهو ڏوهہ ڪيو آهي!"

مائي هڪدم چپ ٿي وئي. پوءِ پڙڪو ڪائي چوڻ لڳي: "خبر اٿم تہ تنهنجو اخلاق ۽ مروت سان ڪهڙو تعلق! تنهنجو ڪم تہ رڳو ٻين لاءِ آفتون نازل ڪرڻ آهي. پر پوءِ سوچيان ٿي تہ اهڙي بہ ڇا ذليل ۽ خوار هوندينءَ جو تو ۾ انسانيت جو ذرو بہ نہ رهيو هوندو! ٻڌ! هو ٻارن ٻچن وارو آهي..... جيڪڏهن ڪيس ٽيپ اچي وئي ۽ ڏيهہ نيڪالي ملي ويس تہ اسين بک مري وينداسين. ٻار ۽ آءٌ بہ... اهو سمجهي ڇڏ. اڃان بہ موقعو آهي جو تون هن کي ۽ اسانکي پينگ ٿيڻ کان ۽ ذلت کان بچائي وٺين. جيڪڏهن کين نو سئو روبل ڏئي ڇڏجن تہ هو سندس جند ڇڏي ڇڏيندا. رڳو نو سئو روبلن جي ڳالهہ تہ آهي!"

پاشا نماڻائيءَ مان پڇيو: "ڪهڙا نو سئو روبل ؟ مونکي خبر ناهي!..... مون تہ ناهن ورتا!"

"آءٌ تو کان ڪڏهن ٿي اهي گهران؟... نہ تو وٽ ايتري رقم آهي ۽ نہ وري مونکي تنهنجن ڏوڪڙن جي لوڙ آهي. آءٌ توکان ٻيو ڪجهہ ٿي گهران... مرد اڪثر ڪري تو جهڙين عورتن کي قيمتي سوکڙيون ڏيندا آهن. مونکي بس اهي ئي شيون موٽائي ڏي، جيڪي منهنجي مڙس توکي ڏنيون آهن."

"بيگم صاحبہ ! هن مونکي ڪڏهن بہ ڪجهہ ناهي ڏنو." آهستي آهستي مائيءَ جو مقصد سمجهندي پاشا بہ واويلا ڪرڻ شروع ڪئي.

"پوءِ آخر پئسا ويا ڪيڏانهن؟ هن جيڪا پنهنجي، منهنجي ۽ ٻين جي دولت لٽائي... اها ڪٿي دفن ڪئي اٿائين؟ ٻڌ! آءٌ عرض ٿي ڪريان ! مون ڪاوڙ ۾ توکي گهٽو ئي گهڻ وڌ ڳالهايو. ان جي لاءِ معافي ٿي گهران. مونکي خبر آهي تہ توکي مونکان ڏڪار هوندي، پر جيڪڏهن تو ۾ رتي بہ همدردي آهي تہ منهنجي حالت جو اندازو ڪر. آءٌ توکي ايلاز پئي ڪريان تہ اهي سموريون شيون مونکي موٽائي ڏي."

ڪجهہ سوچي پاشا ڪلها چنڊيا، "آءٌ خوشيءَ سان ڏئي ڇڏيان ها، پر خدا شاهد آهي تہ هن مونکي ڪڏهن بہ ڪجهہ ناهي ڏنو. قسم ٿي کاوان، مونتي ويساهہ ڪر!

بيشڪ. اوهين سچ ٿيون چئو. مونکي هاڻ هاڻ ياد آيو آهي." ٻڌائيءَ گهبرائيندي چيو. "
هن مونکي ٻه معمولي شيون ڏنيون هيون. چئو ته اهي ڏئي ڇڏيانو."
پاشا سينگار - ميز جو هڪ خانو کوليو ۽ ان مان هڪ ڪوڪلي سوني چوڙي ۽ هڪ هلڪي ياقوتي منڊي ڪڍيائين.
"هي وٺو بيگم صاحبه !"
مائيءَ جو چهرو تپجي ويو ۽ ڪاوڙ ۾ ڏڪڻ لڳي. ڪيس اها حرڪت اگري لڳي هئي.
"ڇا پئي ڏئين؟ آءٌ بيک نه پئي گهران. اهي شيون تي گهران جيڪي تنهنجيون ناهن.... جيڪي تو منهنجي ڪمزور ۽ ناخوش مڙس کي بيوقوف بڻائي ڦبايون آهن.. خميس تي مون توکي هوا بندر تي هن سان گڏ ڏٺو هو. توکي قيمتي برچ ۽ چوڙيون پهريل هيون. معصوم بڻجڻ جي ڪا ضرورت ناهي! آخري ڀيرو تي چوانءِ. شيون ڏيندين ۽ يا نه؟"
پاشا پڙڪندي چيو: "اوهين به ڪمال ٿيون ڪريو. پڪ ڄاڻو ته انهيءَ چوڙيءَ ۽ منڊيءَ ڪانسواءِ مون اوهانجي نڪولي پيٽرووچ جي ڪابه شيءِ ناهي ڏني. هو ته منهنجي لاءِ رڳو منا ڪيڪ آڻيندو هو."
آيل مائي ڪلڻ لڳي. "منا ڪيڪ. گهر ۾ ٻار معمولي مانيءَ لاءِ پيا سڪن ۽ هتي اوهان لاءِ منا ڪيڪ ٿا آندا وڃن! سو. شيون واپس ڪرڻ کان انڪار ٿي ڪرين؟"
جواب نه ملڻ تي مائي ويهي رهي ۽ خلا ۾ نظرون کپائي سوچڻ لڳي.
"هاڻ ڇا ڪجي؟ جيڪڏهن نو سئو روبل نه مليا ته هو برباد ٿي ويندو. ۽ ٻار ۽ آءٌ به تباهه ٿي ويندا سين. هن ذليل عورت کي ماري ڇڏيان يا سندس آڏو گوڏن ڀر جهڪي پوان؟"
مائيءَ رومال وات تي رکيو ۽ سڏڪن ۾ پئجي وئي.
"آءٌ منٿ ٿي ڪريان!" هوءَ سڏڪا ڀريندي چئي رهي هئي. "تو منهنجي مڙس کي ڦريو. تاراج ڪيو. هاڻ انکي بچاءِ... هن جو خيال نه ٿي ڪرين ته ٻار ... ٻار... ٻارن تنهنجو ڇا بگاڙيو آهي؟"
پاشا جي اکين آڏو بک ۾ بيحال. رستي تي بيٺل ٻارن جي تصوير ڦرڻ لڳي ۽ هوءَ به سڏڪا ڀرڻ لڳي.
"بيگم صاحبه ! مونکي توهين ٿي ٻڌايو ته آءٌ ڇا ڪريان؟ اوهان چئو ٿيون ته آءٌ ذليل آهيان. مون پيٽرووچ کي تاراج ڪري ڇڏيو آهي. پر آءٌ پڪ ٿي ڏياريانوَ... خدا جو قسم ! مون کي هن وٽان ڪڏهن ڪجهه به نه مليو آهي... اسانجي ٽولي ۾ رڳو هڪ ڇوڪريءَ جو چاهيندڙ مالدار آهي. باقي سڀني جو دال روٽيءَ جو ئي ڏکيو گذارو ٿو ٿئي. نڪولائي پيٽرووچ تمام گهڻو پڙهيل لکيل ۽ مانائتو شخص آهي. انڪري ئي مون سندس خاطر ڪئي. شريف ماڻهن جي ٽهل ٽڪور ڪرڻ ته اسانجو فرض آهي!"
"آءٌ شيون پئي گهران! منهنجي مڙس جون ڏنل شيون واپس ڪر! آءٌ روئان پئي... تو آڏو پنهنجو پاڻکي نيچ پئي ڪريان.. چوين ته تنهنجي آڏو گوڏن ڀر جهڪي پوان. جيڪڏهن تون چوين ته ...!"

پاشا چرڪ پريندي دانهن ڪئي ۽ هوا ۾ هٿ هلائڻ لڳي. ڪيس خيال آيو ته اها هيڊي رنگ واري سهڻي مائي، جيڪا ائين ڳالهائي رهي آهي، ڄڻ اسٽيج تي ڪو ناٽڪ ڪري رهي هجي، واقعي رڳو پنهنجو پاٽڪي اعليٰ ڏيکارڻ، شان واري ظاهر ڪرڻ ۽ پنهنجو ڳاٽ اوچو ڪرڻ لاءِ، ڳاٽيءَ کي ذليل ڪرڻ لاءِ، هن آڏو گوڏن ڀر جهڪي به پوندي.

پاشا اکيون اگهندي چيو، "چڱو نيڪ آهي، سوکڙيون پاکڙيون ڏئي تي چڏيان! شوق سان ڪٺي وڄ . پر اهي نڪولائي پيتروچ جون ڏنل ناهن... بين مهربانن جون ڏنل آهن. جيڪا تنهنجي مرضي......"

پوءِ ميز جو مٿيون خانو کوليائين، هڪ هيري وارو برچ، هڪ مرجان وارو هار، ڪجهه منڊيون ۽ چوڙيون ڪڍيائين ۽ سموريون شيون مائيءَ جي حوالي ڪري ڇڏيائين.

"من چاهيوَ ته اهي ڪٺي وڃو، پر اوهانجي مڙس مونکي ڪڏهن ڪجهه به ناهي ڏنو. اهي ڪٺي وڃي شاهوڪار ٿيءُ" گوڏن ڀر جهڪڻ واري ڌمڪيءَ ڪان ڇرڪندي پاشا چوندي رهي، "جيڪڏهن اوهين واقعي ڪا شريف خاتون... هن سان پرٽيل آهيو، ته انکي پاڻ وٽ رکو، جي ها! آءٌ کيس سڏڻ نه وئي هئس، هو پنهنجي سر ئي مون وٽ آيو هو."

ڳوڙها ڳاڙيندي مائيءَ سمورين شين جو جائزو وٺندي چيو :

"اهي ڪافي ناهن... انهن جا ته پنج سئو روبل به نه ملندا."

پاشا جوش ۾ اچي هڪ سوني واچ، هڪ سگارڪيس ۽ ڪف جا بٽڻ ڪڍي اڇلائي ڏنس ۽ پوءِ هٿ ايو ڪري چيائين :

"هاڻ مون وٽ ڪجهه به ناهي رهيو... وٺيو ته تلاشي وٺو."

مائي ٿڌو ساهه ڀريو. ڏڪندڙ هٿن سان سموريون شيون رومال ۾ ويڙهيائين ۽ ماٺ ميٺ ۾ اٿي هلي وئي، موڪلايائين به نه.

پاسي واري ڪمري جو در کليو ۽ ڪولپاڪوف داخل ٿيو. سندس چهرو لٿل هو ۽ ڪنڌ انڻ تڻ سبب لڏي رهيو هو ڄڻ ڪائي ڪڙي شيءِ ڳهي ويو هجي. اکيون ڳوڙهن سان ڀنل هئس.

پاشا مٿس جهل ڪئي: "تو مونکي ڪهڙيون سوکڙيون ڏنيون آهن؟ ڪڏهن ڏنيون اٿئي، ٻڌاءِ ته سهي؟"

ڪولپاڪوف ڪنڌ ڌوڻي جواب ڏنو، "سوکڙيون... سوکڙين جي ڪهڙي ڳالهه آهي! هوءَ تو آڏو رني ، پنهنجو پاٽڪي ذليل ڪيائين....."

پاشا بيهر رڙ ڪري پڇيو. " آءٌ تي پڇان ، تو مونکي ڪهڙيون سوکڙيون ڏنيون آهن؟"

"خدا جي مار! هوءَ هڪ شريف زادي، ايڏي خوددار ۽ اهڙي نيڪ.. هوءَ هن ڏائڻ آڏو گوڏن ڀر جهڪڻ لاءِ تيار هئي ! ۽ اهي سمورا منهنجا ڪرتوت آهن! هن کي ان حال تي مون ئي رسايو!"

پنهنجو مٿو هٿن ۾ جهلي هو ڪنجهڻ لڳو.

”پنهنجو اهو ڏوهه ڪڏهن به نه وساريندس ! پنهنجي اها غلطي ڪڏهن به معاف نه ڪندس ! مونکان پري ٿي.... ذليل مخلوق !“ هن ڏڪار ڀرئي طريقي سان پاشا جي پير مان هٿندي ۽ ڪنبندڙ هٿن سان ڪيس ڌڪو ڏيندي چيو . ”خدا جي مار! هوءَ گوڏن ڀر جهڪڻ واري هئي ۽ اهو به هن آڏو!“

هن تڪڙ تڪڙ ۾ ڪپڙا پاتا ۽ ڏڪار مان پاشا کي ڌڪيندو دروازي ڏانهن وڌيو ۽ ٻاهر نڪري ويو.

پاشا ليٽي پئي ۽ زور زور سان ڀٽڪو ڪرڻ لڳي. ڪيس افسوس پئي ٿيو ته هن جوش ۾ اچي پنهنجون شيون ڇو ڏئي ڇڏيون! هن جا احساس گهايل هئا. ڪيس ياد آيو ته ڪيئن ٽي سال اڳ هڪ واپاريءَ بنا ڪنهن سبب جي ڪيس مار ڪڍي هئي ۽ هوءَ اڄا به زور زور سان روئڻ لڳي.

ڪتي واري مائي

هر ڪنهن وات هڪ ئي وائي هئي تہ ساحلي رستي تي هڪ نئون مک نروار ٿيو آهي، ڪا مائي آهي جيڪا ڪتي کي پاڻ سان گڏ رکي ٿي. دميتري دميترچ گوروف، يالٽا ۾ ٻن هفتن کان رهڻ ڪري هتان جي طور طريقن جو عادي ٿي چڪو هو ۽ نون ايندڙن ۾ هن بہ دلچسپي وٺڻ شروع ڪري ڏني هئي. هو ويرنا جي کليل ميدان واري هوٽل ۾ ويٺو هو جو کيس ساحلي رستي تي پسار ڪندڙ هڪ نوجوان مائي نظر آئي. مٿي تي ننڍي گول ٽوپي ۽ سونهري وارن واري عورت جنهن جو قد ڪو خاص ڊگهو نہ هو ۽ سندس پويان اڇو پو ميراني ڪُتر آهستي آهستي ڊڪندو پئي ويو.

پوءِ ڪيترائي ڀيرا اها عورت کيس پارڪ يا چوڪ ۾ نظر اچڻ لڳي. سدائين اڪيلي، هميشہ مٿي تي ساڳي ٽوپي ۽ پويان ڊڪندڙ ننڍڙو ڪُتر. ڪنهن کي بہ ڄاڻ نہ هئي تہ هوءَ آهي ڪير، ماڻهو سندس ذڪر رڳو "ڪتي واري مائي" چئي ڪندا هئا.

"جيڪڏهن هتي سندس مڙس ناهي ۽ دوست يار بہ ناهن تہ پوءِ ساڻس عليڪ سليڪ پيدا ڪرڻ ۾ ڪا خرابي ناهي." گوروف سوچيو.

گوروف اڃا چمار جا چاليهہ سال بہ پورا نہ ڪيا هئا پر ٻارهن سالن جي نينگريءَ اسڪول وڃڻ جي چمار جي ٻن پٽن جو پيءُ هو. اصل ۾ سندس شادي ئي ننڍڙي چمار ۾ ٿي هئي. جڏهن هو ڪاليج ۾ ٻي سال جو شاگرد هو ۽ هاڻ سندس زال هن جي ڀيٽ ۾ گهٽي وڏي لڳندي هئي. ڪارن ڀروُن ۽ سڌي، ڊگهي قد واري اها باوقار ۽ رعبدار عورت پنهنجو پاڻ کي "مفڪر" چوندي هئي. کيس پڙهڻ جو تمام گهڻو شوق هو. پنهنجي خطن ۾ ڪجهہ لفظن جي جديد صورتخطي لکندي هئي ۽ مڙس کي دميتري بدران ڊيميتري سڏيندي هئي. گوروف دل ئي دل ۾ کيس ڪم ظرف، تنگ نظر ۽ بد لباس تصور ڪندو هو پر ڪانئس ڊڄندو بہ تمام گهڻو هو ۽ گهر ۾ وڌيڪ وقت گذارڻ کيس وڻندو نہ هو. زال سان بي وفائي ڪي جنهن جي شروعات هو گهڻو اڳ ڪري چڪو هو هاڻ تہ پنهنجو ڌرم ٻٽائي چڪو هو ۽ پڪ سان اهوئي سبب هو جو عورتن جو ذڪر هو تمام گهٽي ڌڪار سان ڪندو هو ۽ کين "ادنانسل" سڏيندو هو.

سندس خيال هو تہ ڪوڙن تجربن مان هن جيڪي اڻ ڳڻيا سبق پرايا هئا انهن جي آزار تي هو عورتن کي جيڪي من ۾ اچيس چئي پئي سگهيو، پر انهيءَ "ادنا نسل" بنان هو هڪ ڏينهن بہ جيئرو نٿي رهي سگهيو. مردن جي سنگت ۾ سندس من ڪومائجي

ويندو هو ۽ سدائين ساڻن بي رخيءَ سان پيش ايندو هو ۽ ساڻن ناليِ ماتر ڪچهري ڪندو هو پر عورتن ۾ ويهي ڪيس تمام گهڻو سڪون ملندو هو. ڪيس خبر هئي ته ڪين ڇا چوڻ گهرجي، ساڻن ڪيئن پيش اچڻ گهرجي ۽ هنن سان خاموش ويٺو رهڻ ۾ به ڪنهن اڻنگي پڻي جو احساس نه ٿيندو هو. سندس شڪل صورت ۽ مزاج ۾ ڪا اهڙي پراسرار دلڪشي هئي جيڪا عورتن تي جادو ڪري ڇڏيندي هئي ۽ اهي مٿس مهربان ٿي ونديون هيون. ڪيس انهيءَ ڳالهه جو پتو هو ۽ خود ڪيس ڪا اڻ ڏٺي سگهه عورتن ڏانهن ڇڪي ويندي هئي.

هر هر جي ڪوڙن تجربن مان هو ڪڏهونڪو سکي چڪو هو ته هر نئون نينهن جو پنهنجي شروعاتي ڏينهن ۾ روزمره جي زندگيءَ کي خوشگوار مرحلن سان جوڙيوال ڪندو هو ۽ تمام گهٽي من موهيندڙ هلڪي ڦلڪي تفريح پائيندو هو. شائسته ماڻهن لاءِ خاص طور تي ماسڪوواسين لاءِ جيڪي تمام گهڻا غيرمستقل مزاج ٿيندا آهن ۽ تڪڙ ۾ فيصلو نه ڪري سگهندا آهن، اڪثر طور تي انتهائي الجهيل مسئلي جي روپ ڌاري اهڙي ايذائيندڙ صورتحال پئدا ڪندو هو جيڪا برداشت ڪرڻ جوڳي نه هئي. پر ڪنهن من موهڻي وينگس سان ڏيٺ ويٺ ٿيندي ئي هو ڪوڙن تجربن جي انهيءَ سبق کي وساري ويهندو هو. جيون کي ماڻڻ جي خواهش اندر ۾ جاڳي اٿندي هيس ۽ هڪ ڀيرو ٻيهر ڪيس سڀ ڪجهه تمام گهڻو سولو ۽ دلچسپ محسوس ٿيڻ لڳندو هئس.

خير، سو هڪ ڏينهن سانجهيءَ جو هو پارڪ جي ريسٽورنٽ ۾ ماني کائي رهيو هو جو اها مائي مٿي تي پنهنجي ننڍي گول ٽوپي رکي پسارڪندي آئي ۽ پاسي واري ميز تي ويهي رهي. چهري جي تاثرن، چال، پوشاڪ ۽ وارن جي سينگهار مان گوروف کا ٿو لڳايو ته اها مائي مٿين طبقي جي آهي، پرڻيل آهي، يالٽا پهريون ڀيرو آئي آهي ۽ هاڻ اتان سندس من ڪٽو پيو ٿئي... يالٽا ايندڙن جي خراب چال چلن جي داستانن ۾ حد کان وڌيڪ لباڙ کان ڪم ورتو ويندو آهي ۽ گوروف انهن داستانن کي اهو ڄاڻي ذرو به اهميت نه ڏني هئي ته ان معاملي کي وڌائي چڙهائي گهڻو ڪري انهن ماڻهن پيش ڪيو آهي جن ۾ گناهه ڪرڻ جو ڍنگ هجي ها ته هو پاڻ راضي خوشي راهه کان ٻي راهه تي وڃن ها. جڏهن اها مائي پرسان واري ميز تي ويهي رهي ته سولائي سان پيار جي چار ۾ ڦاسائڻ ۽ جبلن تي گهمڻ ڦرڻ متعلق اهي داستان ڪيس ياد اچي ويا ۽ ان عورت سان ڪجهه ڏينهن واري واقفيت جا جنهن جو ڪيس نالو به نه ايندو هو، پريم جو دلڪش خيال سندس ذهن تي حاوي ٿي ويو.

هن پوميراني ڪتي کي پيار سان ٻچڪاريو ۽ جڏهن ويجهو آيس ته ان کي پنهنجي آڱر هنيائين. ڪتو هلڪڙي آواز ۾ ٻونڪيو ته گوروف ٻيهر آڱر هنيس.

مائي هن ڏانهن ڏٺو پر هڪدم ئي نيڻ نوائي ڇڏيائين.

ڏاڙهيندو ناهي. هن ڳالهايو ۽ سندس مک تي حياءَ جون ريکائون ڇانئجي ويون.

"آءُ هن کي هڏي ڏئي سگهان ٿو." گوروف پڇيو ۽ مائي جي هاڪار ۾ ڪنڌ ڌوڻڻ تي هن دوستاڻي لهجي ۾ اضافو ڪيو. "اوهانکي يالٽا آئي گهڻا ڏينهن ٿيا آهن؟"

"اهيئي ڪي پنج ڇهه ڏينهن."
" ۽ آءٌ تہ جيئن تيئن ڪري ٻيو هفتو گذاري رهيو آهيان."
ٿورڙي دير لاءِ ٻئي خاموش رهيا.
"ڏينهن تيزيءَ سان گذرندا ٿا رهن پر هتي جيءُ ڪيڏو ٿو منجهي !" هن گوروف ڏانهن ڏسڻ بنان چيو.

"اهو چوڻ تہ عام ڳالهہ ٿي وئي آهي تہ هيءَ جاءِ تمام گهڻي غيردلچسپ آهي. ماڻهو بيليوايازيردار جهڙن دنيا کان الڳ ٿلڳ ڳوٺن ۾ جيءُ منجهڻ جو روئڻ تہ ڪونہ ٿا روئن پر هتي پهچندي ئي شڪايتون ڪرڻ ٿا لڳن." توبهن ! ڪيڏي بي لطفي آهي! توبهن زاري ڪيڏي ڌوڙ تي اڏامي هتي ! ائين لڳندو آهي تہ ڄڻ سڌو گريناڊا کان ئي پيا اچن!"

هوءَ کلي پئي. پوءِ ٻئي ماٺ ميٺ ۾ بلڪل اوپرن ماڻهن وانگر ماني کائڻ لڳا. مانيءَ کانپوءِ ٻئي گڏجي هوٽل مان نڪتا ۽ هلڪي ڦلڪي کل يوڳ واريون ڳالهيون ڪندا رهيا، آزاد ۽ آسودن ماڻهن جون ڳالهيون، جن تي انهيءَ سان ڪو فرق نٿو پوي تہ هو ڪيڏانهن وڃن يا ڇا جي متعلق ڳالهيون ٿا ڪن. هو پسارڪري رهيا هئا ۽ سمونڊ تي پونڊڙ عجيب غريب روشنيءَ تي تبصرا ڪري رهيا هئا. پاڻي هلڪي ميرانجهڙي رنگ جو ۽ تمام گهڻو نرم ۽ جهونگاريندڙ لڳي رهيو هو ۽ ان تي چانڊوڪي سونهري چادر وانگر پکڙيل هئي. هو چئي رهيا هئا تہ گرم ڏينهن کانپوءِ فضا ۾ ڪيڏي اپس آهي. گوروف کيس ٻڌايو تہ هو ماسڪو جو رهواسي آهي، ٻولين جي علم جو ماهر آهي پر هڪ بئنڪ ۾ ڪم ڪندو آهي، هڪ ڀيرو ڪنهن پرائيويٽ اوپيرا ڪمپني ۾ ڳائڻ جي حيثيت سان ڪم ڪرڻ لاءِ بہ تربيت حاصل ڪئي هئائين پر پوءِ ارادو مٽائي ڇڏيائين ۽ اهو تہ ماسڪو ۾ هو ٻن گهرن جو مالڪ آهي ۽ مائي کان ان اها ڄاڻ هٿ ڪئي تہ هو پلي نپٽي تہ پٽيرس برگ ۾ هئي پر پرڻي ايس شهر ۾ هئي جتي هو گذريل ٻن سالن کان رهيل آهي، يالٽا ۾ اچا هڪ مهينو وڌيڪ گذاريندي ۽ اهو تہ شايد سندس مڙس بہ يالٽا اچي ڇاڪاڻ جو کيس بہ آرام جي ضرورت آهي. هوءَ پڪ سان ٻڌائي نہ سگهي تہ سندس مڙس صوبائي ڪائونسل جو ميمبر آهي يا زيمستوو بورڊ جو ۽ انهيءَ اڻچاڻائي تي هن پنهنجو پاڻ تي ڇٽو پڻ ڪئي. گوروف کي سندس نالي جو بہ پتو پيو. جيڪو آنناسرگيئونا هو.

گوروف پنهنجي ڪمري ۾ واپس پهچي؟ هن بابت سوچڻ لڳو ۽ کيس پڪ ٿي وئي تہ ايندڙ ڏينهن بہ هن سان گڏجاڻي ٿيندي. اهو تہ اٽڙ هو. هو سمهڻ لاءِ ليٽيو تہ کيس خيال آيو تہ ڪجهہ وقت اڳ تائين هيءَ مائي بہ ائين اسڪول جي شاگرداڻي هئي جيئن هاڻ سندس ڌيءَ آهي ۽ تڏهن کيس ياد آيو تہ خود سندس هڪ اوپري مرد سان آننا سرگيئونا جي ڳالهين ڪرڻ جي انداز ۾ کلڻ جي انداز ۾ حيا ۽ هٻڪ ڪان وڌيڪ هئي. گوروف سوچيو تہ شايد هوءَ پنهنجي زندگي ۾ پهريون ڀيرو اهڙي ماحول ۾ اڪيلي آهي، جتي مرد دلين ۾ رڳو هڪڙي ئي سڌ سانديءَ سندس پويان لڳي سگهن ٿا، مٿس نيڻ نچاور

ڪري سگهن ٿا. ساڻس ڪچهري ڪري سگهن ٿا ۽ هو سندن اڏمن ڪي بہ آسانيءَ سان سمجهي سگهي ٿي. پوءِ گوروف ڪي سندس نرم ۽ نازڪ ڊيل جهڙي ڳچي ۽ من موهيندڙ ڀورا نيڻ ياد آيا.

”پر نہ ڄاڻ ڇوهوءَ رحم جوڳي لڳي ٿي“ هو اهو سوچي سمهي رهيو.

پهرين گڏجاڻيءَ کي هڪ هفتو لنگهي چڪو هو. اڄ ڪنهن ٿهوار جو ڏينهن هو. گهرن ۾ سخت اٻس ۽ گهٽ محسوس ٿي رهي هئي، پر ٻاهر مٽي ۽ ڌوڙ جا ڪڪر پکيڙيندڙ اهڙيون تيز هوائون پئي لڳيون جو مٿن تان ٽوپيون ٿي اڏاٿيون. اڄ وگهي نڙيءَ ۾ ڪنڊا ٿي چڀيا ۽ گوروف ڪليل ميدان واري هوٽل ۾ هر هر وڃي آنناسرگيئونا لاءِ ڪڏهن گلن جو عرق ٿي ورتو تہ ڪڏهن وري آئيسڪريم ٿي کارايائنس.

سانجهيءَ جو هوائون ڪجهہ جهڪيون ٿيون تہ هو ٻئي اسٽيمرجي اچڻ جو ڏيک ڏسڻ لاءِ ڪناري ڪان سمونڊ جي اندر تائين نهيل پل تي ويا. سوارين جي لهڻ چڙهڻ واري هنڌ تي چڱي خاصي رش هئي. ماڻهو چهل قدمي ڪري رهيا هئا ڪن جي هٿن ۾ گلدستا هئا ۽ هو پڪ سان ڪنهن جو آڌرياءُ ڪرڻ آيا هئا. يالٽا جي پلوڙ لباس واري هجوم جون بہ خصلتون هتي بہ پڌريون هيون. سهٽيون ۽ جوان جماڻ نظر اچڻ جو فڪر ڪندي رنگبرنگي ڪپڙن ۾ پوڙهيون عورتون ۽ فوجي جنرل هر پاسي ڏيکاءُ ڏئي رهيا هئا.

ساموندي واچوڙي ڪري اسٽيمر گهٽي دير سج لٿي ڪانپوءِ آيو ۽ ڪجهہ دير تائين هيڏانهن هوڏانهن مڙڻ ڪانپوءِ ئي سوارين لاهڻ واري هنڌ تي پهچي سگهيو. آننا سرگيئونا پنهنجي ڊگهي دستي واري عينڪ وسيلي مسافرن جو ائين جائزو وٺندي رهي جڻ ڪنهن واقفڪار کي ڳوليندي هجي. پوءِ جڏهن هو گوروف ڏانهن مڙي تہ سندس اکيون چمڪي رهيون هيون. هوءَ تڪڙو تڪڙو ڳالهائڻ لڳي، جلدي جلدي سوال ڪرڻ ۽ هڪدم وسارڻ لڳي تہ هن ڇا پڇيو هو. پوءِ هن رش ۾ ڪٿي پنهنجي عينڪ بہ ڪيرائي وڌي.

ٺاهوڪڙن ڪپڙن وارو هجوم ڇڙوڇڙ ٿيڻ لڳو. ماڻهن جا چهرا هاڻ نظر نہ پئي آيا، هوائون بلڪل بند ٿي ويون هيون ۽ گوروف ۽ آننا سرگيئونا پنهنجي جاءِ تي انهي اوسيئڙيءَ ۾ بيٺا هئا تہ اسٽيمر مان ڪو ٻيو تہ لهي نٿو آننا هاڻ بلڪل ماٺ هئي. ٿوري ٿوري دير ڪانپوءِ پنهنجي گلن کي سنگهي رهي هئي پر گوروف سان اکيون نہ ملائي رهي هئي.

”سانجهہ ڪجهہ بهتر ٿي وئي آهي. گوروف چيو ”هاڻ ڪيڏانهن هلون؟ بگهي ۾ ڪجهہ دير سير ڪريون؟“ هو ماٺ ئي رهي.

تڏهن گوروف سندس مک تي پنهنجون نظرون کپائي ڇڏيون، اوچتو ڪيس ڀاڪرن ۾ ڀري چپ چميائين ۽ گلن جي سرهاڻ ۽ تازگي سندس وجود ۾ سمائجي وئي، پر هڪدم گهبرائجي پوئتي ڏٺائين. ڪير ڏسي تہ نٿو؟

”اچو، اوهان ڏانهن ٺاهلون....“ هن سرٻاٽ ۾ چيو ”هو ٻئي تڪا تڪا پير کڻندا هلڻ لڳا.

آننا سرگيئونا جي ڪمري ۾ گهڻ محسوس ٿي رهي هئي. ڪنهن عطر جي سرهاڻ وکريل هئي جيڪو هن جاپاني دڪان تان ورتو هو. گوروف هن ڏانهن ڏسندي من ئي من ۾ سوچيو. "جيون ۾ بہ ڪهڙيون ڪهڙيون ملاقاتون ٿيون ٿين!" ڪيس ياد آيو تہ ماضيءَ ۾ سندس زندگي ۾ ڪهڙيون ڪهڙيون عورتون اچي چڪيون آهن. انهن مان ڪي بي فڪر ۽ سٺي مزاج واريون هيون جيڪي پيار ڪرڻ سان ٿڙي پونديون هيون. ٿورائتيون ٿينديون هيون تہ هن ڪين سرهائي ڏني، پوءِ پل اها ٿورڙي وقت لاءِ ئي چو نہ هجي. ڪجهہ بيون عورتون بہ هيون ۽ انهن ۾ سندن زال بہ هئي. جن جون چڪ چميون غير مخلصائيون، بناوٽي اٿل پٿل واريون ۽ بلڪل غير ضروري ڊگهين ڳالهين سان پريل هونديون هيون ۽ جن جي چهرن جي ڪيفيت اهو چوندي لڳندي هئي تہ اهو رڳو پريت يا اڌمن جي تسڪين ئي ناهي پر ڪا وڏي اهم ڳالهہ آهي ۽ بہ ٽي تمام گهڻيون سهڻيون ۽ ٿڌي مزاج واريون عورتون بہ هيون، جن جي چهرن تي ڪڏهن شڪاري پکين جهڙي بيرحمي جرڪندي هئي، جيڪا سندن انهيءَ آزادي کي ظاهر ڪندي هئي تہ زندگي جيترو ڏئي سگهي ٿي ان ڪان وڌيڪ ئي ڦري وٺڻ چاهين ٿيون. اهي عورتون جيڪي جوانيءَ پهرين ٽا ڪن ڪان گذري آيون هيون، هلڪڙيون، نامعقول، حڪم هلائيندڙ ۽ گهڻ عقل هيون ۽ پنهنجن اندرين ڪپڙن جي ڪنارن تي لڳل ڪلف وانگر لڳنديون هيون.

پر هتي اجا نوجواني ۽ ناتجربيڪاريءَ واري لڄ بہ چٽي پٽي هئي ۽ ماحول ۾ ڪجهہ اهڙي گهبراهپ جو احساس ٿئي ٿيو. چڻ ڪنهن هينئر هينئر دروازو کڙڪايو هجي. جيڪي ڪجهہ ٿي چڪو هو انکي آننا سرگيئونا "ڪتي واري مائي" تمام گهڻو سنگين معاملو سمجهڻ تي لڳي چڻ سندس لڄ لٿجي وئي هجي ۽ سندس اهو ردعمل گوروف کي عجيب ۽ پريشانيءَ وارو لڳو. سندس منهن جو پنو لهي ويو هو ۽ ڊگها ڊگها وار پنهي ڳلن تي سوڳ ۾ لٽڪي رهيا هئا. هوءَ اداس ۽ خيالن ۾ وجايل هئي ۽ پنهنجي انداز ۾ اڳوڻن وقت جي ڪنهن چترڪار جي ناهيل لڄ لٿايل ڪنهن عورت جو چتر لڳي رهي هئي.

"اهو تہ تمام گهڻو خراب ٿيو." نيٺ هن ڳالهايو. هاڻ تہ توهان منهنجي عزت ئي نہ ڪندا.

ميز تي هڪ گدرو رکيل هو. گوروف انجي هڪ ڦار ڪپي آهستي آهستي کائڻ لڳو. پوءِ ڪمري ۾ اڌ ڪلاڪ کن تائين سانت ڇانيل رهي.

آنناسرگيئونا جي حالت تمام گهڻي رحم جوڳي ۽ اهڙي پولي پالي شريف عورت جي پاڪ دامنيءَ جي تصوير هئي جنهن کي زندگيءَ جو ڪو خاص تجربو نہ هو. ميز تي برندڙ واحد ميڻ بتي جي روشني سندس چهري کي مشڪل سان جرڪائي رهي هئي پر چٽي طرح لڳو پئي تہ هو ڏکياري آهي.

"تنهنجي عزت چو نہ ڪندس؟" گوروف پڇيو" توکي پتو ئي نٿو لڳي تہ تون چوين ڇاپئي."

"خدا مونکي معاف ڪري!" هن پنل نيڻن سان کيس ڏسندي چيو "ڪيڏي پوائتي ڳالهہ آهي."

هرويرو پنهنجو پاڻ کي نيڪ سمجهڻ لاءِ پئي پتوڙين.

"پنهنجون پاڻ کي نيڪ ڪيئن ٿي سمجهي سگهان؟ آءٌ بہ بدڪار ۽ بدلچڻي آهيان. پنهنجي وجود کان ئي تنگ آهيان ۽ پنهنجو پاڻ کي نيڪ سمجهڻ جي ذرڙي بہ لوڙ نہ اٿم. ڏوکو پنهنجي مڙس کي نہ پر پنهنجو پاڻ کي ڏنو اٿم. رڳو هينئر نہ پر ڪيتري ئي وقت کان پنهنجو پاڻ کي ڏوکو ڏيندي پئي اچان. منهنجو مڙس شايد ايماندار ۽ نيڪ ماڻهو آهي پر پٽيوالو آهي پٽيوالو! اها بہ خبر ڪونہ اٿم تہ هو پنهنجي آفيس ۾ ڪم ڪهڙو ڪندو آهي پر ايتري خبر ضرور اٿم تہ هو پٽيوالو آهي. شاديءَ مهل منهنجي عمر ويهہ سال هئي. منهنجي ذهن ۾ هوراڪورا لڳل هئي ۽ آءٌ ڪنهن عاليشان شئي جي ڳولائو هئس. مون سوچيو تہ پڪ سان هن کان وڌيڪ سٺي بہ ڪا زندگي هوندي، جيڪا آءٌ گذارڻ چاهيان ٿي. مون جيئن ٿي چاهي جيئڻ !.... ذهني هوراڪورا مونکي سڪون سان ويهڻ نہ ڏنو.... اوهين انهيءَ ڪيفيت کي ڪڏهن بہ سمجهي نہ سگهندا پر خدا جو سونهن! منهنجي لاءِ پنهنجو پاڻ تي قابو رکڻ ناممڪن ٿي ويو هو. مونکي ڪابہ شئي روڪي نہ سگهي، مڙس کي چيم تہ بيمار ٿي پئي آهيان ۽ هيڏانهن هلي آيس.... ۽ هتي.... هتي ائين هيڏانهن هوڏانهن رلڻ لڳس جڻ ڪنهن جن جو پاڇو هجيم. ديواني ٿي پئي آهيان ۽ هاڻ هي رهيس آءٌ، ڪريل ۽ ڪنهن نہ ڪم جي جنهن کي ڪير بہ نڪاري سگهي ٿو."

گوروف اهو سڀ ڪجهہ بيزاريءَ وچان ٻڌو. ڪيس ساي پئي ۽ پشيماني جون اهي ڳالهيون تمام گهٽيون غيرمتوقع ۽ بي وقتائتيون لڳي رهيون هيون. مائي جي اکين ۾ ڳوڙها نہ هجن ها تہ سوچي سگهجي پيو تہ اهو سڀڪجهہ رڳو مذاق آهي يا وري هوءَ ڊرامو پئي ڪري.

"مون کي ڪجهہ بہ سمجهہ ۾ نہ پيو اچي" هن آهستي سان چيو. "نيٺ بہ تون چاهين ڇا ٿي؟"

هن پنهنجو چهرو گوروف جي ڇاتيءَ ۾ لڪايو پوءِ ڪيس چنبڙي وئي.

"منهنجي ڳالهہ جي خاطري ڪريو. منٿ ٿي ڪريان. پڪ ڄاڻو ...." هن چيو "جيون ۾ جيڪي ڪجهہ آهي، پاڪ ۽ صاف آهي ان سان پيار ۽ بدي سان نفرت ٿي ڪريان. مونکي ناهي خبر تہ آءٌ اهو سڀ ڪجهہ ڇا پئي ڪريان. عام ماڻهو چوندا آهن. شيطان ورغلايو هو. هاڻ اهائي ڳالهہ آءٌ پنهنجي باري ۾ چئي پئي سگهان. شيطان ئي وڌو."

"هاڻ رهڻ بہ ڏي..." گوروف چين ۾ پٽڪيو.

هن آنناسرگيئونا جي پترايل ڊنل اکين ۾ پنهنجون اکيون کپائي ڇڏيون. ڪيس چميائين، پنهنجا ئپ وارن لفظن ۾ آلت ڏنائينس ۽ آهستي آهستي هوءَ پر سڪون ۽ هشاش بشاش ٿي وئي. ٻئي کلڻ لڳا.

ڪجهہ دير ڪانپوءِ ٻئي ٻاهر نڪتا تہ ڪناري وارو رستو بلڪل ويران ٿي چڪو هو. شهر ۽ سندس سروءَ جا وڻ ڪنهن ميت جيان بي حس ۽ بي حرڪت هئا. پر ڪناري

سان ٽڪرائجندڙ لهرن اجا بہ آسمان مٿي تي ڪٽي ڇڏيو هو. مهاڻن جي ڪا ٻيڙي لهرن تي لڏي رهي هئي ۽ ان جو پوين پساهن ۾ ڏيئو ٻري رهيو هو.

ڪين هڪ ٻگي ملي جنهن ذريعي هو آرئيندا هليا ويا.

"تنهنجي سڄي ناليءَ جي خبر مونکي هاڻ پئي" گوروف چيو : "هوٽل ۾ بورڊ تي لکيل آهي فان ديديرتيز مڙس جرمن اٿئي!؟"

"نہ... شايد سندس ڏاڏو جرمن هو پر هو پاڻ آرٿوڊڪس چرچ سان لاڳاپيل آهي."

آرئيندا ۾ هو چرچ کان ڪجهہ فاصلي تي هڪ بئنچ تي ويهي رهيا ۽ خاموشي سان هيٺ سمونڊ ڏانهن ڏسڻ لڳا.

باک ڦٽيءَ جي ڪوهيڙي ۾ يالٽا ميرانجهڙو ۽ ڏنڌلو نظر پئي آيو ۽ جابلو چوٽين تي اجرا ڪڪر بي حس ۽ بي حرڪت لٽڪيل هئا. ڪنهن پن ۾ بہ چرپر نہ هئي، تڏون چين چين ڪري رهيون هيون ۽ هيٺان کان ٻنهي تائين پهچندڙ سمونڊ جو هڪ جهڙو ۽ ڪوڪلو گوڙ امن سڪون ۽ ابدي ننڊ جو جيڪا اسان سمورن جو ڀاڳ آهي، داستان ٻڌائي رهيو هو. سمونڊ يالٽا ۽ آرئيندا جي وجود ۾ اچڻ کان اڳ بہ گوڙ ڪندو هو، هاڻ بہ دانهين رهيو هو ۽ ان وقت بہ ساڳي بي صبري ۽ ڪوڪلي پئي سان ڪندو رهندو جڏهن اسين هن دنيا مان موڪلائي چڪا هونداسين ۽ شايد انهي تسلسل ۾ حياتي ۽ موت جي انهي بي ثباتي ۾ اسانجي آخري نجات جو ڏرتي تي زندگيءَ جي ڳر جو ۽ ڪامل پئي ڏانهن زندگي جي لاڳيتي سفر جو راز لڪيل آهي. گوروف انهيءَ نوجوان مائي جي پر ۾ جيڪا باک ڦٽي جو تمام گهڻي من موهيندڙ، پرسڪون ۽ سمونڊ جبلن، ڪڪرن ۽ آڪاش جي بي پناهہ وشالتائن جي انهيءَ سموري سونهن واري ڏيک کان خوش پئي نظر آئي، ويٺي ويٺي پنهنجو پاڻ کي چيو تہ اصل ۾ ڏٺو وڃي تہ دنيا جي هر شئي وڻندڙ آهي، واقعي هر شئي سواءِ اسانجي ان وقت جي خيالن ۽ قدمن جي جڏهن جيون جي اعليٰ مقصدن ۽ پنهنجي انساني وقار کي وساريو ٿا ڇڏيون.

ڪنهن همراهہ شايد چوڪيدار هو، هنن ٻنهي جي ويجهو پهچي ڪين ڏٺو ۽ هليو ويو ۽ انهيءَ واقعي ۾ بہ ڪا پراسرار، ڪا سهڻي ڳالهہ هئي جو فيودو سيا کان ايندڙ اسٽيمر جنهن جون بتيون اجهامجي ويون هيون. صبح جي جرڪندڙ روشني ۾ ڪناري ڏانهن وڌندو پئي آيو.

"گاهہ تي تمام گهڻي ماڪ پئي آهي." آننا سرگيئونا سانت ٽوڙيندي چيو.

"ها هاڻ تہ موٽڻ گهرجي."

۽ هو ٻئي شهر موٽي آيا.

ان کانپوءِ هر ڏينهن ٻنهيرن جو ساحل واري رستي تي گڏجڻ، گڏجي نيرن ڪرڻ، مانجهاندو ڪرڻ، پسار ڪرڻ ۽ سمونڊ جي سهڻن منظرن مان مزو ماڻڻ سندن معمول ٿي ويو. آننا سرگيئونا ننڊ نہ اچڻ ۽ دل منجهڻ جي شڪايت ڪندي هئي، ڪڏهن ريس ۽ ڪڏهن انهي ڊپ ڪري تہ هو گوروف جي نظرن ۾ ڪري چڪي آهي. هر هر ساڳيا ساڳيا

سوال ڪرڻ لڳندي هئي ۽ گوروف چونڪ يا پارڪ ۾ جڏهن بہ ڏسندو هو تہ اوسي پاسي ڪوبہ نہ آهي تہ کيس ڀاڪرن ۾ ڀري چمندو هو. واندڪائيءَ جا ڏينهن هئا. ان ڊپ ڪري تہ ڪو ڏسي تہ نٿو. مڙي مڙي نظرون ڊوڙائڻ سان گڏ ڏينهن ڏني جوڏجنڌڙ اهي چميون هيون، گرمي ۽ سمنڊ جي سرهاڻ هئي واندا ناهوڪڙا ڪپڙا پهريل ۽ پرئي پيٽ وارا ماڻهو هئا جيڪي هنن ٻنهي جي اکين آڏو گذرندا ٿي رهيا ۽ انهن سمورين شين گڏجي لڳي ٿو تہ گوروف کي نئين زندگي ڏني هئي. هوآنناسرگيئونا کي هر هر چوندو هو تہ تنهنجي سونهن ۽ دلڪشي جو جواب ناهي هو ساڻس تمام گهڻي بي صبري واري ڪيفيت سان لاڳاپيل هو ۽ هر وقت پاڇي جيان ساڻس لڳو پيو هوندو جڏهن تہ آننا سرگيئونا هر وقت منجهيل منجهيل رهندي هئي ۽ گوروف کان هر هر اهو اعتراف ڪرائڻ جي ڪوشش ڪندي هئي تہ هو هاڻ سندس عزت نٿو ڪري، ٿورو بہ پيار نٿو ڪري ۽ کيس ڪريل عورت سمجهي ٿو. تقريبن روز رات جو پئي بگيءَ ۾ ويهي شهر کان ٻاهر نڪرندا هئا. ڪڏهن آريئندا تائين تہ ڪڏهن جهرڻي تائين نہ ڪڏهن وري ڪنهن ٻئي وٿندڙ هنڌ هليا ويندا هئا ۽ سندن اهو سير سپاٽو سدائين ڪامياب رهندو هو ۽ منظرن جي شاندار سونهن پسي هو نوان نوان تاثر ڪٺي موٽندا هئا.

ان دوران هو آننا جي مڙس جي اچڻ جا منتظر رهيا. هن جو هڪ خط آيو جنهن ۾ هن پنهنجي اکين ۾ تڪليف جي شڪايت ڪئي هئي ۽ زال کي جلد گهر واپس اچڻ جي منت ڪئي هئائين. آنناسرگيئونا تڙتڪڙ ۾ موٽڻ جون تياريون ڪيون.

"سٺو ئي ٿيو جو آءٌ موٽان پئي" هن گوروف کي چيو "ڀاڳن ۾ ئي اهو لکيل هو."

هو يالٽا مان بگيءَ ۾ رواني ٿي ۽ گوروف کانئس موڪلائڻ لاءِ ريلوي اسٽيشن تائين ويو. انهيءَ سفر ۾ سڄو ڏينهن لنگهي ويو. ٽرين جي روانگيءَ جي ٻي گهنٽي وڄڻ کانپوءِ دٻي ۾ داخل ٿي هن گوروف کي چيو :

"اچو اوهان کي هڪ ڀيرو وري ڏسان ... آخري ڀيرو."

هوءَ رني تہ ڪونہ پر تمام گهڻي ڏکياري ۽ بيمار پئي لڳي ۽ سندس چهرو رنيو پئي.

"آءٌ توهانکي ياد ڪندي رهنديس... سدائين ياد ڪندي رهنديس." هن چيو خدا اوهانکي خوش رکي! مون کان ڪا ڀل چڪ ٿي هجي تہ معاف ڪجو. اسين سدائين لاءِ تہ ڌار پيا ٿيون ۽ ٿيڻ بہ اهوئي کپي. اسانجي ملاقات ئي نہ ٿيڻ کپندي هئي. چڱو الله واهي ! خدا اوهانکي خوش رکي."

ريل تيزيءَ سان اسٽيشن کان ٻاهر نڪتي انجون روشنيون هڪدم غائب ٿي ويون ۽ ٿوري دير ۾ انجوگوڙ بہ سانت ۾ بدلجي ويو، ڄڻ هر شئي انهيءَ وٿندڙ سپني کي انهي جنون کي جلد کان جلد ختم ڪرڻ جي سازش سٽي هجي. گوروف پليٽ فارم تي بيهي ڏور اونداهي ۾ اڪيون ڪپائي تڏن جا آواز ۽ ٽيلي گراف جي تارن جي ڀڻ ڀڻ ڪي ڪجهہ اهڙي احساس سان ٻڌائين پئي، ڄڻ هاڻ هاڻ سجاڳ ٿيو هجي. پوءِ هن سوچيو تہ

اها بہ زندگي جي ٻين تمام گهڻين عاشقين مان هڪ هئي ۽ اها بہ پنهنجي پويان رڳو ساروڻيون ڇڏي پوري ٿي وئي آهي.... هو متاثر، غمگين ۽ ڪنهن حد تائين پشيمان بہ هو. پشيماني ڪيس اها هئي تہ انهيءَ نوجوان مائيءَ جنهن سان هاڻ ڪڏهن بہ گڏجڻ جو امڪان نہ هو سندس سنگت ۾ حقيقي سرهائي ماڻي نہ سگهي. هو دوستاڻي ۽ پيار ڀرئي انداز سان پيش ايندو هو پر سندس سموري هلت ۾ آواز جي لهجن ايستائين جو چڪ چميءَ تائين ۾ بہ چٽو ۽ خوش قسمت مرد جي توهين آميز لطف ماڻڻ جي جهلڪ ٿي محسوس ٿي ۽ وري هو عمر ۾ ڪانئس ٻيڻ تي وڏو هو. صاف ظاهر آهي تہ هو سچ پچ جهڙو آهي ان کان انهيءَ مائي کي بلڪل مختلف نظر آيو هو يعني هن غير ارادي طور تي ويچاريءَ کي دوکو بہ ڏنو...

فضا سرءُ جي اچڻ جي پيامبر ٿي لڳي .... ۽ شام ٿڌي

"وقت اچي ويو آهي تہ آءٌ اتر جو رخ ڪريان." گوروف پليٽ فارم تي هلندي هلندي سوچيو. "هڪدم ئي!"

هو ماسڪو پهتو تہ سيارو شروع ٿي چڪو هو. روز آتش دان ٻاريا ويندا هئا ۽ صبح جو ٻار اسڪول وڃڻ کان اڳ نيرن ڪندا هئا تہ اونداهہ ئي هوندي هئي جنهن ڪري نوڪرياڻي کي ڪجهہ دير لاءِ ليمپ ٻارڻو پوندو هو. نارڪري پاڻي ڄمڻ لڳو هو. پهرين برفباريءَ جي پهرين ڏينهن جڏهن ڪو برف گاڏيءَ تي گهمڻ نڪرندو آهي تہ اڇين چٽين ۽ اڇي ڌرتيءَ جو ڏيک گهڻو من موهيندڙ لڳندو آهي. وڏا وڏا ساهہ کڻبا آهن ۽ جواني ياد ايندي آهي. لنڊن ۽ برچ جا ڍڳها برف ۾ ڍڪيل وڻ، وڏا خوش مزاج ۽ سروءَ ۽ پام جي وڻن جي ڀيٽ ۾ من کي گهڻو ويجهو لڳندا آهن. انهن جي ٽارين هيٺان قافلن ۽ سمونڊن جو ساروڻيون ذهن تان ڄڻ ميسارجي وينديون آهن.

گوروف تہ خير هو ئي ماسڪو جو رهواسي ۽ واپس پهتو تہ ڏينهن تمام گهڻو شاندار هو ۽ جڏهن هو کنين جي استر وارو اوورڪوٽ ۽ ٿلها دستانا چاڙهي ٻاهر نڪتو، پيٽروگڪا گهٽيءَ ۾ گهميو ڦريو ۽ جڏهن ڇنڇر جي سانجهي مهل هن گرجي جا گهنڊ ٻڌا تہ هن لاءِ سندس هاتوڪي سفر دوران ڏٺل جاين ۾ ڪا دلڪشي باقي نہ رهي. هو آهستي آهستي ماسڪو جي زندگي ۾ گم ٿي ويو. روز ٽي ٽي اخبارون شوق سان پڙهي چوندو هو تہ ماسڪو جي اخبارن ڏانهن اک کڻي ڏٺو بہ نہ اٿس. هاڻ هو ۽ هوٽلن، ڪلبن دعوتن ۽ تقريبن جو ساڳيو پراڻو چڪر هاڻ هوهو ۽ سندس فخر واري احساس سان حاصل ٿيندڙ ساڳيون سرهائيون تہ وڏا وڏا وڪيل ۽ ناميارا فنڪار سندس گهر ايندا آهن ۽ هو ميڊيڪل ڪلب ۾ هڪ پروفيسر سان گڏ تاش کيڏندو آهي. هاڻ هو فرائي پان ۾ تريل "سيليانڪا" پيٽ ڀري کائي سگهي ٿو...

ڪيس پڪ هئي تہ مهيني اندر آننا هڪ ڌنڌلي ساروڻي ئي رهجي ويندي ۽ انهن ٻين عورتن وانگر جيڪي ان کان اڳ سندس جيون ۾ آيون هيون. هوءَ بہ پنهنجي منجهيل، پيرائتي مرڪ سان ڪڏهن ڪڏهن خوابن ۾ ئي ايندي. پر مهيني کان وڌيڪ ٿي چڪو هو، سيارو پنهنجي عروج تي هو پوءِ بہ سندس ذهن ۾ سموريون ڳالهيون ڪجهہ ائين نوبنيون

هيون ڄڻ آنناسرگيئونا کان اجا هاڻ يا وڌ ۾ وڌ ڪالهه موڪليو هجيس. رڳو اهوئي نه پر انهن سان ساروڻين ۾ شدت اچي وئي هئي. جڏهن سندس ٻارن جا آواز رات جي سانت ۾ سندس اپياسي ڪمري ۾ داخل ٿيندا هئا. جڏهن هو ڪنهن هوٽل ۾ گيت يا سنگيت ٻڌندو هو ۽ جڏهن چمنيءَ مان هوائون لنگهي اينديون هيون ته سندس ذهن جي پرڏي تي سڀ ڪجهه ايري ايندو هو : ڪناري کان سمونڊ جي اندر تائين ٺهيل پل تي باڪ ڦٽي جو وقت، ڪوهيڙي ۾ ٻڏل راهي، فيودسيا کان ايندڙ اسٽيمر. چميون. هو انهن سمورن تفصيلن کي ياد ڪري ڪندو هو پنهنجي ڪمري ۾ دير تائين هلندو ڦرندو رهندو هو ۽ پوءِ اهي ساروڻيون خوابن ۾ بدلجي وينديون هيون. جيڪي ڪجهه ٿي چڪو هو ۽ ان سان گڏوگڏ جيڪي ڪجهه ٿيڻ وارو هو ان جو به تصور ئي تصور ۾ نظارو ڪرڻ ٿيندو هو. آنناسرگيئونا ڪيس خوابن ۾ نظر نه ايندي هئي، هوءَ ته هر وقت ساڻس گڏ هوندي هئي؟ هو جيڏانهن به ويندو هو سندس پيڇو ڪندي هئي. هو اکيون بند ڪندو هو ته ائين لڳندو هو ته ڄڻ جيئري جاڳندي هن جي سامهون بيٺي آهي. جهڙي يالٽا ۾ هئي ان کان وڌيڪ سهڻي وڌيڪ نوجوان ۽ نرم نازڪ ۽ هو پوئتي مڙندو هو ته پنهنجو پاڻ کي به يالٽا جي ڀيٽ ۾ وڌيڪ بهتر حالت ۾ ڏسندو هو. سانجهيءَ ويل آنناسرگيئونا ڪيس ڪتابن جي ڪٻٽن، آتش دان ۽ ڪمري جي ڪنهن ڪنڊ مان جهاتي پائيندي نظر ايندي هئي. سندس ساهه کڻڻ جا آواز ۽ ڪپڙن جي وٺندڙ سرسر تائين محسوس ڪندو هو. رستي هلندي عورتن کي اهو ڏسڻ لاءِ نظرون کپائيندو هو ته انهن ۾ ڪا هن جهڙي به آهي...

نيٺ ڪنهن کي همراز بنائڻ جي خواهش کيس تمام گهڻو ستائڻ لڳي. گهر ۾ پنهنجي پريت جو ذڪر ڪرڻ ممڪن نه هو ۽ ٻاهر اهڙو ڪو هو ئي ڪونه. پنهنجي گهر جي ڪرائيدارن يا بئنڪ جي ساٿين کي ان معاملي جي ٻڌائڻ جو سوال ئي پيدا نٿي ٿيو ۽ ڇوڻ لاءِ هو به وري ڇا؟ ڇا يالٽا ۾ هن واقعي نينهن لڳايو هو؟ ڇا آنناسرگيئونا سان سندس ناتن ۾ ڪو لطيف، شاعرانو، سبق سيکاريندڙ يا رڳو ڪو دلچسپ پهلو ئي مليو ٿي؟ هن جي زال باقي هڪ پيرو پنهنجا ڪارا پرون ڦڙڪائيندي چيو هو: "اڙي ديميتري ! وات ڳاڙهن جو ڪردار اوهانکي سونهين نٿو."

هڪ شام جو هڪ سرڪاري آفيسر سان گڏ جنهن سان گهڻي دير تائين تاش کيڏندو رهيو هو، ميڊيڪل ڪلب کان ٻاهر نڪري رهيو هو جو ڪانئس ضبط ٿي نه سگهيو ۽ نيٺ چئي وڌائين !

"ڪاش ! اوهانکي پتو هجي ها ته يالٽا ۾ منهنجي ملاقات ڪيڏي سهڻي وينگس سان ٿي هئي!"

آفيسر پنهنجي برف گاڏيءَ تي ويهي رهيو ۽ مڙي چيائين : "دميتري دميترچ!"

"چئو"

"اوهان ٺيڪ ٿا چئو. مڇي ٿوري بوءِ واري هئي."

انهن عام لفظن نه ڄاڻ ڇو گوروف کي ڀڙڪائي وڌو ۽ اهي لفظ کيس توهين ڪندڙ ۽ فحش لڳا. هونهن! ڪهڙا نه وحشياڻا آداب آهن، ڪيڏا واهيات ماڻهو آهن!

شامون بي معنيٰ ۽ ڏينهن بي لطف ۽ جان تي عذاب! تاش پويان چت ڪتائي، ڪاڏن پويان هاءِ گهوڙا ۽ شرابن پويان چريائپ ۽ هر وقت ڳالهيون ئي ڳالهيون ۽ اهي به هڪ ئي شئي بابت ماڻهو پنهنجو گهڻي ڀاڱي وقت ۽ سگهه يا ته بيڪار ڪمن ۾ لڳايو ڇڏي يا وري هڪ ئي مسئلي تي هر هر بحث ڪرڻ ۾ ۽ آخر ۾ بچيو پوي رڳو هڪ حقير، جياپي کان وانجهيل زندگي ۽ ننڍن ننڍين ڳالهين جو چڪر انهن کان ڀاڄ جون راهون بند هونديون آهن جڏهن انسان پاڳل خاني يا زندان ۾ قيد هجي.

گوروف ... سڄي رات اک ٻوٽي به نه سگهيو. ڪاوڙ ۾ ڀڄرندو رهيو ۽ ايندڙ ڏينهن صبح کان شام تائين مٿي جو سور کيس تنگ ڪندو رهيو. پوءِ ته اها حالت ٿي ويس جو راتين ۾ سولي ننڊ نه ايندي هيس، ڪڏهن کٽ تي ويٺي خيالن ۾ ٻڏو پيو هوندو هو ته ڪڏهن وري ڪمري ۾ پسار پيو ڪندو هو. پنهنجن ٻارن کان بيزار رهندو هو بئنڪ ۾ ٻوٽ ڦٽايو پيو هلندو هو ۽ نه ڪيڏانهن وڃڻ جو من ڪندو هئس ۽ نه ڪنهن سان ڳالهائڻ جو.

ڪرسمس جي موڪلن تي هن پنهنجو سامان ٻڌو، زال کي چيائين ته ڪنهن نوجوان جي ڪم سانگي پيٽرس برگ تو وڃي ۽ ايس شهر ڏانهن روانو ٿي ويو. ڇا جي لاءِ؟ اها نيڪ طرح سان ته کيس به خبر نه هئي. بس ايترو ئي هو جو هن آناسرگيئونا کي ڏسڻ ٿي چاهيو، ڪجهه ڳالهيون ڪرڻ تي چاهيائين ۽ ٿي سگهي ته ڪٿي الڳ ٿلڳ گڏجاڻي ڪرڻ جي صورت ڪڍڻ ٿي چاهيائين. هو ان شهر ۾ صبح جو پهتو ۽ رهڻ لاءِ هوٽل جي هڪ بهترين عمري جي چونڊ ڪيائين جنهن جي فرش تي پوري رنگ جو ٿلهو اوني ڪپڙو وڇايل هو. ميز تي مٽيءَ ۾ پيوت هڪ قلمدان پيو هو ۽ قلمدان مٿان هڪ گهوڙي سوار جي مورتي جڙيل هئي. جنهن جي ڪڇيل هٿ ۾ ٽوپي هئي ۽ مٿو غائب هئس. کيس جيڪي ڪجهه معلوم ڪرڻ جي لوڙ هئي اهو هوٽل جي دربان کان معلوم ٿي ويس. فان ڊيڊيرتز جو ذاتي گهر استاروگونچاناِيا گهٽيءَ ۾ هو ۽ اهو هوٽل کان ڪو گهڻو پري نه هو. هو تمام گهڻي ٺٺ سان زندگي گذاري ٿو. بگيءَ جا گهوڙا پاليل اٿس ۽ شهر ۾ اهڙو ڪهڙو ماڻهو ٿي سگهي ٿو جيڪو کيس سڃاڻندو نه هجي.

گوروف پسار ڪندو ان گهٽيءَ تائين پهتو ۽ گهر ڳولهي ورتائين. سامهون واري رخ تي ڳورين سيخن جو جنگلو هو جنهن جي چوٽين تي ڪوڪا اٿين ڪتل هئا جو انهن جون ڇهنبون مٿي اڀريل هيون.

"اهڙي جنگلي واري گهر مان ڀلا ڪير ڀڄڻ نه چاهيندو." گوروف ڪڏهن درين ۽ ڪڏهن وري جنگلي کي ڏسندي پنهنجو پاڻ کي چيو.

پوءِ هو سوچڻ لڳو : موڪل جو ڏينهن آهي، مڙس شايد گهر ئي هجي. هونئن به ملاقات لاءِ اندر وڃي آناسرگيئونا کي پريشان ڪرڻ جي ڪهڙي ضرورت آهي ۽ کيس خط موڪلڻ ۾ پو آهي ته جيڪڏهن مڙس جي هٿ چڙهي ويو ته مصيبت ٿي ويندي. بهترين صورت اهائي ٿيندي ته ملاقات لاءِ موقعي جو انتظار ڪريان ۽ هو اهڙي موقعي جي ڳولا ۾ جنگلي جي اوسي پاسي ئي گهٽيءَ ۾ چڪر ڪاٽڻ لڳو. ڪو پينو اندر ويو پر ڪتن مٿس الر

ڪئي، پوءِ ڪلاڪ ڪن ڪانپوءِ پيانو جو جهيڻو ۽ پياءُ آواز سندس ڪنن تي پيو. شايد آنناسرگئيو پيانو وڄائي رهي هئي. ايتري ۾ اوچتو وڏو ڦاٽڪ ڪليو ۽ هڪ پوڙهي مائي ٻاهر نڪتي، جنهن جي پويان پويان ساڳيو ڇاتل سڄاتل پومپراني ڪتو پئي آيو. گوروف ڪتي کي سڏڻ چاهيو پر سندس دل جو ڌڙڪو تيز ٿي ويو ۽ گهٻراهٽ ۾ ڪتي جو نالو ئي وسري ويس.

هو اتي ئي هلندو ڦرندو رهيو. انهيءَ پوري جنگلي سان سندس ڪار ۾ گهڙي گهڙي وڌندي رهي ۽ هاڻ پنهنجي بيچينيءَ ۾ ايستائين سوچڻ لڳو ته آنناسرگيئونا ڪيس وساري چڪي آهي، شايد ڪنهن ٻئي مرد سان دل وندرائڻ لڳي آهي. پوءِ هو هوٽل موٽي آيو ۽ پنهنجي ڪمري جي صوفاتي دير تائين وينو رهيو، سمجهه ۾ ئي نه پئي آيس ته ڇا ڪري. نيٺ هن ماني ڪاڌي ۽ پوءِ دير تائين ستو رهيو.

"سمورو معاملو ڪيڏو بيوقوفاڻو ۽ پريشان ڪندڙ آهي." هن سجاڳ ٿيڻ ڪانپوءِ وري اونداهن شيشن ڏانهن ڏسندي سوچيو شام ٿي وئي هئي. "پيٽ ڀري ننڊ ته ڪيم، هاڻ رات جو ڇا ڪندس؟"

هو اتي کٽ تي ويهي رهيو جنهن تي وڇايل معمولي قسم جو پورو پلنگ پوش اسپتال جي ڪمبل جهڙو ٿي لڳو ۽ چڙ ۾ پنهنجو پاڻ تي چٽر ڪرڻ لڳو : "هونئن ! تون ۽ تنهنجي ڪتي واري خاتون... ڪهڙو نه پلوڙ عشق آهي! هاڻ ويهه مزي سان هتي؟"

صبح جو ريلوي اسٽيشن تي هڪ اشتهار نظر آيو هو جنهن ۾ ٺلهن ٺلهن اکرن ۾ اعلان ڪيل هو ته مقامي ٿيٽر ۾ اڄ ڪان "گيشا" پيش ڪيو ويندو. اهو ياد ايندي ئي هو اتي ٿيٽر ڏانهن هليو ويو.

"وڏو امڪان آهي ته ناٽڪن جي مهورتي پروگرامن ۾ هوءِ به ويندي هجي." هن پنهنجو پاڻ کي چيو.

ٿيٽر مڪمل طور تي ڀريل هو. عام صوبائي ٿيٽرن وانگر هتي به فانوسن مٿان دونهون اوئي رهيو هو ۽ مٿين بالڪنين ۾ تماشائي گوڙ ڪري رهيا هئا. اسٽيج جي سامهون واري سيٽن جي پهرين قطار ۾ مقامي نوجوان ڇيلهه تي هٿ رکي بيٺي پير پردو کڄڻ جو اوسيئڙو ڪري رهيا هئا. گورنر لاءِ مخصوص سيٽن جي سڀ کان اڳين سيٽ تي گورنر جي ڌيءَ وينل هئي، خود گورنر مانيئي سياءَ سان پاڻ کي پڙدن پويان لڪايون وينو هو ۽ سندس رڳو هٿ ڏسڻ ۾ پئي آيا. اسٽيج جو پڙدو لڏي رهيو هو. آرڪيسٽرا جا فنڪار گهڻي دير کان سازن جا سر ٺيڪ ڪري رهيا هئا ۽ گوروف جي نظراندر لڙندي پنهنجين پنهنجين سيٽن تي وهندڙن تي ڪتل هيون.

ايتري ۾ آنناسرگيئونا به هال ۾ داخل ٿي. هوءَ ٽين قطار ۾ ويهي رهي. ڪيس ڏسندي ئي گوروف کي پنهنجي دل جو ڌڙڪو سانت ٿيندي محسوس ٿيو ۽ ٻي پل هو ان نتيجي تي پهتو ته هاڻ سموري وشال دنيا ۾ هن لاءِ آنناسرگيئونا کان وڌيڪ ويجهو پنهنجو ۽ اهم ٻيو ڪوبه ناهي. صوبائي هجوم جو ننڍڙو جزو لڳندڙ اها ننڍي قد واري مائي، جنهن ۾ اهڙي ڪا خاص ڳالهه نه هئي ۽ ڏڳهي ڪانيءَ ۽ هٿ ۾ جهلڻ واري واهيات عينڪ

چڙهيل هئي. هاڻ سندس سموري زندگي تي ڇانئجي وئي هئي، سندس پيڙا، سرهائي ۽ سندس سمورين تمنائن جو مرڪز بڻجي وئي هئي. اناڙي وائلن وڄائيندڙن جي واهيات آرڪيسٽرا جي سنگيت ٻڌندي گوروف سوچيو ته "ڪيڏي نه سهڻي آهي هوءَ... سوچيائين ۽ سپنن ۾ کوئجي ويو....

آنناسرگيئونا سان گڏ لڙڪيل ڪلهن ۽ ننڍن پرون وارو هڪ ڊگهي قد سان نوجوان به اندر آيو هو. جيڪو سندس پر ۾ ويهڻ کان اڳ قدم قدم سر نمائي رهيو هو ۽ لڳو ٿي ته نوڙت مان سيس نوائي هر هر ڪنهن کي سلام ڪري رهيو هجي. شايد اهو مڙس هو جنهن کي آنناسرگيئونا يالٽا ۾ گهٽي ڪوڙاڻ سان "نوڪر سڏيو هو. ۽ واقعي اهو شخص پنهنجي سنهڙي سيپڪڙي جسم" پرون ۽ گنجي مٿي سان ملازمن جهڙي چاپلوسي جو مظاهرو ڪري رهيو هو. سندس مرڪ من موهيندڙ هئي ۽ ڪاڄ ۾ لڳل ڪنهن علمي انجمن جو پلو ڪنهن ملازم جي وردي تي لڳل نمبر جهڙو لڳي رهيو هو.

مڙس پهرين انٽرويل ۾ سگريٽ ڇڪڻ لاءِ ٻاهر هليو ويو ۽ هوءَ پنهنجي سيٽ اڪيلي رهجي وئي. گوروف جيڪو اسٽيج جي بلڪل سامهون واري قطار ۾ ويٺل هو. اٿي وٺس پهتو ۽ مک تي زوري مرڪ آڻي ڪنبندڙ آواز ۾ چيائين! "سلام ! آنناسرگيئونا!"

هن گوروف ڏانهن نهاريو ۽ چهري جو رنگ ڦٽي ويس. هن ٻيهر گوروف ڏانهن ائين توائي ۾ ڪنبندي ڏٺو ڄڻ ويساهه ئي نه پئي آيس ۽ وڃڻي ۽ عينڪ کي هڪ ئي هٿ ۾ پڪوڙي ڇڏيائين. جنهن مان ڇٽو اندازو پئي ٿيو ته پاڻ کي سنڀالڻ جي ڪوشش پئي ڪري ته جيئن بيهوش نه ٿي وڃي. ٻئي چپ هئا. هوءَ ويٺي هئي، گوروف سندس پر ۾ بيٺو هو. سندس اهڙي ريت توائي ٿيڻ ڪري پريشان ٿيل گوروف ويهڻ جي ست ئي ساري نه رهيو هو. وائلنن ۽ بانسرين جا آواز سر نيڪ ٿي وڃڻ ڪانپوءِ جا آلاپ پڪيڙي رهيا هئا ۽ فضا ۾ ڪجهه اهڙي قسم جي اڻ تڻ واري ڪيفيت جو احساس ٿي رهيو هو ڄڻ سمورن تماشائين جون نظرون منجهن ڪتل هجن. نيٺ هوءَ اٿي ٻاهر نڪرڻ واري هڪ در ڏانهن تيزي سان وڌڻ لڳي ۽ گوروف سندس پٺ وٺي هلڻ لڳو. ٻئي وڃئين لنگهن تان بنا مقصد جي هلڻ لڳا. ڪڏهن چاڙهين تي مٿي تي چڙهيا، ڪڏهن هيٺ ٿي لٿا. يونيفارمن وارا ٻلا لڳايل عدالتي آفيسر هاءِ اسڪولن جا ماستر ۽ غيرسرڪاري ملازم تيزيءَ سان سندن نظرن آڏو گذرڻ لڳا. عورتون لنگهي رهيون هيون، ڪلين ۾ لٽڪيل اوورڪوٽ نظرن آڏو گذري رهيا هئا ۽ هوا جي تيز جهولن ۾ سگريٽ جي رک دانين جي بو واسو ڪيل هئي ۽ گوروف جنهن جي دل زور زور سان ڌڙڪي رهي هئي، سوچيو :

"اوهه خدا! ڀلا هي هيترا سارا ماڻهو، ۽ هي آرڪيسرا ڇا جي لاءِ؟."

ٻئي پل ئي کيس خيال آيو ته آنناسرگيئونا سان ريلوي اسٽيشن تي موڪلائڻ ڪانپوءِ هن سوچيو هو ته اها ناتن جي آخري منزل آهي، هو ٻئي هاڻ ڪڏهن به نه ملندا پر اها آخري منزل اجا به ڪيڏي ڏور آهي، ڪيڏي ڏور !

هوءَ هڪ اونداهي ڏاڪڻ وٽ ترسي پئي، جتي لڳل تختي تي لکيل هو !

"مٿئين سيشن ڏانهن وڃڻ لاءِ رستو."

"اوهان ڪيڏو نہ ڏيڃاري ڇڏيو مونکي!" ان ڪنبندي چيو. سندس چهرو اجا تائين بي رونق ۽ توائي هو. "اوهہ ! اوهان ڪيترو ڏيڃاري ڇڏيو هئم. منهنجو تہ ڇڻ ساهہ ڇڏائجي ويو هو! اوهين هتي ڇو آيا آهيو؟ آخر ڇو؟"

"پر آننا ! ٿورڙو سمجهڻ جي ڪوشش ڪر نہ...." هن جلدي جلدي سرٻاٽن ۾ چيو. "سمجهڻ جي ڪوشش ڪر آءُ منٽ ٿو ڪريان."

هن گوروف تي هڪ نظر وڌي جيڪا ڊپ ۾ پريل هئي. منٿ هئي ۽ پريت بہ. پوءِ هوءَ ٽڪ ٻڌي ڪيس ڏسڻ لڳي ڄڻ تہ سندس چهري کي پنهنجي دل تي چٽڻ ٿي چاهيائين.

"منهنجي جيون ۾ پيڙائون ئي پيڙائون آهن!" هن گوروف جي لفظن تي ڌيان نہ ڏيندي پنهنجي ڳالهہ جاري رکندي چيو. "هر وقت بس اوهين ئي اوهين منهنجي خيالن ۾ وسندا هئا. رڳو اوهانجي سارون جي سهاري تي ئي جيئري هيس. مون پنهنجو پاڻ کي وسارڻ ٿي چاهيو. وسارڻ.. پر اوهين هتي ڇو آيا آهيو. ڇو؟"

ڪجهہ مٿيرو ڏاڪڻ جي وچئين چبوتري تي بيٺل اسڪولي ڇوڪرا هٿن ۾ سگريٽ جهلي هيٺ نهاري رهيا هئا. پر گوروف سندن پرواهہ نہ ڪئي ۽ آننا سرگيئونا کي ڀاڪرن ۾ ڀري سندس ڳلن ۽ هٿن کي چمڻ لڳو.

"هي اوهين ڇا پيا ڪريو. اڙي ! هيءَ ڇا پيا ڪريو!" هن ڇرڪي پوئتي هٽندي چيو. اسين ٻئي پاڳل ٿيڃي پيا آهيون. اڄ رات ئي هتان هليا وڃون. هن پل ئي ... خدا جي واسطي! آءُ توهانکي منٿ ٿي ڪريان... ڪو اچي پيو!"

ڪو ماٿهو ڏاڪڻ چڙهندو پئي آيو.

"اوهانکي هتان هليو وڃڻ گهرجي." آنناسرگيئونا سرٻاٽ ۾ چيو "ٻڌو پيا نہ! دميتري دميترچ ؟ آءُ اوهان سان ملڻ ماسڪو ايند يس. منهنجا ڀاڳ ڀلا ڪڏهن بہ ناهن رهيا. هن مهل بہ خوش ناهيان ۽ ايندڙ وقت ۾ بہ اياڳ ئي منهنجو ساٿي هوندو! منهنجون پيڙائون وڌايو نہ! اوهان سان ملڻ ماسڪو ضرور ايندس. قسم ٿي کاوان! ۽ هاڻ اسين موڪلايون ٿا! منهنجا پيارا. منهنجا پرين. موڪلاڻي...!"

هن گوروف جو هٿ دٻايو ۽ تڪڙي تڪڙي ڏاڪڻ تان لهڻ لڳي. هوءَ ڪنڌ ورائي ڪيس ڏسندي ٿي وئي ۽ سندس اکيون ٻڌائي رهيون هيون تہ هوءَ سچ پچ ڏکويل آهي. گوروف ٿورڙي دير تائين آوازن تي ڪن لڳائي پنهنجي جاءِ تي بيٺو رهيو ۽ جڏهن سانت ڇانئجي وئي تہ لهي پنهنجو اوورڪوٽ کنيائين ۽ ٿيٽر کان هليو ويو.

۽ آنناسرگيئونا ساڻس ملڻ لاءِ ماسڪو اچڻ لڳي. هر ٻئي ٽئين مهيني هوءَ پنهنجي شهر کان مڙس سان اهو بهانو گهڙي رواني ٿيندي هئي تہ پنهنجي ڪنهن زناني شڪايت جي ڏس ۾ ڪنهن پروفيسر سان مشورو ڪرڻ لاءِ وڃي پئي ۽ سندس مڙس ويساهہ ڪندو بہ هو ۽ نہ بہ ڪندو هو. ماسڪو ۾ هوءَ سدائين "سلاويا نسٽڪي بازار" ۾ ترسندي هئي ۽ اتي پهچندي ئي هڪ شخص وسيلي جيڪو ڳاڙهي ٽوپي پاتل هوندو هو.

گوروف کي ڇاڻ ڪرائيندي هئي. گوروف ساڻس ملڻ ويندو هو ۽ ماسڪو ۾ ڪنهن کي به ان معاملي جو پتو نه هو.

هڪ ڀيرو سياري ۾ هو آناسرگيئونا سان پنهنجن انهن ملاقاتن مان هڪ لاءِ صبح سوير روانو ٿيو (پرين جو خاطو گذريل سانجهي جو وٽس آيو هو پر هو گهر نه هو). سندس ڌيءُ ساڻس گڏ هئي، ڇاڪاڻ جو سندس اسڪول واٽ تي هو ۽ گوروف سوچيو هو ته ڪيس اسڪول ڇڏيندو پرين ڏانهن ويندو.

"گرمي درجو، ڇمڻ واري نقطي کان ٽي ڊگريون هيٺ آهي." گوروف ڌيءُ کي چيو. "وري برف باري به ٿئي پئي. خبر اٿئي، ان جو ڪارڻ اهو آهي ته گرمي جو درجو زمين جي ويجهو ڄمڻ نقطي کان مٿي آهي، پر مٿاهين خلا ۾ ان کان تمام گهڻو مختلف."

"بابا! پلا سياري ۾ ڪنوڻ ڇو نٿي ڪڙڪي؟"

هن ڌيءُ کي انجو سبب ٻڌايو. پر جڏهن هو ساڻس ڳالهيون ڪري رهيو هو ته هر هر پنهنجو پاڻ کي احساس ڏياري رهيو هو ته هو پنهنجي پريتما سان مڪاميل لاءِ پيو وڃي، جنهن جي ڄاڻ نه هيل تائين ڪنهن کي آهي ۽ نه ئي شايد ڪنهن کي ٿيندي به. هو ٻه حياتيون گهاري رهيو هو. هڪ ته سيني آڏو هئي، رسمي سچائين ۽ رسمي مڪر ۽ ڪوڙ سان ڀريل هئي. بلڪل اهڙي ئي جيئن سندس مٽن مائٽن ۽ دوستن جون حياتيون هيون ۽ ٻي سمورين نگاهن کان لڪيل ۽ ڳجهي هئي ۽ ڪجهه عجيب وغريب ۽ شايد بلڪل اتفاقي واقعن جي سلسلي سبب، جيڪو ڪجهه اهم دلچسپ ۽ اٿئر هو، جنهن متعلق هو مخلص هو ۽ ڪڏهن به پنهنجو پاڻ کي فريب نه ڏيندو هو، جيڪو سندس حياتي جي بنياد جهڙي حيثيت رکندڙ هو. اهو سموري جو سمورو پڙدي پويان هو، جڏهن ته سندس اندر ۾ جيڪو ڪوڙ هو، جيڪو ان ڪل واري حيثيت رکندو هو جنهن ۾ هن پنهنجو پاڻکي ۽ پنهنجي اندر جي سچائي کي لڪائي رکيو هو مثال طور بئنڪ ۾ سندس نوڪري، ڪلب ۾ سندس بحث مباحثو. سندس معمولي قسم جي سرڪاري ويهڪن ۾ زال سان گڏ شريڪ ٿين. اهو سيڪجهه پڙدي کان ٻاهر هو. سيني جي آڏو. هن پنهنجو مثال آڏو رکي ٻين کي پرکڻ شروع ڪيو. جيڪي ڪجهه ڏنائين ٿي ان تي ويساهه نه ٿي ڪيائين ۽ سدائين اهو سمجهندو هو ته هر شخص جي سچي ۽ سڀ کان وڌيڪ دلچسپ حياتي پڙدي پويان گذرندي ٿي رهي. هر انساني وجود اسرار جي چادر ۾ ويڙهيل سيڙهيل ٿو رهي ۽ سمورا سلجهيا ماڻهو ذاتي رازن جي احترام لاءِ ايڏو زور جو پرين ٿا ان جو خاص سبب به شايد اهو ئي آهي.

ڌيءُ کي اسڪول جي در تي ڇڏي گوروف "سلاويانسڪي بازار" روانو ٿيو. اتي پنهنجو اوورڪوٽ هيٺ لاهي مٿئين منزل تي پهتو ۽ در تي هلڪي ٺڪ ٺڪ ڪيائين. آنا سرگيئونا سندس وڻندڙ ڀوري رنگ وارو لباس پهريل هئي، سفر ۽ اوسيئڙي جي ٿڪ ڪيس ڀڃي ڇڏيو هو ۽ پوئين سانجهي کان سندس اچڻ جي منتظر هئي. سندس چهرو لٿل ۽ هيڊو هو. گوروف ڏانهن نهاري مرڪي به نه پر سندس ڪمري ۾ داخل ٿيندي ئي پڙڪو ڪائي

سندس ٻڪن ۾ پرجي وئي. چمي گهڻي ڏکي ٿي وئي ڇڻ ٻنهي جي ملاقات ورهن کانپوءِ ٿي هئي.

"ڏي خبر. ڪيئن آهين؟" گوروف پڇيو "ڪا نئين خبر؟"

"ٿورو ترس! ٻڌايان ٿي..... ڳالهائي ئي نہ پئي سگهان."

هوءَ ڳالهائي ان ڪري نہ پئي سگهي جو زارو قطار رني پئي. هن مک ڦيرائي رومال اکين تي رکي ڇڏيو.

"ڇڱو روئڻ ڏينس. تيستائين آءٌ ويٺو آهيان." هن سوچيو ۽ آرام ڪرسيءَ تي ويهي رهيو.

هن گهنٽي وڄائي چانهہ گهرائي ۽ ڪجهہ دير کانپوءِ جڏهن چانهہ پيئي رهيو هو تہ ان مهل بہ آناسرگيئونا دريءَ ڏانهن منهن ڪيو بيٺي هئي. هوءَ جذبن جي آنڌ مانڌ ڪري، انهيءَ احساس هيٺ ڳوڙها وهائي رهي هئي تہ سندن زندگين ۾ ڏک ئي ڏک آهن. ڳجهي طور تي ئي ملي ٿا سگهن. ماڻهن جي نگاهن کان ائين لڪي لڪي ڇڻ ڪي چور هجن. ڇا سندن حياتيون تباهہ ۽ برباد نہ ٿي چڪيون هيون.

"گهڻو روئي ورتئي !؟ هاڻ بس بہ ڪر." هن چيو.

هن پلي ريت ڄاتو ٿي تہ سندن اها پريت جلدي ختم نہ ٿيندي ۽ ڇئي نٿو سگهجي تہ ڪيستائين هلي. آنا سرگيئونا جي پريت ۾ تمام گهڻي شدت پيدا ٿي چڪي هئي هوءَ ڪيس پوڄڻ لڳي هئي ۽ هاڻ ڪيس اهو چوڻ ڪائي معنيٰ رکندڙ نہ هو تہ هڪ نہ هڪ ڏينهن اها پريت ختم ٿي ويندي. ڪو چويس بہ ها تہ هوءَ ويساهہ ئي نہ ڪري ها.

هو اٿي ويجهو ويس ۽ پيار پرين لفظن سان آٿت ڏيڻ جي ارادي سان سندس ڪلهن تي هٿ رکيائين. پر ايتري ۾ ڪيس آئيني ۾ پنهنجو عڪس نظر آيس.

هن جي وارن ۾ اڇاڻ ڇنيءَ طرح ڏسڻ ۾ پئي آئي. ڪيس حيرت ٿي تہ گذريل ڪجهہ سالن ۾ مٿس ايڏو ٻڍاپو وري آيو هو. جو چهري جو رنگ بہ ڦڪو پئجي ويو هئس. ڪلها، جن تي سندس هٿ رکيل هئا. ڪوسا ۽ ڪنبندڙ هئا. ڪيس ان جيون تي قياس آيو. جيڪو اڃا تائين ايترو نرم ۽ گرم، ايترو سونهن ڀريل هو. پر شايد جلدئي سندس زندگيءَ وانگر ڪومائجي ۽ بي ڪشش بڻجي ويندو. آخر هوءَ ساڻس ايڏو پيار ڇو ڪري رهي هئي؟ عورتون تہ ڪيس سدائين، جهڙو هو حقيقت ۾ هو ان کان مختلف سمجهنديون رهنديون هيون. اهي ساڻس پريت ڪرڻ مهل اصل ۾ خود ساڻس نہ پر ان ٻئي مرد سان عشق ڪنديون هيون. جنهن جي جهلڪ سندن تصور ڪي سندس شخصيت ۾ نظر ايندي هئي. هو ان ٻئي مرد سان نينهن لڳائينديون هيون. جنهن جون سڄي حياتي اڻ تڻ سان ڳولائو رهيون هيون ۽ اڳتي انهن عورتن کي جڏهن پنهنجيءَ چڪ جو احساس ٿيندو هو تڏهن بہ ساڳيءَ ئي ريت پريت نڀائينديون رهنديون هيون ۽ انهن مان ڪنهن بہ عورت کي ساڻس پريت ڄا پيچ اڙائي خوشي نصيب نہ ٿي هئي. وقت گذرندو رهيو هو. عورتون هڪ ٻئي پويان سندس زندگيءَ ۾ اينديون رهيون. هن هر هڪ سان گهراناتا جوڙيا هئا. هر ڪنهن کان ڌار ٿي ويو

هو، پر ڪڏهن به ڪنهن سان پريت نه ڪئي هئائين. سڀ ڪجهه هوندو هو، پر عشق نه هوندو هو.

پيار ته هو هاڻ ڪري رهيو هو، جڏهن وارن ۾ چانديءَ جون تارون وري آيون هئس. جيئن ٿيڻ به کپندي هئي، اهڙي، سچي پريت، جيون جو پهريون پيار!

هو ۽ آننا سرگيئونا هڪ ٻئي جي تمام ويجهن تمام گهڻا گهرا ناتا رکندڙ فردن جيان، مڙس ۽ زال جيان، پنهنجائپ پريل دوستن جيان پيار ونڊي رهيا هئا. ڪين لڳو ٿي ته ڄڻ هو هڪ ٻئي لاءِ ناهيا ويا هئا ۽ سندن سمجهه ۾ نٿي آيو ته هو ڪنهن ٻئي جي زال ۽ ڪنهن ٻئي جو مڙس ڇو آهن.سندن مثال لڏپلاڻ ڪندڙ ٻن مادي ۽ نر پنڇين وانگر هو، جن کي جهلي ڌار ڌار پنڃرن ۾ پوريو ويو هجي. هنن ان سڀ ڪجهه لاءِ جنهن تي ڪين ماضيءَ ۽ حال ۾ شرمندگي محسوس ٿيندي هئي، هڪٻئي کي معاف ڪري ڇڏيو هو ۽ ڪين پاسندو هو ته انهيءَ پريت ڪين ڇا مان ڇا بڻائي ڇڏيو هو.

پهرين ته اداسيءَ جي پلن ۾ هو پنهنجو پاڻ کي ذهن ۾ ايندڙ پهرئين دليل سان مطمئن ڪري وٺندو هو، پر هاڻ دليل سندس نينهن جي ڏونهين سان ميل کائيندڙ نه هئا. هاڻ کيس آنناسرگيئونا تي تمام گهڻو قياس ايندو هو، هو مخلصاڻو ۽ پيار پريو رويو اختيار ڪرڻ چاهيندو هو.

"هاڻ بس به ڪر، منهنجي پياري!" هن چيو "گهڻو روئي ورتئي، هاڻ بس ڪر... اچ ته ٻه چار ڳالهيون ڪريون، ڪا تدبير سوچيون."

پوءِ هو دير تائين صلاح مشورو ڪندار هيا، سوچيندا رهيا ته لڪي لڪي ملڻ، ڏوڪو ڏيڻ، ڌار ڌار شهرن ۾ رهڻ ۽ گهڻن ڏينهن تائين گڏجي نه سگهڻ وارين انهن پابندين مان ڇوٽڪارو ڪيئن حاصل ڪن؟ آخر جيون لاءِ ڳورين انهن وزني زنجيرن کي هو ڪيئن ڇنن؟ "ڪيئن ؟ ڪيئن؟" هو پنهنجو متو هٽن ۾ ڦاسائي ابهرائيءَ ۾ پڇي رهيو هو، "نيٺ به ڪيئن؟"

ڪين لڳو ٿي ته بس هڪ قدم ٻيو وڌائڻ جي دير آهي ۽ اها منزل اچي ويندي جتي نئون ۽ من موهيندڙ جيون سندن لاءِ آتو آهي، پر هنن پليءَ ريت ڄاتو ٿي ته اها منزل اجا پيي ڏور آهي، تمام گهڻو ڏور- ۽ اهو، ته سڀ کان ڏکيءَ ۽ خطرناڪ راهه تي سفر ته اجا شروع ئي مس ڪيو اٿن.

ڇمي

ويهين مئي تي شام جو ائين بجي ڌاري ”يو“ توبخاني جا ڇهه دستا، ڪئمپ ڏانهن ويندي، رات ڪاٽڻ لاءِ ميستيچڪو ڳوٺ ۾ ترسي پيا. هو اجا پوريءَ طرح ٿانئيڪا ئي ڪين ٿيا هئا، جو شهري پوشاڪ ۾ هڪ سوار گرجا جي پويان نروار ٿيو. هو هڪ عجب جهڙي ڪميت گهوڙي تي سوار هو، جنهن جي ڪنڌ جون بشڪون ائين لڙي ۽ ڏڪي رهيون هيون، ڄڻ ته مٿس ڇمين جو لاڳيتو وسڪارو پئي ٿيو. هو سڌو هلڻ جي بدران پاسيرو پئي هليو. سوار وڏي آفيسرن جي هڪ ٽولي وٽ آيو ۽ ٽوپلو لاهي چوڻ لڳو: ”هز ايڪسيلنسي جنرل وان رئبڪ توهان کي چانهه تي مدعو ڪيو آهي. جي توهين وٽس ڪهي ايندا ته هو ڏاڍو خوش ٿيندو.“

گهوڙو ٽيڙ کائي پاسيرو ٿي ويو. سوار ٽوپلو هڪ دفعو وري هوا ۾ لوڏيو ۽ گهوڙي کي پنتي موڙيندي، گرجا جي پويان پنهنجي عجيب جانور سميت نظرن کان غائب ٿي ويو.

”ڪڏ ۾ پوي!“ ڪن آفيسرن پنهنجي ڪوارٽرن ڏانهن ويندي چيو. اسان کي ننڊ کنيو بيٺي آهي، ۽ هن رئبڪ جي ٻچي کي وري چانهه جي ڳڻتيءَ اچي ورايو آهي! اسان کي خبر آهي ته ڇو ٿو دعوتون ڏيندو وتي!

ڇهن ئي دستن جي مڙني آفيسرن کي اهو واقعو اکين آڏو ڦري آيو. جو هنن سان گذريل سال پيش آيو هو. ساڳئي نموني ڪنهن نواب يا رٽائرڊ جنرل ڪين چانهه تي سڏيو هو. تن ڏينهن ۾ هنن سان ڪوسئڪ فوج جا ڪي آفيسر به هئا. ان نواب سندن آڌر ڀاءُ ۽ خدمت چاڪريءَ ۾ ڪا به ڪثر ڪانه ڇڏي هئي ۽ هنن کي رات جو ڪوارٽرن جي بدران پاڻ وٽ ٽڪايو هو. ان کان وڌيڪ خدمت جو هو سوچي به نه پئي سگهيا. اهو نواب نوجوانن جي صحبت ۾ ڏاڍي خوشي محسوس ڪري رهيو هو ۽ سڄي رات هنن کي پنهنجي ماضيءَ جا پراڻا داستان ٻڌائيندو رهيو هو، ايستائين جو باک به اچي ڦٽي هئي. هن هنن کي

جنرل ڏاڍو ڪلمڪ پئي نظر آيو. سندس منهن مان ظاهر پئي ٿيو تہ هو مهمانن جي آمد تي ايترو خوش نہ هو. ائين پئي لڳو، ڄڻ تہ هن آفيسرن کي رڳو پنهنجي خانداني رسمن جي پوئواري ۽ پنهنجي اخلاقي برتري ڏيکارڻ لاءِ ئي مدعو ڪيو هو. هنن تي اهو سڀ ڪجهہ تڏهن واضح ٿيو، جڏهن هو غاليچن مٿان وڇايل ڏاڪڻ تي چڙهي رهيا هئا ۽ سندن ميزبان ساڻن بي دليو ڳالهيون ڪري رهيو هو. هوڏانهن نوڪر چاڪر ڪين ڏسي، سست ٿي، ڪنڌ ڦيري پنهنجيءَ ڪرت ۾ لڳي پئي ويا. هنن کي محسوس ٿيڻ لڳو تہ هو گهر وارن جي دلين تي اجايو بار هئا. جنهن گهر ۾ ڪا خانداني رسم ادا پئي ٿيندي هجي، ۽ جنهن ۾ شرڪت ڪرڻ لاءِ پينرون، پائر ۽ پاڙيسري بہ آيا هجن، ان گهر جي پاتين ڪان اوٺويهن ڌارين جي موجودگي ڪيئن ٿي برداشت ٿي سگهي؟

ڊرائنگ روم جي دروازي وٽ هنن جي آجيان هڪ قداور، سباجهيءَ ۽ ڪرڙوڊ عورت ڪئي. هن جو منهن بيضوي ۽ پرون ڪارا هئا ۽ راتي پوجين جهڙا مهاندا هئس. منهن تي فراخدليءَ جي مرڪ آئي، هوءَ هنن سان ملي ۽ ڪانئڻ رات نہ رهائي سگهڻ جي معافي ورتائين. ٿوري وقت ڪانپوءِ ئي هن جي منهن تان اها مرڪ غائب ٿي ويئي ۽ هن پنهنجو ڪنڌ ڦيرائي ٻئي طرف ڪري ڇڏيو. هن جي ان ورتاءَ مان صاف ظاهر هو تہ هن پنهنجي وهيءَ ۾ ڪيترائي آفيسر ڏسي ڇڏيا هئا ۽ انهن لاءِ وٽس ڪا بہ اهميت ڪانہ هئي، ۽ جي هن ڪين پنهنجي گهر سڏيو هو ۽ افسوس جو اظهار ڪيو هو، تہ انجو سبب بہ رڳو هن جو اوچو پد ۽ سماجي برتري هئي.

جڏهن آفيسر ڪاڏي واري ڪمري ۾ داخل ٿيا، تہ ان وقت اٽڪل هڪ درجن عورتون ۽ مرد، ٻڍا ۽ جوان، ميز جي آخري ڇيڙي تي ويهي چانهہ پي رهيا هئا. انهن جي پٺيان سگارن جي دونهي ۾ وڪوڙيل ماڻهن جو هڪ ٽولو بيٺو هو. انهن مان هڪ سنهڙو جوان، ڳاڙهين مڇن سان، وڏي واڪي انگريزي ڳالهائي رهيو هو. ان ٽولي پويان هڪ دروازو هو، جو کليو پيو هو. اهو دروازو هڪ پيڪيدار ۽ ڀڪنڊڙ ڪمري جو هو، جو بسنتي رنگ جي پردن ۽ فرنيچر سان سينگاريل هو.

”معزز حاضرين ! اوهان جو تعداد ايترو تہ گهڻو آهي، جو هڪ - هڪ جو تعارف ڪرائڻ ڏکيو پيو لڳي!“ جنرل خوشمزاجيءَ مان چيو. ”مهرباني ڪري پنهنجو تعارف پاڻ ڪرايو.“

آفيسر - ڪي سنجيده ٿي ۽ زبردستيءَ مرڪي، سڀ بيچين ٿي، ٿورو هيٺ نوڙيا ۽ خالي ڪرسين تي ويهي رهيا. انهن آفيسرن ۾ هڪ اهڙو بہ آفيسر هو، جو سڀ کان وڌيڪ ڏکيائي محسوس ڪري رهيو هو- اهو هو اسٽاف آفيسر ريابو وچ. هن جا ڪلها گول هئا ۽ اکين تي عينڪ چڙهيل هيس.

جنهن وقت سندس ساٿين مان ڪي سنجيده ٿي رهيا هئا، ڪي منهن تي مرڪ آڻي رهيا هئا، تنهن وقت هو بلڪل ويچارگيءَ جو پتلو ٿيو وينو هو. سندس سادو چهرو، جهنگ - ٻلي جهڙيون مڇون، ۽ عينڪ، سڀ يڪ آواز ٿي چئي رهيا هئا، ” آءٌ سڀ کان وڌيڪ شرميلو آهيان، آءٌ سادو آهيان ۽ منهنجي زندگي بسي آهي!“ جڏهن هو پهريون دفعو

پنهنجي گهر جو چپو چپو ڏيکاريو هو. ڪنيون ڪيل تصويرون ۽ اٿلپ هٿيار ڏيکاريا هئا ۽ پڃاڙيءَ ونس آيل ڪن مشهور شخصيتن جا خط بہ پڙهي ٻڌايا هئا. ٽڪل ٽنل آفيسر دل تي پٿر رکي هن جون اهي سڀ ناشائستہ حرڪتون برداشت ڪندا رهيا هئا ۽ جڏهن هو ڪانئس موڪلائي سمهڻ لاءِ ڪمرن ۾ داخل ٿيا هئا تہ ان وقت سمهڻ جي ويل ٽري چڪي هئي.

وان رئبڪ وٽ تہ اهڙي جٺ ڪانہ ٿيڻي هئي؟ پر هنن کي بيو ڪم بہ تہ ڪونہ هو! آفيسرن هٿ منهن ڌوئي ڪپڙا بدلايا ۽ گڏجي ان نواب جي جاءِ جي ڳولا ۾ نڪتا. گرجا واري چوسول تي هنن کي ٻڌايو ويو تہ گرجا وٽان هيٺ لهي، نديءَ جي ڪپ وٽ پهچي ڪناري ڪناري هليو وڃڻ سان هو رئبڪ جي گهر واري باغ وٽ وڃي پهچندا. باغ طرف بہ رستا پئي ويا. هڪ وچ مان، جو وڏو رستو هو، ۽ ٻيو رئبڪ جي ان جي پاندن جي پويان، جو ننڍو رستو هو. آفيسرن پوئين ڏگ سان وڃڻ پسند ڪيو.

"اهو وان رئبڪ وري ڪير آهي؟" هنن ڏگ ۾ هڪبئي کان پڇيو. "اهو تہ نہ آهي جنهن "يو" فوج جي سپهہ سالاري ڪئي هئي؟"

"نہ . اهو وان رئبڪ نہ هو. اهو رڳو رئبڪ هو. "وان کان سواءِ."

"موسم تہ ڪهڙي نہ مزيدار آهي!" هڪ چيو.

پاندن وٽان رستو ٻن حصن ۾ پئي ورهائجي ويو. هڪ سڌو ئي سڌو اڳتي وڃي اونده ۾ گم پئي ٿيو. ۽ ٻيو سڄي هٿ وارو، امير جي گهر وٽ پئي ختم ٿيو. آفيسر سڄي هٿ تي مڙيا ۽ آواز جهڪو ڪري ڇڏيائون. رستي جي ٻنهي پاسن ديون جهڙا پٽرن جا نهيل وڏا وڏا گدام هئا. جن جون ڇتيون ڳاڙهين سرن جون هيون. اهي ايترو تہ وڏا ۽ پيڪيدار هئا. جيترو وڏن شهرن ۾ فوجي بئرڪون هونديون آهن.

"يارو. سون بہ ڏاڍو سنو آهي!" هڪ آفيسر ڳالهايو :"اسان جي مهنداري بہ چاٽو ڪري رهيو آهي. هن کي ضرور سڌ پئجي ويئي هوندي، سنگهي ورتو هوندائين!"

سيني جي اڳيان ليفٽيننٽ لوبتڪوف هلي رهيو هو. قد جو ڊگهو، ڪلها موڪرا ۽ مڇون ڇٽ. هو ڏسڻ ۾ ڪراڙو پئي آيو. پر هيو پنجويهن ورهين جي لڳ ڀڳ. هو فوج ۾ ان ڪري گهڻو مشهور هو. جو سواءِ ڏسڻ جي پري کان ئي هن کي عورت جي موجودگيءَ جي خبر پئجي ويندي هئي. مٿيون جملو ٻڌي، هن ڪنڌ ورائي ساٿين ڏانهن نهاريو ۽ چيو: "هائو. پڪ ئي پڪ گهر ۾ عورتون بہ آهن. منهنجي جبلت تہ اهو ٿي ٻڌائي."

گهر جي دروازي تي وان رئبڪ پاڻ آفيسرن جو آڌرياءُ ڪيو. هن کي خانگي ڪپڙا پهريل هئا ۽ سٺ ورهين جي لڳ ڀڳ پئي لڳو.

هن خوشيءَ جو اظهار ڪندي هنن سان هٿ ملايو. ۽ ان ڳالهہ جي معافي ورتي ۽ افسوس ڪيو تہ هو ڪين رات نہ پئي رهائي سگهيو. جو تہ وٽس اڳ ئي گهڻا مهمان آيل هئا- بہ ڀينر ۽ انهن جا ٻار. ڀائر ۽ ڪي پاڙيسري پڻ. ان ڪري وٽس ڪين رهائڻ لاءِ جاءِ ڪانہ هئي.

ڪمري ۾ آيو ۽ ڪرسيءَ تي ويٺو، تہ پنهنجو ڌيان ڪنهن هڪ شيءِ تي لڳائي نہ سگهيو هو. چهرا، ڪپڙا، شراب جا شيشا ۽ ميز تي رکيل ٻيو سامان، سڀ هن جي اڳيان ملي جلي، عجيب نظارو ڏئي پيو هو. هن جو دماغ منجهي پيو هو. ان وقت هن جي دل ۾ پئي آيو تہ منهن ڪٿي هٿن ۾ لڪائي. هن جي حالت ان ليڪچرار وانگر هئي، جو پهريون دفعو ڪلاس ۾ ويو هجي ۽ پنهنجن شاگردن کي ڏسڻ جي باوجود بہ ڏسي نہ سگهندو هجي. (اهڙيءَ حالت کي، جڏهن ڪو ڏسندي بہ ڏسي نہ سگهي، ان کي نفسيات جا ماهر "نفسياتي نابينائي" چوندا آهن). ساهي پٽڻ بعد، جهٽ ترسي، ريابووچ پنهنجي چوگرد ڏسڻ وائسڻ شروع ڪيو. سڀ کان اول هن جو ڌيان پنهنجي ميزبانن طرف ويو. وان رئبڪ، سندس زال، ٻہ عمر چڙهيل عورتون، هڪ جوان ڇوڪري سوسني رنگ جي پوشاڪ سان، ۽ رئبڪ جو پٽ ڳاڙهين مڇن وارو جوان - هي سڀ مهمانن ۾ اهڙيءَ طرح ملي جلي ويا هئا، ڄڻ تہ گهڻن ڏينهن کان ان جي ريهرسل ڪئي هئائون. هو مهمانن کي بحث ۾ گهلي آيا هئا. سوسني رنگ جا ڪپڙا پهريل ڇوڪري ان ڳالهہ تي زور ڏيئي رهي هئي تہ توبخاني وارن فوجين جي زندگي، سوار فوجين کان وڌيڪ آسان ۽ آرام واري آهي، ۽ وان رئبڪ ۽ هڪ ڪراڙي عورت هن جي ان ڳالهہ جي زوردار مخالفت ڪري رهيا هئا. موضوع مان موضوع نڪرندا ويا. ريابووچ ڏٺو تہ ڇوڪري هڪ اهڙي موضوع تي بحث ڪري رهي هئي، جنهن جي ڪيس ڪابہ پروڙ ڪانہ هئي. هن اهو اندازو هن جي هٽراڏو مسڪراهٽ مان لڳايو.

وان رئبڪ ۽ سندس زال نہ رڳو آفيسرن کي بحث ۾ رڌل پئي رکيو، پر ڳڏوگڏ گلاسن ۽ پليٽن تي بہ نظر رکيو پئي آيا، اهو ڏسڻ لاءِ تہ مهمانن چڱيءَ ريت کاڌو آهي يا نہ. ريابووچ جيترو وڌيڪ مشاهدو ڪري رهيو هو، اوترو سندس دل ۾ ان خاندان لاءِ وڌيڪ عزت پيدا ٿيندي پئي ويئي.

چانهہ بعد آفيسر ڊرائينگ روم ڏانهن ويا. ليفٽيننٽ لوبتڪوف جي جبلت هن کي ڌوکو نہ ڏنو هو. اتي واقعي ڪيترين ئي نوجوان ڇوڪريون ويٺيون هيون. لوبتڪوف هڪ ڇوڪريءَ جي اڳيان نوڙيو، جنهن کي ڪاري پوشاڪ پهريل هئي. هو شايد ڇوڪريءَ سان ڇسائپ ۽ بيوقوفيءَ جون ڳالهيون ڪري رهيو هو، ڇو جو ڇوڪري هن ڏانهن حيرت سان نهاري رهي هئي ۽ اڇاتري نموني ۾ چئي رهي هئي "نہ نہ، سچي؟" ان لفظ "نہ نہ، سچي؟" مان لوبتڪوف کي، جو واقعي ذهين هو، سمجهي وڃڻ گهربو هو تہ ڇوڪري سندس ڳالهين مان خوش ڪانہ هئي.

ڪنهن مهمان پياني تي هڪ غمگين ڌن ڇيڙي. کليل درين مان ايندڙ هوا هر ڪنهن کي ياد ڏياريو تہ اهو مئي جو مهينو هو. موسم خوشگوار هئي ۽ فضا ۾ سوسن، رابيل ۽ گلاب جي سڳنڌ هئي.

ريابووچ، جنهن تي موسيقيءَ ڪانسواءِ شراب جا خمار هئا، دريءَ کان هيٺ نوڙي مرڪڻ لڳو. هو عورتن جي چرپر تي نظر رکي رهيو هو. هن کي ائين لڳو تہ سوسن، رابيل

۽ گلاب جي اها سرهاڻ ٻاهران باغ مان نہ پر اندران، عورتن جي جسمن ۽ ڪپڙن مان ٿي اچي رهي هئي.

وان رئبڪ جي پٽ هڪ سنهي ڊگهي ڇوڪريءَ کي ناچ جي دعوت ڏني ۽ ڪيس چيلهہ ۾ هٿ وجهي وچ ڪمري ۾ ڇڪي آيو. لوپتڪوف سوسني ڇوڪريءَ کي هيٺ لاٿو ۽ ناچ شروع ٿي ويو.... پر ريابووچ رڳو ٻت بڻيو انهن کي ڏسندو رهيو. هن حياتيءَ ۾ ڪڏهن بہ رقص ۾ حصو نہ ورتو هو ۽ نہ وري ڪيس ڪنهن ڇوڪريءَ جي چيلهہ ۾ ڀاڪر وجهڻ جو اتفاق ٿيو هو. ڪنهن غير واقف حسينا جي چيلهہ ۾ هٿ وجهڻ ۽ ان جو هٿ پنهنجي ڪلهي تي رکڻ، ريابووچ لاءِ هڪ سندر سپني جي مثال هو، جيڪو ڪڏهن بہ حقيقت نہ ٿي سگهيو هو. ڪو وقت هو جو هو پنهنجن سائين جي اهڙيءَ جرئت ۽ سائٺ تي ساڙ ڪندو هو، ۽ هو اهو سوچي بي همت ۽ دلگير ٿي پوندو هو تہ هن جا ڪلها گول ۽ مڇون جهنگ ٻلي وانگر هيون، ۽ هو دنيا جي رنگينين کان بي بهري هيو. پر وقت سان گڏوگڏ هو ان ڳالهہ سان مانوس ٿي ويو هو ۽ هاڻي هن جي دل ۾ اهڙن موقعن تي ڪڏهن بہ حسد جي باهہ نہ ڀڙڪندي هئي، البت هو ڪجهہ اداس ۽ پريشان ضرور ٿيندو هو.

جڏهن رقص جو ٻيو ڦيرو شروع ٿيو، تہ ڳاڙهين مڇن وارو رئبڪ جو پٽ انهن مهمانن ڏي وڌي آيو، جي ناچ ۾ حصو نہ وٺي رهيا هئا. هن کين بليئرڊ کيڏڻ لاءِ دعوت ڏني ۽ آفيسر هن جي پٺيان اٿي هليا. ريابووچ پڻ دل جو بار جهڪو ڪرڻ لاءِ هنن جي پويان لڳي پيو. ڊرائينگ روم مان لنگهي، هڪ سوڙهي ورانڊي مان ٿيندي، هو هڪ اهڙي ڪمري ۾ پهتا، جتي ٽي دربان جهونٽا ڪائي رهيا هئا ۽ هنن کي ايندو ڏسي ڇرڪي اٿي بيٺا. ان ڪمري مان ٿي هو هڪ ٻئي ڪمري ۾ آيا، جتان بليئرڊ روم ۾ پهتا ۽ راند شروع ڪري ڏنائون.

ريابووچ، جنهن کي تاس کانسواءِ ٻي ڪابہ راند ڪانہ ايندي هئي، ماٺ ڪري هنن کي کيڏندو ڏسي رهيو هو. ڪنهن بہ رانديگر هن ڏانهن ڌيان نہ ڏنو. البت جي ڪنهن جي ٺونٺ يا ڇڙيءَ جو ڇيڙو هن کي لڳي پئي ويو، تہ ان شخص کيس ڏسي "معاف ڪجو!" ٿي چيو. اجا هڪ راند بہ پوري ڪانہ ٿي هئي، جو هو پاڻ کي بيچين ۽ ڪوفت وارو محسوس ڪرڻ لڳو. هن کي احساس ٿيو تہ اتي وڌيڪ وقت ويهڻ حماقت هئي. هن کي هڪ دفعو وري بال روم جي ڪشش ٿي ۽ ڪمري مان ٻاهر نڪري ويو.

واپسيءَ ۾ هن سان عجيب واقعو ٿيو. اڌ پنڌ ڪرڻ بعد هن محسوس ڪيو تہ رستو ڀلجي ويو هو. هن کي ياد هو تہ کيس ان ڪمري مان لنگهڻو هو جتي ٽي دربان آ هليا پيا هئا، پر ڇهن ڪمرن ۾ چڪر ڪاٽڻ بعد بہ هو ان ڪمري ۾ نہ پهتو هو. اهو ويچاري، هو وري پوئتي موٽيو ۽ سڄي طرف مڙندي، هڪ هلڪي روشنيءَ واري ڪمري ۾ آيو. اجهڻ وقت تہ هو ان ڪمري مان ڪونہ لنگهيو هو. ٿورو ترسي، هن سامهون وارو دروازو کوليو ۽ اندر گهڙڻ سان هن پاڻ کي بلڪل اونداهي ڪمري ۾ آيل محسوس ڪيو. ان ڪمري جي پوئين دروازي جي وٿيءَ مان تيز روشنيءَ جي هڪ ليڪ نظر اچي رهي هئي.

ڪمري جي فضا اداس هئي. شايد اتي بال روم وانگر دريون ڪشاديون ۽ ڪليل هيون ۽ رابيل، سوسن ۽ گلاب جي سرهاڻ....

ريابوروچ منجهي بيهي رهيو. اوچتو هن ڪن هلڪن قدمن جو آواز ٻڌو ۽ ان سان گڏ ڪلف لڳل ڪپڙن جي سرسراهٽ ۽ جذبات سان ڀرپور ڪنهن عورت جي پڻ پڻ جو آواز : " آخر هيءَ گهڙي به اچي وئي! ڪهڙا نه خوشنصيب آهيون. پيارا !" پوءِ يڪدم ٻه نرم ۽ گداز ٻانهون، جي يقيناً ڪنهن عورت جون ئي هيون، هن جي ڪنڌ ڪي وڪوڙي ويون. هن جي ڳل سان ڪو گرم ۽ نرم ڳل لڳو ۽ پوءِ هڪ چميءَ جو آواز... پر اوچتو ئي عورت ڇرڪ ڀري رڙ ڪري پوئتي ڀڄي ۽ هو پڻ عجب مان رڙ ڪري دروازي جي روشنيءَ واري ليڪ طرف ڊوڙيو...

جڏهن هو بال روم ۾ موٽي آيو. ته سندس دل جي دڪ دڪ تيز ٿي چڪي هئي ۽ هٿ زور سان ڪنبي رهيا هئس. جي هن پٺيءَ پويان ڪري ڇڏيا. ڪافي وقت هو خوف ۽ شرم ۾ ٻي سڌ ٻڌيو بيٺو رهيو. هن کي ائين پئي لڳو ته بيٺلن مان هر هڪ کي سندس ويڌن جي خبر پئجي ويئي هئي. هن ڳولائو اکين سان چوطرف نهاريو ۽ هر فرد کي پنهنجيءَ ۾ پورو ڏسي، هن ان اتفاقي واقعي مان لطف وٺڻ شروع ڪيو. جو سندس حياتيءَ ۾ پهريون اتفاق هو... هن جي ڳچي ڪنهن نرم ۽ گداز ٻانهن ۾ آئي هئي، ۽ ڪيس ائين لڳي رهي هئي، ڄڻ ڪنهن تيل سان نرم ڪري ڇڏي هجي. سندس ڳل تي کٻي ڪن جي هيٺان واري اها جاءِ، جتي اٽڊنل حسينا ڪيس چمي ڏني هئي، ايتري ته ٿڌي پئي لڳي، ڄڻ ته اتي برف رکي هئي. هو جيئن ان جاءِ کي وڌيڪ مهٽي رهيو هو، تيئن وڌيڪ ٿڌي پئي ٿيندي وئي. ننهن کان وٺي چوٽيءَ تائين هن جي سرير ۾ عجيب ۽ انوکيون امنگون جنم وٺي رهيون هيون، جي آهستي آهستي وڌنديون پئي ويون. هن چاهيو پئي ته اٿي نچي، ڳائي، ڊڪي، باغ ۾ وڃي زور سان کلي..... هن کان اهو بلڪل وسري چڪو هو ته هو ڪو بيڊولو ۽ بدزيبو هو (جو جو سندس هڪ واقفڪار عورت هڪ ڀيري هڪ ٻيءَ عورت سان ڳالهيون ڪندي هن متعلق اهو رايو ڏنو هو ۽ اتفاق سان هن اهي سڀ ڳالهيون ٻڌيون هيون). جڏهن وان رئبڪ جي زال هن جي ڀر ۾ اچي بيٺي ته هن ڏانهن ڏسي هو فراخدليءَ سان اهڙي نموني مرڪيو جو هوءَ هن ڏانهن عجب سان نهارڻ لڳي.

"مون کي توهان جو گهر ڏاڍو وڻيو آهي!" هن عينڪ ناهيندي چيو.

جنرل جي زال مرڪي ورندي ڏني هئي ته گهر سندس پيءُ جو هو. پوءِ هن ڪانئس پڇيو هو ته هن جا مائٽ حيات هئا يا نه ؟ هن کي فوج ۾ داخل ٿئي ڪيترو وقت ٿيو هو؟ هو ايترو سنهو ڇو هو؟ وغيره وغيره اهڙي ريت هن سان ڪجهه وقت ڳالهائي، هوءَ هلي وئي ۽ ريابوروچ جي دل خوشيءَ ۾ ٽپا ڏيڻ لڳي هئي. هن کي ان ڳالهه جو احساس ٿيو ته سندس چوگرد سڄي دنيا هن سان مهربان هئي.

رات جي مانيءَ تي ريابوروچ مشين وانگر کائيندو رهيو. هن کي کاڌي سڌ ڪانه پئي. هو رڳو پاڻ سان ٿيل اتفاق کي سلجهائڻ ۾ مگن هو. اتفاق، جيڪو پراسرار به هو ته

رومانوي به. اهو ايترو مشڪل به نه هو، جو سلجهائي نه سگهي. شايد ڪنهن ڇوڪريءَ، پرڻيل يا ڪنواريءَ، ڪنهن شخص سان ان اونداهي ڪمري ۾ ملڻ جو پروگرام ٺاهيو هو. شوق ۽ انتظار جي اڻ ۾ هن ريابووچ کي پنهنجو يار سمجهيو هو... هن ان نموني ۾ پنهنجي ڇميءَ جو حل ڳولي لڌو.

"پر اها ڪير آهي؟" هن چوگرد ويٺل عورتن جي چهرن ڏانهن نهاريندي سوچيو. "ضرور ڪا جوانڙي هوندي، ڇو جو ڪراڙيون عورتون اهڙيون ملاقاتون نه ڪنديون آهن. هوءَ هوندي به يقيناً ذهين، ڇو جو سندس پوشاڪ، خوشبوءِ ۽ آواز ائين پئي لڳا...!"

هن خوش ٿي سوسني رنگ جو وڳو پهريل ڇوڪريءَ ڏانهن نهاريو. هوءَ ڪافي سندر پئي لڳي. سندس ڪلها ۽ ٻانهون سڊول ۽ آواز دلڪش هو. ان کي غور سان ڏسندي، ريابووچ کي يقين اچي ويو ته سندس اڻ سڃاتل محبوبه اهائي هئي، نه ڪا ٻي..... پر هن جي مرڪ بلڪل ڏيکاءَ جي مرڪ هئي. مرڪڻ سان سندس نڪ ڦونڊجي پئي ويو ۽ بدصورت ٿي پئي وئي. پوءِ هن پنهنجون نظرون ان حسينا طرف ڪيون، جنهن کي ڪاري پوشاڪ پهريل هئي. هوءَ سوسني پوشاڪ پهريل ڇوڪريءَ کان وڌيڪ جوان ۽ سادي هئي. سندس پيشاني ويڪري هئي ۽ شراب پيئڻ جي طرز به پياري ۽ وڻندڙ هيس. ريابووچ هن کي پنهنجي اڻڏٺل محبوبه سمجهڻ چاهيو پئي، پر سنت ئي کيس احساس ٿيو ته ان جا مهاندا سنا نه هئا. پوءِ هن جو ڌيان پاڻ سان لڳ ويٺل عورت ڏانهن کڄي ويو.

"ڪيئن چئجي ته ڪير هئي!" ريابووچ دل ۾ سوچيو : جي ڪلها ۽ ٻانهون سوسني پوشاڪ پهريل ڇوڪريءَ جون، پيشاني ڪارن ڪپڙن واريءَ جي ۽ اکيون لوبتڪوف جي پر واريءَ جون ملائجن ته پوءِ البت...."

هن تصور ۾ ئي ان ڇوڪريءَ جي شڪل شبيهه ٺاهي ڇڏي، جنهن اونده ۾ کيس چمي ڏني هئي. هڪ اهڙو جسم، جو سندس خواهش موجب هو ۽ جنهن جو ڪوبه وجود ڪونه هو.

ڪائي رڄ ٿي، مهمان ميزبانن کان موڪلائڻ لڳا. رئبڪ ۽ سندس زال هڪ دفعو وري مهمانن کان رات نه رهائي سگهڻ لاءِ معافي ورتي.

"توهان سان ڏاڍو سٺو وقت ڪاٽيوسين!" جنرل هن دفعي بلڪل خلوص دليءَ سان چيو. (موڪلائيندڙ مهمانن سان ايندڙ مهمانن جي ڀيٽ ۾ بلڪل فراخدلي ڏيکاربي آهي)- "اميد اٿم ته موٽندي به ٿيرو ٿيري ويندا. رستو ته توهان ڏسي ڇڏيو آهي!"

آفيسر ٻاهر نڪري، باغ ۾ آيا. گوڙ گهمسان ۽ روشنيءَ مان نڪري هو پاڻ کي اونداهيءَ ۽ سانت ۾ محسوس ڪرڻ لڳا. ان خاموشيءَ هنن کي جهٽ لاءِ اداس ڪري ڇڏيو. سڀ ڪنڌ هيٺ ڪريو چپ چاپ وڏي دروازي مان ٻاهر نڪتا. هنن جي دلين ۾ شايد ريابووچ جهڙا ويچار جاءِ وٺي چڪا هئا. ڪڏهن ته هو به ايتريءَ وڏي جاءِ جا مالڪ ٿيندا! اهڙو ئي باغ وٽن به هوندو! هو به ائين ئي مهمان نوازيءَ جو ثبوت ڏيندا!

باغ کان ٻاهر نڪري ئي هنن زور سان ڳالهائڻ شروع ڪيو ۽ بي معنيٰ وڏا وڏا ٽهڪ ڏيڻ لڳا. هو هاڻي نديءَ جي ڪناري واري پيچري تان هلي رهيا هئا. نديءَ جي ٻيءَ پر بلڪل اونده هئي. نديءَ ۾ پوندڙ ستارن جي پاچن ۽ بدڪن جي ترڻ مان سمجهيو پئي

ويو تہ وهڪرو تيز نہ هو. پرينءَ پر جهنگ ۾ ڪانڪٽا بولي رهيا هئا ۽ اورينءَ پر هڪ جهڳٽي مان بلبل جي مڌر نغمي جو آلاپ اچي رهيو هو. هڪ آفيسر ترسي ان جهڳٽي کي ڏونڌاڙيو، پر بلبل پنهنجي موج ۾ مگن هئي.

"ڪيترو نہ بيدپيو جيئُ آهي!" قدردان آواز ڪان متعجب ٿيا. "اسان کي پر ۾ ڏسي بہ ڪو خيال نہ ٿي ڪري، واهيات ڪنهن جاءِ جي!" هو نشي ۾ ٽيڙ ڪائڻ لڳا.

ٽڪريءَ ڪان هيٺ ويندي رستو گرجا واري چوسول ۾ وڃي ٿي مليو. اتي پهچي هو توريءَ دير لاءِ ويٺا ۽ سگريٽ دکايائون. نديءَ جي ٻئي ڪپر تي هڪ هلڪي ڳاڙهي روشنيءَ ڏسڻ ۾ پئي آئي. "گهر ڪان واندا، ٽڪاٽي داخل" جي مصداق، هو اچي ان بحث ۾ چڙيا تہ اها روشني ڇا جي هئي؟ ڪئمپ فاير جي، يا ڪنهن دريءَ جي، يا ڪي بيو ڪجهہ؟... ريابووچ بہ ان روشنيءَ ڏانهن نهاريو. هن کي ائين لڳو، چڻ اها ڪيس اک پيجي رهي هئي ۽ ان کي بہ هن جي چميءَ جي خبر پئجي چڪي هئي.

پنهنجن ڪوانرن ۾ پهچي، ڪپڙا مٽائي، ريابووچ وڃي هنڌ ۾ پيو. ساڻس گڏ لوبتڪوف ۽ ليفٽيننٽ مرسلياڪوو بہ رهيا پيا هئا. مرسلياڪوو ٽور - ڳالهائو ۽ مهذب ليکيو ويندو هو. هو سدائين "يورپ جو پيغمبر" نالي ڪتاب پڙهندو هو. ان ۾ چاٽايل نظرين جو قائل هو. لوبتڪوف ڪپڙن مٽائڻ بعد ڪمري ۾ بي مقصد اچ وڃ ڪري رهيو هو. هن اردليءَ کي بيئر آڻڻ لاءِ چيو ۽ وري بي اطمينانيءَ سان پسار ڪرڻ لڳو. مرسلياڪوو بستري تي ليٽيل هو. سندس سيراندي ڪان موم بتي ٻري رهي هئي ۽ ڪنهن رسالي جي صفحن ۾ غرق هو.

"تعجب آهي! آخر هوءَ هئي ڪير؟" ريابووچ ڇت ڏانهن نهاريندي دل ۾ چيو.

هن کي پنهنجي ڳچي اچا بہ سٽيي پئي لڳي، ڳل تي ٺڏاڻ پڻ. هن جي تصور ۾ وري سوسني پوشاڪ واريءَ جا ڪلها ۽ ٻانهون ۽ ڪاري پوشاڪ واريءَ جي پيشاني ياد اچي وئي. هن انهن خيالي تصويرن جو عڪس پنهنجي دماغ ۾ چٽي چڏڻ پئي چاهيو، پر اهي نچنديون ٽپنديون هن ڪان اوجهل ٿي ٿي ويون. هن اکيون بند ڪيون ۽ سندس اکين اڳيان اونداهي ڪمري وارو منظر ڊوڙي ويو، ۽ سندس دل ۽ دماغ ڪنهن نامعلوم ۽ بي پناهہ مسرت جي احساس سان پرجي ويا. هو اجا انهن ويچارن ۾ ئي هو تہ لوبتڪوف جو موڪليل اردلي موٽي آيو ۽ ٻڌايائين تہ بيئر موجود ڪونہ آهي. لوبتڪوف کي ڏاڍي منيان لڳي ۽ سندس اچ وڃ تيز ٿي وئي.

"اجا بيوقوفن کي ڪي سگ ٿيندا آهن!" هن ڪڏهن مرسلياڪوو ۽ ڪڏهن ريابو وچ وٽ بيهندي چيو. "گڏهہ ڪنهن جاءِ جو! بيئر بہ نہ ٿو هٿ ڪري سگهي."

"ويچاري کي هن وقت ڪٿان ملندو؟" مرسلياڪوو ڪتاب مان منهن ٻاهر ڪڍڻ ڪانسواءِ ئي چيو: "چئين ڇا پيو، يار!" لوبتڪوف چيو. "شرط رک. هن مهل بيئر ۽ چوڪري هٿ ڪري ڏيانءِ تہ پوءِ؟ اصل هڪ گهڙيءَ ۾ .... نہ تہ منهنجو نالو مٽائي ڇڏيو رکج."

هن کي ڪپڙن مٽائڻ ۽ ڊگهن جوتن پائڻ ۾ ڪافي وقت لڳو. پوءِ سگريٽ دکائي، بنان ڪجهه ڪڇڻ جي ٻاهر نڪرڻ لڳو.

"رئبڪ، گرئبڪ، لئبڪ، " هن جهونگاريو ۽ در وٽ پهچي بيهي رهيو. "اڪيلو ڪير ٿو وڃي، لعنت پئين - ريابووچ! اٿ تہ چڪر هڻي اچون."

ڪو جواب نہ ٻڌي هو موٽي اندر آيو ۽ ڪپڙا مٽائي هنڌ ۾ وڃي ڪريو. مرسلياڪوو ٿڌو ساهہ ڀري ڪتاب بند ڪري پاسي ۾ رکيو ۽ موم بتي وسائي ڇڏي.

"هون!" لوبتڪوف سگريٽ دکائيندي اونده ۾ پڙڪيو.

ريابووچ چادر تاڻي مٿان وڌي ، ڪرونڊڙو ٿي پنهنجي منجهيل دماغ ۾ پريشان ۽ پٽڪندڙ تصويرون ۽ خاڪا يڪجاءِ ڪرڻ لڳو. پر ڪو ڪڙتيل نہ نڪرندو ڏسي، اهو سوچي سمهي پيو تہ ڪنهن حسين ڪيس چمي ڏني هئي. سندس زندگيءَ جو اهو انوکو اتفاق سڄي رات ڪيس خيالن ۽ خوابن ۾ ستائيندو رهيو.

جڏهن هو جاڳيو تہ سندس ڳچي اٽيڻ هئي ۽ ڳل واري ٿڌاڻ ختم ٿي چڪي هئي، پر هڪ محسوس نہ ٿيندڙ خوشي اجا بہ سندس اندر ۾ اڌما ڏيئي رهي هئي. هن درين جي چوڪٺن ڏانهن نهاريو، جي اڀرندڙ سج جي ڪرڻن سبب سونهري پٽي ڏسڻ ۾ آيا. پوءِ هو هيٺ گهٽيءَ مان آواز ٻڌڻ لڳو. هينان وڏا وڏا آواز اچي رهيا هئا. سندن فوج جو ڪمانڊر، ليبيستڪي، ان وقت برگيڊ وٽ پهتو هو ۽ هڪ سارجنٽ سان چوٽ آواز سان ڳالهائي رهيو هو. زور سان ڳالهائڻ سندس عادت هئي. "پوءِ ڇا ٿيو؟" ڪماندر رڙ ڪئي.

"سائين ! نعلن لڳندي گولوبشڪا زخمي ٿي پيئي ۽ ڊاڪٽر سرکو ۽ مٽي هڻي هن جو رت بند ڪيو. ۽ سائينءَ کي چوان، گذريل رات مستري آرتينيف ايترو تہ پيتو جو ٽيڙ ڪائڻ لڳو ۽ ليفيٽننٽ هنن کي توب گاڏيءَ ۾ اڃلائي ڇڏڻ جو حڪم ڏنو."

سارجنٽ هن کي هر هڪ آفيسر جي ڪار گذاريءَ جو تفصيل ڏنو ۽ اهو پڻ ٻڌايو تہ رات سيئي جنرل رئبڪ وٽ ويا هئا. گفتگوءَ دوران ليبيستڪيءَ جي ڳاڙهي ڏاڙهي دريءَ مان ظاهر ٿي. پنهنجين تيز نظرن سان، ستل آفيسرن جي چهرن ڏانهن گهوريندي هن چيو :

"سڀڪجهہ ٺيڪ آهي نہ ؟"

"گهوڙا پنهنجون بشڪون نين پاڃارين سان پيا گهن !" لوبتڪوف اوٻاسي ڏيندي هنڌ مان اٿندي چيو. "آءَ اليگزينڊر ايوگرافونا ڏانهن ٿو وڃان - ڪو ضروري ڪم اٿم . چڱو، خدا حافظ. شام جو توهان ساڻ اچي ملندس."

پندرهن منٽن ۾ فوج تيار ٿي، ڪئمپ ڏانهن رواني ٿي. رئبڪ جي ڀانڊن وٽان لنگهڻ ويل ريابووچ گهر ڏانهن نهاريو، درن درين جا پردا اجا هيٺ هئا. شايد گهر وارا اجا ستا پيا هئا. هوءَ پڻ ستي پيئي هئي - ڇوڪري، جنهن ڪالهہ ريابووچ جي ڳل تي چمي ڏني هئي. هن جي نظرن اڳيان وري ڪمري جي خيالي تصوير ڦري آئي. دريون اجا کليون پيون هيون ۽ انهن مان باغ جي وڻن جون ٽاريون جهاتيون پائي رهيون هيون. صبح جي هير،

سوسن، رابيل، گلاب، هنڌ، ڪرسي، جنهن تي راتوڪو لاٽل وڳو بہ رکيو هو. سليپر ۽ ٽيبل تي هڪ گهڙي -اهي سڀ شيون هن جي اکين اڳيان نچڻ لڳيون. پر ڇوڪريءَ جي شڪل ۽ سندس منڊڙي مرڪ ، جنهن جي هن کي ڳولا هئي، سندس ذهن ۾ اچي ترڪي پئي ويون، ائين، جيئن آگرين مان ڪا سٽيي شيءِ ترڪي نڪري وڃي. اڌ فرلانگ اڳتي وڃڻ ڪانپوءِ، هن هڪ دفعو وري پنتي نهاريو. ميناڻين رنگ واري گرجا، رئبڪ جو گهر، ندي ۽ باغ، سڀ سڄ جي روشنيءَ ۾ چمڪي رهيا هئا. هن جي من تي اداسي ڇانئجي وئي. هن کي ائين لڳو، ڄڻ تہ ڪا پياري ۽ ساهہ ۾ سانڍڻ جهڙي شيءِ پوئتي وساري آيو هو.

دڳ ۾ ڦڪا ۽ رواجي نظارا پئي آيا. رستي جي ٻنهي پاسن کان ڪڻڪ جا فصل بينا هئا. اڳيان ماڻهن جا پنا ۽ ڪنڌ ۽ ڌوڙ هئي تہ پويان بہ ڌوڙ ۽ ماڻهن جا چهرا هئا. سڀ کان اول چار سپاهي بندوقن سان هلي رهيا هئا- اهو اڳواڻ دستو هو. ان جي پويان بئنڊ وارا هئا. ريابووچ پنجين دستي ۾ هو. ان ڪري اڳين چئن دستن کي چڱيءَ طرح ڏسي پئي سگهيو.

شهري ماڻهن ۽ غير فوجين لاءِ مارچ ڪندڙ فوج ۽ بئنڊ جو نظارو ڏاڍو وڻندڙ آهي. هو عجب ڪائيندا آهن تہ هڪ توب لاءِ ايترا ماڻهو ڇو ٿا سيڙجن ! پر ريابووچ لاءِ ان ۾ ڪابہ دلچسپي ڪانہ هئي. ڪي سال اڳ هن کي انهن فوجي قانونن ۽ دستورن جي ڄاڻ پئجي چڪي هئي. سپاهين جي پٺي گپ سان ڇو ٿقيل هوندي آهي، ايترا گهوڙا توب کي ڇو ڌڪيندا آهن، اهي ۽ ٻيون اهڙي قسم جون ڳالهيون ريابووچ لاءِ هاڻي ڪابہ اهميت ڪين رکنديون هيون.

هو نهايت بيپرواهيءَ سان اڳين دستن جي ڪنڌن ۽ پٺن ۽ پوين جي چهرن ڏانهن نهاري رهيو هو. ڪالهہ هن ڪن حسرتن ۽ خواهشن کي پنهنجو ڪرڻ پئي چاهيو، پر اڄ هو پاڻ کي ڪن ٻين خيالن ۾ گم ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هو. صبح جو رواني ٽيڻ وقت هن ڪوشش ڪئي هئي تہ ڪالهوڪيءَ چميءَ کي فقط هڪ اتفاق سمجهي، ۽ ان تي وڌيڪ سنجيده ٽيڻ نہ گهرجي. پر پوءِ ستت ئي هن منطق کي پري ڦٽو ڪيو ۽ پاڻ کي خوابن ۽ خيالن جي ياڪر ۾ اڇلائي ڇڏيو.... هن خيالن ئي خيالن ۾ رئبڪ جي ڊرائينگ روم ۾ سوسني وڳو پهريل ڇوڪريءَ سان ملندڙ جلندڙ مهاندن واري هڪ ڇوڪريءَ جي ياڪر ۾ پاڻ کي محسوس ڪيو، ۽ هن سان ڳالهائيندو ڏٺو. پوءِ هن ڏٺو تہ هو جنگ تي وڃي رهيو هو ۽ ان ڇوڪريءَ کان موڪلائي رهيو هو. آخر هو جنگ تان بہ موٽيو هو ۽ ان ڇوڪريءَ سان، جا ان وقت ڪيس سندس زال جهڙي لڳي رهي هئي، هن ۽ پنهنجن ٻارن سان ماني کائي رهيو هو.

هو هڪ وڏي ڳوناٺي گهر جي پرسان لنگهيا. ريابو وچ لوڙهي وٽان اندر باغ ۾ نظر وڌي. سامهون هڪ سنڌر رستو هو، جنهن جي ٻنهي طرفن کان ننڍڙا سهڻا گلن جا بوٽا هئا ۽ وچ ۾ سائي ڇٻر... خيالن ئي خيالن ۾ هن هڪ نازڪ اندام حسينا جي قدمن کي ان رستي تي رقص ڪندي ڏٺو ۽ هن جي ذهن ۾ وري هڪ دفعو ان حسينا جي خيالي

تصوير ايري آئي، جنهن ڪالهه ڪيس چمي ڏني هئي. اها عورت، جنهن جو رڱو عڪس هن جي ذهن جي پردن تي چٽيل هو ۽ جنهن کي هو ڪڏهن به نه ڏسي سگهيو هو.

منجهند ڌاري پويان هن هڪ وڏو آواز ٻڌو :

"آفيسرو ! چپ ڪري ويهي رهو، ساڄي طرف نهاريو."

ٻن گهوڙن واريءَ هڪ گاڏيءَ ۾ برگيڊ جو جنرل وينو هو. هن ٻئي دستي وٽ پهچي گاڏي بيهارائي ۽ اهڙو حڪم ڏنو جنهن کي ڪوبه سمجهي نه سگهيو. هن پوءِ ڪيترن ئي آفيسرن کي سوار ٿيڻ جو حڪم ڏنو، جن ۾ ريابو وچ به هو.

"وقت ڪيئن پيو گذري؟" جنرل پنهنجون ڳاڙهيون اکيون ڦوٽاريندي چيو، "ڪير بيمار ته نه ٿيو آهي؟"

ٿوريءَ دير ڪانپوءِ، هن هڪ آفيسر ڏانهن منهن ڪندي چيو :

"ٽيون نمبر توب واري گاڏيءَ جي ڊرائيور پنهنجي ڄنگهه جو حفاظتي ڍڪ لاهي گاڏيءَ ۾ ٽنگي ڇڏيو آهي. توهان هن کي سزا ڏيو." هن پنهنجو ڪنڌ مٿي ڪري ريابووچ ڏانهن نهاريو ۽ چوڻ لڳو: "تنهنجي گهوڙي جا ٽنگ گهٽا ڊگها آهن، چو؟"

ٿورڙن اهڙن بين ٽڪائيندڙ ۽ نلهن راين ڪان پوءِ هن لوبتڪوف ڏانهن نهاريو ۽ مرڪي ڏنو.

"اڄ اداس ڇو آهين، لوبتڪوف؟" هن پڇيو.

"بيگم لوبوخوفا جي فراق ۾ ڏڌا ساهه پيو پرين ڇا؟"

هون! ڏسو يارو لوبتڪوف ڪيئن نه لوبوخوفا جو ماتم پيو ڪري!"

بيگم لوبوخوفا هڪ قداور ۽ سبر عورت هئي، جيڪا چاليهن ورهين جي ڇمار هوندي به پرڪشش پئي لڳندي هئي. جنرل جي ڪمزوري قداور عورتون هيون، تنهنڪري هن کي شڪ هوندو هو ته نندن آفيسرن ۾ به اها ڪمزوري موجود هوندي. آفيسر هن جي ڳالهه رکڻ لاءِ رڱو مرڪيا. جنرل پنهنجي ان خوش فهميءَ تي هڪ ٺهڪ ڏنو ۽ ڪوچوان جي پٺي ٺپري، ڪيس اڳتي وڌڻ لاءِ چيو.

"حالانڪ مون کي اها هڪ خواب مثل پئي لڳي، جنهن ۾ ممڪنات جو ڪوبه دخل ڪونه هوندو آهي، پر حقيقت ۾ اهو هڪ عام ۽ رواجي واقعو آهي." ريابووچ گاڏيءَ جي پويان اٿليل درَ ۾ گهوريندي چيو، "بلڪل عام ۽ رواجي، جيڪو هر ڪنهن کي پيش اچي ٿو سگهي...! جنرل جو مثال ڪٿي وٺو، هو به ضرور عشق ۾ ڦاٿو هوندو ۽ شادي شده آهي ۽ ٻارن جو پيءُ پڻ. ڪئپٽن بيچر به عشق ۾ شادي ڪئي آهي، حالانڪ هو مون ڪان به وڌيڪ بيڊ ڍلو ۽ بدصورت آهي. سلمانوف ته بلڪل احمق آهي، اصلي جهڙو تاتاري، پر تڏهن به عشق پيو ڪمائي. آءٌ به انهن جهڙو ئي آهيان ۽ مون سان به ائين ٿي ٿو سگهي...!"

انهيءَ خيال هن کي وڏيڪ خوشي ڏني ۽ همت ڏياري. هن پنهنجي خيالي گهوڙي جون واڳون ڍريون ڪري ڇڏيون ۽ پنهنجي ذهن جي پردن تي پنهنجي "هن" آئيندي جون خوشگوار تصويرون چٽڻ لڳو.

ڪئمپ تي پهچي، آفيسر وڃي پنهنجن تنبن ۾ وينا. ريابووچ ، لوبيتڪوف ۽ مرسلياڪوو هڪ پيتيءَ تي ويهي رات جي ماني کائڻ لڳا. مرسلياڪوو هوريان هوريان کائي به رهيو هو ۽ گڏوگڏ "يورپ جو پيغمبر" ڪتاب پڙهي رهيو. لوبيتڪوف گهڻو پئي ڳالهايو ۽ هڪ ٻئي مٿان بيئر جا گلاس به پيئندو پئي ويو. ريابووچ، جيڪو اڃا تائين ڏينهن وارن سپنن ۾ گم هو، سانت ۾ وينو آهستي آهستي پئي رهيو هو. ٽن گلاسن ئي هن کي بي سرت ڪري ڇڏيو ۽ هن جي دل ۾ اها خواهش پڙڪو ڏئي اٿي ته پنهنجن رفيقن کي انهيءَ انوکي اتفاق ۽ جذبات کان آگاهه ڪريان.

"رئبڪ جي گهر ۾ مون سان هڪ مزيدار واقعو ٿيو." هن بيپرواهيءَ سان ڳالهه جي شروعات ڪئي. "توهان کي خبر آهي ته آءٌ بال روم مان نڪري بلئرڊ روم ڏانهن ويو هوس...؟" ۽ پوءِ هن سچي ڳالهه ڪري ٻڌائي. ڳالهه پوري ڪرڻ بعد هو اچرج ۾ پئجي ويو ته ان ڳالهه ڪرڻ ۾ ايترو ٿورو وقت ڇو لڳو- منٽ کان به گهٽ !؟ هن ته سوچيو هو ته اهو داستان دهرائيندي صبح ڪري ڇڏيندس! لوبيتڪوف، جيڪو مجيبل ڏاڙي هو ۽ ٻئي ڪنهن جي ڳالهه کي ويساهه ۾ ئي نه آڻيندو هو، تنهن ريابووچ ڏانهن اڻ وسهندڙ مرڪ سان نهاريو. مرسلياڪوو، پرون تاڻي، ڪتاب تان نظر هٽائڻ کانسواءِ ئي چيو : "واقعي، اهو عجب اتفاق آهي، پاڻ کي ائين ٻئي جي پاڪر ۾ اڇلائڻ! منهنجي خيال ۾ ڇوڪري پڪ اڌ چري هوندي."

"درست !" ريابووچ هن جي راءِ سان متفق ٿيندي چيو.

"مون کي به هڪ دفعي اهڙو واقعو پيش آيو هو." لوبيتڪوف شروع ٿيو : "آءٌ گذريل سال ڪوونا وڃي رهيو هوس، سيڪنڊ ڪلاس جو گاڏو ماڻهن سان سٽيو پيو هو ۽ چنگهون ڊگهيري ويهڻ به مشڪل پئي لڳو. ڪنڊيڪٽر کي اڌ روبل خرچي ڏيئي، مون هڪ ٻئي گاڏي ۾ سمهڻ جي جاءِ هٿ ڪئي. اتي سمهي، مٿان ڪمبل تاڻي ڇڏيم.... گاڏي ۾ بلڪل اوندهه هئي. اوچتو مون پنهنجي پرسان ڪنهن کي وڏا وڏا ساهه کڻندو محسوس ڪيو ۽ پوءِ ڪو هٿ اچي منهنجي ڪلهي کي لڳو. مون پنهنجو هٿ ڪمبل مان ڪڍي ڊگهيريو جيڪو ڪنهن نونڻ کي وڃي لڳو.... مون ڇرڪي پنهنجيون اکيون کوليون. توهين پٽ ڪريو يا نه ، ته منهنجي اڳيان هڪ عورت بيٺي هئي! ڪاريون اکيون، چپ ڳاڙها جهڙا لعل، نڪ مان تڪڙا تڪڙا ساهه کڻي رهي هئي ۽ سندس ڇاتيءَ جو اپار ته اصلي ڇڻي کڻي بس ڪجي...!"

"ڇاتيءَ جو اپار ته اسين به مڃينداسون." مرسلياڪوو وچ ۾ ڳالهائيندي چيو، "پر اوندهه ۾ تو چپ ڪيئن ڏنا؟"

لوبيتڪوف اول ته آڏا ابتا دليل ڏئي پاڻ کي سچو ثابت ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي، پر ڪو چاڙهو نه ڏسي مرسلياڪوو جي ذهني پستيءَ تي ٺهڪ ڏيڻ لڳو. ريابووچ پاڻ بچائي وڃي سمهي پيو ۽ وري ڪنهن سان دل جي حال نه اورڻ جو فيصلو ڪري ڇڏيائين.

ڪئمپ جي زندگي دستور مطابق شروع ٿي چڪي هئي، ڦڪي ۽ هڪجهڙي. ريابووچ هاڻي پاڻ کي بلڪل هڪ عاشق سمجهڻ لڳو هو. هن کي هر وقت اهو خيال ٿيندو هو تہ زندگيءَ جون پر بهار گهڙيون، جن جو نمونو اونداهي ڪمري ۾ ڏسي چڪو هو، چاڻ تہ آيون.

هاڻ هو ڪئمپ ۾ ٿيندڙ عشق محبت جي ڳالهين ۾ گهري دلچسپي وٺڻ لڳو. اهڙن موقعن تي هو سمجهندو هو تہ اهي سڀ هن جون پچارون ٿي رهيون هيون. هو سيني تفريحي پروگرامن ۾ بہ شرڪت ڪندو هو. پر تڏهن بہ هن جي دل ۽ دماغ ڪنهن ٻئي هنڌ هوندا هئا. واندڪائيءَ جي وقت ۾ جڏهن هن کي عزيزن ۽ مائٽن جا خيال ايندا هئا، تہ ان وقت بہ ميستيچڪو ڳوٺ، عجيب گهوڙو، رئبڪ، ان جي زال، اونداهو ڪمرو ۽ در واري روشنيءَ جي ليڪ، سندس ذهن ۾ هوندا هئا.

31 آگسٽ تي هڪ ڪئمپ ڪان واپس وريو، سڄي برگيڊ سان نہ، پر ٻن دستن سان. هو ائين خوش ۽ پرشوق پئي لڳو، ڄڻ پنهنجي اباڻي ڏيهہ ڏانهن وڃي رهيو هو. هن هڪ دفعو وري عجيب گهوڙو، گرجا ۽ اونداهو ڪمرو ڏسڻ جي سڌ پئي ڪئي. اندر جو آواز جو اڪثر عاشقن کي ٺڳيندو آهي، هن کي چئي رهيو هو تہ پنهنجي "هن" کي ضرور ڏسندين! هو ساري واٽ سوچيندو رهيو، "هن جو آڏرياءَ ڪيئن ڪندس؟ هن کي ڇا چوندس؟ هوءَ چميءَ وارو واقعو ساري تہ ڪانہ ويٺي هوندي؟ فرض ڪٿي ڪجهي تہ آءُ "هن" سان ڪمري ۾ تہ ضرور ويندس ۽ پنهنجي ياد...."

شام ٿاڻي هن کي رئبڪ جا پاندا ۽ گرجا جا صليب نظر آيا. ريابو وچ جي دل زور سان ڌڙڪڻ لڳي. هو پنهنجي ماحول ڪان بي نياز ٿي چڪو هو ۽ گهٽن ارمانن سان سامهون چمڪندڙ نديءَ، گهر جي ڇت ۽ لهندڙ سج جي شفق ۽ ڳاڙهسرا ڏيکارجندڙ ڳيرا ڏسي رهيا هو.

هو گرجا وٽ پهتو تہ ڪوارٽر – ماسٽر رپورٽ پڙهڻ شروع ڪئي. پر هو رڳو گهوڙيسوار جي آمد ۽ رئبڪ جو انتظار ڪري رهيو هو. ڪوارٽر – ماسٽر جي رپورٽ پوري ٿي وئي، پر گهوڙيسوار اڃا ڪونہ وريو...

"ستت ئي ڳوٺاڻا وڃي رئبڪ کي اسان جي آمد جي خبر پهچائيندا." ريابووچ پنهنجي تنبوءَ ۾ گهڙندي سوچيو.

هن کي آرام ڪونہ پئي آيو. هو اٿيو ۽ دريءَ وٽ بيهي ٻاهر نهارڻ لڳو، پر ڪٿي بہ گهوڙيسوار جو نشان ڪونہ پئي ڏٺو. هو دريءَ وٽان هٽي هيٺ ٿي ويٺو. ٿوريءَ دير ڪانپوءِ هن ڪان سٺو نہ ٿيو ۽ هو اٿي ٻاهر نڪري آيو ۽ گرجا طرف وڌيو. چوسول ۾ اوندهہ هئي ۽ ٽي سولجر ٽڪريءَ جي لاهہ وٽ وينا هئا. هن کي ڏسي سپاهين کيس سلام ڪيو ۽ هو ٽڪريءَ تان هيٺ لهڻ لڳو.

سامهون واري ٽڪريءَ وٽان چنڊ نڪري رهيو هو ۽ اتان آسمان جو رنگ چمڪندڙ واڱڻائي پئي نظر آيو. بہ عورتون ڳالهائي بہ رهيون هيون ۽ باغ مان گوبي بہ

پٽي رهيون هيون. سڀ ڪجهه ساڳيو هو. جهڙو مئي مهيني ۾- اهو ئي پيچرو، اهي ئي وڻ ۽ اهي ئي باغ - رڳو سوسن ۽ رابيل جي خوشبوءِ ۽ بهادر بلبل جو راڳ ڪونه هو.

ريابووچ باغ وٽ پهچي دروازي مان اندر نهاريو. اندر رڳو اونده ۽ سانت جو راڄ هو. ريابووچ اکيون ڦاڙي ۽ ڪن سرلا ڪري، ڪا مهل بيٺو رهيو. جڏهن ڪلاڪ ڪن ائين بيهڻ ڪانپوءِ به هن ڪجهه نه ڏٺو ۽ ڪجهه نه ٻڌو ته پوئتي موٽيو.

درياءَ وٽ پهچي هو بيهي رهيو. سامهون وهنجڻ جو گهاٽ هو، ۽ هڪ پل. هو پل ڏانهن وڌيو ۽ بنا ڪنهن سبب ۽ مقصد جي پل جي ڪنهڙي کي هٿ ڏيئي بيهي رهيو. هن هيٺ نهاريو.. درياءَ جو وهڪرو تکو هو ۽ گهاٽ جي پٿين سان لهرن جي ٽڪرجڻ ڪري آواز پئي آيا. ڪاٻي ڪپ تي چوڏهينءَ جي چنڊ جو پاڇو پئجي رهيو هو ۽ ننڍيون ننڍيون ڇوليون ان کي پٽيري ۽ چني رهيون هيون، چڻ ته ان کي ڪٽي وجهڻ جون آرزومند هيون.

”ڪيترو نه بي معنيٰ آهي!“ ريابووچ تيز وهڪري ڏانهن گهوريندي چيو، ”سڀ ڪجهه بي معنيٰ آهي!“

هاڻي هن جون سيئي خواهشون مري چڪيون هيون. چميءَ وارو واقعو، سندس بي صبري، اجائي آس ۽ خيالي دنيا، سڀ سندس آڏو حقيقت جي روشنيءَ ۾ چٽيون ٿي بيٺيون. هاڻي هن کي ان ڳالهه تي ڪوبه عجب يا افسوس نه هو ته رئبڪ جو ماڻهو دعوت ڏيڻ چو نه آيو! هاڻي هن کي ان جو به خيال ڪونه هو ته پنهنجي ”هن“ سان ملي سگهندو يا نه، پر جي ملي ها ته ڪيس وڏيڪ عجب لڳي ها. پاڻي هن جي هيٺان تکو تکو وهي رهيو هو، پر اهو ڪيڏانهن پئي ويو، سو ڪنهن به نه پئي ڄاتو. مئي مهيني ۾ به اهو پاڻي اتان ئي پئي وهيو. اهو ڪنهن نندي جهرڻي مان وهي اچي هن وڏي نديءَ ۾ پيو هو، جتان وري وڃي سمنڊ ۾ ڪريو هوندو. سمنڊ مان اهو وري ٻاڦ ٿي مٿي چڙهي ويو هوندو، ۽ پوءِ وري مينهن ٿي وٺو هوندو. شايد اهو ئي پاڻي جيڪو سندس هيٺان وهي رهيو هو، سو ساڳيو ئي هوندو، جيڪو هن مئي مهيني ۾ ڏٺو هو. اهو سڀڪجهه ڇو ٿو ٿئي، ڇا لاءِ؟

ريابووچ کي سڄي دنيا ۽ زندگي، هڪ وڏو، سمجهه کان ٻاهر ۽ بي معنيٰ چرچو ٿي نظر آئي. هن نگاهون پاڻيءَ تان هٽائي مٿي آسمان طرف ڪيون. هن محسوس ڪيو ته ڪيئن نه قسمت هڪ عورت جي روپ ۾ ساڻس مذاق ڪئي هئي! پنهنجا سپنا ۽ سير آخري پيرو هن جي ذهن تي تري آيا ۽ ڪيس پنهنجي زندگي بي رنگ، ڏتڙيل، بي معنيٰ ۽ ٺلهي نظر آئي.گهڻي گهڻي دير ڪانپوءِ هو جڏهن ڪوارٽرن ڏانهن موٽيو ته اتي سندس ساٿين مان ڪوبه موجود ڪونه هو. اردليءَ ڪيس ٻڌايو ته سڀ آفيسر جنرل فنڙايڪن جي گهر ويا آهن، جنهن هنن ڏانهن سوار هٿ دعوت موڪلي هئي. جهٽ لاءِ ريابووچ جي دل خوشيءَ ۾ ٻرجي وئي، پر سٽت ئي هن انهن جذبن تي قابو پائي ورتو ۽ جنرل جي گهر ڏانهن وڃڻ بدران هنڌ تي وڃي سمهي پيو.

اهڙيءَ طرح هن قسمت کان پلئه ٿي ورتو، جنهن ساڻس ڪڏهن به پال نه پلايا هئا!

انگريزيءَ مان ترجمو: رشيد ڀٽي

دل جو سور

سانجهہ سمي جو ويلو ۽ آلي برف جا وڏا وڏا ڳڙا بازار ۾ ڪجهہ دير اڳ ٻاريل ليمپن جي چوڌاري آهستي آهستي ڦيرا وجهي رهيا هئا. ڇتين تي، گهوڙن جي پٺين تي، ٻانهن تي، ٽوپين تي برف جو سنهو ۽ نرم تهہ جميل آهي.ٽانگي وارو ايونا پوت جيان اڇي گهوڙي واري ڪوچ تي بي حس ڪنهن ڀُنڊڙيءَ جيان ويٺو آهي. سندس جهڪاءُ ڪان وڏيڪ جهڪڻ انساني وس ڪان ٻاهر آهي. ايئن ٿو لڳي تہ جي برف جون ڇپون بہ متس اچي ڪريون تہ بہ انهن کي ڇَنڊڻ ڪرڻ ضروري نہ سمجهندو. سندس ڪمزور ۽ هراسيل گهوڙي بہ اڇي رنگ واري ۽ سانت سٽيل آهي. انجي خاموشي، جسم جي لاهين چاڙهين ۽ بانس جهڙين ٽنگن کي ڏسي منائي جي گهوڙي تي لڳي. شايد ڪنهن سوچ ۾ گم ڪو اهڙو جانور آهي جنهن مسڪين کي ڪنهن اڪين ۾ جاڳندڙ ميرانجهڙن منظرن ڪان زوريءَ پري ڪري ان جنجال ۾ ڦاسائي ڇڏيو هجي. پوءِ جت پوائيٽيون روشنيون، هل هنگامو انسانن جي اٽڪٽ پيچ ڊڪ هجي، هوءَ پريشانيءَ وچان سوچن ۾ نہ ٻڏي تہ ڇا ڪري؟

ايونا ۽ سندس گهوڙي گهٽي دير ڪان هڪ ئي هنڌ بيٺا هئا. ڪين منجهند ڪان ڪا سواري نہ ملي هئي. شهر تي سانجهيءَ جا ڀاچولا مڙي رهيا هئا. بازار جي بتين جي ميرانجهڙي روشني جيئن پوءِ تيئن وڌي رهي هئي، رستي تي گوڙ وڌڻ لڳو هو.

"وائي برگ اسڪايا ڏانهن ڪا گاڏي هلندي!" الونا جي ڪن تي پڙلاءُ پيو "ٽانگو!"

ايونا ڇرڪندي نظر ڪنئي تہ ڪيس فوجي ڪوٽ پاتل فوجي آفيسر نظر آيو.

"وائي برگ اسڪايا هلندين؟" آفيسر ٻيهر دانهن ڪئي "ننڊ آهين ڇا؟ هلندين؟"

آفيسر جي ڳالهہ ٻڌندي ايونا لغام کي جهٽڪو ڏنو تہ برف جو چورو گهوڙيءَ جي چيلهہ ۽ پٺن تان اڏامڻ لڳو. آفيسر جي گاڏيءَ تي سوار ٿيندي ئي هو پنهنجي جانور کي ٻچڪارڻ لڳو. هو بدڪ وانگر ڳچي اڳتي ٿو لاڙي. پنهنجي جاءِ تان اٿندي، ضرورت نہ هوندي بہ، عادت جيان ڇهبڪ ٿو ڦڙڪائي. گهوڙي بہ ڳچي اڳتي لاڙيندي پنهنجي بانس جهڙين ٽنگن کي ڇڪيندي جڻ نہ چاهيندي هلڻ تي لڳي.

پنهنجي اڳيان ڇانيل اونداهيءَ مان ايرندڙ دانهن ايونا جي ڪنن تي ٿي پوي "شيطان ڪيڏانهن ٿو گهڙين؟ هوش ڪٿي ٿئي؟ ساڄي ڪان هل ساڄي ڪان! "

"توکي تہ ٽانگو هڪلڻ ئي نہ ٿو اچي، ساڄي پاسي ڪان هل!" آفيسر بگڙجندي چوي ٿو.

هڪ ڪوچوان جيڪو ڪنهن جي ذاتي گاڏي هلائي رهيو هو، ڪيس دڙڪا ڏئي. رستو پارڪندڙ هڪ واڻهڙوءَ جو ڪلهو گهوڙيءَ جي ناسن سان رڳڙجي ٿو، هو ڪاوڙ وچان ڏسندي پنهنجو ڪن ڇنڊي ٿو. ايونا پنهنجي سيٽ تي ويني ايئن ٿو پاسا بدلائي ڇڻ ڪنڊن تي ويٺل هجي. ڦونڻيون ٿو هلائي ۽ ڇتي پاسي واڙين نظرن سان ٿو ڏسي ته ڪٿي آهي ۽ ڇتي آهي اتي ڇو آهي؟

"هي سمورا ماڻهو بدمعاش آهن. " آفيسر چٿر اڏائيندي چوي ٿو." سندن ڪوشش آهي ته تنهنجي راهه ڪوٺي ڪن يا گهوڙيءَ جي سنبن ۾ چيپاڻجن. پڪ سان ڄاڻي ٻوجهي شرارت ٿا ڪن."

ايونا پنهنجي مسافر ڏانهن ڏسندي چپ ٿو چوري. ظاهري طور تي ڪجهه چوڻ ٿو چاهي پر پڻ پڻ ڪانسواءِ سندس وات مان ڪجهه نه ٿو نڪري.

"ڇا چيئي؟" آفيسر پڇي ٿو. ايونا بي جان مرڪ چپن تي آڻيندي نڙيءَ تي زور وجهندي مئل آواز ۾ ڏڪيائيءَ سان چوي ٿو:

"منهنجو پٽ .... منهنجو پٽ گذاري ويو سائين!"

"هون ! ڇا ٿيو هئس؟"

"خدا ڄاڻي !" تپ هوندو..... ٽي ڏينهن اسپتال ۾ داخل رهيو، پوءِ گذاري ويو. جيڪا خدا جي مرضي."

"شيطان ! ڌيان ته ڪر" اونداهيءَ مان آواز ٿو اچي. "ڪٿي جا پٽ ! چريو ٿيو آهين ڇا؟ اکيون کولي ته ڏس ڪهڙي پاسي پيو وڃين؟"

"هل هل وک وڌاءِ !" آفيسر ڏاڙهيس ٿو. "هن رفتار سان ته سڀاڻي به نه پهچندين، تيز هل."

گاڏيءَ وارو ٻيهر ڳچي اڳتي لاڙي پنهنجي جاءِ تان اٿي ٿو ٻيهي، ڇهبڪ ڦيرائيندي ڪيترائي ڀيرا آفيسر ڏانهن لوڏا ٿو هڻي. پر هن اکيون پوري ڇڏيون، ڇڻ ڳالهائڻ نه چاهيندو هجي.

وائي برگ اسڪايا تي سواري لاهي ايونا چانهن جي هوٽل پرسان ٽانگو بيهاري وڃي سڃي باڪس تي ويهي ٿو رهي هڪ ڪلاڪ لنگهي ٿو، پوءِ ٻيو....

سنهڙي ۽ ڊگهي ٻت وارا ٻه ننڍي قد ۽ پٺ هڪ ڪٻ سان، ٽي نوجوان هن ڏانهن اچن ٿا.

"ٽانگي وارا! لولس پل هلندين؟" ڪٻ وارو جهيٽي آواز ۾ چوي ٿو.

" ٽنهي جا ويهه ڪوپڪ!"

ايونا لغام ڇڪي گهوڙيءَ کي ٻچڪاري ٿو. اصل ڀاڙو ويهن ڪوپڪن کان وڌيڪ ٿو ٿئي پر کيس انجي پرواهه ناهي. هڪ روبل ملي يا پنج ڪوپڪ، کيس ته بس رڳو سواري کپي. ٽئي ڄڻا هڪٻئي کي ڌڪا ڏيندا ٻچڙو ڳالهائيندي ٽانگي ڏانهن ٿا اچن، ٽنهي جي ڪوشش آهي ته هڪ ئي وقت ويهي رهن. منجهن مونجهارو اهو آهي ته ڪهڙا ٻه

ڇڻا ويهن ۾ ڪير بيهي سفر ڪري. ڊگهي بحث ڌند ڇڪ ۾ گارگند ڪان پوءِ فيصلو ٿيو تہ ڪٻ وارو بيهي سفر ڪري ڇاڪاڻ جو هو ئي سڀ ڪان ننڍي قد وارو آهي.

"هل." ڪبڙو بيهندي چوي ٿو. ايونا پنهنجي پٺن تي سندس ساهہ جي تپش ٿو محسوس ڪري." لاٿون ٿي ڏيڪار سهڻا! تنهجي ٽوپي تہ انتهائي عجيب و غريب آهي، انڪان وڌيڪ واهيات ٽوپي تہ سڄي پيٽرس برگ ۾ ڳولهي نہ لبندي.

"هي هي ! هي هي! ايونا ٽهڪ ٿو ڏي "بس گذاري لائق آهي." "خير رڳو گذاري جي لائق صاحب! ٿورڙي ڦڙتي ڏيکار! سڄي واٽ ائين هلندين ڇا ؟ يا هٽاڻ چڪي چهبڪ؟

"منهنجو تہ مٿو ٿو ڦاٽي."

ڊگهي قد وارن مان هڪ چوي ٿو: "دڪماسوف وٽ ڪالهہ واسڪا ۽ مون براندي جون چار بوتلون صاف ڪري ڇڏيون."

"سمجهہ ۾ نہ ٿو اچي تون ايتري بڪواس ڇوڪندو آهين." ڊگهي قد وارو ٻيو نوجوان وات پٽيندي. چوي ٿو "ڳنوارن جيان ڪوڙ ٿو ٺوڪين."

"پنهنجي سر جو قسم، سچ ٿو ڳالهايان."

"اهو تہ ائين آهي جو ڇنڊي تہ جونءَ ڪي ڪنگهہ تي پئي."

"هي هي!" ايونا ٻيهر ٽهڪ ٿو ڏي "صاحب پوڳائي آهن."

"مردار" ڪبڙو ڪاوڙ ۾ ڦونڊجندي رڙ ٿو ڪري "ملعون، ٻڍڻ ۾ نٿو اچئي ؟ هٽينس چهبڪ بدبخت کي چهبڪ جو مزو چکائس."

ايونا کي پنهنجي پويان ڪبڙي جي هلڻ جلڻ ۾ بي ترتيب آواز جو احساس ٿئي ٿو: سندس ڪنن تي ڪيس هلندڙ گاريون پون ٿيون. ماڻهن کي ڏسندي اڪيلائپ جو بار سندس من تان ڪجهہ گهٽجي ٿو. ڪبڙو ڪيس گهٽ وڌ ٿو ڳالهائي تان جو سندس بد فضيلتو ڳالهائڻ نڙيءَ ۾ اٽڪي ٿو ۽ ڪنگهہ سندس زبان کي تالو تي هٽي. سندس ڊگهي قد وارا ساٿي ڪنهن ماڻهوءَ جو ذڪر ٿا شروع ڪن. ايونا ڪين تڪي ٿو. ٿوري دير جي انتظار ڪانپوءِ جڏهن هو ڳالهائي بس ٿا ڪن تہ ٻيهر هنن ڏانهن نهاريندي چوي ٿو: "هن هفتي منهنجو پٽ گذاري ويو."

"سڀني کي هڪ نہ هڪ ڏينهن مرڻو آهي" ڪبڙو ٿڌو ساهہ ڀريندي، ڪنگهي چپ اگهي ٿو. "خير، گهوڙي کي تہ هلاءِ! مونکان هيءَ ماڪوڙي جي چال ڏٺي نٿي ٿئي، نہ ڄاڻ ڪڏهن پهچائيندين؟"

"ٿوري هن جي همت وڌاءِ .... هٽينس ڳچيءَ تي ٺڦڻ!"

"مردار ٻڌين ٿو؟ سيکت ڏيندوسانءِ. تو پارن تي کهل ڪرڻ کان تہ پنڌ هلڻ بهتر آهي. ٻڌين ٿو يا ڪن تي جونءَ ئي نہ ٿي سريئي؟"

ايونا جي پٺن تي ٺڦڻ ٿي لڳي، جنهن جو ٺڙاڏو ڪيس ڏک کان وڌيڪ ٿو ٻڌڻ ۾ اچي.

”هي هي!“ هو ٺهڪ ٺو ڏئي: ”صاحبو، مذاق ٿا ڪريو، خدا اوهان صاحبن کي سلامت رکي!“

”ٺانگي وارا، تنهنجي شادي ٿيل آهي؟“ ڊگهي قد وارو هڪ ڇتو پڇي ٿو.

”منهنجي! ”هي هي! صاحبو ڇتر ٿا اڏايو. هاڻ آلي مٽي ئي منهنجي ڪنوار بڻبي... ها ها هو! يعني قبر. ”ٺورو سوچيو ته منهنجو پٽ گذاري ويو ۽ آءُ هتو ڪٿو موجود آهيان، عجيب معاملو آهي! موت اٺٽيٽيءَ جو ٻيو نالو آهي، مون ڏانهن اچڻ بدران منهنجي پٽ کي ڳهي ويو..“

ايونا ڪنڌ ورائي پنهنجي پٽ جي موت جي وارتا ٿو ٻڌائي پر ان مهل ئي ڪٻڙو هلڪڙي دانهن ٿو ڪري. ”شڪر آهي، نيٺ اچي پهتاسين.“ ويهه ڪو پڪ هٽ ۾ جهلينيدي ايونا دير تائين انهن لفنگن ڏانهن ڏسندو ٿو رهي. هو هڪ اونداهو دروازو اکري نيڻ نهار ڪان اوجهل ٿي وڃن ٿا. ايونا لاءِ ٻيهر ساڳي اڪيلائپ، ساڳيو من ۾ گهاءُ هٽندڙ ماحول، ڪن پل لاءِ جهڪو ٿيل صدمو ٻيهر اٿلي سندس دل تي انهائي شدت سان وار ٿو ڪري. هو بيچين نگاهن سان رستي جي ٻنهي پاسي ماڻهن جي اچ وڃ تي نظر ٿو وجهي. ”ڇا هزارن جي هجوم ۾ ڪو هڪ به اهڙو ناهي جيڪو سندس پيڙا ٻڌي!“ ماڻهو ڪائنس ۽ سندس غم ڪان غافل، لنگهندا ٿا وڃن. سندس پيڙا بي حساب ۽ برداشت ڪان ٻاهر آهي. جيڪڏهن سندس دل سور ڪري ڦاٽي پوي ۽ سندس پيڙا ان مان لارون ڪري نڪريءَ سڄي دنيا ۾ ٻوڏ وانگر ڇانئجي وڃي ته به ڪنهن کي نظر نه ايندي. ان هڪ اهڙي واهيات خول ۾لڪڻ جي جاءِ ڳولهي ڪدي آهي جو ڏينهن ڏني جو ديپ ڪٺي ڳولهيو ته به نظر نه اچي ...

ايونا جي نظر هٽ ۾ ڪا هڙ ڪنيل هڪ دربان تي پوي ٿي. هو ساڻس ڪچهري ڪرڻ جو سوچي ٿو. ”يار! وقت گهڻو ٿيو آ؟“

”ڏهه ٿيڻ وارا آهن.... هتي ڇو بيٺو آهين؟ اڳتي هل!“ ايونا ڪجهه وکون اڳتي ٿو وڌي، ونجي سنجي جهڪي پنهنجي پيڙا ۾غرق ٿيو وجي. کيس احساس ٿو ٿئي ته ماڻهن مان ڪنهن قسم جي اميد رکڻ فضول آهي. پنجن منٽن جي اندر چيلهه سڌي ڪري ويهي ٿو رهي. مٿو اٺين ٿو لوڏي جڻ سخت پيڙا ۾ هجي. لغام ڇڪي ٿو. هاڻ پيڙا سندس برداشت ڪان ٻاهر آهي.

”واپس طنبيلي ڏانهن!“ هو پنهنجو پاڻ کي چوي ٿو ”طنبيلي.“ گهوڙي ڇڻ سندس خيالن کي پڙهندي مست چال ۾ هلڻ ٿي لڳي. ڏيڍ ڪلاڪ ڪانپوءِ ايونا هڪ وڏي شاهي غليظ آتش دان وٽ ويٺل آهي. آتش دان تي، فرش تي، بينچن تي ماڻهو بي ڍنگي انداز ۾ سمهيا کونگهرا هڻي رهيا آهن. هوا بدبو دار ۽ ڳوري آهي. ايونا ستلن ڏانهن ٿو لڙي پنهنجي سيٽيل ٻت کي کنهندي افسوس ٿو ڪري ايترو جلد گهر موٽي آيو.

”مزدوريءَ مان ته گهوڙيءَ جو داڻو به نه ٿيندو.“ هو سوچي ٿو. ”ڏکويل هئڻ ڪري پنهنجو ڪم ڏيان سان نه ٿو ڪريان انڪري ئي مزوري گهٽ ٿي مليم. جنهن کي

مناسب ان ڪٿا ملن، جنهن جو جانور پيٽ پريل هجي اهوئي سدائين سڪون سان ٿو رهي.“
هڪ ڪنڊ مان هڪ نوجوان ڪوچوان اٿي ٿو، ننڍاڪڙين اکين سان مٺ ڏانهن ٿو وڌي.
”ڪجهه پيئندين؟“ ايونا پڇي ٿو.
”ارادو ته اهوئي اٿم.“

”ڏٺي پلو ڪريئي...... يار! ڏس نه، منهنجو پٽ گذاري ويو........ ٻڌين ٿو ؟ هن ئي هفتي، اسپتال ۾ - عجيب معاملو آهي.“ ايونا پنهنجي ڳالهه جو اثر جاچڻ لاءِ نهاري ٿو پر ڪيس ڪجهه به نظر نٿو اچي. نوجوان پنهنجو چهرو ڍڪي سمهي ٿو پوي. پوڙهو ٿڌو ساهه پري پنهنجي بت تي رانبوٽا ٿو هٽي. جيئن نوجوان کي پاڻي جي اج هئي تيئن هو ڪچهريءَ جو اڃايل آهي. سندس پٽ کي مئي هفتو ٿيڻ وارو هو ۽ ڪيس اڃان تائين ڪنهن سان دل کولي ڳالهائڻ جو موقعو به نه مليو هو. ان بابت تمام گهڻو ڳالهائڻ لاءِ واجهائي رهيو هو. هن ٻڌائڻ ٿي چاهيو ته سندس پٽ ڪيئن مئو، هن ڪهڙا ڪهڙا سور سٺا، مرڻ ويل ڇا چيائين ڇو پساهه ڏنائين... هو چاهي ٿو ته جنازي جو حال ٻڌائي ۽ ٻڌائي ته ڪهڙي ريت هو پنهنجي پٽ جا ڪپڙا لٽا اسپتال مان ڪڍڻ ويو.سندس ڌيءَ ايسيا ڳوٺ ۾ ٿي رهي.. هو ان جو ذڪر به ڪرڻ ٿو چاهي. ها! ڪيس تمام گهڻو ڳالهائڻو آهي ۽ جنهن سان ڳالهائي اهو ٿڌا ساهه پري عجب جو اظهار ڪري ۽ ساڻس گڏ جي ماتامي ٿجي. جيڪڏهن ڪا مائي ڳالهائڻ لاءِ ملي وڃي ته اڃا به چڱو ٿيندو، جيتوڻيڪ مايون هونديون بيوقوف آهن ۽ ڳالهه شروع ئي نه ڪبي جو روڄ پٽڪو شروع ڪري ڏينديون.

”اٿي، گهوڙيءَ تي هڪ نظر وجهي اچجي.“ ايونا سوچي ٿو، ”سمهڻ لاءِ گهڻو وقت پيو آهي. ننڊ ڪيڏانهن ڀڄي ته نه ويندي“ ڪوٽ پائي گهوڙي جي طنبيلي ۾ ٿو گهڙي، ڪيس داڻي پاڻيءَ ۽ موسم جو خيال ٿو اچي. اڪيلائپ ۾ هو پنهنجي پٽ متعلق سوچي نه ٿو سگهي... ڪنهن ٻيءَ سان سندس ذڪر ڪرڻ ٿو چاهي پر اڪيلي سر هن بابت سوچڻ ۽ تصور ڪرڻ واري پيڙا سندس برداشت کان ٻاهر آهن.

”داڻو ٿي چرين؟“ پنهنجي گهوڙيءَ جون روشن اکيون ڏسي پڇي ٿو، ”چڱو چاٻو ڪندي رهه..... داڻي لاءِ چڱي موچاري مزوري نه ملي ته ڇا ٿيو، گاهه ڪائي گذارو ڪنداسين. هونئن به عمر هاڻ ٽانگو هلائڻ جهڙي نه رهي آهي. هاڻ منهنجو نه پر منهنجي پٽ جي ڪم سنڀالڻ جو وقت هو. هو مڪمل ڪوچوان هو ڪيس اڃان گهڻو جيئڻو هو.“

ايونا ڪن پل لاءِ خاموش ٿي ٻيهر ڳالهائي ٿو.

”ڌيءَ! ڳالهه هيءَ آهي، ڪوزما ايونچ گذاري ويو.. مونکان موڪلائي ويو. بس اوچتو پرڻ ڏيئي ويئو. چڱو ايئن سمجهه ته تنهنجو هڪ وڇڙو آهي ۽ تون انهيءَ ننڍڙي وڇڙي جي ماءُ آهين ۽ اوچتو هو مري پوي ته توکي انجو ڏک ٿيندو نه؟“
گهوڙي ڳچي لوڏڻ لڳي، ٻڌڻ لڳي ۽ پنهنجي مالڪ جي هٿن تي ساهه اوڳاڇيندي رهي ايونا جو من پرچي آيو ۽ هو پنهنجو من گهوڙيءَ سامهون چيري ٿو رکي.

وانڪا جو خط

نون سالن جو وانڪا زوڪوف، جنهن کي موچي آلياخين وٽ ڪم سکندي ٽي مهينا ٿي چڪا هئا، ڪرسمس جي رات سمهڻ لاءِ نہ ليٽيو. هو انتظار ڪندو رهيو ۽ جڏهن سندس مالڪ، مالڪياڻي ۽ وڏي ڄمار وارا شاگرد چرچ هليا ويا تہ هن الماريءَ مان مس ۽ زنگ لڳل نب وارو قلم ڪڍيو، وٽيل سٽيل ڪاغذ پکيڙيو ۽ لکڻ لاءِ تياري ڪيائين. قلم چورڻ کان اڳ ڪيترائي ڀيرا دروازي ۽ دريءَ تي فڪر ڀري نظر وڌائين، پٽ کي لڳل هڪ مقدس تصوير کي، جنهن جي ٻنهي ڪنارن تي ڪتل المارين ۾ جوتا رکڻ لاءِ چمڙي وارا قالب رکيل هئا. اونداهيءَ ۾ اکين کي زور ڏئي ڏئي ڏنائين ۽ ٿڌو ساهہ ڀريائين. ڪاغذ بينچ تي پکڙيل هو ۽ وانڪا بينچ جي ڀرسان ئي زمين تي گوڏن ڀر ويهي رهيو. ”ٻنهہ پيارا ڏاڏا ڪونستائين مڪارچ !“ هن لکيو، ” هيءُ اوهان ڏي خط پيو لکان. ڪرسمس جون وڌايون اماڻيندي دعا ٿو گهران تہ خدا اوهانکي سيڪجهہ ڏئي. منهنجو نہ پيءُ رهيو آهي نہ ماءُ ۽ هاڻ تہ اوهين ئي منهنجي لاءِ سيڪجهہ آهيو.“

وانڪا ڪنڌ کڻي دريءَ جي اونداهي شيشي تي نظر وڌي. جتي ميڻ بتيءَ جو اولڙو پئجي رهيو هو ۽ سندس ذهن ۾ پنهنجي ڏاڏي ڪونستا جي زيواريف نالي ڪنهن رئيس جي حويليءَ تي رات جي پهريدار طور تصوير واضح ٿيڻ لڳي. بندرو قد، سنهڙو سڪل بت، پنجهٺ کن سالن جي ڄمار ۾ بہ انتهائي خوش طبع ۽ ڦڙتيلو، مرڪندڙ چهرو ۽ خماريل نيڻ - ڏينهن جو ڏاڏو پوئين رنڌڻي ۾ يا تہ ننڊ پيو آهي يا وري باورچي ۽ سندس هٿونڌائيندڙ مائين سان کل ڀوڳ ڪري رهيو آهي. هو رات جو رڍ جي کل جو ڍگهو ڪوٽ پائي پنهنجا جوتا ٺڙڪائيندو حويليءَ جي چوڌاري چڪر لڳائيندو رهندو آهي. سندس پويان پويان پوڙهي ڪتي ڪاشتانڪا ۽ هڪ ڪتو جيڪو پنهنجي ڪاري رنگ ۽ ڍگهي، نور جهڙي جسم ڪري بام مڇي سڏبو آهي، پنهنجيون ڳچيون لاڙي هلندا رهندا آهن. ڪتو سيني جو ادب ڪندو آهي، سيني جي دل ۾ جاءِ ناهيندو آهي، دوست هجي يا اوپرو سيني کي هڪ جهڙي من موهڻيءَ نظر سان ڏسندو آهي، پر مٿس ڪوبہ ڀروسو نہ ڪندو آهي. سچ اهو آهي تہ سندس اهو ادب، لحاظ، سندس اها فرمانبرداري هڪ قسم جو پردو آهي. جنهن ۾ هو پنهنجي رياڪاري ڀري خباثت لڪائي هلندو آهي. هو چوري ڪرڻ،

اوچتو ڪنهن جي پير ۾ چڪ پائڻ لڪ چپ ۾ برف خاني ۾ ڪيڙن يا ڪنهن هاريءَ جو ڪڪڙ هڙپ ڪرڻ. جو ماهر آهي. سندس بوين ٽنگن کي انيڪ پيرا زخمي ڪيو ويو آهي ۽ پيرا ڦاهو ڏنو ويو آهي. هر هفتي ايتري مار پوندي اٿس جو موت جي چا ئنت تائين پهچي ويندو آهي. پر انهن سمورن جوکمن کان سدائين بچندو پئي آيو آهي. سو نئٺ ڏاڏو هن مهل شايد دروازي پرسان بيهي چرچ جي درين مان نڪرندڙ تيز ڳاڙهي روشنيءَ کي اکيون بوٽي ڏسي رهيو آهي يا شايد پنهنجي لانگ مارچ سان ٽپ ٽپ ڪندو چيلهہ تي هٿ رکي نوڪراڻين سان کل يوڳ ڪري رهيو هوندو. هو پنهنجون ٻانهون پکيڙي عادت موجب ٽڌ کان بچڻ لاءِ پنهنجي ڇاتي تي ويڙهي ڇڏيندو آهي يا پوءِ پوڙهن دبيل ٿهڪن سان ڪنهن نوڪرياڻيءَ يا باورچياڻي کي چهنڊڙي هڻي رهيو هوندو. "اچي سونگهہ نہ!" هو مائين ڏانهن ناس جي دبي وڌائيندي چوي ٿو. مائيون ناس نڪ ۾ وجهندي ڇڪون ٿيون ڏين. ڏاڏو خوشيءَ مان ڪپڙن ۾ نٿو ماپي. زوردار ٽهڪ ڏيندي چوي ٿو: "جميل نڪن لاءِ اڪسير!"

ناس ورهائڻ وارو اهو سلسلو ڪتن تائين بہ پهچي ٿو ڪاشتانڪا ڇڪون ٿي ڏئي. مٿو ڏونڌاڙي ٿي ۽ ڪاوڙ جي پري ٿي ٿئي. پر هو انتهائي مهذب آهي. هو پلا ڪيئن ٿو ڇڪون ڏئي سگهي. هو تہ رڳو پڇ ئي ٿو لوڏائي. موسم تمام شاندار آهي، هوا سانت صاف شفاف ۽ تازي آهي. رات اونداهي آهي. پر سڄو ڳوٺ، گهرن جون اڇيون ڇيتون، چمنين مان نڪرندڙ دونهون، چاندي وانگر چمڪندڙ برف ڍڪيل وڻ. برف جون ڇپون سڀ ڇٽيءَ طرح نظر پيا اچن. آڪاس تي تارا ئي تارا پکڙيل آهن ۽ کير ڏارا ايتري صفائيءَ سان واضح آهي جو لڳي ٿو تہ انکي ڪنهن ڏڻ لاءِ رڳڙي رڳڙي ڌوتو ويو آهي ۽ مٿان وري برف جي پالش ڪئي وئي آهي.

وانڪا ٿڌو ساهہ پريو. پنهنجو قلم مس ۾ ٻوڙيو ۽ ٻيهر لکڻ شروع ڪيو.

"۽ ڪالهہ مونکي ڏاڍي مار ڪئي وئي. مالڪ مونکي وارن کان جهلي ٻاهر اڱڻ ۾ گهليندو ويو ۽ زين جي پٽي سان مونکي مارياٿين. ڇاڪاڻ جو آءٌ سندس ٻار کي پينگهي ۾ جهوليندي غلطيءَ وچان سمهي پيو هئس. گذريل هفتي هڪ ڏينهن مالڪياڻيءَ مونکي هيرنگ مڇي صاف ڪرڻ لاءِ چيو. مون پڇ کان صفائي شروع ڪئي تہ هن مڇي کڻي انجو مٿو منهنجي منهن تي رڳڙيو. ٻيا شاگرد منهنجو ٺٺر اڏائين ٿا. واڊڪا خريد ڪرڻ لاءِ مئي خاني موڪليندا آهن ۽ مالڪ جو ميوو چورائڻ تي مجبور ٿا ڪن ۽ مالڪ جي هٿ ۾ جيڪا بہ شيءِ ايندي آهي تنهن سان مونکي مارڻ شروع ڪندو آهي. صبح جو ماني ملندي آهي نہ ڪرم ڪلي جو سوپ، جيڪو هو پاڻ ئي هضم ڪري ڇڏيندا آهن. هو مونکي ڪمرن جي وچ واري وٿيءَ ۾ سمهاريندا آهن ۽ ٻار روئڻ لڳندو آهي تہ آءٌ سمهي نہ سگهندو آهيان. ڇاڪاڻ جو مونکي ڪيس پينگهي ۾ جهولائڻو پوندو آهي. پيارا ڏاڏا! يسوع مسيح جي واسطي مونکي هتان وٺي وڃ. ڳوٺ واري گهر هلي رهاءِ . هاڻ مونکان اهو سڀڪجهہ برداشت نٿو ٿئي. آهہ!، ڏاڏا آءٌ توکي منٿ ٿو ڪريان آءٌ سدائين اوهانجو دعاڪو رهندس "مونکي هتان ڪيئن بہ ڪري وٺي وڃ نہ تہ مري ويندس."

وانڪا جا چپ ڦڙڪيا، هن پنهنجي ڪارائيل هٿ سان ڳوڙها اگهي سڏڪو پريو.

"اوهانجي لاءِ ناس پيهندس" هن ٻيهر لکڻ شروع ڪيو. "اوهانجي لاءِ دعائون گهرندس ۽ ڪڏهن ڪا شرارت ڪريان ته جيترا وتئو چهبڪ هڻجو ۽ جيڪڏهن توهان جي خيال ۾ اوهانجي ڪنهن ڪم جو ناهيان ته حويليءَ جي ڪمدار کي چوندس ته خدا جي واسطي مونتي رحم ڪري ۽ مونکي لانگ بوٽن جي صفائيءَ جو ڪم ڏئي يا وري فيديا بدران آءٌ مال چارڻ ويندس. پيارا ڏاڏا! مونکان هاڻ هيءَ سڀڪجهه برداشت نٿو ٿئي، اهو مونکي ماري وجهندو. مون سوچيو هو ته هتان ڳوٺ ڏانهن پنڌ نڪرندس پر مون وٽ لانگ بوٽ ته آهن ڪونه ۽ مونکي برف کان ڊپ ٿو لڳي ۽ جڏهن جوان ٿيندس ته اوهانجي سارسنڀال ڪندس. ڪنهن جي همت ئي نه ٿيندي جو اوهان ڏانهن اک به کڻي. ۽ جڏهن پر لوڪ پڌاريندؤ ته اوهانجي روح جي نجات لاءِ اٿين ٿي دعائون گهرندس جيئن امان لاءِ گهرندو آهيان.

ماسڪو. نه پڇ ڪيڏو وڏو شهر آهي. هتي وڏن وڏن ماڻهن جا نه ڄاڻ ڪيترا گهر آهن، نه ڄاڻ ڪيترائي گهوڙا آهن. پر رڍون ڪٿي به نظر نه ٿيون اچن ۽ ڪتا ڪاوڙجي ڀونڪن نه ٿا. ڪرسمس جي ڏڻ تي ڇوڪرا "تارو" کڻي هيڏانهن هو ڏانهن نه ٿا ڦرن ۽ چرچ ۾ ڪنهنکي به ڳائڻ نه ٿو ڏنو وڃي ۽ هڪ ڀيرو مون ڏٺو ته دڪان ۾ مڇي جهلڻ جا ڪانٽا ۽ هڪ ڏور ته اهڙي به هئي جنهن سان ٻانهن جيڏي مڇي به جهلجهي ته به نه ٽٽي ۽ مون اهڙا دڪان به ڏٺا آهن جتي قسمين قسمين بندوقون ۽ ڪامبيون آهن. بلڪل مالڪ جي گهر ۾ رکيل بندوقن جهڙيون ۽ انهن مان هر ڪنهن جي قيمت سئو روبل کن ته هوندي ئي.... ۽ گوشت جي دڪان تي تترن، آڙين ۽ سيهڙن جو گوشت به وڪامبو آهي. پر ڪو به اهو نه ٿو ٻڌائي ته انهن جو شڪار ڪٿي ڪيو ويو آهي.

پيارا ڏاڏا! مالڪ جي حويليءَ ۾ ڪرسمس جو وڻ سينگاريو وڃي ته منهنجي لاءِ سونهري رنگيل هڪ اخروٽ سائي صندوق ۾ رکي ڇڏيان. اهو بارشنيا اولگا اگناتيئونا کان گهرجان، چئجانس ته اهو اخروٽ وانڪا کي کپي ٿو."

وانڪا تيزيءَ سان سڏڪو پريو ۽ هڪ ڀيرو ٻيهر دريءَ جي شيشي کي جاچڻ لڳو. کيس ياد آيو ته ڏاڏو حويليءَ وارن لاءِ ڪرسمس وارو وڻ آڻڻ ويندو هو ته کيس به گڏ وٺي ويندو هو. اوهه ڪيڏو شاندار زمانو هو اهو به! ڏاڏو ٽهڪ ڏيندو هو ته برف سان ڍڪيل جهنگ به ٽهڪ ڏيندو هو ۽ ان کي ڏسندي وانڪا جا ٽهڪ به گونجڻ لڳندا هئا. ڏاڏو صنوبر جي ڪنهن وڻ کي ڪپڻ کان اڳ پائيپ ڇڪيندو ناس جا گهرا ساهه کڻندو ۽ سيءَ کان ڪنبندو وانڪا تي کلندو هو.... صبوبر جا برف سان سٽيل وڻ چرڻ پرڻ کان سواءِ بيٺي اهو ڏسڻ جو اوسيئڙو ڪندا رهندا هئا ته منجهائن ڪنهن کي پنهنجي جان کان محروم نه ٿو ٿيڻو پوي. اوچتو ڪو سهو برف جي ڪنهن ڇپ تان ٽپ ڏئي تير جهڙي رفتار سان ڊوڙندو هو...... ڏاڏو ان وقت رڙ ڪرڻ کانسواءِ رهي نه سگهندو هو.

"جهل، جهلينس وڃڻ نه ڏجانس! رسيءَ جهڙي پڇ وارو بدمعاش!" ڏاڏو وڻ گهليندي حويليءَ تائين اڻيندو ۽ پوءِ سڀئي انکي سينگارڻ ۾ جنبي ويندا هئا.... بارشين

اولگا اگناتيئونا جيڪا وانڪا کي سڀ کان وڌيڪ پسند هئي، خاص طور تي تمام گهڻي مصروف ٿي ويندي هئي. وانڪا جي ماءُ پيلا گيا جڏهن جيئري هئي ۽ حويليءَ جي ملازم هئي ته اولگا ڪيترين ئي مٺايون وانڪا کي ڏيندي هئي ۽ ڪيس لکڻ پڙهڻ ۽ سو تائين ڳڻپ سيکاري خوش ٿيندي هئي. هوءَ ته ڪيس چئن جوڙن سان گڏ ٿيندڙ ناچ به سيکاريندي هئي. ماءُ جي مرتئي کانپوءِ وانڪا کي ڏاڏي وٽ نوڪرن واري رنڌڻي ۾ موڪليو ويو ۽ اتان ماسڪو موچي آلياخين وٽ.

"پيارا ڏاڏا! مون ڏانهن هليا اچو" وانڪا هڪ ڀيرو ٻيهر لکڻ شروع ڪيو. "اوهانکي يسوع مسيح جو واسطو ٿو ڏيان مونکي هتان واپس وٺي وڃو. مون اياڳي يتيم تي ترس کائو. هتي مونکي روز مارڪٽ ڪن ٿا. هر وقت ايترو بکايل ۽ پريشان ٿو رهان جو بيان ئي نه ٿو ڪري سگهجي. هر پل ڳوڙها ڳاڙيندو رهندو آهيان. هڪ ڏينهن مالڪ جوتن ۾ لڳندڙ چمڙي جو اهڙو زوردار ڌڪ هنيو جو زمين تي ڊير تي پيس ۽ سوچيم ته هاڻ ڪڏهن به اٿي نه سگهندس. منهنجي زندگي ته ڪتن کان به بد تر آهي ۽ آليونا، ڪاڻي يگور ۽ ڪوچوان کي منهنجو سلام چئجانءِ. آءٌ اوهانجو پوٽو ايوان زوڪوف. پيارا ڏاڏا! ضرور اچجانءِ."

وانڪا ڪاغذ کي چئن تهن ۾ موڙي لفافي ۾ وڌو، جيڪو هن گذريل ڏينهن هڪ ڪوپيڪ ۾ ورتو هو. ٿورڙي دير سوچڻ کانپوءِ قلم کي مس ڪيڙيءَ ٻوڙي پتو لکيائين.

"منهنجي ڏاڏي" پنهنجو مٿو کنهي هڪ ڀيرو ٻيهر سوچي اضافو ڪيائين.

"ڪونستاتين مڪارچ کي ڳوٺ ۾ ملي."

ان تصور کان خوش ٿي ته ڪيس خط لکڻ دوران ڪنهن نه روڪيو، هن ٽوپي پاتي ۽ قميص مٿان ڪوٽ پائڻ بنان ئي ڊوڙندو رستي تي نڪري آيو.

گذريل ڏينهن گوشت جي دڪان تي ماڻهن کيس پڇڻ تي ٻڌايو هو ته خطن کي ٽپال جي ڊبي ۾ وڌو ويندو آهي، جتان انهن کي گهنڊڻين سان جهنڪار پيدا ڪندڙ ٽن گهوڙن ۽ شرابي ڪوچوانن وارين ٽپال - بگين وسيلي دنيا جي ڪندڪڙڇ ۾ پهچايو ويندو آهي. وانڪا تيز تيز ڊوڙندو ويجهي ٽپال ڊبي تائين ويو ۽ پنهنجو املهه خط انجي سوراخ اندر وجهي ڇڏيو..... ڪلاڪ ڪن کانپوءِ خوبصورت اميدن کيس ٽيڪون ڏئي ڏئي گهري ننڊ سمهاري ڇڏيو. "هن خواب ۾ هڪ آتشدان ڏٺو. آتشدان جي مٿئين چوڪٽ تي سندس ڏاڏو پنهنجا اگهاڙا پير هيٺ لٽڪائي رنڌڻي ۾ ڪم ڪندڙ عورتن کي اهو خط پڙهي ٻڌائي رهيو هو.....

آتشدان جي سامهون بام مڇي سڌجندر ڪتو پنهنجو پڇ لوڏي ڦري رهيو هو.

شرط

پڻ - چڻ جي اداس سانجهه هئي ۽ هو ڪنڌ جهڪائي پنهنجي ڪمري ۾ هڪ ڪنڊ کان ٻي ڪنڊ تائين نہ ڄاڻ ڪيترا چڪر لڳائي چڪو هو. هو پندرهن سال اڳ جي انهيءَ اڻ - وسرندڙ تقريب کي ساري رهيو هو، جنهن ۾ شهر جي سڀ کان مشهور ۽ نوجوان وڪيل سان سندس ڏيٽ ويٽ ٿي هئي. ساڻس رسمي خير عافيت پڇڻ کانپوءِ ڳالهہ ٻولهہ هڪ تمام گهڻي دلچسپ بحث ۾ بدلجي وئي هئي. هو پاڻ تمام گهڻو شاهوڪار يهودي هو ۽ بين واپاري ادارن کي وياج تي ڳوريون رقمون قرض تي ڏيندو هو. اهو نوجوان وڪيل ساڻس واپار ڪندڙ هڪ اداري جو قانوني صلاحڪار هو ۽ بين سميت ڪيس بہ انهيءَ دعوت جي نيند مليل هئي. پيشي ورانا ڏاهپ سان گڏوگڏ اهو نوجوان حد درجي جو سهڻو بہ هو ۽ سندس شخصيت بي پناهہ ڪشش واري هئي، بحث ان ڳالهہ تي شروع ٿيو هو تہ موت جي سزا تمام گهڻو ظالماڻو ۽ اڳرو فعل آهي. دعوت ۾ پروفيسر، صحافي، ليکڪ ۽ ٻيا دانشور پڻ هئا. اڪثريت جو خيال هو تہ اڳتي دور جي انهيءَ يادگار کي بہ ختم ڪرڻ گهرجي. اسانجو سڌريل معاشرو ايڏي پوائتي سزا جي پيڙا نٿو پوڄي سگهي. ڪن جو خيال هو تہ موت جي سزا کي جنم ٽيپ ۾ بدلائڻ گهرجي.

"آءٌ توهان سان سهمت نٿو ڪريان." يهودي ميزبان تمام گهڻي پر جوش انداز ۾ بحث ۾ حصو وٺندي چيو، "جيتوڻيڪ منهنجو موت جي سزا يا جنم ٽيپ سان ڪڏهن واسطو نہ پيو آهي پر آءٌ سمجهان ٿو تہ جيڪڏهن ڪنهن وقت مونکي انهن ٻنهي مان ڪنهن هڪ شئي جي چونڊ ڪرڻي پئي تہ آءٌ پنهنجي راءِ موت جي سزائي چونڊيندس. اها رڳو هڪ پل جي پوڳنا هوندي جڏهن تہ جنم ٽيپ جي هر ساعت ڦاسيءَ کان وڌيڪ پيڙائتي هوندي. آءٌ جنم ٽيپ کي موت جي سزا کان وڌيڪ غيرانساني سمجهان ٿو. سائين ! اوهين پاڻ ٻڌايو تہ هڪ ڌڪ سان ماري ڇڏڻ ۽ ايذائي آندائي مارڻ ۾ ڪهڙي ڳالهہ وڌيڪ اگري آهي؟"

"ٻئي غيرانساني آهن." هڪ مهمان پنهنجي نقطہ نظر جي اپٽار ڪندي چيو، "ڇاڪاڻ جو ٻنهي جو مقصد اٿلهہ انساني جانين کي ختم ڪرڻو آهي. رياست يا حڪومت خدا ناهي. اها جيڪڏهن ڪنهن کي زندگي ڏئي نٿي سگهي تہ پوءِ ڪيس زندگي کسڻ جو حق بہ نٿو ڏئي سگهجي."

"اوهين قانون جا ڄاڻو آهيو اوهان جو ڇا خيال آهي؟ "هڪ شخص، نوجوان وڪيل کي مخاطب ٿيندي چيو.

"جنم ٽيپ ۽ موت جي سزا آهن ته ٻئي غيرانساني ۽ پوائنٽيون پر جيڪڏهن مونکي انهن ٻنهي مان ڪنهن هڪ جي چونڊ لاءِ چيو وڃي ته آءٌ اسانجي مانواري ميزبان جي ابتڙ جنم ٽيپ ئي پنهنجي لاءِ چونڊينس. ائين حياتي ته پوري نه ٿيندي. منهنجي خيال ۾ بلڪل نه رهڻ کان ڪنهن نه ڪنهن حال ۾جيئرو رهڻ بهتر آهي."

"هرگز نه - هرگز نه."

"هيءُ صحيح ٿو چوي. منهنجو به اهوئي موقف آهي."

"بلڪل غلط - سئو سيڪڙو غلط"

"اهڙي حياتي موت کان به بڇڙي آهي."

هڪ وقت ۾ ڪيترن ئي آوازن سان ڪمزو گونجڻ لڳو. بحث ۾ اوچتو تيزي اچي وئي.

نوجوان ميزبان جيڪو هيل تائين تمام گهٽي ٿڏائي سان ڳالهائي رهيو هو اوچتو جوش ۾ اچي ويو ۽ هو ۾ منيون پيڪوڙي چوڻ لڳو.

"اهي سموريون چوڻ جون ڳالهيون آهن. جنم ٽيپ ڪاٽڻ ڪا سولي ڳالهه ناهي، نوجوان وڪيل هڪ مهيني جي ٽيپ ئي نٿو پوڳي سگهي. جنم ٽيپ ڇا پوڳيندو."

"مون چيو آهي ته انهن ٻنهي مان ڪنهن هڪ جي چونڊ ڪرڻي پئي ته پوءِ جنم ٽيپ جي چونڊ ڪندس." نوجوان وڪيل پنهنجي ڳالهه جي وضاحت ڪندي چيو.

"اهو ڪوڙ آهي. تون قيد جي پهرين سال ئي دانهين اٿندي ته مونکي موت جي سزا ڏيو، جنم ٽيپ نه کپيم."

"ائين ڪڏهن به نه ٿيندو. آءٌ هڪ سال ته ڇا پندرهن سال تائين اها گهر نه ڪندس."

"اها ڳالهه آهي ته شرط ٿو لڳايان. ويهه لک رپين جي."

"ويهه لک رپيا" نوجوان وڪيل هڪ پل لاءِ سوچن ۾ ٻڏي ويو. "ٺيڪ قبول آهي." پوءِ رڙ ڪندي چيائين. "قبول".

"سمورا ماڻهو شاهد رهن!".

"اسين سڀ شاهد آهيون" سيني هڪ آواز ٿي چيو ۽ يهودي ميزبان ۽ نوجوان وڪيل اڳتي وڌي هٿ هٿ ۾ ڏئي شرط کي پڪو ڪيو.

"آءٌ پنهنجي زندگيءَ لاڳيتو پندرهن سالن جي قيد قبوليان ٿو ۽ "آءٌ انهي لاڳيتي قيد جي سوياري پڄاڻيءَ تي اوهان کي ويهه لک رپين جي انعام ڏيڻ جو واعدو ٿو ڪريان. "۽ ائين ڳالهين ئي ڳالهين ۾ بحث اوچتو سنجيده روپ اختيار ڪيو ۽ اهو عجيب غريب پر وحشياڻو ناهه طئي ٿي ويو. ٿوري دير ڪانپوءِ مانيءَ تي يهودي ميزبان چئلينج قبول ڪندڙ وڪيل کي چيو، "منهنجي دولت جو ته ڪو شمار ئي ناهي. ويهه لک رپيا منهنجي لاءِ ڪا حيثيت ئي نٿا رکن. پر تون چڱي ريت سوچي وٺ سچي حياتي لاءِ بيڙا خريد ڪري رهيو آهين. توکي هڪ موقعو بيو ٿو ڏيان هوش کان ڪم وٺ!

"آءٌ پنهنجي ڳالهہ تان ڦرڻ وارو ناهيان. اهو گهٽ ۾ گهٽ هڪ انوکو تجربو ئي سهي."

"ائين ڪڏهن بہ نہ ٿيندو تون رڳو پنهنجي شرط تي قائم رهجان".

"آءٌ تہ پنهنجي شرط تي قائم آهيان پر تون شايد زندگيءَ کان تنگ اچي چڪو آهين. پنهنجي خوبصورت ۽ پربور جوانيءَ تي رحم ڪاءِ. اهو نہ وسار تہ پنهنجي مرضيءَ سان قيد ڪاٽڻ زوري ٽيپ کان وڌيڪ ڏکيو آهي. اهو خيال تہ جڏهن بہ تون چاهين شرط هارائي جيل کان ٻاهر اچي سگهين ٿو، توتي زندگيءَ جو هڪ هڪ لمحو عذاب بڻائي ڇڏيندو. نوجوان دوست ! مونکي توتي قياس ٿو اچي."

پوڙهو يهودي ڪمري ۾ چڪر ڪاٽيندي گذري ويل هڪ هڪ پل جون سارونيون تازيون ڪري رهيو هو. پورا پندرهن سال. ڪنهن لاڳيتي فلم جيان سندس ذهن جي پردي تي ايندا رهيا. هاڻ هو سوچي رهيو هو. مون اهو بيوقوفاڻو ۽ ظالماڻو شرط رکيو ئي ڇو!؟ ڳالهين ئي ڳالهين ۾ ايڏو جلدي سنجيده ڇو ٿي ويس. وڪيل پنهنجي زندگيءَ جا پندرهن سال داءَ تي لڳائي ڇڏيا ۽ مون ويهہ لک رپيا ڦوڪي ڇڏيا. پر ڇا اسان جي انهيءَ حرڪت سان ان ڳالهہ جو سدائين لاءِ فيصلو ٿي سگهي ٿو تہ موت جي سزا بهتر آهي يا جنم ٽيپ؟ هرگز نہ قطعي نہ. اها سموري بڪواس آهي. ڪاش مون ئي عقل کان ڪم ورتو هجي ها. مون پاران اڻ ڳڻي دولت جو نماءُ هو ۽ نوجوان وڪيل وٽ دولت لاءِ هيچ ڪانسواءِ ڪجهہ بہ نہ هو.

هاڻ سندس ياداشت ۾ پارٽيءَ ڪانپوءِ ٿيندڙ ڳالهيون اٿلون ڪائڻ لڳيون. ناهہ اهو ٿيو هو تہ وڪيل سندس باغ جي هڪ ڪنڊ ۾ موجود هڪ ڪمري اندر اڪيلائپ واري قيد جا پندرهہ سال ڪاٽيندو. مٿس سخت چوڪسي رکي ويندي. اهو بہ طئي ٿيو هو تہ ان عرصي دوران هو پنهنجي ڪمري کان ٻاهر نہ نڪري سگهندو. ٻين ماڻهن سان ملڻ ۽ ساڻن ڳالهائڻ يا سندن شڪل ڏسڻ جي بہ اجازت نہ هونديس. بهرحال کيس روزانو اخبار ۽ گهر بل ڪتاب ڏنا ويندا. کيس سنگيت جو هڪ ساز پڻ ڏنو ويندو. کيس خط لکڻ ۽ وصول ڪرڻ جو حق هوندو. شراب ۽ سگريٽ بہ کيس ملندا رهندا. اهو بہ طئي ٿيو تہ هو ٻاهرين دنيا سان ڪمري ۾ خاص طور تي مٿاهين تي ناهيل جهروڪي ذريعي خاموش رابطو رکي سگهندو. يعني پنهنجي ضرورتن جو اظهار لکت ۾ ڪندو. انهيءَ جهروڪي وسيلي ئي کيس کاڌ خوراڪ ۽ ضرورت جون ٻيون شيون رسايون وينديون. اهو ناهہ لکت ۾ ۽ قانوني پورائڻ سان طئي ڪيو ويو ۽ ان ۾ سمورا تفصيل لکيا ويا. اهو بہ لکيو ويو تہ نوجوان وڪيل شرط موجب 14 نومبر 1870ع جي رات نيڪ ٻارهين وڳي کان پنهنجي قيد جي شروعات ڪندو ۽ پندرهن سالن جي قيد مڪمل ڪرڻ ڪانپوءِ 14 نومبر 1885ع تي رات نيڪ ٻارهن وڳي هڪ منٽ تي سندس ڪوليءَ جو در ڪولي کيس آزاد ڪيو ويندو ۽ شرط جي ڪامياب پڄاڻي تي کيس ويهہ لک رپين جو روڪ انعام ڏنو ويندو پر جيڪڏهن هو طئي ڪيل وقت کان ٻہ منٽ بہ اڳ ٻاهر نڪتو يا ڪنهن ٻي پيچڪڙي تي هو ويهہ لک رپين جو حقدار نہ رهندو ۽ هو شرط هارابل سمجهيو ويندو."

جهروڪي وسيلي ٻاهر موڪليل ننڍڙين ننڍڙين پرچين مان اهو اندازو ٿيو تہ قيد جي پهرين سال دوران وڪيل اڪيلائپ ۽ بوريت وگهي بيحد پريشان رهيو. سندس بند ڪمري مان رات ڏينهن پيانو جي سنگيت گونجندي رهي. هن شراب ۽ تماڪ وغيره قبول ڪرڻ کان انڪار ڪيو. شراب بابت هن لکيو تہ "اهو خواهشن کي پڙڪائي ٿو ۽ خواهشون ڪنهن قيديءَ جون سڀ کان وڏيون ويري آهن." هن اهو بہ لکيو، اڪيلي ويهي مئي پيئڻ کان وڌيڪ بيزار ڪندڙ ڪم ٿي ئي نٿو سگهي. "تماڪ ڇڪڻ بابت سندس خيال هو تہ اهو ڪمري جي بند فقط کي اجائين خراب ٿو ڪري. قيد جي پهرين سال وڪيل کي سندس گهر تي هلڪين ڦلڪين ڪهاڻين جا ڪتاب ۽ ناول مهيا ڪيا ويا. هن پريت ۽ ڏوهن، مزاح ۽ تصوراتي ڪهاڻين ۾ گهري دلچسپي ورتي.

ٻئي سال دوران هن پيانو وڄائڻ بند ڪري ڇڏيو. ڪيس هاڻ انهيءَ ساز کان چڙ وني وئي هئي. هاڻ هن گهڻي پاڳي ڪلاسيڪل ڪتابن جي فرمائش ڪئي. پنجين سال دوران هڪ ڀيرو ٻيهر سندس ڪمري مان سنگيت جا آلاپ اچڻ لڳا ۽ قيدي شراب جي فرمائش پڻ شروع ڪئي. لڪي لڪي سندس جهلڪ ڏسندڙن ٻڌايو تہ اهو سڄو سال هن ڪائيندي پيئندي ۽ سمهندي گذرايو. هو اڪثر پڻ پڻ ڪرڻ لڳندو هو ۽ پنهنجو پاڻ کي ٻرو پلو پيو چوندو هو. انهيءَ سال دوران هن ڪوبہ ڪتاب نہ پڙهيو. ان کان پهرين جي ڇهن سالن دوران سندس فرمائش تي ڪيس تقريبن ڇهہ سئو ڪتاب ڏنا ويا هئا. سندس تمام گهڻي اپياس جو نتيجو هو جو هڪ ڏينهن يهوديءَ کي هن پاران هڪ چٺي ملي جنهن ۾ لکيل هو.

"پيارا ! هيءَ خط توکي ڇهن ٻولين ۾ لکي رهيو آهيان. اهو انهن ٻولين جي ماهرن کي ڏيکارجان ۽ جيڪڏهن ڪين منهنجي انهن جملن ۾ ڪابہ غلطي نظر نہ اچي تہ پوءِ منهنجي توکي وينتي آهي تہ منهنجي ڪمري جي ويجهو بندوق جو هڪ فائر ڪجان. انهيءَ آواز سان مونکي اندازو ٿي ويندو تہ انهن ٻولين کي سکڻ لاءِ مون جيڪا محنت ڪئي آهي اها ضايع نہ وئي آهي. اهي ئي اهي مختلف عالمي ٻوليون آهن جن کي مختلف قومن جا ماڻهو ڳالهائين ٿا ۽ جن ۾ هنن سمورن دورن جي انسانن جي ڏاهپ جا انمول خزانہ سهيڙيا آهن. تون منهنجي خوشيءَ جو ڪاٿو نہ ٿو لڳائي سگهين جيڪا مون انهن ٻولين تي مهارت حاصل ڪرڻ تي محسوس ڪئي آهي."

ٻوليءَ جي مختلف ماهرن کي سندس خط پڙهائڻ کانپوءِ باغ ۾ بندوق ڇوڙي وئي. اڳتي هلي اڪيلائپ واري قيد جي ڏهين سال ۾ وڪيل کي اڪثر پنهنجي مطالعي جي ميز تي هڪ ئي ڪتاب آڏو اپياس ۾ رڌل ڏٺو ويو. يهودي حيران هو تہ اهو شخص جيڪو پهرين ڇئن ورهن ۾ ڇهہ سئو ڳولا ۽ مشڪل ترين ڪتاب پڙهي چڪو هجي اهو سڄو سال رڳو هڪ ڪتاب ئي پڙهڻ ۾ رڌل رهيو. سال جي پڄاڻيءَ تي هن انهيءَ ڪتاب جي جاءِ تي عالمي مذهبن ۽ عقيدن بابت هڪ نئين ڪتاب جو اپياس شروع ڪري ڏنو.

قيد جي آخري ٻن سالن ۾ وڪيل هر قسم جي ڪتابن جو مطالعو ڪيو. هاڻ جيڪو بہ ڪتاب سندس هٿ تي لڳو ان کي پڙهيائين ٿي. هن پهرين تہ فطرت جي مطالعي

متعلق ڪتابن کي اٿلايو. پوءِ بائرن ۽ شيڪسپيئر کي پڙهيائين. هاڻ هن پارن جيڪي چنيون ٿي مليون انهن ۾ هڪ ٿي وقت ڪيمسٽري، طب، ناولن، فلسفي ۽ مذهب متعلق رسالن، ڪتابن ۽ ڪتابچن جي فرمائش هوندي هئي. ائين ٿي لڳو تہ ڇڻ سمونڊ ۾ ڪنهن ٽٽل ٻيڙيءَ جيان هو جنهن ڪڏهن هڪڙي تختي تہ ڪڏهن وري ٻئي کي جهلڻ جي ڪوشش ٿي ڪئي ۽ ائين پنهنجو پاڻ کي ٻڏڻ کان بچائڻ جي ڪوشش ۾ رڌل هجي.

يهودي ڪنڌ جهڪائي پسار ڪندو پنهنجي سارونٽين جو هڪ هڪ ورق اٿلائي رهيو هو.

سياٽي نيڪ ٻارهين وڳي سندس قيد جو ڏگهو عرصو ختم ٿي ويندو. پورن پندرهن سالن کانپوءِ هو منهنجي قيد مان آجو ٿي ويندو ۽ لڪت ۾ ڪيل ناهہ موجب مونکي ڪيس ويهہ لک ربيا ڏيڻا پوندا. هاڻ مون وٽ ايڏي رقم ڪٿي؟ ۽ جيڪڏهن آءٌ پنهنجو سڀ ڪجهہ وڪڻي ۽ پنهنجا سمورا اثاثا ميڙي سيڙي ڪيہ رقم ادا ڪرڻ جي ڪوشش ٿو ڪريان تہ بلڪل تباهہ ۽ برباد ٿي ويندس. ڏيوالپڻو، بلڪل ڏيوالپڻو! پندرهن سال پهرين مون وٽ هڪڙا ويهہ لک تہ ڇا ڪيئي ويهہ لک ربيا هئا. ايترا جو انهن جي ڳڻپ ۽ حساب ڪتاب رکڻ بہ مشڪل هو پر هاڻ تہ منهنجي ميڙي سيڙي جي مقابلي ۾ مون تي قرضن جو بار ئي گهڻو آهي. واپار ۾ سٽي بازيءَ مونکي بلڪل ئي تباهہ ڪري ڇڏيو آهي. مونکي تہ منهن ڏيکارڻ لائق ئي نہ ڇڏيو اٿس. مالي پريشانين مونکي هونئن ئي پوڙهو ڪري ڇڏيو آهي. مارڪيٽ ۾ منهنجي ساک ختم ٿي چڪي آهي. آءٌ پاڻ بہ اعتماد جي دولت کان محروم آهيان. هاڻ ڪنهن ڪم ۾ هٿ وجهندي ئي ڊپ ٿو لڳي. جن وڏن وڏن ادارن کان رقمون ونٿيون هيون انهن مان پڻ ڪيترين ئي ڏيوالپٽي جو شڪار ٿي چڪيون آهن. ٻاڳن عجيب انداز ۾ بيوفائي ڪئي آهي. قرض اڳهار:ندڙ پنهنجا ڏوڪڙ وصولڻ لاءِ منهنجي خلاف ڪورٽ ۾ دعويٰ ڪرڻ جي سوچين پيا ۽ مٿان وري هيءَ مصيبت! سياٽي ان چريئي دانشور وڪيل کي بہ ويهہ لک ربيا ڏيڻا پوندا يا خدا! آءٌ ڇا ڪريان؟ ڇا ڪريان؟ پنهنجي منهن پٽڪندي يهوديءَ ٻنهي هٿن سان وڪريل وارن وارو مٿو جهلي ويهي رهيو. وري سوچڻ لڳو. "هيءُ شخص مري ڇو نٿو وڃي!" پر اجان تہ سندس عمر چاليهہ سال ئي آهي. سياٽي هو مونکان ويهہ لک ربيا اڳاڙيندو. نہ ڏيندس تہ ڪورٽ وسيلي وٺندو ۽ پوءِ منهنجي پئسن تي عيش ڪندو رهندو ۽ مونکي هڪ هڪ پائي جو محتاج ڪري ڇڏيندو. هو لکپتي بڻجي ويندو ۽ آءٌ فقير پوءِ روز تمام گهٽي طنز سان مونکي ڀيک ڏيندي چوندو : " منهنجي هيءَ عمارت ۽ خوشحالي تنهنجي ڪري ئي آهي، اڄ تنهنجي مدد ڪريان. نہ. نہ آءٌ اهو سيڪجهہ ٻڌي نٿو سگهان. ائين ڪڏهن بہ نہ ٿيندو. آءٌ اهو ٿيڻ نہ ڏيندس. يهوديءَ زور سان دانهن ڪندي چيو. پوءِ ڪيس اوچتو خيال آيو. ڏيوالپٽي. ذلت ۽ رسوائي کان بچڻ جو هڪ ئي طريقو آهي، وڪيل کي ماري ڇڏجي.۽ اهو خيال ايندي ئي يهوديءَ جي بيچين دل کي سڪون ملي ويو. گهڙيال گهنڊ وڄائي رات جي ٽين وڳي جو اعلان ڪيو. يهودي اجا تائين جاڳيو پئي. گهر جا باقي سمورا ڀاتي اگهور ننڊ ستل هئا. ٻاهر مينهن ۾ وڻن جي شائين شائين کانسواءِ مڪمل سانت واري ماحول ۾

هن پنهنجي لوهي ٽجوڙيءَ مان قيديءَ جي ڪمري جي چابي ڪڍي. پندرهن سالن ۾ انهيءَ چابيءَ کي هڪ ڀيرو به استعمال نه ڪيو ويو هو. هن پنهنجو اوور ڪوٽ ڪلهي تي وڌو ۽ خاموشي سان ٻاهر نڪتو. باغ ۾ اونداهي ۽ تمام گهڻي ٿڌ هئي. مينهن جا وسڪارا جاري هئا. ٿڌي هوا جا جهولا وڻن کي ڏونڌاڙي رهيا هئا. يهودي قيديءَ جي ڪمري کان ٻاهر واري ورانڊي ۾ پهچي بيهي رهيو. هن چوڪيدار کي ٻه ڀيرا سڏ ڪيو پر ڪا ٻه وراڻي نه آئي. ائين ٿي لڳو ته ڄڻ خراب موسم ڪري چوڪيدار رڌڻي يا ڪنهن ٻئي هنڌ پناهه وٺي سمهي پيو هو. يهوديءَ من ئي من ۾ سوچيو. "مون ۾ همت ته آهي، جيڪي رٿا سٿي اٿم ان تي عمل ڪري ٿو ڏيان." ڪنهن کي شڪ پيو ته چوڪيدار تي ئي ٿيندو. هو اونداهيءَ ۾ هٿوراڙيون هڻندو قيديءَ جي ڪمري تائين پهتو. ماچيس جي تيلي ٻاري ان جي روشني ۾ هيڏي هوڏي نهارڻ لڳو. اڱرا ٿانو جتي ڪٿي پکڙيل هئا. هڪ هنڌ اجهاڻيل چلهه پئي هئي. چوڪيدار جو هنڌ بسترو خالي پيو هو ۽ ان تي چادر به نه هئي. ڪٿي به ڪنهن ساهواري جي موجودگي جو احساس به نٿي ٿيو. ماچيس جي تيلي اجهامڻ شرط ئي پوڙهو يهودي ڪنبندڙ ٽنگن کي هٿن سان سهارو ڏيندي ميز تي چڙهي ويو ۽ روشن دان وسيلي قيديءَ جي ڪمري ۾ جهاتي پائڻ لڳو. ٻرندڙ ميڻ بتي آخري پساهن ۾ هئي. قيدي ميز تي ڪنڌ جهڪائي ويٺو هو. پٺيان کان رڳو سندس چيلهه، اچا وڪريل وار ۽ سڪل هٿ نظر پئي آيا. ميز، ان سان گڏ رکيل ٻن ڪرسين ۽ فرش تي وڇايل غاليچي تي هر پاسي ڪتاب پکڙيل هئا. پنج منٽ گذري ويا پر قيدي جي بت ۾ ڪا چرپر نه ٿي. يهودي جهروڪي جي طاقن تي پنهنجي آڱرين سان هلڪي نڪ نڪ ڪئي پر ان جي جواب ۾ به قيديءَ جي ورهن ڪان ڇميل بت ۾ ڪا حرڪت نه ٿي. هاڻ يهودي آهستي آهستي سان تالي تي ويڙهيل ڪپڙي واري سيل کي ٽوڙيو. ڇري سان ڪپڙي کي ڪتري تالي ۾ چابي وڌائين. تالي جا ليور پندرهه سال بند رهڻ ڪري ڄمي ويا هئا، بهرحال ٿورو زور لڳائڻ سان تالو کلي ويو. ڪيس پورو ويساهه هو ته تالو کلڻ جي آواز سان قيدي خوشي ۾ دانهيون اٿندو ۽ دروازي ڏانهن ڊڪندو پر ائين نه ٿيو. ٽي منٽ گذري ويا. سانت کي ڪنهن آواز يا حرڪت نه چيريو. هاڻ هن ڪمري ۾ داخل ٿيڻ جو فيصلو ڪيو. ميز آڏو ويٺل شخص عام انسانن کان مختلف هو. رڳو انساني ڍانچو ڏيکائي ڏئي رهيو هو. غير صحتمند اپرو ۽ هڏين - مُٺ - سندس چمڙي گهنججي وئي هئي ۽ چهري جو رنگ ميرانجهڙو ٿي ويو هئس. ڳل سڪي اندر پئجي ويا هئس. وار چانديءَ جي تارن جيان چمڪي رهيا هئا ۽ ڪوبه ان ڳالهه تي يقين نه پئي ڪري سگهيو ته ڪو سندس عمر فقط چاليهه سال ئي هئي. ميز تي سندس جهڪيل ڪنڌ هيٺان هڪ ڪاغذ پيو هو، جنهن تي سنهڙن لفظن ۾ ڪجهه لکيل هو.

"ڇه ! ويچارو وڪيل ! يهوديءَ مٿس قياس ڪندي دل ئي دل ۾ چيو." هن کي نڪاڻي لڳائڻ لاءِ ته ڪا گهڻي محنت نه ڪرڻي پوندم. اڌ مئل ڍانچي کي پلنگ تي رکي وهاڻي سان گهٽو ڏئي ڇڏيندو، مانس سياڻي ڪنهن کي شڪ به نه ٿيندو ته ڪو سندس انت غير طبعي طريقي سان ٿيل آهي، پر ان کان پهرين اهو ته ڏسجي ته هن ڪاغذ تي لکيو ڇا آهي!؟" يهودي سندس اڳيان رکيل ڪاغذ کڻي پڙهڻ شروع ڪيو.

"سياڻي رات جو نيڪ بارهين وڳي منهنجي ڏکي قيد جي پڄاڻي ٿي ويندي ۽ منهنجون سموريون آزاديون بحال ٿي وينديون ۽ آءٌ ماڻهن سان ملي سگهندس. ان کان پهرين جو آءٌ هن ڪمري کان ٻاهر نڪران ۽ سچ جي روشني ڏسان اهو ضروري ٿو سمجهان ته توسان ڪجهه ڳالهيون اوريان. مونکي پنهنجي پاڪ صاف ۽ بي داغ ضمير ۽ ان خدا جو قسم آهي جيڪو مونکي هر وقت ڏسي رهيو آهي ته آءٌ تنهنجي سامهون اهو اعلان ڪريان ته آزاديءَ زندگي ۽ تندرستي مطلب ته هر هر شئي منهنجي نظرن ۾ بي حيثيت ۽ بي قل آهي جنهن کي تنهنجا ڪتاب دنيا جون نعمتون ڳڻائين ٿا."

"پندرهن سالن تائين مون زميني زندگيءَ جو ڀرپور اڀياس ڪيو آهي. اهو صحيح آهي ته ان عرصي دوران مون نه زمين ڏٺي آهي ۽ ان جا واسي. پر تنهنجي اماڻيل ڪتابن وسيلي مون ڌرتي ۽ ان جي نعمتن ۽ برڪتن کي چڱي ريت چکيو، پرکيو ۽ محسوس ڪيو آهي. مون من مست ڪندڙ شراب پيتا آهن. پر جوش گيت ڳاتا آهن. جهنگلن، جبلن، ماٿرين ۽ ٻنين ۾ هرڻين پويان ڊڪيو آهيان. عورتن سان نينهن لڳايو اٿم ۽ من موهيندڙ وينگسن جيڪي ڪڪرن جيان هلڪڙيون، پاڪ شفاف ۽ بي داغ هيون ۽ جن کي تنهنجي شاعرن پنهنجي غير معمولي ڏات سان تخليق ڪيو هو. مون سان چاندوڪين ۾ ڪچهريون ڪيون آهن ۽ مون سان گڏ وهاڻي تي سر رکي سرهاڻن ۾ اڻ ڳڻيا دل ليائيندڙ داستان ٻڌايا اٿن ۽ سندن جوانيءَ جي نشي ۾ آءٌ پهرن جا پهر الوٽ رهيو آهيان. تنهنجي ڪتابن وسيلي آءٌ البرز جهڙي اوچي ۽ دل ڌهڪائيندڙ جبلن تي چڙهي ويس ۽ چوٽين تان مون باک ڦٽيءَ مهل صبح کي ايرندي ۽ دور پولارن ۾ ٻڏندي ڏٺو آهي. مون دير تائين نيري آڪاش جي ڪنارن تي رنگن جا ڪاڪ محل ڪلڻ جا نظارا ڪيا آهن. سمونڊ جي ڇاتين تي ڪرڻن جا نرت پسيا اٿم. هوائن کي ندين جا چپ چمندي ڏٺو اٿم. جيلن جي نوڪ ڪنارن تي اونداهيءَ ۽ جوت جا گل ٽڙندي ڏٺا اٿم. ڪنوارن ڪرڻن کي اڇن وارن جي اوٽ مان جهاتيون پائيندي ۽ سج جي الوداعي شعلن کي ڪارين گهٽائن جون ڇاتيون چيريندي ڏٺو اٿم. ڪلندڙ ڪڏندڙ شهر ۽ وستيون ڏٺم. رقص گاهن جي ان ڪليل دروازن مان نڪري هوا جي لهرن تي ترندڙ سنگيت جا مڌر پڙلاءِ ٻڌا اٿم. انهن سهڻن ۽ پاڪيز فرشتن جي پرن کي ڇهيو اٿم جيڪي منهنجي سپنن ۾ ايندا رهيا ۽ مون سان خدا جون ڳالهيون ڪندا رهيا. تنهنجي ڪتابن وسيلي آءٌ ڌرتي ۽ سمونڊ جي پاتالن ۾ لٿس. مون هٿان معجزن جنم ورتو. مون شهرن کي ساڙي رک ڪيو. نون نون مذهبن جي تبليغ ڪيم ۽ عالمن کي ڏندين آڱريون ڏٺم."

"تنهنجي ڪتابن مونکي عقل ۽ ڏاهپ جي دولت ڏني ۽ بي فڪري وارن ڏينهن کان هيل تائين انساني ذهن جيڪي ڪجهه به سوچيو آهي اهو سمورو منهنجي ننڍڙي دماغ ۾ هميشه لاءِ محفوظ ٿي ويو آهي. مون کي خبر آهي ته آءٌ توکان تمام گهڻو عقلمند آهيان، توکان وڌيڪ چالاڪ آهيان! پر تنهنجن انهن ڪتابن کي ڌڪارجي نظر سان ٿو ڏسان. دنياوي تخليق ۽ ڏاهپ منهنجي آڏو بي قل شيون آهن. هر شئي غير حقيقي آهي. فريب آهي ڌوکو آهي. رڃ آهي. مڃان ٿو ته توکي پنهنجو پاڻ تي گهڻو مان هوندو. سهڻو

ٻہ هوندين ۽ عقلمند ٻہ ! پر هڪ طاقت اهڙي ٻہ آهي جنهن کي توهين موت ٿا سڏيو جيڪا ڌرتي تان تنهنجو وجود ائين ميساري ڇڏيندي جڻ ڪڏهن ڪو تنهنجو وجود ٿي نہ هو ۽ تنهنجي خوشحاليءَ جا اهي سمورا داستان ۽ تنهنجي غيرفاني فلسفين ۽ دانشورن جا لافاني نانو ۽ ڪم سيڪجهہ هڪ نہ هڪ ڏينهن هن دنيا مان ميساري ويندا."

"تون ڇريو آهين. غلط رستي تي پيو هلين. تو ڪوڙ کي سچ جي ۽ ڪوجهائپ کي سندرتا جي جاءِ ڏني. جيڪڏهن ڪجهہ حالتن جي نتيجي ۾ وٺن تي گلن ۽ ميون بدران ڏيڏر لڳن تہ توکي حيرت ٿيندي ائين ئي اڄ آءٌ توتي حيرت پيو ڪريان. تو جنهن هن ڌرتيءَ کي جنت جي دل سمجهيو آهي. سونهن جو سودو ڪوجهائپ سان ڪيو آهي. توکي سمجهائڻ يا قائل ڪرڻ جي ڪوشش بلڪل نہ ڪندس پر توکي آئينو ڏيکارڻ ضرور ٿو چاهيان ۽ انهن شين لاءِ پنهنجي ڌڪار جو کليو کلايو اظهار ڪرڻ ٿو چاهيان" جن لاءِ ۽ فقط جن لاءِ تون جيئرو پيو رهين! آءٌ ويهہ لک ربين جي رقم تان هٿ ٿو کڻان جنهن کي ڪنهن وقت مون ڌرتي جي نعمت سمجهي پندرهن سالن جي غلامي خوشيءَ سان قبولي هئي. هاڻ اها رقم منهنجي آڏو ڪا حيثيت نٿي رکي. انهيءَ رقم جي وصوليءَ جي حق کان پنهنجو پاڻ کي محروم ڪرڻ لاءِ آءٌ لکت واري ناهہ جي پيڪڙي ڪندس ۽ مقرر ڪيل وقت کان پنج منٽ پهرين اڪيلائپ واري قيد کان پڇي نڪرندس."

يهوديءَ اها لکڻي پڙهي ڪاغذ ميز تي واپس رکي ڇڏيو. قيديءَ جي نوڙيل مٿي کي چميائين ۽ پوءِ اوچتو سندس اکين مان ڳوڙهن جو مينهن شروع ٿي ويو. هو ڪمرو پهرين جيان بند ڪري واپس موٽي آيو. ان کان پهرين هو زندگي ۾ ايترو پيشمان ڪڏهن ٻہ نہ ٿيو هو جيترو اڄ هو. جيون جي وڏن وڏن نقصانن تي ٻہ سندس اهڙي حالت نہ ٿي هئي ۽ اڄ کان پهرين هو ڪڏهن ٻہ پنهنجي نظرن ۾ ذليل ۽ حقير نہ هو. گهر اچي هو بستري تي ڦآن ٿي ڪري پيو. پر ضمير جي ملامت ۽ ڳوڙهن جي تسلسل ننڊ کي هڪ پل لاءِ ٻہ سندس ويجهو اچڻ نہ ڏنو.

ايندڙ صبح چوڪيدار بدحواسي جي عالم ۾ ڊوڙندو وٽس آيو ۽ انڪشاف ڪيائين تہ قيدي روشن دان رستي پڇي نڪتو آهي ۽ هن پاڻ کيس باغ جي پٺ اڪرندي ڏٺو آهي. هو سندس پويان ڀڳو پر قيدي جلدئي نيڻ - نهارڻ کان ڏور ٿي ويو. اهو ٻڌي يهودي پنهنجي سمورن نوڪرن سميت قيدي جي ڪمري ۾ پهتو. سيني کي قيديءَ جي ڀاڄ جو شاهد بڻايائين ۽ وڌيڪ ڪنهن قانوني مونجهاري کان بچڻ لاءِ ميز تي پيل قيدي جي آخري لکڻي کنيائين ۽ واپس ان کي پنهنجي لوهي تجوڙي ۾ محفوظ ڪري ڇڏيائين.

جلاوطن

پوڙهو سيمون عرف ٻاڙهو پٺون ۽ هڪ نوجوان تاتاري جنهن جو نالو ڪنهن کي نہ ٿي آيو، درياءَ جي ڪناري مچ آڏو ويٺا هئا. باقي ٽئي مهاڻا جهوپڙيءَ جي اندر هئا. سيمون سٺ ڪن سالن جو، ڪسرتي بدن وارو، ڏند پڪل شخص هو. سندس ڪلها موڪرا هئا ۽ سندس چهرو اجا تائين صحتمنديءَ جو نمونو هو. هن مهل هو نشي جي ترنگ ۾ هو. سندس کيسي ۾ شراب جي بوتل هئي، پر دل ۾ ڪنڪو هئس تہ ڪٿي سنگتي ساٿي حصو نہ گهرن. اهڙو ڪنڪو نہ هجيس ها تہ هو ڪڏهن جو سمهي پوي ها. تاتاري بيمار ۽ ٿڪل، ڦاٽل چتيون لڳل ڪپڙا اوڍيل سمبرسڪ صوبي جي مزيدار زندگيءَ ۽ پنهنجي زال جي سونهن ۽ خصلتن جو داستان ٻڌائي رهيو هو. سندس چمار پنجويهن سالن کان وڌيڪ نہ هئي پر مچ جي روشنيءَ ۾ سندس هيڊي، بيمار ۽ غمگين چهري کي ڏسڻ سان هو ٻار ئي ٿي لڳو.

ٻاڙهو پٺون چوڻ لڳو، "يار! هيءَ جاءِ ڪا جنت تہ آهي ڪونہ. تون پاڻ ڏسين پيو تہ رڳو پاڻي ۽ درياءَ جي سڌن سنون ڪنارن ۽ ليسدار مٽيءَ ڪانسواءِ هتي ڪجهہ بہ ناهي. سيارو اڃي پهتو آهي پر پوءِ بہ درياءَ ۾ برف وهندي اچي، اڄ سوير بہ هئي."

تاتاريءَ وراڻيو، "مصيبت آهي، مصيبت!" ۽ گهبرائجي چئني پاسي ڏسڻ لڳو.

ڏهن قدمن جي فاصلي تي ٿڌيءَ برف جو درياءَ وهي رهيو هو. پرانگهون پريندو، کوکلن وارياسن ڪنارن سان ٽڪرائيندو، ڏور سمونڊ ڏانهن راهي ٿيو. ڪناري پرسان بيٺل هڪ وڏي ناو جو اونداهو پاڇولو چائنجي رهيو هو. درياءَ جي پرئين پار روشنيون ڪيڏيءَ مهل ميرانجهڙيون تہ ڪيڏيءَ مهل جرڪندڙ نانگڻ جيان ٿي لڳيون. اهو پوئين سال جو ٻچيل پوسو هو جيڪو ساڙيو پئي ويو، انهن جي پويان اونداهي هئي. هوا گهميل ۽ ٿڌي هئي.

تاتاريءَ آسمان ڏانهن نگاهہ کڻي ڏٺو. سندس وطن ۾ تہ ايترا ئي تارا هئا. چئني پاسي اهڙي ئي اونداهي هئي. پر هتي ڪيس ڪنهن ڳالهہ جي کوٽ ٿي لڳي؛ سمبرسڪ صوبي جا تارا هتان کان بلڪل مختلف هئا ۽ آڪاش بہ تہ اهڙو نہ هو.

تاتاريءَ ٻيهر چيو، "مصيبت آهي، مصيبت!"

سيمون کلڻ لڳو، "آهستي آهستي نهي ويندين، اڃان ڪچو آهين... وات مان اڃا کير جي ڏپ ٿي اچئي. پنهنجي ٻاراڻيءَ ۾ سمجهين ٿو تہ ڪوبہ تو کان وڌيڪ مصيبت ۾ ناهي. بس ڪا ڏينهن اڌ جي ڳالهہ آهي، چوندين تہ اهڙي زندگي خدا هر ڪنهن کي

نصيب ڪري. مونکي ٺي ڪٿي ڏس - هفتي ڪن م پاڻي لهي ويندو، ٻيڙا هلڻ شروع ٿيندا. توهين سڀ سائبيريا جي راهه وٺندؤ. آءٌ هتي ئي هن ڪناري تي ئي ٻيڙي ڪاهيندو رهندس. ٻاويهن سالن کان رات ڏينهن اهو ئي ڪم ڪندو ٿو رهان. پاڻيءَ اندر مڇيون ۽ مٽي آءٌ. پوءِ به شڪر اٿم جو ڪا شڪايت نه اٿم. خدا شل اهڙي زندگي سڀني کي ڏئي."

تاتاريءَ مڇ ۾ ڪجهه سڪل ٿاريون وڌيون ۽ مڇ جي ويجهو ٿيندي چوڻ لڳو، " منهنجو پيءُ سدائين بيمار ٿو رهي. امان ۽ زال واعدو ڪيو آهي ته سندس مرڻ پڄاڻان هو به هيڏانهن هليون ايندين."

ٻگاڙهو يٿون چوڻ لڳو، " ماءُ ۽ زال کي ڇا ڪندين، اڙي پرمتڙا!؟ انهيءَ بيوقوفيءَ ۾ نه پوءُ. شيطان توکي پڙڪائي پيو. ان مردود تي ڌيان نه ڌرجانءِ. جيڪڏهن هو عورتن جو ذڪر ڪري ته انکي ساڙڻ لاءِ چئو ته توکي انجي ضرورت ناهي. آزاديءَ جي نالي تي هرڪائي ته مردن وانگر انجو مقابلو ڪر، چؤ ته مونکي انجي ضرورت ناهي، مونکي ڪجهه به نه کپي - نه ماءُ، نه پيءُ، نه زال، نه آزادي، نه گهرگهاٽ، نه ٻني ٻارو- خدا انهن جو ستياناس ڪري! مونکي انهن مان ڪجهه به نه کپي."

پنهنجي بوتل مان ڍڪ پريندي هو ٻيهر ڳالهائڻ لڳو. "آءٌ معمولي هاري يا مزدور پيشي ماڻهن مان ناهيان. هڪ پادريءَ جو پٽ آهيان. جڏهن آزاد هئس ته ڪرسڪ ۾ رهندو هئس. ڪو دور هو جو آءٌ به فراڪ ۽ ڪوٽ پائيندو هئس. پر هاڻ اهڙو حال بڻايو اٿم جو زمين تي اگهاڙو سمهي سگهان ٿو. ضرورت پوڻ تي جڙي ٻوٽيون کائي بک مٽائي ڇڏيندو آهيان. خدا سڀني کي اهڙي زندگي نصيب ڪري! نه زبان سان ڪجهه گهرندو آهيان ۽ نه دل ۾ ڪنهن جو ڊپ اٿم. پاڻ کان وڌيڪ ڪنهن کي به شاد ۽ آزاد نه سمجهندو آهيان. جنهن ڏينهن روس کان هيڏانهن اماڻيو ويس، دل ڪڙي ڪري فيصلو ڪيم ته مونکي ڪجهه به نه گهرجي. شيطان مونکي به زال، گهر ۽ آزاديءَ جي راڳ سان هرڪائڻ چاهيو پر مون ڪيس صاف صاف چئي ڇڏيو ته مونکي ڪجهه به نه گهرجي ۽ پوءِ پنهنجي ڳالهه تي ڳنڍ ٻڌي ويهي رهيس. تون پاڻ ڏس، هاڻ ڪيتري مزي ۾ آهيان! ڪنهن به ڳالهه جي شڪايت نه اٿم. بس ائين سمجهه ته جيڪو ماڻهو ٿورڙو به شيطان جي ڦيري ۾ آيو ۽ سندس ڳالهه مڃيائين ته پوءِ بچڻ جي ڪا صورت ناهي، چوٽيءَ تائين ان ڌٻڻ ۾ ڦاسي پوندو ۽ نڪتو نه نڪرندو.

رڳو توهين ابوجهه ڳوناٺا ئي شيطان جي چنبي ۾ نه ٿا ڇو. خانداني پڙهيل لکيل ماڻهو به هن هٽان نڳجي ويندا آهن. ڪو ڏهه پندرهن سال اڳ جو ذڪر آهي ته هڪ شخص روس مان جلاوطن ٿي هتي پهتو. پائرن ۾ جائيداد جي ورهاست ۽ جعلي وصيت جو ڪو جهيڙو هو. ماڻهن سمجهيو ته هو ضرور ڪونه ڪو شهزادو يا جاگيردار آهي. اهو به ممڪن آهي ته رڳو ڪو معمولي سرڪاري ملازم هجي. ڪنهن کي ڪهڙو پتو؟ خير اهو صاحب هتي پهتو ۽ ايندي ئي هڪ گهر ۽ ڪجهه زمين خريد ڪيائين. چوڻ لڳو. " آءٌ

پنهنجي روزي روٽي پاڻ ڪمائيندس. پنهنجي پگهر جي ڪمائيءَ تي گذارو ڪندس هاڻ ڪو رئيس نہ رهيو آهيان. بس معمولي جلاوطن آهيان." مون ٻڌي چيو: "يا بسم الله. ارادو تہ نيڪ آهي."

هو ان وقت نوجوان هو. مزاج ۾ هڻ هٽان سان گڏوگڏ احتياط جو مادو بہ هئس. پنهنجي سر گاهہ لڻندو ۽ مڇيون جهليندو هو. گهوڙي تي سٺ ميل سواري هن لاءِ معمولي ڳالهہ هئي. پر اڳتي هلي اهو نقشو بدلجي ويو. پهرئين ئي سال گهوڙي تي چڙهي ٽپال حاصل ڪرڻ لاءِ گائي رينو اچڻ وڃڻ لڳو. منهنجي بيڙيءَ ۾ بيهي رهندو هو. ٽڏا ساهہ پريندي پيو چوندو هو تہ يار سيمون ! گهر وارن ڪيڏي عرصي کان رقم نہ موڪلي آهي!" آءٌ وراڻيندو هئس. " ويسلائي سرگئي يوچ! ڏوڪڙن جي توکي ضرورت ناهي، پئسن کي ڇا ڪندين؟ گذريل زماني کي وساري ڇڏ. ڇڻ ڪڏهن هيو ئي نہ. جيڪڏهن هو تہ بہ رڳو سراب هو. نئين سري سان زندگي شروع ڪر. شيطان جي پنجوڙ ۾ ڦاسڻ کان بچ. انجو انجام خراب ٿيندو. سندس چار ۾ ڦاسي پوندين. هينئر تہ رڳو رقم ڪپئي، ڪجهہ ڏينهن کانپوءِ ڪنهن ٻيءَ شيءِ جي طلب ڪندين. پوءِ ڪجهہ بيو... خوش رهڻ جي ترڪيب اها آهي تہ ڪنهن شئي جي خواهش نہ ڪر. جيڪڏهن تقدير اسان تي ڪا ڏاڍائي ڪئي آهي تہ انجي آڏو هٿ ڦهلائڻ ۾ ڳاٽ جهڪائڻ مان فائدو؟ ٿيڻ تہ اهو گهرجي تہ ان کي ٺڏجي، انجو چٽر اڏائجي. نہ تہ اها تنهنجو مذاق اڏائيندي." آءٌ کيس اهو ئي مشورو ڏيندو رهيس..

"انجي ٻن سالن کانپوءِ کيس درياءَ جي ٻيءَ پر ونڃي وڃڻ جو اتفاق ٿيو. خوشيءَ وچان ڪپڙن ۾ نہ پئي ماپيو. چوڻ لڳو. پنهنجي زال کي آڻڻ لاءِ گائي رينو پيو وڃي. آخر ان جي دل راضي ٿي وئي هئي ۽ هوءَ هيڏانهن اچڻ تي راضي ٿي وئي هئي. سندس واپسي ڦاٿل هيون. ٻئي ڏينهن هو زال سميت موٽي آيو. هوءَ مٿي تي ٽوپي پاتل هڪ نوجوان وينگس هئي. هنج ۾ هڪ کير پياڪ ڌيءَ بہ هيس ۽ اوسي پاسي مٺن جي حساب سان سامان سڙو. سرگئي يوچ سندس طواف ڪندو رهيو. ڪن پل لاءِ بہ نظر نہ ٿي هٽيس. سندس واڪاڻ ڪندي وات مان گگ ٿي ڳڙيس. مونکي چوڻ لڳو." ها يار سيمون ! ڪيئن، ماٺهو سائبيريا ۾ بہ لطف پري زندگي گهاري سگهي ٿو!" مون دل ۾ چيو، اها چئن ڏينهن جي چانڊني آهي، مند ڦرندي ويرم ئي نہ لڳندي آهي. ان ڏينهن کان، هر هفتي سندس معمول ٻڌجي ويو تہ ٽپال گهر وڃي پڇي تہ گهران ڏوڪڙ تہ نہ آيا.

هڪ ڏينهن مونکي چوڻ لڳو. "منهنجي خاطر هوءَ پنهنجي سونهن، پنهنجي جواني سائبيريا ۾ وڃائي رهي آهي ۽ مون سان گڏ ڏکيا ڏينهن گهاري رهي آهي. تنهن ڪري منهنجو فرض ٿو ٻڌجي تہ سندس آرام ۽ آسائش جو پورو پورو خيال رکان. بيگم صاحبہ جي وندر لاءِ هن مقامي آفيسرن ۽ ٻين غيرن سان ناتا جوڙيا، پوءِ واقفن جي انهيءَ لشڪر جي خاطر مدارت لاءِ انتظام ٿيا، ضروري سمجهيو ويو تہ هڪ پيانو بہ هئڻ گهرجي ۽ گهر ۾ گهاٽن وارن وارو هڪ ڪتو بہ پالڻ گهرجي. هر قسم جا ٺٺ بلڪ عياشي ٿيڻ لڳي، پوءِ بہ اها نڪ چڙهي بيگم صاحبہ وٽس گهڻو عرصو نہ ٽڪي - ۽ ترسي بہ ڇو؟ هتي گپ ۽ پاڻي، هڏيون چيريندڙ پارو، نہ گل، نہ ميوو، ماڻهو بہ رڳو جاهل، شرابي، جن

ڪي نہ اٿڻ ويهڻ جو سليقو نہ ڳالهائڻ جي تميز ۽ هوءَ هئي ماسڪو يا پيٽرسبرگ جي مانواري خاتون... هتي ونس مڪيون مارڻ ڪانسواءِ ڪهڙي مصروفيت هئي؟ مٿان وري مڙس جي حيثيت بہ اڳي جي پيٽ ۾ ڪري چڪي هئي. ويچاري "جلاوطن" جي حيثيت آهي ئي ڇا!

انجي ٽن سالن ڪانپوءِ جو ذڪر آهي، مونکي چڱيءَ ريت ياد آهي تہ ليلتہ القدر جي شام ڪناري تان ڪنهن زور سان سڏ ڪيم. بيڙي ڪاهي اوڏانهن پهتس تہ ڏٺم تہ ساڳي بيگم صاحبہ ڪنن تائين پوتي اوڍي بيٺي آهي. ساڻس گڏ هڪ نوجوان آفيسر بيٺل هو. مون کين هن پار لاٿو. هو گاڏيءَ ۾ ويهي زوپاٽ ٿي ويا. ٻئي ڏينهن صبح ساڻ گهوڙو ڊوڙائي ويسلائي سرگي يوچ گهاٽ تي ظاهر ٿيو. پڇڻ لڳو، "سيمون! منهنجي زال ڪنهن عينڪ واري شخص سان گڏ هن پار تہ نہ وئي آهي؟" جواب ڏنومانس ، "جي ها! هاڻ ميدانن ۾ وجي ڊوڙ مٿي ۾ وجهي پار ڪيد." هن سندن پويان پنهنجو گهوڙو لڳايو، پنج ڏينهن ۽ راتيون سندن پيڇو ڪندو رهيو. واپسيءَ تي جڏهن کيس پار پئي لاٿم تہ بيهوش ٿي منهنجي بيڙيءَ ۾ ڪري پيو ۽ پنهنجو مٿو سڙهہ سان ٽڪرائيندو روئيندو رهيو. مون کيس چيو "تہ اهو معاملو آهي." ٺهڪ ڏيندي کيس ياد ڏياريم تہ "ماٺهو سائبيريا ۾ بہ لطف ڀري زندگي گذاري سگهن ٿا!" هو پنهنجو مٿو اچا بہ زور سان ڪٽڻ لڳو.

ان ڪانپوءِ آزاديءَ جي هوس سندس من ۾اٿلون ڪائڻ لڳي. سندس زال ڀڄي وجي روس نڪتي هئي. سندس من ۾ دانهن اٿي تہ وجي کيس عاشق کان نجات ڏياري. سو ان ڏينهن کان صبح شام گهوڙو ڊوڙائيندو رهيو. ڪڏهن ٽپال گهر تہ ڪڏهن مئجسٽريٽ جي آنيس، درخواستن جا ڍير لڳائي ڏنائين تہ سندس حال تي رحم ڪيو وجي ۽ روس موٽڻ جي اجازت ڏني وجي. زمين بہ وڪٽي ڇڏيائين، گهر بہ يهودين وٽ گروي رکي ڇڏيائين.

وار اچا ٿي ويس ۽ چيلهہ ڇبي، چهرو سلهہ جي مريضن وانگر هيڊو ٻٽجي ويس. چڱو ڀلو مڙس هاڻ اوچتو ئي اوچتو "نئون نئون" ڪرڻ لڳو. ائين اٺ سالن تائين درخواستن پويان درخواستون ڏيندو رهيو. پر هاڻ ٻيهر سندس جان ۾ جان آئي. ڇو نہ پوي؟ خير سان ڌيءُ جي جواڻ ٿيڻ سان هڪ نئين ڪرت سندس هٿ لڳي. پيار ڀريل نظرن سان ڏسندي کيس نيٽن جي تاري جيان رکندو هو. ڇوڪريءَ ۾ بہ ڪنهن قسم جو عيب نہ هو. چڱي موچاري شڪل، ڪارا ڀروئن، مزاج ۾ شوخي. هر آچر تي کيس گرجا گهر وٺي ويندو هو. ٻئي بيڙيءَ ۾ گڏ گڏ بيهندا هئا. ڌيءَ مرڪندي رهندي هئي ۽ پيءُ جي نظر کن پل لاءِ بہ سندس مک تان نہ هٽندي هئي. چوندو هو "ها، سيمون ! ڏس سائبيريا ۾ بہ زندگي مزي سان گهاري سگهجي ٿي. منهنجي ڌيءَ کي ڏس، ڪيتري نہ پياري آهي! شرط هٽي سگهان ٿو تہ اهڙي من موهڻي ڳولهي نہ ملندي!" آءٌ وراڻيندو هئس، "بيشڪ تنهنجي ڌيءَ بي مثال آهي." ۽ من ۾ چوندو هئس، "ٿورڙو صبر ڪر... هن جي پڙڪو ڪائيندڙ جواني آهي. رت ۾ جوش ۽ من ۾ مرادون اٿس. هتي رنگ ڍنگ ڪيائين!" ۽ صاحب لوڪ، ڇوڪري سچ پچ ڳرڻ سڙڻ لڳي، تان جو ڪڙيون هٽڻ لڳي، سلهہ....

ڏئو سائبيريا جي خوشي، لعنت هجيس! هتي زندگي ائين ئي گذرندي آهي...
خير، هاڻ ڊاڪٽرن جي ڳولا شروع ٿي، هڪ کي ڇڏي، ٻئي کي جهليو ويو. اچ هڪڙي تپاسيو ته سياٽي ٻئي. جتي ڪنهن ڊاڪٽر يا ٽوٽو ڦيٽو ڪندڙ جو ڏس ٿي مليو ته هو ڪيس وٺي اتي ٿي پهتو. دوا درمل تي هزارين رپيا برباد ڪري ڇڏيائين. منهنجي خيال ۾ ته بهتر اهو ٿئي ها جو اها رقم شراب ۾ اڏائي ها. ڇوڪريءَ کي ته مرڻو ئي هو، هاڻ ڪنهن جي بچائڻ سان ته نه بچي ها. پوءِ سندس ڇيلهه ڇپي ٿي ويندي ۽ پڪ ڇاڻ هو يا ته آپگهات ڪندو يا روس فرار ٿيندو. گرفتار ٿيندو. مٿس ڪيس هلندو ۽ ٽيپ کائيندو.
سيءَ ۾ ٺرندي تاتاري پٽڪندي چوڻ لڳو، ”چڱو آهي، چڱو آهي.“
ڇا چڱو آهي ؟“
”زال، ڌيءَ ... انجي مقابلي ۾ قيد جي، صدمي جي ڪهڙي حيثيت آهي! پنهنجي ڌيءَ جي شڪل ڏسڻ لاءِ ته مليس.... تون ٿو چوين ته ڪجهه نه گهر، ڪجهه به هجي، زال سان ٽي سال ته گڏ رهيس، اها به رب جي ٻاجهه آهي.“
ساهه ميڙيندي تاتاريءَ ٻيهر ڳالهائڻ شروع ڪيو، ”خدا اهو پل نه آڻي جو ڪو اڳهو ٿئي ۽ پرديس ۾ سندس ڏينهن پورا ٿين ۽ بيجان ٿڌي زمين ۾ ڪيس پوريو وڃي. منهنجي زال مون وٽ ڪلاڪ ته ڇا پر ڪنهن ڪن پل لاءِ ئي اچي ته ان نعمت جي عيوض دنيا جو هر سور سهي ويندس ۽ ڏڻيءَ جو شڪر ڪندس، جو خوشيءَ جو هڪ ڏينهن به اڻ هوند کان بهتر آهي.“
پوءِ هو پنهنجي سهٽي ۽ ذهين زال جو قصو ڪڍي وينو ۽ مٿي کي هٿ ڏئي، روئي، سيمون کي يقين ڏيارڻ لڳو ته هو بيگناهه آهي ۽ مفت ۾ پيڙا پيو ڀوڳي. سندس ٻن ڀائرن ۽ چاچي گڏجي ان هاريءَ جي گهوڙي تي قبضو ڪيو ۽ هنن ئي گهوڙي وارن کي ماري ماري اڌ مئو ڪري ڇڏيو. پنچائت انصاف نه ڪيو پر اهڙي ڪاريگري ڏيکاري جو ٽنهي ڀائرن کي ته ڪاري پاٽيءَ جي سزا لڳي پر پئسي وارو چاچو سزا کان صاف بچي ويو.
سيمون ٽڪل لهجي ۾ ڪيس آٿت ڏيندي چيو، ”ڪجهه ڏينهن ۾ ڀاڻي جيءَ لڳي ويندئي.“
تاتاري بي حس وٺي پنهنجي ڳوڙهن هاڻين اکين سان باهه ڏانهن نهاريندو رهيو. چهري تي ويراني ۽ بيڪسي ڇلڪي رهي هيس ۽ سمجهه ۾ نه پئي آيس ته هو گهر کان ايڏو پري هن اونداهيءَ ۽ ويراني ۾ اٺچاتل ماڻهن سان گڏ ڇو آهي؟“
ڳاڙهو پٺون باهه جي پرسان ليٽي ليٽي ڪا ڳالهه سوچي پنهنجي سر مرڪڻ ۽ هلڪن سرن ۾ جهونگارڻ لڳو.
ٿورڙي دير ۾ چوڻ لڳو، ”ڇوڪريءَ لاءِ پيءُ جي محبت مان ڪهڙو لاڀ؟ اهو درست آهي ته هو ڪيس دل جي گهرائين سان چاهي ٿو، پر منهنجا ڀاءُ! ان آڏو انسان کي پنهنجي حيثيت جو ته احساس ڪرڻو ٿو پوي. پوڙهو مزاج جو سخت ۽ چيڙاڪ آهي. جوان ڇوڪرين کي سختيءَ سان ڀلا ڪهڙو تعلق؟ ڪين ته ناز برداريون ئي ڪپن، عطر ڪپي، لالي

ڪپي، جي - ها..... آهه زندگي، زندگي! سيمونءَ اتندي دانهن ڪئي، "شراب ختم. لڳي ٿو تہ سمهڻ جو وقت اچي ويو آهي، صاحبزادا، اسين تہ هلياسين...."

تاتاري اڪيلو رهجي ويو تہ مچ ۾ ڪجهہ وڌيڪ ٽاريون وڌائين. ليٽي پنهنجي زال جي تصور ۾ ٽڪ ٻڌي سوچن ۾ گم ٿي ويو. "مهيني ڪن لاءِ تہ ڇا هڪ ڏينهن لاءِ ئي مون ڏانهن هلي اچي، پوءِ پل موٽي وڃي. هڪ مهينو يا هڪ ڏينهن سدائين جي محروميءَ کان بهتر آهي. چڱو، جيڪڏهن هوءَ پنهنجي واعدي پٽاندڙ اچي بہ وئي تہ ڪائيندي ڪٿان، رهندي ڪٿي؟"

سوچيندي سوچيندي چيائين، "کائڻ لاءِ ڪجهہ نہ هوندو تہ رهندس ڪيئن؟"

ڏينهن رات ڇپو هلائڻ تي بہ ڪيس رڳو ڏهہ ڪوپڪ ئي پلئہ پون ٿا. اهو سچ آهي تہ سواريون، شراب يا چانهہ لاءِ ڪجهہ بخشش ڏينديون هيون، جيڪا رقم بيا مهاڻا پاڻ ۾ ونڊي ورهي کائيندا آهن ۽ نہ رڳو تاتاريءَ کي خالي هٿين موٽائي ڇڏيندا آهن پر سندس چٽر اڏائيندا رهندا آهن. خرچ جي تنگيءَ سبب هو بک، سيءَ ۽ دهشت جو شڪار بڻيل هو...

هاڻ تہ هو سرديءَ وڳهي ڪنبيو پئي ۽ سندس جوڙ جوڙ ڏڪي رهيو هو. ڪيس ڪپندو هو تہ جهڳيءَ ۾ وڃي ليٽي، پر ونس اوڍڻ لاءِ ئي ڪجهہ نہ هو ۽ تڏ ٻاهر جي ڀيٽ ۾ اندر ڪجهہ سرس هئي. ڪناري تي بہ جيتوڻيڪ اوڍڻ لاءِ ڪجهہ نہ هو پر گهٽ ۾ گهٽ باهہ تہ دکي پئي.

هفتي ڪن ۾ پاڻي لهي ويندو ۽ ننڍڙيون ٻيڙيون هلڻ لڳنديون ۽ سيمون ڪانسواءِ ڪنهن ٻيڙيائتي جي گهرج نہ رهندي تڏهن تاتاري ڳوٺ ڳوٺ روزگار ڳولهيندو ۽ پنندو وتندو. سندس زال اجا سترهن سالن جي مس هئي، سهڻي، نازڪ مزاج، شرميلي! ڇا هوءَ بہ شرم حياءُ ڇڏي در در تان بيک گهرندي؟ نہ ..... اهو سوچيندي ئي سندس لونءَ لونءَ ڪاندارجي ٿي وئي.

باک ڦٽي رهي هئي. ٻيڙي، پاڻي ۾ ڇار، دريا جون لهرون صاف جرڪڻ لڳيون هيون. پوئين پاسي ڏسڻ سان آڏي ڦڏي واريا سي ڊال نظر ٿي آئي. انجي هنج ۾ جهڳي هئي، ٿورڙو پريرو مٿين پاسي ڳوٺ جون جهڳيون لڳو لڳ هيون، ڳوٺ ۾ ڪڪڙ ٻانگون ڏئي رهيا هئا.

تاتاري سوچڻ لڳو تہ هيءَ ڳاڙهسري واريا سي ڊال، ٻيڙي، درياءُ، اجنبي رڳا ماڻهو، بک، اڃ، بيماري، شايد سڀ ڪجهہ نظر جو دوکو هجي. ڪو بعيد ناهي تہ سڀ ڪجهہ سپنو ثابت ٿئي. ڪيس ائين لڳو تہ ڄڻ هو ننڊ پيو هجي ۽ پنهنجي ڪونگهرن جو آواز پنهنجي ڪنن تي پوندي ٻڌي رهيو هجي.. هو پنهنجي وطن سمبرسڪ ۾ آهي، هن پنهنجي زال کي سڏ ڪيو تہ جوڻ لڳي، هئي ڪمري ۾ سندس ماءُ ستل آهي. ماڻهو ڪهڙا نہ ڏکوئيندڙ خواب ٿا ڏسن. خواب آخر اچن ئي ڇو ٿا؟ تاتاريءَ مرڪندي اکيون کوليون. هيءَ ڪهڙو درياءَ آهي، والگا؟

برف جو وسڪارو جاري هو.

”ٻيڙي!“ درياءَ جي ٻئي ڪناري تان ڪو رڙيون ڪري رهيو هو- ”ٻيڙي!“.

تاتاري ڇرڪي اٿي ويٺو ۽ ٻيءَ پر وڃڻ لاءِ پنهنجي ساٿين کي اٿارڻ لڳو. تڙ تڪڙ ۾ رڍ جون ڦاٽل کلون اوڍي، پنهنجي ڳوڙي، ننڊ ۾ پريل آواز ۾ گاريون ڏيندي سيءَ ۾ ڪنبندي ٻيڙيائتا گهاٽ ڏانهن روانا ٿيا. درياءَ جي تيز هوا ڪڇيءَ ننڊ مان اٿندڙن جي بت کي چيري رهي هئي. آهستي آهستي سيئي ٽپا ڏيئي ٻيڙيءَ ۾ سوار ٿيا.... تاتاريءَ ۽ ٽن ٻين ٻيڙيائتن وڏا وڏا ويڪرا ڇپو سنڀاليا جيڪي اونداهيءَ ۾ ڪيڪڙن جي پنجن جيان ٿي لڳا. سيمون پيٽ ڀر ڇپوءَ جي پاڙ جي سهاري ليٽي پيو. پرئين ڪناري کان دانهن جو آواز لاڳيتو پئي آيو. ٻه پيرا شايد اهو سوچي بندوق ٻه ڇوڙي وئي ته متان ٻيڙيائتا ستل هجن يا ڳوٺ جي مئڪدي ڏانهن ويل هجن.

”ٻڌوسين، آخر ايتري گهٻراهٽ ڇا جي آهي؟“ ڳاڙهي پٽوڻ جي لهجي مان ائين ٿي لڳو ته ڄڻ ان لاءِ تڪڙ ڪرڻ فضول آهي، يا گهٽ ۾ گهٽ جلديءَ مان ڪو فائدو ناهي.

وڏي ساري بي ڍنگي ٻيڙي ڪناري کان رواني ٿي. ٻيڙيءَ جي حرڪت جو بس رڳو اندازو ئي ٿي ٿيو. ٻيڙيائتا توريل تڪيل هٿن سان سڙهه هلائي رهيا هئا. ڳاڙهو پٽون پيٽ ڀر ڪمان وانگر ليٽيل هو ۽ ڪڏهن هيڏانهن ٿي ويو ته ڪڏهن هوڏانهن. اونداهيءَ ۾ ائين ٿي لڳو ته ٻيڙيائتا ڄڻ باوا آدم جي وقت واري ڪنهن ڏکهن پنجن واري دقيانوسي جانور جي پٺ تي ويهي ڪنهن برف سان ڀريل ملڪ مان لنگهي رهيا هجن، هڪ اهڙو ملڪ جيڪو ڪڏهن خوابن ۾ نظر ايندو آهي. ٻيڙي ڇار مان نڪري درياءَ جي پيٽ تي ترڻ لڳي. ترتيب سان ڇپو هلڻ جو آواز درياءَ جي ٻيءَ پر تي به ٻڌڻ ۾ ٿي آيو، ڪو شخص رڙيون ڪري رهيو هو:

”جلدي ڪريو! جلدي ڪريو!“

ڏهن منٽن ڪانپوءِ ٻيڙي زور سان گهاٽ سان وڃي ٽڪرائي.

سيمون پنهنجي ڇهري تان برف صاف ڪندي پٽڪيو:” برف جو وسڪارو آهي جو ختم ئي نه ٿو ٿئي، خدا ڄاڻي ايتري برف ڪٿان ٿي نازل ٿئي.“

ڪناري تي هڪ وچولي قدبت جو شخص لومڙيءَ جي کل جو ننڍو ڪوٽ ۽ اڇي رڍ جي کل جي ٽوپي پايو بي حس ۽ حرڪت پنهنجي گهوڙي کان هٽي بيٺل هو. ڏک ۽ پيڙا سندس ڇهري مان بکي پئي. ڄڻ ڪا وسريل ڳالهه ياد ڪرڻ جي ڪوشش ڪندي پنهنجي ناقص يادگيريءَ تي ڏند ڪرٽي رهيو هجي. سيمون سندس ڀرسان پهچي مرڪندي پنهنجي ٽوپي لاٿي. همراهه چيو: ”مونکي انستاسائيفڪا پهچڻ لاءِ تڪڙ آهي. منهنجي ڇوڪريءَ جي حالت وري خراب ٿي پئي آهي. ٻڌو اٿم ته اتي ڪو نئون ڊاڪٽر آيو آهي.“

گاڏي ٻيڙيءَ ۾ ڏکي وئي ۽ ٻيڙيائتن انڪي اوپاري ڏکڻ شروع ڪيو. اهو شخص جنهن کي سيمون ڪجهه دير اڳ ويسلائي سرگي يوچ سڏيو هو، بلڪل سانت ويهي پنهنجا ٿلها چپ دٻائي نڪ جي سڌائيءَ ۾ ڏسندو رهيو. ڪوچوان ڪانئس سگريٽ ڇڪڻ جي اجازت گهري ته ڪو جواب ئي نه ڏنائين، ڄڻ ٻڌو ئي نه هجيس. سيمون هن ڏانهن طنز ڀري نظر اڇلائي چيو، ” جي ها! سائبيريا ۾ به ماڻهو لطف ڀري زندگي گهاري سگهي ٿو، لطف سان!“ ڳاڙهي پٽوڻ جي ڇهري تي فاتحاڻو رنگ وري آيو، ڄڻ هن ڪا ڳالهه ثابت

ڪئي هجي ۽ خوشي محسوس ڪري رهيو هجي تہ سندس اڳڪٿي سچ ثابت ٿي. صاف ٿي لڳو تہ هو ويسلاٽي سرگي يوچ جي پيڙا ۽ بيوسيءَ مان مزو ماڻي رهيو هو.

جڏهن گهوڙا ڪناري تي پهچي جوٽيا پئي ويا تہ چوڻ لڳو: ” ويسلاٽي سرگي يوچ! هن موسم ۾ تمام گهٽي گپ هوندي، اوهانکي ڪپندو هو تہ زمين سڪڻ جو انتظار ڪريو ها، يا مرڳو سفر جو خيال ئي دل تان لاهي ڇڏيو ها. سفر مان ڪجهہ وري سري تہ بہ ڪا ڳالهہ هئي. پر اوهين ڏسو ٿا تہ ماڻهو سالن ڪان رات ڏينهن هيڏانهن هوڏانهن حيران پريشان پٽڪندا ٿا رهن. ايمان لڳي ڳالهہ تہ اها آهي جو ان پيچ ڊڪ مان هڙ حاصل ڪجهہ نہ ٿو ٿئي.“

ويسلاٽي سرگي يوچ خاموشيءَ سان ڪيس انعام ڏئي گاڏيءَ ۾ ويهي روانو ٿي ويو.

سيمون سيءَ ۾ ڏڪندي چيو: ”بيهر ساڳي ڊاڪٽر جي ڳولا! ڄڻ ڊنگ جي ڊاڪٽر جو ملڻ ايترو ئي سولو آهي، جيترو ميداني هوا جو. يا شيطان ملعون جي پيچ کي پڪڙڻ! عجيب ماڻهو آهي. خدايا ! مون گناهگار کي معاف ڪجانءِ“

تاتاري ڳاڙهي پٽونءَ جي ويجهو پهتو ۽ ڪجهہ دير تائين ڪيس ڏڪار ۽ بيزاريءَ مان ڏسندو رهيو. پوءِ سيءَ ۾ ڏڪندي پنهنجي ٽٽل ڦٽل روسيءَ ۾ تاتاري لفظ ملائيندي چوڻ لڳو:”هو نيڪ آهي نيڪ، ۽ تون خراب! سندس روح پاڪ آهي ۽ تون حيوان! اهو جيئرو آهي ۽ تون مردو. خدا انسان کي تخليق ئي ڏکن سورن سهڻ لاءِ ڪيو آهي. تنهنجي دل ۾ تہ ڪا خواهش ئي ناهي، تون بيجان آهين... پٿر آهين، مٽيءَ جو ڍير!“

”خدا تو پارن کي نہ ٿو چاهي، هنکي چاهي ٿو، توکي ڌڪاري ٿو.“

بيڙيائتا ڪلڻ لڳا. تاتاريءَ جي نرڙ تي حقارت جي ڪري گهنج پئجي ويا ۽ هو هٿ جي هڪ جهٽڪي سان پنهنجون ڦاٽل ڇنل ليڙون بت سان ويڙهي مچ ڏانهن هليو ويو. سيمون ۽ بيا بيڙيائتي هوريان هوريان قدم کڻي جهوپڙيءَ ڏانهن هليا ويا.

هڪ بيڙياتي سکل گاهہ تي ليٽندي ڳوڙي آواز ۾ چيو، ”ٿڌ آهي!“.

ٻئي بہ سهمت ٿيندي چيو: ”ها، گرمائش ناهي، زندگي آهي ڪي جنجال!“

سيئي ليٽي پيا. دروازو هوا جي زور سان کلي پيو ۽ برف اڏري اندر اچڻ لڳي. کنهن جي بہ سيءَ ۽ سستيءَ ۾ ايتري همت ئي نہ پئي ٿي جو اٿي دروازو بند ڪري.

سيمون ننڊ اکڙي جهوٽي ۾ اچي چوڻ لڳو:”آءٌ تہ مزي ۾ آهيان، خدا سيني کي اهڙي زندگي ڏئي.“

”تنهنجي خوش نصيبيءَ کي تہ هر ڪو مڃي ٿو. شيطان بہ توکي نہ ڇهندا.“

ٻاهران اهڙا آواز آيا ڄڻ ڪتا يوڪندا هجن.

”ڇا آهي؟ ڪير آهي؟“

”تاتاري ٻاهر سٽو پيو آهي.“

”عجيب ديوانو آهي.“

سيمون چيو: ”آهستي آهستي عادي ٿي ويندو.“ ۽ هڪدم سندس اک لڳي وئي. باقي سمورا بہ سگهو ئي ننڊ پئجي ويا. دروازو کليل ئي رهيو.

"In Exile"

معمولي ماڻهو

اولگا ايوانوونا جا لڳ ڀڳ سمورا دوست ۽ واقف سندس وهانءَ ۾ شريڪ ٿيا.

"ڏورڙو ڪيئن ڏسو ٿا. عجب ڪشش آهي نه؟" هن پنهنجي گهوٽ جي ڀڳچيءَ ڏانهن اشارو ڪندي پنهنجي دوستن کان پڇيو. صاف پئي لڳو ته ڪيس اهو سمجهائڻ جو وڏو فڪر هو ته هوءَ هڪ اهڙي معمولي ماڻهوءَ سان، جيڪو ڪنهن به لحاظ کان ڪا حيثيت رکندڙ نه هو، شاديءَ تي ڪيئن راضي ٿي.

سندس مڙس اوسيپ استيپانچ ديموف ڊاڪٽر هو ۽ نوڪريءَ ۾ پنهنجي مرتبي جي اعتبار سان صلاحڪار جي برابر هو. هو ٻن اسپتالن ۾ ڪم ڪندو هو، هڪ ۾ غير مقيم ڊاڪٽر طور ۽ ٻئي ۾ شاگردن کي سيکارڻ لاءِ لاشن جي چير ڦاڙ ڪندڙ طور. روز صبح جو نوين وڳي کان منجهند تائين هو ٻاهرين مريضن کي چڪاسيندو ۽ پنهنجي وارڊ جو معائنو ڪندو هو. جڏهن ته ٽيپهريءَ جو گهوڙي واريءَ ٽرام ذريعي ٻيءَ اسپتال وڃي اتي جي مئل مريضن جو پوسٽ مارٽم ڪندو هو. خانگي پريڪٽس مان سندس آمدني نه هئڻ جهڙي، يعني پنج سئو روبل کن سالياني هئي. هن ويچاري بابت ڪجهه ٻڌائڻ لاءِ ان کانسواءِ ڪجهه به نه هو. ٻئي پاسي اولگا ايوانونا ۽ سندس سنگتي ساٿي ڪنهن به لحاظ کان معمولي ماڻهو نه هئا. منجهائن هر ڪو ڪنهن نه ڪنهن شعبي جو ناميارو فرد هو ۽ جيڪڏهن اڃا ان مقام تي نه رسيا هئا ته به سندن انداز مان لڳو ٿي ته ايندڙ ڏينهن ۾ پڪ سان وڏو نالو ڪمائيندا. هڪ اداڪار هو، جنهن جون حقيقي ڊرامائي صلاحيتون پنهنجون پاڻ مڃرائي چڪيون هيون. انتهائي سمارٽ، ذهين، شائستي ۽ سريلي آواز جو ماهر اداڪار اولگا کي لفظن جي ادائگيءَ جو درس ڏيندو هو. هڪ اوپيرا جو ڳائڻو هو، ٿلهي بت ۽ هلڪي ڦلڪي مزاج وارو ڳائڻو، ٺڏا ساهه ڀري اولگا کي يقين ڏياريندو رهندو هو ته هوءَ پنهنجي صلاحيتن کي نهوڙي رهي آهي. جيڪڏهن هوءَ ايتري سستي نه ڏيکاري ۽ پنهنجو پاڻ تي قابو رکي ته شاندار ڳائڻي بڻجي سگهي ٿي. سندس دوستن جي حلقي ۾ ڪيترائي چترڪار به هئا. جن مان ريابوفسڪي خاص طور تي ذڪر جوڳو هو. پنجويهن سالن کن جو اهو شاندار شبيهه وارو چترڪار مختلف سماجي مسئلن، جانورن ۽ فطري ڏيکن جا اهڙا چٽ چٽيندو هو جو ماڻهن ۾ سندس هاڪار هوندي هئي. سندس تازي تخليق پنج سئو روبلن ۾ وڪرو ٿي هئي. هو اولگا جي نامڪمل

چترن کي مڪمل ڪندو هو ۽ اڪثر اهائي وائي هوندي هئس تہ هڪ ڏينهن هوءَ ناميـاري چترڪار بڻجي ويندي. هڪ وائيلن نواز هو جيڪو پنهنجي وائيلن کي رڻاري بہ سگهندو هو ۽ سدائين وڏي واڪ پيو چوندو هو تہ سندس واقف عورتن ۾ ساز وڄائڻ جي صلاحيت رڳو اولگا وٽ ئي آهي. هڪ ليکڪ بـہ سندس دوست هو جيڪو نوجوان هوندي بـہ ڪيترائي مشهور ناولٽ، ناٽڪ ۽ افسانا لکي چڪو هو. اڙي ها، وسيلي وسيليچ بہ تہ سندس دوستن مـان هو. ڪپڙن لٽن جو شوقين، زميندار" وسيلي" ڪتابن جون شوقيہ طور تي تشريحي تصويرون ٺاهڻ وارو، گلن ٻوٽن ۽ خاڪن جو خالق جيڪو پراڻي روسي انداز ۽ ڏند ڪٿائي جنگين جو سچو پچو پرستار هو، هو ڪاغذ ، ٿاميءَ چينيءَ جي ٿانون ۽ مٽيءَ جي پليٽن تي معجزا ڏيکارڻ ۾ پڙ هو. ياڳ پلارن انهن فنڪارن ۽ روشن خيال فردن جي ان حلقي ۾، جيڪي انتهـائي خوش اخلاق ۽ مهذب هوندي بہ ڊاڪٽرن جي وجود کي رڳو پنهنجي ناچاڪيءَ مهل ياد ڪندا هئا ۽ جن جي ڪنن لاءِ ڊيموف جو نالو سيدروف يا تاراسوف جهڙن عـام نـالن جهڙو هـو، ڊيموف بلڪل اوپرو، اڻ گهربل ۽ ڄامڙو پئي لڳو، جيتوڻيڪ هو ڇڱي خاصي ڊگهي قد ۽ ويڪرن ڪلهن وارو شخص هو. سندس فراڪ ڪوٽ لڳو ٿي تہ ڪنهن ٻئي لاءِ سبرايو ويو هجي ۽ سندس ڏاڙهي ڪنهن دڪاندار جهڙي ٿي لڳي. اها الڳ ڳالهہ آهي تہ جي هو ڪو اديب يا چترڪار هجي ها تہ هر ڪو اهوئي چوي ها تہ پنهنجي ڏاڙهيءَ جي ڪري هو زولا جهڙو ٿو لڳي .

اداڪار اولگا کي چيو تہ هوءَ پنهنجي پورن وارن ۽ شاديءَ جي وڳي ۾ شفتالوءَ جي ڪنهن وڻ جهڙي ٿي لڳي، جڏهن اهو بسنت ۾ نازڪ ۽ اڇن گلن سان ڍڪيل هوندو آهي.

"نہ، ڪجهہ ٻڌو تہ! " اولگا سند س هٿ جهليندي چيو."آخر اهو سڀ ڪجهہ ٿيو ڪيئن؟ منهنجي ڳالهہ ٻڌ، ٻڌين ٿو... اصل ۾ منهنجو پيءُ ۽ ڊيموف هڪ ئي اسپتال ۾ ڪم ڪندا هئا. بابا جي بيمار ٿيڻ تي ڊيموف سندس اهڙي ٽهل ٽڪور ڪئي جو رات ڏينهن سندس کٽ جهليو وينو هوندو هو. ڪيڏو زوردار ايثار هو نہ ! ٻڌ، ريابوفسـڪي ليکڪ صاحب ! اوهين بـہ ٻڌو، اوهـان کي بـہ اهو واقعو انتهـائي دلچسپ لڳندو. ٿـورڙو ويجهو اچو نـہ. ايڏو زبردسـت ايثـار! اهـڙي پرخلـوص همـدردي! آءُ بـہ رات جـو اڪ ڇنيـڻ ڪانسواءِ بابا جي پرسان ويني هوندي هيس ۽ پوءِ اوچتو مون هن طاقتور نوجوان جي دل تـي جادو ڪري وڌو. ها ائين ئي ٿيو. منهنجو ڊيموف پريت ۾ هوش حواس وڃائي وينو. ڪيڏا عجيب ٿيندا آهن قسمت جا معاملا! خير، بابا جي مرتئي ڪانپوءِ ڊيموف ڪڏهن ڪڏهن مون سان ملڻ ايندو رهيو ۽ اڪثر اسين گهر کان ٻاهر بـہ گڏبا هئاسين. پوءِ هڪ ڏينهن ڪنهن اڻ ٽيڻي واقعي وانگر هن شاديءَ جي رٿ ڏني: اها رات مون روئندي گذاري، جو آءُ بہ سندس پيار ۾ ويراڳڻ بڻجي چڪي هيس ۽ هاڻي آءُ پرڻيل عـورت آهيـان. ڊيموف ۾ ڪا انتهائي سگهاري ۽ طاقتور شيءِ آهي، اڄ جهڙي ڪا وٽ آهي نہ؟ هينئر تہ سندس ٽي چوٿائي چهرو اسانکي نظر پيو اچي، روشني نيڪ ناهي پر جيڏيءَ مهل هو هيڏانهن رخ ڪـري تـہ سـندس چهـرو ڏسـجو. سـندس پيشـانيءَ بـابت اوهـانجو ڇـا خيـال آهـي،

زيابوفڪسي؟" "اڙي ديموف! اسين تنهنجي متعلق پيا ڳالهايون هن پنهنجي مڙس ڪي سڏ ڪيو. " "هيڏانهن اچ نہ!" ريابوفسڪيءَ ڏانهن پنهنجو پرخلوص هٿ وڌائي، "هي دوست آهي، اوهان ٻنهي ۾ بہ دوستي ٿيڻ گهرجي."

ديموف خوش مزاجيءَ سان ريابوفسڪيءَ ڏانهن هٿ وڌائيندي چيو، "اوهان سان ملي خوشي ٿي. هڪ ريابوفسڪي منهنجو هم ڪلاس هو. ڪٿي هو اوهانجو مٽ مائٽ تہ نہ هو؟"

اولگا ٻاويهن سالن جي هئي ۽ ديموف ايڪٽيهن سالن جو. شاديءَ ڪانپوءِ سندن زندگيءَ ۾ چڻ بهار اچي وئي. اولگا پنهنجي ڊرائنگ روم جون پٽيون پنهنجي ۽ دوستن جي ناهيل تصويرن ۽ چترن سان سينگاري ڇڏيون. جڏهن تہ پيانو ۽ فرنيچر جي اوسي پاسي چيني ڇٽيون، ايزل، رنگ برنگي پردا، خنجر، ننڍڙيون ننڍڙيون مورتيون ۽ تصويرون فنڪاراڻي بي ترتيبيءَ سان رکيائين. مانيءَ واري ڪمري ۾ هن پٽ تي لوڪ - ڪٿائن ۽ گيتن تي ٻڌل تصويرون، وٽن جي چوڏن سان ٺهيل جوتا ۽ ڏاٽا لٽڪايا. هڪ ڪنڊ ۾ ڏاٽو ۽ جيلي گڏوگڏ رکي ڪمري کي روسي انداز جو ٺاٺي ڇڏيائين. سمهڻ واري ڪمري کي ڪنهن غار جو روپ ڏيڻ لاءِ هن ڇت ۽ پٽيون ڪارين ولين سان ڍڪيون، پلنگ جي مٿان وينسي طرز جو فانوس ۽ دروازي تي هڪ مورتي رکيائين، جنهن جي هٿن ۾ آڳاٽي دور جو هٿيار هو، جنهن جو هڪ سرو ڀالي وانگر تہ ٻيو تير جهڙو هو. هر ڪنهن جو اهو ئي چوڻ هو تہ نوجوان جوڙي پنهنجي گهر کي انتهائي آرام پريو ۽ شاندار ٺاٺي ڇڏيو آهي.

اولگا روز يارهين وڳي ڌاري ننڊ مان اٿندي هئي ۽ پوءِ پيانو وڄائيندي هئي يا اس نڪرڻ تي ڪنهن روغني چتر تي ڪم ڪندي هئي. ڪلاڪ سوا ائين گذاري هوءَ پنهنجي درزيءَ ڏانهن رواني ٿيندي هئي. ونس ۽ ديموف وٽ پئسا روڪڙ تمام گهٽ هوندا هئا، ڇڪي تاڻي عام ضرورتون پوريون ٿينديون هيون. انهن حالتن ۾ سندس روز نوان ويس وڳا ڪرڻ ۾ خود ڪيس ۽ سندس درزيءَ کي جيڪي جتن ڪرڻا پوندا هئا سي بيان کان ٻاهر آهن. هر هر معجزا ٿيندا رهندا هئا ۽ ڪنهن رنگيل پراڻي فراڪ ۽ سنهڙي ريشمي چاريءَ ۽ ليس جي ڪجهہ ليڙن مان انتهائي شاندار ۽ سپنن جهڙو وڳو سڀجي تيار ٿي ويندو هو. درزيءَ کان ٿي اولگا عام طور تي پنهنجي هڪ اداڪاره سهيليءَ ڏانهن ويندي هئي جتي هوءَ پنهنجي سريلين ڳالهين وسيلي ڪنهن نئين پيشڪش جي پهرين رات يا ڪنهن مالي مدد لاءِ ٿيندڙ پروگرام جا ٽڪيٽ حاصل ڪرڻ جي ڪوشش ڪندي هئي. اداڪاره کان ٿي ڪيس ڪنهن چترڪار جي اسٽوڊيو يا ڪنهن نماءَ ۾ وڃڻو پوندو هو ۽ ان ڪانپوءِ ڪنهن مشهور شخصيت ڏانهن، ڪيس پنهنجي گهر گهرائڻ، سندس پوئين پيري اچڻ جي موٽ ڏيڻ يا بس هيڏانهن هوڏانهن جي ڪچهري ڪرڻ لاءِ. هوءَ جتي بہ ويندي هئي، گرمجوش آڌرڀاءُ ماڻيندي هئي ۽ ڪيس پڪ ڏياري ويندي هئي تہ هوءَ نيڪ، من- موهڻي ۽ غيرمعمولي آهي. جن کي هوءَ مشهور ۽ وڏا ماڻهو سڏيندي هئي، سي ڪيس پنهنجن مان هڪ طور سمجهي سندس آجيان ڪندا ۽ يڪرائپ ڏيکاريندا هئا تہ هوءَ پنهنجي صلاحيتن ۽ ذهانت سبب هڪ نہ هڪ ڏينهن انتهائي وڏي حيثيت ماڻيندي، بس

رڳو پنهنجون صلاحيتون ايترين مختلف قسمن جي سرگرمين تي ضايع نـه ڪري. هوءَ ڳائيندي هئي، پيانو وڄائيندي هئي، روغني چتر ۽ چيڪي مٽيءَ مان مورتيون جوڙيندي هئي، ناٽڪن ۾ شوقيه اداڪاري ڪندي هئي ۽ اهو سڀ ڪجهه رڳو ڪم ڪڍڻ لاءِ نـه پر حقيقي صلاحيتن جو ثبوت ڏيندي. هوءَ ڏياريءَ لاءِ فانوس ٺاهيندي، ڪپڙا پهريندي يا رڳو ڪنهن کي ٺائي بڌندي هئي تـه بـه جيڪي ڪجهه ڪندي هئي تنهن ۾ هڪ خاص سونهن، سليقو ۽ دلربائي جرڪندي هئي. سندس صلاحيتن جو سڀ کان وڏيڪ مظاهرو ناميارن ۽ مشهور ماڻهن سان جلدي دوستي ڪرڻ ۽ بي تڪلف ٿيڻ ۾ ٿيندو هو. جيئن ئي ڪو ماڻهو ڪوئي ڪارنامو ڪندو هو يا سندس نالو نڪرندو هو تـه هوءَ اهڙي شخص سان هڪدم ڏيٺ ويٺ ڪري دوستي ڳنڍي، ڪيس پنهنجي گهر دعوت تي گهرائيندي هئي. ان قسم جو هر نئون تعارف سندس جيون ۾ جشن جو ڏينهن هوندو هو. ناميارن جي هوءَ پوڄا ڪندي هئي ۽ مٽن ناز ڪندي ڪين اڪثر رات جو سپنن ۾ پٽي ڏسندي هئي. مشهور ماڻهن سان ڏيٺ ويٺ جي سندس خواهش اهڙي اڄ هئي جيڪا ڪڏهن بـه نـه اجهامندي هئي. پراڻا واقف غائب ٿي ويندا هئا. وساري ڇڏيا هئا ۽ نوان سندن جاءِ والاريندا هئا. پر جلدئي انهن مان بـه من پرچي ويندو هو ۽ اهي ڪيس مايوس ڪندا هئا ۽ هوءَ نئين سر انتهائي چاهه سان نوان واقف، نوان مشهور ماڻهو ڳولهڻ لڳندي هئي ۽ جڏهن اهي ملي ويندا هئس تـه بين جي ڳولائو نظر ايندي هئي- آخر ڇو؟

ڇئين ۽ پنجين جي وچ ڏاري هوءَ گهر ۾ مڙس سان ماني کائيندي هئي. ديموف جي سادگي، ڏاهپ ۽ چلولي طبيعت ڪيس مريد بڻائي انتهائي سرهائيءَ جي مستي ۾ وجهي ڇڏيندي هئي. هوءَ هر هر ٽينگ ٽپا ڏئي مڙس جي ڳچيءَ ۾ ٻانهون وجهي، مٿس چمين جو وسڪارو لائي ڏيندي هئي.

"ديموف! تون انتهائي عقلمند ۽ اوچن آدرشن وارو شخص آهين." هوءَ مڙس کي چوندي هئي. " پر معاف ڪجانءِ، تو ۾ هڪ انتهائي پيانڪ عيب آهي. آرٽ سان اوهانکي ڪو لڳاءُ ڪونهي ۽ موسيقيءَ ۽ چترڪاريءَ کي بلڪل ئي نظرانداز ڪريو ڇڏين."

"آءُ انهن کي سمجهي نـه ٿو سگهان." هو انڪساريءَ مان چوندو هو. "سڄي زندگي فزڪس ۽ ميڊيڪل جي ميدان ۾ ڪم ڪيو اٿم، اصل ۾ آرٽ سان لڳاءُ رکڻ جو مونکي وقت ئي نـه ملي سگهيو."

"پر اها آهي ڏاڍي خراب ڳالهه، ديموف!"

"ڇو؟ تنهنجا دوست جو فزڪس ۽ طب کان مڪمل اڻڄاڻ آهن ۽ تون ان کي سندن نقص نـه ٿي ليکين؟ هر ڪنهن جو ڌار شعبو هوندو آهي. آءٌ قدرتي نظارن جا چتر يا اوپيرا سمجهي نـه سگهندو آهيان، پر ان معاملي کي اجهو ائين ڏسندو آهيان تـه جيڪڏهن ڪجهه ذهين ماڻهو پنهنجي سڄي زندگي ان لاءِ وقف ٿا ڪن ۽ ڪجهه ٻيا ذهين ماڻهو انهن تي وڏيون رقمون خرچ ٿا ڪن تـه اهي شيون پڪ سان ضروري ئي هونديون. انهن کي سمجهي نـه ٿو سگهان پر ان جو مطلب اهو تـه ناهي تـه انهن کي نظرانداز ٿو ڪريان."

مانيءَ ڪانپوءِ اولگا واقفن سان ملڻ جلڻ لاءِ گهران نڪرندي هئي، جنهن ڪانپوءِ ٿيئٽر يا ڪنهن پروگرام تان موٽي آڌيءَ ڌاري گهر ايندي هئي. اهو سندس روزمره جو معمول هو.

هر اربعا جي شام هوءَ پنهنجي گهر مهمان گهرائيندي هئي.اهڙي شام جو نہ تاش کيڏي ويندي هئي، نہ ڪو رقص ٿيندو هو. ماڻهو رڳو فن مان لاڀ پرائيندا هئا. اداڪار ڊائيلاگ بازي ڪندو هو، راڳي ڳائيندو هو، چترڪار اولگا وٽ پيل البمن ۾ چتر چٽيندا هئا، وائيلن - نواز ساز ڇيڙيندو هو ۽ خود ميزبان چتر ۽ مورتيون ٺاهيندي، ڳائيندي ۽ پيانو تي سنگت ڪندي هئي. ڊائيلاگ بازي ۽ ڳائڻ دوران جي وقفي وقفي سان هو ادب، ٿيئٽر ۽ آرٽ بابت ڪچهري ۽ بحث ڪندا هئا. مهمانن ۾ عورتون شامل نہ هونديون هيون. ڇاڪاڻ جو اولگا اداڪارائن ۽ پنهنجي درزياڻيءَ ڪانسواءِ سمورين عورتن کي ڪمتر ۽ جان جو عذاب ليکيندي هئي. گهنٽيءَ جي هر آواز تي ڇهري تي فاتحاڻو تاثر آڻيندي اهو چئي پنهنجي جاءِ تان اٿي پوندي هئي تہ "اچي ويو هوا!" ان مان سندس اشارو پهريون پيرو دعوت تي گهرايل ڪنهن ناميارې شخص ڏانهن هوندو هو. ديموف ڪڏهن بہ ڊرائنگ روم ۾ موجود نہ هوندو هو ۽ ڪنهن کي سندس وجود جو احساس بہ نہ ٿيندو هو. پر ٺيڪ ساڍي يارهين وڳي ڪائڻ واري ڪمري جو دروازو کلندو هو ۽ ديموف خوش اخلاقيءَ ۽ نرميءَ سان مرڪندو هٿ جي ترين کي مهٽيندو در جي چوکٽ تي ظاهر ٿي چوندو هو:

"اچو ماني کائون."

سمورا مهمان قطار جي صورت ۾ مانيءَ جي ڪمري ۾ داخل ٿيندا هئا. سندن نظرن آڏو هر ڀيري ساڳيون شيون، ڪستوري جي هڪ پاڇي، ران جي گوشت جو هڪ وڏو شاهي ٽڪر، سارڊين مڇي، پنير، اسٽرجن مڇين جا لوڻ لڳل بيضا، سرڪو لڳل ڪنييون، هلڪي شراب جون صراحيون ۽ واڊڪا.

"منهنجا پيارا !" اولگا انتهائي سرهائيءَ ۽ جوش وچان پنهنجا هٿ مهٽيندي چوندي هئي، "تون واقعي انتهائي دلڪش آهين." "توهين هنجي پيشاني تہ ڏسو!" "ديموف، اسان ڏانهن منهن تہ ڪر!" "ڏسو، آهي نہ بنگال جي چيتي جهڙي ڇهري تي ڪنهن هرڻ جهڙي نرمي ۽ دلڪشي!"

مهمان مانيءَ ڏانهن ڌيان ڏيندي ديموف تي اچاتري نظر وجهي سوچيندا هئا، "واقعي چڱو ماڻهو آهي." پر جلدي ڪيس وساري ڇڏيندا، ٿيئٽر، موسيقيءَ ۽ آرٽ تي پنهنجي بحث ۾ الجهي ويندا هئا.

نوجوان جوڙو خوش هو، زندگي اطمينان سان گذري رهي هئي. هني مون جو ٽيون هفتو ڪجهہ خاص خوش نہ گذريو، ڏاڍو پيڙائن پريو هو. ديموف کي اسپتال مان ڪا بيماري لڳي پئي ۽ کيس ڇهہ ڏينهن بستري تي آرام ڪرڻو پيو. کيس پنهنجا ڪارا وار بہ پاڙن تائين ڪترائڻا پيا. اولگا سندس ڪٽ پرسان ويهي ڳوڙها ڳاڙيندي رهي. پر ديموف جي حالت ٿورڙي بهتر ٿي تہ هن مڙس جي تقريبن گنجي مٿي تي اڇو رومال ٻڌي ڪنهن عرب بدوءَ جي روپ ۾ سندس تصوير ٺاهڻ شروع ڪئي. ٻنهي کي اها ڪرت انتهائي

دلچسپ لڳي. مڪمل طور تي صحتياب ٿيڻ کانپوءِ هن ٻيهر اسپتال جو رخ ڪيو، پر ٿن ئي ڏينهن کانپوءِ هڪ نئين مصيبت منهن ڪڍيو.

"منهنجي قسمت ئي خراب آهي، اولگا!" هڪ ڏينهن ماني کائيندي چيائين. "اڄ چار پوسٽ مارٽم ڪيم ۽ پنهنجون ٻه آڱريون ڪپي وڌم. ان جو پتو ئي گهر موٽڻ کان پوءِ لڳم."

اولگا پريشان ٿي وئي ته مرڪي چوڻ لڳو: "اها ته معمولي ڳالهه آهي، پوسٽ مارٽم دوران اڪثر هٿ ڪٽان نه ڪٽان ڪپجندو رهندو آهي."

"آءٌ خيالن ۾ گم ٿي ويندو آهيان، اولگا! ۽ مزاجاً به گم سم رهندو آهيان."

اولگا پريشانيءَ وچان رت ۾ زهر پکيڙجڻ جو انتظار ڪندي رهي. هر رات دعا گهرڻ لڳي ته خدا ڪري اها مصيبت ٽري ۽ ٿيو به ائين. ٻيهر اڳي جهڙي خوشين ڀري، پرسڪون زندگي موٽي آئي. حال شاندار هو ۽ جلد بسنت اچڻ واري هئي. مٿن ڪنهن ڏورانهين ڏيهه تان خوشين ۽ رونقن جي بارش آٽيندڙ بسنت. سرهائين جو اهو سلسلو سدائين جاري رهڻ لاءِ هو. اپريل، مئي ۽ جون جا ٽي مهينا ماسڪو کان گهٽو ڏور "راچا" ۾ پسار، چترڪاريءَ، مڇيءَ جي شڪار، بلبلن جي گيتن ۾ گذرڻ وارا هئا ۽ جولاءِ کان پن چڻ تائين جو زمانو والگا درياءَ جي ڪناري چترڪارن جي سير تفريح لاءِ وقف هو، جنهن ۾ اولگا کي چترڪارن جي حلقي جي مستقل رڪن واري حيثيت ۾ شرڪت ڪرڻي هئي. ان سفر لاءِ هن ٿلهي ڪپڙي جا ٻه وڳا به سبرايا هئا ۽ مختلف رنگن، برشن ۽ ڪينواس کانسواءِ رنگ ملائڻ لاءِ هڪ تختي به خريد ڪري ورتي هئي. سندس چترڪاريءَ جي رفتار جو جائزو وٺڻ لاءِ ريابوفڪسي تقريبن روز سندن گهر اچڻ لڳو. هوءَ ريابوفسڪيءَ کي پنهنجون تخليقون ڏيکاريندي هئي ته هو ٻئي هٿ کيسن ۾ وجهي چپ پڪوڙي ناسون ڦونڊائي چوندو هو:

"اڙي ! اڙي .. هيءُ ڪڪر ته دانهين پيو. هيءَ سانجهه سمي جي روشني انتهائي جهڪي آهي. پيشمنظر ٿورڙو گڙٻڙ آهي ۽ ڪنهن شيءِ جي... سمجهين ٿي نه منهنجي ڳالهه... ڪنهن شيءِ جي کوٽ پئي محسوس ٿئي. اوهانجي هيءَ جهوپڙي لڳي ٿو ته چڻ ٻنهي پاسان پڪوڙي ناهي وئي آهي جو پيڙا وچان اوچنگارون پئي ڏئي ۽ ڪنڊ کي ڪجهه وڌيڪ اونداهو ڪر، پر مجموعي طور تي هيءَ تصوير ڪو ايڏي بي جان ناهي.

"آءٌ مطمئن آهيان" سندس ڳالهائڻ جو انداز جيترو اڻ چٽو هوندو هو اولگا اوتروئي سولائيءَ سان سمجهي ويندي هئي ته هو ڇا ٿو چوڻ چاهي.

ايسٽر کانپوءِ واري ستين آچر جي ٻئي ڏينهن ديموف "داچا"، ڪٽي وجهڻ لاءِ زال کي مٺائي ۽ کائڻ پيئڻ جون ٻيون شيون آڻي ڏنيون. اولگا کي هن ڪو پندرهن ڏينهن کان نه ڏٺو هو ۽ سندس ياد ۾ تڙقي رهيو هو. ريل گاڏيءَ جي سفر دوران ۽ ان کانپوءِ چار جي جهنگ ۾ پنهنجي "داچي" کي ڳولهيندي ٻک کان ٻاهر ٿيندي زال سان گڏجي اطمينان سان رات جي ماني کائڻ ۽ پوءِ بستري ۾ ليٽڻ جا سپنا ڏسي رهيو هو. کيس اسٽرجن مڇيءَ جي

بيضن، پنير ۽ سيڪيل مڇيءَ تي مشتمل پنهنجي بنڊل کي ڏسي انتهائي خوشي ٿي رهي هيس.

نيٺ پنهنجي داڇي ڳولهڻ ۾ ڪامياب ٿيو تہ سچ لهي چڪو هو. پوڙهي نوڪرياڻيءَ ڪيس ٻڌايو تہ مالڪياڻي گهر ۾ ناهي پر شايد جلد موٽي اچي. ننڍڙين ڇتين، ڪاغذن سان ڍڪيل پتين ۽ ڪڏن ڪوبن سان پريل ناهموار فرش وارو اهو انتهائي اٽوٽندڙ داچو رڳو ٽن ڪمرن تي مشتمل هو. هڪ ڪمري ۾ پلنگ پيل هو. ٻئي ۾ ڪينوس، چترڪاريءَ جا برش، خراب ڪاغذ جو هڪ ٽڪر ۽ ڪرسين ۽ درين جي چوکٹ تي مردن جا ڪوٽ ۽ ٽوپيون رکيل هيون ۽ ٽئين ڪمري ۾ ديموف کي ٽي اوپرا ماڻهو نظر آيا. بہ مرد سانورا ۽ ڏاڙهين وارا ۽ ٽيون ڏاڙهي مڇون صاف - ڪو اداڪار ٿي لڳو. ميز تي رکيل "سماوار" مان ٻاڦ پئي نڪتي.

"جي، اوهانکي ڇا گهرجي؟" اداڪار غيردوستاڻي انداز ۾ ديموف ڏانهن نهاريندي گهري آواز ۾ پڇيو. "اولگا ايوانوونا سان ملڻو اٿوَ؟ ڪجهہ انتظار ڪريو، هوءَ ايندي ئي هوندي."

ديموف ويهي انتظار ڪرڻ لڳو. سانورن مان هڪ ننڊ اکڙين اکين سان، چانهہ اوتيندي ڪانئس پڇيو :

"چانهہ پيئندؤ؟"

ديموف کي بک بہ لڳي هئي تہ اڃ بہ، پر اهو سوچي تہ بک نہ مري وڃي، چانهہ کان انڪار ڪيائين. ٿورڙي دير ۾ پيرن جو کڙڪ ۽ ڇاتل سڃاتل ٽهڪ گونجيو. ڏڙام سان دروازو کليو ۽ مٿي تي ويڪري ڇڄي وارو ٽوپ پاتل ۽ هٿ ۾ ڊبو کنيل اولگا ڪمري ۾ داخل ٿي. ريابوفسڪي، جنهن جو چهرو جرڪي رهيو هو، انتهائي جوش وخروش سان وڏي ڇٽي ۽ تہ ٿيندڙ اسٽول کڻي سندس پويان پويان ڪمري ۾ گهڙيو.

"ديموف!" - اولگا، جنهن جو چهرو خوشيءَ وچان ٻهڪي پيو هو، زور سان رڙ ڪئي. "ديموف!" هن مڙس جي ڇاتيءَ تي مٿو ۽ ٻئي هٿ رکي ورجايو. سو توهين اچي ويا. ايڏا ڏينهن ڇو نہ آئيو، ڇو؟ آخر ڇو؟"

" مون وٽ وقت ئي ڪٿي هو؟ سدائين تہ مصروف رهندو آهيان ۽ ڪڏهن فرصت بہ مليم تہ اهڙو اتفاق ٿيو جو مناسب ريل گاڏي نہ مليم."

"اوهہ ! ڪيڏي خوشي ٿي اٿم توهانکي ڏسي. سڄي سڄي رات اوهانکي ئي خوابن ۾ ڏسندي رهي آهيان تہ ڪٿي بيمار نہ ٿي پيا هجو. ڪا اهڙي تهڙي ڳالهہ نہ ٿي پئي هجي. اوهہ ! ڪاش اوهانکي پتو هجي ها تہ اوهين مونکي ڪيترا پيارا آهيو. ڪيڏو چڱو ٿيو جو اچي ويا. اوهين مونکي نجات ڏياريندڙ آهيو. رڳو توهين ئي مونکي بچائي سگهو ٿا! سياڻي هتي هڪ انتهائي انوکي شادي پئي ٿئي." هن ڪلندي ڪلندي مڙس جي ٽائي ٻيهر ٻڌندي ڳالهہ جاري رکي. "اسٽيشن جي ٽيليگراف آپريٽر جي شادي ٿي رهي آهي. سندس نالو چيڪلڊپيف آهي. شڪل چڱي اٿس، بيوقوف بہ ناهي ۽ سندس چهري

۾ ڪا وڏي طاقتور رچ جهڙي ڪا ڳالهه آهي. هو تہ ڪنهن وڏي چترڪار لاءِ ماڊل جو بہ ڪم ڪري سگهي ٿو. گرمين ۾ هتي ايندڙ اسين سيئي منجهس دلچسپي رکون ٿا ۽ عزت جو قسم کڻي واعدو ڪيو اٿئون تہ سندس وهانءَ ۾ شريڪ ٿينداسين. ويچارو غربت ۽ اڪيلائپ جو شڪار آهي، لچارو آهي ۽ ساڻس همدرديءَ کان انڪار گناهہ ٿيندو. گناهہ! ٿورو تصور تہ ڪريو. شاديءَ جي رسم پوڄا پاٺ کان هڪدم پوءِ ٿيندي ۽ گرجا مان سمورا ماڻهو سڌو ڪنوار جي گهر ويندا. وٽن جو جهڳٽو، پڪين جا گيت، گاهہ تي اس جا چٽ، گل ۽ گهري سائي رنگ جي پسمنظر ۾ اسين رنگين گل. ڪيڏو انوکو منظر هوندو باطني دنيا چٽيندڙ فرانسيسي چترڪارن جي ڪنهن تخليق جهڙو. پر ديموف! سوچ تہ آءٌ گرجا، ڪپڙا ڪهڙا پائي ويندس؟" اولگا چهري تي اداسي طاري ڪندي چيو. "هتي تہ مون وٽ ڪجهہ بہ ناهي، واقعي ڪجهہ بہ نہ. نہ ڪو چڱي پوشاڪ، نہ گل ۽ نہ دستانا. توهين ڪيئن بہ ڪري مونکي ان افسوسناڪ صورتحال مان نجات ڏياريو. هن مهل اوهانجي اچڻ جو مطلب اهوئي آهي ۽ تقدير بہ چاهي ٿي تہ اوهين مونکي نجات ڏياريو. منهنجيون چابيون وٺو ڊارلنگ ! ۽ گهر وڃي ڪپڙن جي الماريءَ مان منهنجو گلابي وڳو آڻيو. توهان تہ ڏٺو ئي آهي، بلڪل سامهون ئي ٽنگيل آهي ۽ صندوقن واري ڪمري ۾ فرش تي دفتي جا بہ صندوق نظر ايندوَ. جڏهن مٿيون صندوق کوليندؤ تہ بس رڳو سنهڙيون ريشمي چاريون ئي چاريون نظر ايندوَ. يا وري قسمين قسمين ڪپڙن جون ليڙون ۽ انهن هيٺان گل. سيني گلن کي احتياط سان ڪيجو ۽ ڪوشش ڪجان منهنجا پرين! تہ انهن تي گهنج نہ پون. انهن مان پاڻيهي چونڊ ڪنديس ۽ ها منهنجي لاءِ دستانن جو هڪ جوڙو ضرور خريد ڪجو."

"ٺيڪ!" ديموف چيو. "آءٌ سڀاڻي واپس ويندس ۽ اهي شيون موڪلي ڏيندس. "

"سڀاڻي؟" اولگا هن ڏانهن بيچينيءَ مان نهاريندي ورجايو: "سڀاڻي تہ اوهانجو وقت سر پهچڻ ناممڪن ٿيندو! سڀاڻي پهرين ريل نوين وڳي رواني ٿيندي ۽ شادي يارهين وڳي. نہ منهنجي جان! اوهان کي اڄ ئي وڃڻ گهرجي. وڃڻو ئي پوندو! سڀاڻي توهين پاڻ اچي نہ سگهو تہ سامان ڪنهن جي هٿان ڏياري موڪلجو. چڱو هاڻ وڃو ريل گاڏي پهچڻ واري هوندي، دير نہ ڪريو، جاني!"

"ٺيڪ آهي."

"چا بڌايان، اوهانجو هن مهل وڃڻ ڪيڏو نہ خراب پيو لڳي." اولگا جي اکين مان اهو چوندي ڳوڙها وهي نڪتا، " آءٌ بہ ڪيڏي نہ چري آهيان، ٽيليگراف آپريٽر سان واعدو ڪري ويٺيس".

ديموف تڙ تڪڙ ۾ چانهہ جو گلاس نڙيءَ ۾ اوتيو. هڪ نرم بسڪٽ کڻي انڪساريءَ مان مرڪيو ۽ اسٽيشن روانو ٿي ويو. اسٽرجن مڇيءَ جا بيضا، پنير ۽ سيڪيل مڇيون ٻنهي سانورن ۽ ٿلهن متارن اداڪارن جي پيٽ ۾ پهچي ويا.

جولاءِ جي هڪ سانت چانڊوڪيءَ رات ۾ اولگا "والگ انديءَ" تي هڪ اسٽيمر ۾ ويهي پاڻيءَ ۽ درياءَ جي من موهيندڙ ڪناري کي تڪي رهي هئي. سندس پرسان بيٺل

ريابوفسڪي ڪيس ٻڌائي رهيو هو تہ پاڻيءَ جي متاڇري تي نظر ايندڙ ڪارا پاڇولا اصل ۾ پاڇولا نہ پر هڪ خواب آهن، سپنو آهن ۽ اهو تہ انهي جادوئي ۽ تابناڪ پاڻيءَ هن اڻٽٽ آڪاش ۽ درياءَ جي هنن غمگين ڪنارن جي وچ ۾، ان ماحول ۾ جتي اهي سموريون شيون اسانجي زندگيءَ جي هيچ هئڻ ۽ ڪنهن وڏيڪ مانائتي لازوال شئي جي وجود جو اهڃاڻ ڏئي رهيون آهن سڀ ڪجهہ وساري ڇڏڻ مري وڃڻ ۽ ساروڻي بڻجي باقي رهڻ وڌيڪ بهتر ٿيندو. هو چئي رهيو هو تہ ماضي حقير ۽ غيردلچسپ هو، مستقبل ڪورو هوندو ۽ هي بيهر ڪڏهن بہ نہ موٽندڙ مقدس رات بہ جلد ختم ٿي ويندي، لازوال جو جز بڻجي ويندي تہ پوءِ جيئڻو آخر ڇو رهجي؟

۽ اولگا واري واري سان ريابوفسڪيءَ جي آواز ۽ رات جي سانت کي ٻڌو ۽ پنهنجو پاڻکي چيو تہ هوءَ لازوال آهي جو ڪڏهن بہ نہ مرندي. قسمين قسمين رنگ بدلائيندڙ پاڻي جيڪو هن زندگي ۾ ڪڏهن بہ نہ ڏٺو هو، آڪاش، درياءَ جا ڪنارا، اونداها پاڇولا ۽ سندس روح کي سرهائيءَ سان ٽمٽار ڪندڙ اڻٽٽ مسرت، سمورين شين ڪيس سرٻاٽن ۾ چيو تہ هڪ ڏينهن هوءَ عظيم چترڪار بڻبي ۽ اهو تہ فاصلن کان پري چانڊوڪيءَ رات کان اڳتي ڪٿي لامحدود وسعتن ۾ ڪاميابي، شهرت ۽ ماڻهن جو پيار سندس منتظر آهي. پوءِ جڏهن هو دير تائين اک ڇنڀ ڪانسواءِ ڏور خلا ۾ تڪيندي رهي تہ ڪيس لڳو تہ ڄڻ هوءَ هجومن ۽ روشنين کي ڏسي رهي آهي، ڪا من ۾ وڄندڙ سنگيت ۽ پرجوش ماڻهن جو داد ٻڌي رهي آهي، ڪيس اڇو وڳو پاتل آهي ۽ مٿس چئني پاسن کان گلن جي ورڪا ٿي رهي آهي. هن پنهنجو پاڻ کي چيو تہ سندس پاسي ۾ عرشي جي ريلنگ تي جهڪيل هڪ عظيم شخص، هڪ جينئس، خود خدا جي چونڊيل فردن مان هڪ، بيٺو آهي. سندس هيل تائين جون سموريون تخليقون شاندار جديد ۽ غير معمولي آهن ۽ وقت گذرڻ سان گڏوگڏ جڏهن سندس غيرمعمولي صلاحيتن ۾ پختگي ايندي تڏهن هو جيڪي ڪجهہ تخليق ڪندو اهو اڃا بہ وڌيڪ اثرائتو، لامحدود طور تي عظيم هوندو ۽ اهو سڀڪجهہ سندس مک ۾، سندس پنهنجي اظهار جي انداز ۽ فطرت بابت سندس رويي ۾ ڏسي سگهجي ٿو. پاڇولن، سانجهيءَ جي انگن ۽ چانڊوڪيءَ جي سونهن تي بيان ڪرڻ لاءِ وٽس هڪ ڌار انداز آهي ۽ فطرت تي سندس اختيار جي دلڪشي تقريبن ناقابل مزاحمت آهي ۽ هو سهڻو بہ آهي. منجهس نواڻ بہ آهي ۽ سندس آزاد ٻي فڪر ۽ دنياوي ٻنڌڻن کان آجي زندگي ڪنهن پنڇيءَ جي جيون جيان آهي.

”ٿڌ وڌڻ لڳي آهي.“ اولگا ڪنبندي چيو. ريابوفسڪيءَ پنهنجي برساتي ڪيس اوڍائيندي اداس لهجي ۾ چيو:

”مونکي محسوس پيو ٿئي تہ آءُ مڪمل طور تي تنهنجي هٿ وس آهيان. غلامن جهڙي حالت پئي ٿئي تنهنجي دلڪشي ۽ دلربائي ۾ اڄ ايلو اضافو ڪيئن ٿي ويو آهي؟“

هو اولگا کي مسلسل تکي رهيو هو. سندس چهري تان نظر ئي نٿي هٽايائين. سندس اکين مان اهڙي وحشت بکي رهي هئي جو اولگا هن ڏانهن ڏسڻ جي همت ئي نه پئي ساري سگهي.

"تنهنجي پيار ۾ پاڳل پيو ٿيان." هن سرباڻ ۾ چيو. سندس ساهه جي تپش اولگا پنهنجي ڳل تي محسوس ڪئي. "رڳو تنهنجي چوڻ جي دير آهي ۽ آءُ پنهنجي جان گهوري ڇڏيندس، چترڪاري ڇڏي ڏيندس." هن جذباتي لهجي ۾ چيو. "مون سان پيار ڪر پيار..."

"اهڙيون ڳالهيون نه ڪر." اولگا پنهنجيون اکيون بند ڪندي چيو "مونکي ڊپ ٿو لڳي - ۽ ديموف؟"

"ديموف جو ڪهڙو ذڪر، آخر ديموف ڇو؟ ديموف سان منهنجو ڪهڙو واسطو؟ اولگا! ماهتاب، سونهن جي راڻي! منهنجي پريتما، منهنجي جان! مونکي ماضيءَ جي حاجت ناهي، مونکي رڳو هڪ پل ڏي، بس هڪ مختصر پل!" اولگا جي دل جو ڌڙڪو اوچتو تيز ٿي ويو. هن پنهنجي مڙس بابت سوچڻ جي ڪوشش ڪئي پر ڪيس پنهنجو سمورو ماضي پنهنجو وهاڻُ، ديموف اربعا جون شامون، سڀ ڪجهه معمولي، غير اهم، بي مزي ۽ ڏور..... تمام گهڻو ڏور لڳو. هن سوچيو ته ٺيڪ ئي ته آهي، ديموف سان ڇا تعلق؟ آخر ديموف ڇو؟ ديموف سان ڪيس ڪهڙو سروڪار؟ ان قسم جي ماڻهوءَ جو ڇا واقعي ڪٿي وجود به آهي؟ ڇا هو رڳو هڪ خواب ئي ناهي؟

"ديموف کي جيڪا سرهائي ملي چڪي آهي سا هن جهڙي ڪنهن معمولي ماڻهو لاءِ تمام گهڻي آهي." هن هٿ ترين ۾ چهرو جهليندي پنهنجو پاڻ کي چيو: "هتي ماڻهو مونکي بدفضيلتو ڳالهائين ته پل ڳالهائين. آءُ پنهنجو پاڻ کي تباهه ڪري ڇڏينديس، ها رڳو ماڻهن کي نيچو ڏيکارڻ لاءِ پنهنجو پاڻ کي تباهه ڪنديس. انسان کي هڪ ڀيرو هر شيءِ جو تجربو ڪرڻ گهرجي. او خدا! ڪيڏي عجيب ڳالهه آهي ۽ ڪيتري خوبصورت!"

"ڇگو پوءِ؟ ڇگو پو." مصور ڪيس پاڪرن ۾ پريندي ۽ سندس انهن هٿن کي، جن سان هوءَ ڪيس پري ڌڪڻ جي معمولي ڪوشش ڪري رهي هئي، چمندي آهستي چيو. "تون مونسان پيار ڪرين ٿي؟ ڪرين ٿي نه ؟ اوهه، ڇا شاندار رات آهي! ڪيڏي نه وڻندڙ!"

"ها انتهائي شاندار رات آهي." اولگا پنهنجي ڳوڙهن سان پريل اکين سان جهاتي پائيندي سرباڻ ۾ چيو ۽ پوءِ تيزيءَ سان نظرون ڦيرائي ڪيس پاکر ۾ پريو ۽ سندس چپن تي پنهنجا چپ رکي ڇڏيا.

"ٿورڙيءَ دير ۾ اسين ڪينشما پهچڻ وارا آهيون." عرشي جي ٻئي پاسي کان ڪنهن جو آواز اڀريو ۽ پوءِ ڳورن قدمن جي چاپ. هو ماني رسائيندڙ شخص هو جيڪو اتان لنگهيو پئي.

"ٻڌ ته!" اولگا جذباتي طور تي کلڻ ۽ روئڻ گاڏڙ لهجي ۾ ڪيس سڏيو. "اسانکي ڪجهه شراب ڏئي وڃ."

چترڪار، جنهن جو چهرو جوش سبب هيڊو ٿي ويو هو، هڪ بئنچ تي ويهي اولگا ڏانهن پيار ڀرين نگاهن سان ڏٺو ۽ اکيون بند ڪري. ڏڪويل مرڪ سان چوڻ لڳو:

”آءُ ٿڪجي پيو آهيان.“ ۽ پوءِ هُن پنهنجو مٿو ريلنگ تي ٽڪائي ڇڏيو.

ٻين سيپٽمبر تي هوا نہ پئي گهلي، ڏينهن گرم پر ڪوهيڙي سان ڀريل هو. صبح جو والگا درياءَ تي ڏنڊ ڇانيل هو ۽ نوين وڳي ڪانپوءِ مينهن جي ڦڙ ڦڙ شروع ٿي وئي. آسمان صاف ٿيڻ جو ڪو امڪان نہ ٿي ڏٺو. نيرن تي ريابوفسڪي ۽ اولگا کي چيو تہ چترڪاري سڀ کان وڌيڪ صبر ڀريو ۽ ٿڪائيندڙ فن آهي ۽ اهو تہ هو چترڪار ناهي ۽ رڳو عقل جا انڌا ئي سندس صلاحيتن تي يقين ٿا رکن. ڪنهن معمولي اشاري ڏيڻ کانسواءِ ئي هن اوچتو چاقو کڻي پنهنجي ناهيل انتهائي سگهاري فن پاري کي پرزا پرزا ڪري ڇڏيو. ناشتي ڪانپوءِ هو وڪريل وڪريل دريءَ تي ويهي ٻاهر درياءَ کي ڏسندو رهيو. والگا درياءُ پنهنجي چمڪ دمڪ کان محروميءَ ڪانپوءِ هاڻ ڏنڌلو، بيحس، ٿڌو ۽ بيجان ٿي لڳو. هر شيءِ پڪاري پڪاري چئي رهي هئي تہ اداس ۽ بي رنگ پن - ڇڻ آئي ڪي آئي. ائين ٿي لڳو ڄڻ ٻنهي ڪنارن جي ساوڪ جي غاليچن، سج جي ڪرڻن جي موتين جهڙن عڪسن، صاف ۽ شفاف نيرين وسعتن ۽ فطرت جي سمورن شاندار منظرن کي والگا کان ڦري ايندڙ بسنت تائين ڪنهن صندوق ۾ بند ڪيو ويو هو ۽ ان مٿان لامارا ڏيندڙ ڪانوَ ڇپرا ڪيڏي رهيا هجن. ”اگهاڙو اگهاڙو!“ ريابوفسڪي سندن ڪائين ڪائين ٻڌي ۽ پنهنجو پاڻ کي چوڻ لڳو تہ چترڪار جي حيثيت ۾ تہ هو مري چڪو آهي. پنهنجون صلاحيتون وڃائي چڪو آهي ۽ اهو تہ دنيا جي هر ڪا شيءِ رسمي، اضافي ۽ بيوقوفاڻي آهي ۽ اهو تہ ڪيس هن مائيءَ جي چڪر ۾ پوڻ ئي نہ کپندو هو. مختصر اهو تہ هو انتهائي مايوس ۽ بد دل ٿي چڪو هو.

اولگا پڙدي جي پٺيان پاسي پلنگ تي ويهي پنهنجي سوسني رنگ جي وارن کي ڦٽي ڏئي رهي هئي. تصور ۾ هوءَ پنهنجو پاڻ کي ڊرائنگ روم، خواب گاهہ ۽ مڙس جي مطالعي واري ڪمري ۾ ڏسي رهي هئي. سندس تصور کيس ٿيئٽر پهچائي ڇڏيو، درزيءَ جي دڪان ۽ سندس مشهور ۽ مصروف دوستن ڏانهن وٺي ويو. هن پل هو ڇا ڪري رهيا هوندا؟ ڪڏهن ڪين بہ هن جو خيال ايندو هوندو؟ مند شروع ٿي چڪي آهي ۽ هي سندس گهر هر اربعا جي شام ٿيندڙ دعوتن بابت سوچڻ جو وقت هو. ۽ ديموف؟ پيارو ديموف ويچارو ڪيڏي نہ عاجزيءَ ۽ مسڪينيءَ سان گهر موٽڻ لاءِ خطن ۾ ڪيس منٿون ڪندو رهيو هو. هر مهيني پنجهتر روبل موڪليندو هو ۽ جڏهن ڪيس لکندي هئي تہ هن چترڪارن کان سئو روبل قرض ورتو آهي تہ وڌيڪ سئو روبل بہ موڪلي ڏيندو هو. ڪيڏو نيڪ ۽ درياءَ دل شخص هو. سفر اولگا کي ڏونڌاڙي ڇڏيو هو، سندس جيءُ ڀرجي چڪو هو. هوءَ هنن هارين ۽ دريا جي اٿندڙ آلاڻ جي بوءِ کان پري ڀڄي وڃڻ ۽ جسماني گندگيءَ جي انهيءَ احساس کان پلئہ ڇڏائڻ لاءِ تڙڦي رهي هئي، جيڪو اڄ هڪڙي تہ سياڻي ٻئي ڳوٺ ۾ هارين جي ڪچن گهرن ۾ ترسڻ دوران لڳيتو مٿس مڙهيل ٿي رهيو. ريابوفسڪيءَ چترڪارن سان ويهن سيپٽمبر تائين ترسڻ جو واعدو نہ ڪيو هجي ها تہ هو ٻئي اڄ ئي اتان هليا وڃن ها ۽ اهو ڪيڏو نہ چڱو ٿئي ها!

"او خدا!" رِيابوفسڪي ٻاڏائيندي چيو. "آخر سچ ڪڏهن اپرندو؟ اس بلڪل ئي ناهي، ان صورت ۾ سچ جي روشنيءَ وارا چٽ ڪئين ٿو چٽي سگهان."

" هڪ اڏورو چتر ڪڪرن پرئي آسمان جو به ته آهي." اولگا پڙدي جي اوٽ مان نڪرندي چيو. "ياد ناهي ڇا؟ اڙي اها ئي جنهن جي پسمنظر ۾ ساڄي پاسي جهنگ هو ۽ کاٻي ڏڳيون ۽ هنج پکي. انکي هاڻ مڪمل ڪري سگهين ٿو."

"هونهہ!" چترڪار ٻوٿ ڦٽائيندي چيو." مڪمل ڪريان! ڇا تون مونکي واقعي ايڏو گڏهہ ٿي سمجهين، جنهن کي ٻڌايو وڃي تہ ڪيس ڇا ڪرڻ گهرجي؟"

"منهنجي لاءِ تنهنجو رويو ڪيڏو بدلجي ويو آهي!" اولگا ٿڏو ساهہ ڀريندي چيو. " ۽ نيڪ بہ ٿيو آهي!"

اولگا جي ڇهري جو پنو لهي ويو. هوءَ آتش دان جي سامهون ويهي سڏڪا ڀرڻ لڳي.

" ۽ هاڻ ڳوڙها! ڇڻ باقي انهن جي ڪسر رهيل هئي. بند ڪر اهو رودن! منهنجي روئڻ جا تہ هزار سبب آهن پوءِ بہ نہ ٿو روئان. "

"هزار سبب !" اولگا سڏڪو ڀريو. "خاص سبب رڳو اهو آهي تہ مون مان جيءُ ڀرجي ويو اٿوَ."

"جي ها، جيءُ ڀرجي ويو آهي!" ۽ هوءَ زارو قطار روئڻ لڳي. "سچ پڇو تہ اسانجي ان حرڪت کان لڄي ٿا ٿيو. توهان کي پوءِ تہ ڪٿي چترڪارن کي ان جي پٽڪ نہ پئجي وڃي. توٽي جو ان معاملي کي لڪائي نہ ٿو سگهجي ۽ هنن کي تہ الائي ڪيتري وقت کان انجو پتو آهي."

"ٻڌ اولگا ! اوهان کي رڳو هڪڙي گذارش اٿم." چترڪار پنهنجي ڇاتيءَ تي هٿ رکي منٿ ميڙ واري لهجي ۾ چيو: "رڳو هڪڙي گذارش، مونکي اڪيلو ڇڏي ڏي. ان ڪانسواءِ توکان ٻيو ڪجهہ نہ ٿو چاهيان."

"پر قسم کاءُ تہ تون اڃان بہ مونسان پيار ٿو ڪرين!"

"ڪيڏي شديد پيڙا آهي اها."

چترڪار ڀڪوڙيل ڏندن سان دانهن ڪري اٿي ويهي رهيو. "انجو انجام اهو ٿيندو تہ والگا ۾ ٻڏي مرندس يا چريو ٿي پوندس! مونکي اڪيلو ڇڏي ڏي!"

"پوءِ مونکي ماري ڇڏ، ماري ڇڏ!" اولگا ٻاڪارڻ لڳي. ماري ڇڏ نہ!". هوءَ زارو قطار روئندي ٻيهر پڙدي پويان هلي وئي. مينهن ڇپر تي ٽڪاٽ ڪري رهيو هو. رِيابوفسڪي ڪجهہ دير تائين ٻنهي هٿن سان مٿو جهلي ڪمري ۾ ڏگها ڏگها قدم کڻندو رهيو. پوءِ ڇهري تي اهڙو تاثر آڻي ڄڻ بحث ۾ ڪنهن کي قائل ڪيو هجئين. ٽوپي پائي بندوق ڪلهي تي لٽڪائي ٻاهر نڪري ويو.

سندس وڃڻ کانپوءِ اولگا دير تائين پنهنجي پلنگ تي ليٽي ڳوڙها وهائيندي رهي. پهرين هن سوچيو تہ ڪيڏي نہ ڀلي ڳالهہ ٿيندي جو هوءَ زهر ڦڪي ۽ رِيابوفسڪي ڪيس واپس تي مئل ئي ڏسي، پر جلد سندس خيال پنهنجي ڊرائنگ روم ۾ مڙس جي

مطالعي واري ڪمري ڏانهن منتقل ٿي ويا ۽ هن تصور ۾ ڏٺو تہ هوءَ ديموف جي هنج ۾ خاموش سڪون ۽ صفائيءَ جي پرجوش احساس مان مزو ماڻي رهي آهي ۽ پوءِ ٿيئٽر ۾ مازينيءَ جو ڳانو ٻڌي رهي آهي. ان تصور مهذب دنيا سان، شهر جي هل هنگامي سان مشهور ۽ ناميارن ماڻهن سان واقفيت جي شديد خواهش سندس من کي پاڻيءَ کان ٻاهر مڇيءَ جيان تڙپائي ڇڏيو. ايتري ۾ هڪ ٻُوناٽي مائي گهر اندر آئي ۽ مانجهاندي جي تياريءَ لاءِ اطمينان واري انداز ۾ چلهہ ٻارڻ لڳي. دڪندڙ ڪاٺين جي بوءِ چئني پاسي پکڙجي وئي ۽ دونهين سان فضا دونهاڄڻ لڳي. چترڪار جن جا لانگ بوٽ گپ سان پريل هئا ۽ منهن مينهن ۾ پسيل، اندر داخل ٿيا. هنن هڪٻئي جي چترن تي نظر وڌي ۽ اهو سوچي من کي آٿت ڏنائون تہ والگا خراب مند ۾ بہ هڪ خاص سونهن رکي ٿو. ڀت تي لڳل سستي گهڙيال جو پينڊولم ٽڪ ٽڪ، ٽڪ ٽڪ ڪري رهيو هو. ٿڌ کان پڳل مکيون مقدس تصويرن، ڀر وارين ڪنڊن ۾ جمع ٿي آهستي آهستي ڀون ڀون ڪري رهيون هيون ۽ بئنچن هيٺان ماڪوڙا قطارن ۾ وڃي رهيا هئا.

ريابوفسڪي سانجهيءَ سمي مهل واپس موٽيو. هن ٽوپي ميز تي اڇلائي. گپ ۾ پريل لانگ بوٽ لاهڻ بنا ٿڪاوٽ کان چور ٿي جسم کي بئنچ تي اڇلائي اکيون پوري ڇڏيون.

"ٿڪجي پيس..." هن چيو ۽ چپر کڻڻ جي ڪوشش ۾ سندس پرون ڦڙڪڻ لڳا.

"اولگا سندس عنايت ڀري نظر حاصل ڪرڻ ۽ اهو ڏيکارڻ جي چڪر ۾ تہ هوءَ ڪانئس ناراض ناهي. خاموشيءَ سان ڪيس چمي ڏنائين ۽ سندس ڀورن وارن ۾ آڱريون ڦيرائڻ لڳي. وارن ۾ آڱريون ڦيرائڻ جي اها خواهش سندس دل ۾ بلڪل اوچتو ئي اوچتو پيدا ٿي هئي.

"هي ڇا آهي؟" ريابوفسڪي ائين ڇرڪيو ڄڻ ڪنهن ڪيس ڇهندي هنئين هجي.

"هي ڇا آهي؟ مون کي منهنجي حال تي ڇڏي ڏي، وڏي مهرباني ٿيندين."

هو اولگا کي ڌڪيندي ڪانئس پري ٿي ويو. اولگا کي سندس چهري تي ڌڪار ۽ چڙ جي جهلڪ نظر آئي. ٺيڪ ان لمحي مائي ڪرم ڪلي جي سوپ جي پليٽ احتياط سان ٻنهي هٿن ۾ جهلي ريابوفسڪيءَ وٽ آئي تہ اولگا ڏٺو تہ مائيءَ جا ٻئي ٿلها متارا آڱوٺا سوپ ۾ ٻُڏل هئا. تڏهن ڪيس اها گندي مائي، جنهن جي چولي پيٽ کان مٿي ٽاٽيل هئي، ڪرم ڪلي جو اهو سوپ جنهن تي ريابومسڪي هٻڇين وانگر ڪريو هو، ڪچو گهر ۽ اها زندگي انتهائي بدبودار ۽ ٻوائتي لڳي هئي جيڪا پنهنجي سادگيءَ ۽ فنڪاراڻي بي نظميءَ سبب اڳي انتهائي خوشگوار لڳندي هئي. اوچتو ڪيس پنهنجي توهين ٿيڻ جو احساس ٿيو ۽ سرد لهجي ۾ چوڻ لڳي:

"اسانکي ڪجهہ ڏينهن لاءِ ڏار ٿيڻو پوندو نہ تہ اها بيزاري جهيڙو ڪرائي وجهندي. آءٌ ان مان بيزار ٿي چڪي آهيان. مونکي اڄ ئي هتان هليو وڃڻ گهرجي."

"ڪيئن؟"

" هوا جي گهوڙي تي سوار ٿي؟"

"اڄ خميس آهي ۽ ساڍي نوين وڳي اسٽيمر ايندو."

"واقعي؟ اڙي ها! ڏاڍو چڱو. ته پوءِ هلي وڃ." ريابوفسڪي نيپڪن نه هٽڻ ڪري وهاڻي سان چپ اگهندي نرم لهجي ۾ چيو. "اوهانجي لاءِ هيءَ جاءِ بي رونق آهي ۽ آءٌ به ايڏو خود غرض ناهيان جو اوهانکي روڪڻ جي ڪوشش ڪريان. پلي وڃ، ويهين سيپٽمبر کانپوءِ ملاقات ٿيندي."

اولگا سامان ٻڌڻ شروع ڪيو. سندس من جو بار هلڪو ٿي چڪو هو ۽ اطمينان سبب سندس چهرو ٻهڪي رهيو هو. "ڇا واقعي اٿين ٿي ٿيندو؟" هن پنهنجو پاڻ کان سوال پڇيو. "ته آءٌ جلد ئي پنهنجي ڊرائنگ روم ۾ ويٺي هونديس. "چترڪاري ڪنديس، پنهنجي ڪمري ۾ ننڊ ڪنديس ۽ ميزپوش واري ميز تي ماني کائينديس؟" اٿين لڳس جڻ ڪلهن تان چيندڙ ڳورو وزن لهي چڪو هجي ۽ هاڻ ڪيس چترڪار تي ڪاوڙ نه پئي آئي.

"او ريابوشڪا! پنهنجا رنگ ۽ برش هتي ڇڏيو پئي وڃان." هن رڙ ڪندي چيو. "ڪا شيءِ استعمال کان بچي پوي ته ڪنيون اچجانءِ ۽ ها ڪن کولي ٻڌ. منهنجي غير موجودگيءَ ۾ سستيءَ ۽ لاپرواهي جي دورن جو شڪار ٿيڻ بدران ڪم ڪجانءِ! تون انتهائي معصومڙو آهين، ريابو شڪا!"

نوين وڳي ريابوفسڪيءَ کيس موڪلائيءَ واري چمي ڏني ته جيئن جهڙيءَ ريت اولگا کي پڪ هئي ته عرشي تي چترڪارن جي موجودگيءَ ۾ چمي نه ڏيڻي پوي. هو موڪلائڻ لاءِ اسٽيمرن تي لهڻ چڙهڻ جي چبوتري تائين ويو. اسٽيمر ٿورڙي ئي دير ۾ ظاهر ٿيو ۽ کيس کڻي روانو ٿي ويو.

اڍائي ڏينهن کانپوءِ هوءَ پنهنجي گهر ۾ هئي. ٽوپي ۽ برساتي لاهڻ کانسواءِ ئي اضطرابي ڪيفيت وچان تقريباً پريل ساهه سان هوءَ ڊرائنگ روم ۾ داخل ٿي ۽ اتان مانيءَ واري ڪمري ۾. ديموف ڪوٽ لاهي، واسڪوٽ جا بٽڻ کولي ميز وٽ ويهي ڪانٽي جا ڏندا تيز ڪري رهيو هو. سندس سامهون پليٽ ۾ هڪ ٻڳل تتر رکيل هو. اولگا انهيءَ يقين سان پنهنجي فليٽ ۾ داخل ٿي هئي ته هوءَ پنهنجي مڙس کي قصي جي پٽڪ به لڳڻ نه ڏيندي ۽ اهو ته منجهس انجي صلاحيت ۽ قوت به آهي پر جڏهن هن ڏٺو ته ديموف جو چهرو مرڪي ٽڙي پيو هو ۽ سندس اکيون سرهائيءَ مان چمڪڻ لڳيون ته هن سوچيو ته اهڙي شخص کي فريب ڏيڻ هن لاءِ ايتري ئي ذليل ذڪار پري ۽ ناممڪن ڳالهه هوندي جيتري بهتان بازي، چوري يا قتل. هن ان لمحي فيصلو ڪري ورتو ته جيڪي ڪجهه ٿيو آهي، اهو جيئن جو تيئن بيان ڪندي. سوديموف کيس ڀاڪرن ۾ ڀري چمي ڏئي چڪو ته هوءَ سندس سامهون گوڏن ڀر ويهي رهي ۽ چهرو هٿن سان ڍڪي ڇڏيائين.

"اڙي هي ڇا ٿي ڪرين؟ ڇا ٿيو، اولگا؟" هن پيار ڀرئي لهجي ۾ پڇيو، "منهنجي ياد گهڻو تنگ ٿي ڪيئي ڇا؟"

هن ندامت جي احساس سان ڳاڙهي ٿيل چهري کي مٿي کڻي ديموف ڏانهن خطا ڀريل، التجائي نظرن سان ڏٺو پر خوف ۽ لڄ کيس حقيقت کي چپن تائين آڻڻ نه ڏنو.

"ڪا ڳالهه ناهي." هن چيو : "آءٌ تہ بس ائين ئي..."

"اچ ويهہ نہ." ديموف زال کي اتاريندي ۽ ميز پرسان ويهاريندي چيو. "ها، هاڻ ٺيڪ آهي، اڃي تتر کاءُ. بک لڳي هوندءِ منهنجي پياري!"

هن ڇاتل سڄاتل مزو پائيندي ٿورڙو گوشت کاڌو، جڏهن تہ ديموف خوشيءَ وچان مرڪندو ۽ مٽس پيار ڀريون نگاهون واريندو رهيو.

سياري جي اڌ مند لنگهي چڪي هئي جو ديموف جي نظرن ۾ پنهنجي زال جا انگ ڍنگ ڪٽڪڻ لڳا. هاڻ هو زال سان اکيون ملائي ئي نہ سگهندو هو، ڇڻ خود سندس ئي ضمير داغي هجي. زال سان ملاقات مهل هاڻ هو مسرت ڀرئي انداز ۾ مرڪندو ئي نہ هو ۽ اهو سوچي تہ ساڻس گهٽ کان گهٽ اڪيلائپ ۾ گذارڻو پوي، هو پنهنجي دوست ڪوروستيليف کي رات جي مانيءَ تي گهر وٺي ايندو هو. ننڍڙن وارن وارو اهو بندرو شخص، جنهن جي چهري تي گهنج پيل هوندا هئا، اولگا سان ڳالهائيندي ئي انتهائي گهٻراهٽ ۾ ڪوٽ جا بٽڻ بند ڪرڻ ۽ کولڻ ۽ پوءِ پنهنجي مڇن جي کاٻي حصي کي ساڄي هٿ سان پٽڻ لڳندو هو. مانيءَ دوران ٻئي ڊاڪٽر ان ڳالهہ جو اظهار ڪندا هئا تہ اڄڪلهہ تاءُ ۾ فڪر وڌي ويا آهن تنهنڪري دل جي تڪليف بابت شڪايتون وڌي رهيون آهن يا اهو تہ ڪجهہ ڏينهن کان اعصابي مرضن ۾ اضافو ٿي رهيو آهي، يا وري اهو تہ ديموف کي هڪ اهڙي مريض جي لاش جو، جنهن جي موت جو سبب گهٽ خوراڪ جو موذي مرض ٻڌايو ويو هو، گنريل ڏينهن پوسٽ مارٽم دوران پتو لڳو تہ اصل ۾ هو معدي جي ڪئنسر جو مريض هو. ائين لڳندو هو تہ هو ٻئي طبي معاملن تي رڳو ان ڪري ئي ڳالهائيندا هئا جو اولگا کي ڳالهہ نہ ڪرڻ يعني ڪوڙ نہ ڳالهائڻ جو بهانو هٿ اچي. ماني کانپوءِ ڪوروستيليف پيانو جي سامهون ويهندو هو ۽ ديموف ٿڌو ساهہ ڀري چوندو هو :

"يار، ڪجهہ تہ ٻڌاءِ ! آخر انتظار ڇا جو آهي؟ اسانکي ڪو پرسوز گيت تہ ٻڌاءِ؟"

ڪوروستيليف ڪلها چندي آڱريون اڳتي ڦهلائي، پيانو تان ڳچي اپي ڪري، اوچي مرداني آواز ۾ ڳائڻ لڳندو هو. "ڏيکاريو ڏيکاريو! وطن ۾ ڪو اهڙو هنڌ جتي روسي هاري پيڙا کان آجا هجن!" ۽ ديموف هڪ ڀيرو ٻيهر ٿڌو ساهہ ڀري پنهنجي مڪ تي پيشاني رکي خيالن ۾ گم ٿي ويندو هو.

اولگا تہ هاڻ سمورو احتياط ڇڻ ڇاري تي رکي ڇڏيو هو. روز صبح جو انتهائي غمگين انداز ۾ اٿندي سوچيندي هئي، " هاڻ هو ريابوفسڪي سان قطعي پيار نہ ٿي ڪري. خدا جو شڪر آهي تہ اهو قصو هاڻ ماضيءَ جو داستان بڻجي چڪو آهي. پر ڪافيءَ جو پيالو پيئندي ئي ياد ايندو هئس تہ ريابو فسڪيءَ ڪانئس مڙس ڦري ورتو ۽ هاڻ سندس زندگيءَ ۾ نہ مڙس رهيو آهي نہ ريابوسڪي. تڏهن ڪيس خيال ايندو هيو تہ سندس دوست ٻڌائي رهيا هئا تہ ريابوفسڪي ڪنهن نماءَ لاءِ ڪو شاندار چتر مڪمل ڪري رهيو آهي جيڪو قدرتي منظرن ۽ معاشرتي مسئلن بابت مصوريءَ جو گڏيل نمونو ۽ فني اعتبار کان پولينوف جي طرز جو آهي ۽ جيڪو بہ سندس اسٽوڊيو ويندو آهي، ساراهڻ کانسواءِ نہ

رهي سگهندو آهي. هوءَ پنهنجو پاڻ کي چوندي هئي تہ ريابوفسڪيءَ اهو چتر تہ خود سندس ئي اثر هيٺ تخليق ڪيو آهي. ڪانئس متاثر ٿيڻ ڪري ئي سندس فن عروج تي پهتو آهي. سندس فن تي هنجي شخصيت جي ڇاپ ايتري اثرائتي، لاپائتي ۽ گهري آهي، سو اڄ جيڪڏهن هوءَ ڪانئس ناتو ٽوڙي وجهي تہ هو ڪٿي جو بہ نہ رهندو. هوءَ اهو بہ سارينديي رهي تہ گذريل ڀيري جڏهن ريابوفسڪي سندن گهر آيو هو تہ سونهري ڌاڳن وارو ڀورو ڪوٽ پاتل ۽ نئين ٽاءِ ٻڌل هيس ۽ هن انتهائي دلربائيءَ سان پڇيو هو "آءٌ ڪهڙو ٿو لڳان ڪيئن ڪي نہ؟" ڏڳها گهنگهرو وار، نيريون اکيون، مٿان وري شاندار ڪوٽ! واقعي هو ڪهڙو پئي (يا گهٽ ۾ گهٽ لڳو تہ ائين پئي) ۽ سندس لفظ لفظ مان محبت پئي ٽپڪي.

اهو سڀ ۽ ٻيو ڪجهہ بہ ياد ڪرڻ ۽ خود پنهنجا نتيجا ڪڍڻ ڪانپوءِ اولگا سنورجي سينگارجي پنهنجي اڏمن جو طوفان سنڀاري ريابوفسڪيءَ جي اسٽوڊيو هلي ويندي هئي. هوءَ کيس عام طور تي تمام گهڻو هشاش بشاش ۽ پنهنجي چتر جي چاهت ۾ غرق ڏسندي هئي. جيڪو واقعي شاندار هوندو هو. جڏهن سندس طبيعت دل لڳيءَ ڏانهن مائل ٿيندي هئي تہ هو بيوقوفاڻيون حرڪتون ڪندو هو ۽ سنجيده سوالن کي کلي ٽاري ڇڏيندو هو. اولگا اهڙي چتر کان حسد ڪندي هئي پر هر ڀيري انجي سامهون مهذب خاموشيءَ سان بہ چار منٽ بيهندي هئي ۽ پوءِ جيئن ماڻهو ڪنهن درگاهہ ۾ ٿڌو ساهہ ڀريندا آهن، هوءَ ساهہ کڻندي چوندي هئي:

"ها! اهڙو چتر تو ڪڏهن بہ نہ ٺاهيو آهي. مونکي تہ ڪنبڻي وٺي وئي آهي."

پوءِ هوءَ ريابوفسڪيءَ کي منٿ ميڙ ڪرڻ لڳندي هئي. "مونسان پيار ڪندين نہ، مونکي ٿڏيندين تہ نہ. مون اياڳيءَ تي کهل ڪجانءِ." هوءَ زارو قطار روئندي سندس هٿ چمندي ٻاڏائيندي هئي. "تو تان منهنجو ڇانورو هٽي ويو تہ راهہ کان ڀٽڪي ويندين" ۽ ائين هوءَ ڪانئس اهو چورائڻ جي ڪوشش ۾ جنبي ويندي هئي تہ هو ساڻس پيار ڪندو رهندو. پوءِ هوءَ ريابوفسڪيءَ کي پريشان ۽ پنهنجو پاڻ کي انتهائي ذليل ڪري پنهنجي درزياڻيءَ ڏانهن يا ٿيئٽر جو ٽڪيٽ حاصل ڪرڻ جي چڪر ۾ پنهنجي ڪنهن اداڪار ساهيڙيءَ ڏانهن هلي ويندي هئي.

ريابوفسڪي ڪنهن ڏينهن پنهنجي اسٽوڊيو ۾ نہ هوندو هو تہ هوءَ هڪ ڏمڪيءَ ڀريو نياپو ڇڏي ايندي هئي تہ جيڪڏهن هو اڄ هن سان ملڻ نہ آيو تہ زهر ڦڪيندي. ريابوفسڪي نہ چاهيندي بہ سندس گهر وڃي نڪرندو هو ۽ رات جي ماني کائي موٽندو هو. مڙس جي موجودگيءَ جو لحاظ ڪرڻ بنا هو اولگا تي انتهائي ڌڪار ڀري چٿر ڪندو هو ۽ هوءَ بہ کيس ساڳئي لهجي ۾ جواب ڏيندي هئي. ٻنهي کي لڳندو هو تہ هو هڪٻئي جي راهہ ۾ حائل آهن، ظالم ۽ دشمن آهن ۽ اهو احساس کين پاڻيءَ مان ڪڍي ڇڏيندو هو. انهيءَ ڪري ٻنهي ۾ ڪين اهو خيال ئي نہ رهندو هو تہ سندن طرز عمل ڪيڏو غير مهذب آهي ۽ اهو تہ ننڍين ننڍين وارن واري ڪوروستيليف تي سڀڪجهہ واقع ٿيندو پيو وڃي. ماني ڪانپوءِ ريابوفسڪي ڪانئن جلدي موڪلائيندو هو.

”هاڻ ڪيڏانهن ٿو وڃين؟“ اولگا ڊرائنگ روم ۾ هن ڏانهن ڌڪار ڀريل نظرن سان ڏسندي پڇندي هئي.

هو ڇهري تي گهنج آٽي اکيون ڦوٽاري ڪنهن اهڙي مائيءَ جو نالو وٺندو هو جنهن کان هو ٻئي واقف هوندا هئا ۽ ڇڻو پڻو هوندو هو ته هو اولگا جي حسد جو مذاق پيو اڏائي ۽ ڪيس نهوڙڻ ٿو چاهي. هوءَ پنهنجي بستري تي ليٽي حسد، ڪاوڙ، ڌڪار ۽ لڄ وچان وهاڻي کي ڏندن سان ڪترڻ ۽ زور زور سان روئڻ لڳندي هئي. تڏهن ديموف ڊرائنگ روم ۾ ڪوروستيليف کي ڇڏي شرمائيندو گهبرائيندو خواب گاهه ۾ اچي چوندو هو : ”آءُ نه اولگا!..... ان مان ڇا ھٿ حاصل؟ توکي ته ان معاملي ۾ خاموش ٿي رهڻ گهرجي. خيال رکجانءِ ته ڳالهه پکڙجي نه.... جيڪو ٿيو آهي تنهن کي ٿيڻ کان روڪڻ ممڪن نه هو.“

هوءَ حسد جي جذبي تي، جنهن جي تپش کان سندس لونڊڙي ڦرڪڻ لڳندي هئي، قابو پائڻ ۾ ناڪام ٿيندي هئي، پنهنجو پاڻ کي چوڻ لڳندي هئي، ”اجا ايتري دير ته نه ٿي آهي جو معاملي کي حل نه ڪري سگهجي.“ ڳوڙهن سان پسيل ڇهري کي ڌوئي، پائوڊر هڻي جلدي جلدي ان مائيءَ جي گهر رواني ٿيندي هئي جنهن جو ريابوفسڪيءَ نالو ورتو هو. هو اتي نه ملندو هو ته ٻگيءَ ۾ ٻئي جي گهر رواني ٿيندي هئي اتان وري ٽئين ڏانهن... شروعات ۾ ته ڪيس ائين مختلف گهرن جو چڪر لڳائڻ ۾ لڄ محسوس ٿيندي هئي پر جلدئي انجي عادي ٿي وئي ۽ ڪڏهن ڪڏهن ته ريابوفسڪيءَ جي ڳولا ۾ هڪ ئي شام جو سمورين واقف عورتن جا گهر پيٽي ايندي هئي. ۽ اهي سمجهي ويندڙيون هيون ته قصو ڇا آهي.

هڪ ڀيرو هن ريابوفسڪيءَ کي پنهنجي مڙس متعلق چيو : ”سندس وڏ ماڻهائپ ته مون لاءِ عذاب بڻجي پئي آهي.“

اهو جملو کيس ايترو پسند نه آيو جو ريابوفسڪي سان سندس عشق جي رازدار چترڪارن سان جڏهن به گڏبي هئي. پنهنجي مڙس جو ذڪر ڪندي انتهائي زوردار انداز ۾ چوندي هئي: ” هن شخص جي وڏ ماڻهائپ منهنجي لاءِ ڏاڍي ڏکي ٿي پئي آهي.“

سندن زندگي پوئين سال جي انداز ۾ ئي هلندي رهي. هر اربعا جي شام، ساڳيءَ ريت پارٽيون ٿينديون هيون. ساڳيءَ طرح اداڪار ڊائيلاگ ورجائيندو هو، چترڪار چتر چٽيندو هو، وائلن - نواز ساز تي سر ڇيڙيندو هو، راڳي ڳائيندو هو ۽ ساڳيءَ ريت ٺيڪ ساڍي ٻارهين وڳي مانيءَ جي ڪمري ۾ کلندڙ دروازو کلندو هو ۽ ديموف مرڪندي اعلان ڪندو هو : ”اوهين صاحبو مانيءَ تي اچو.“

۽ اولگا اڳي جيان وڏن ماڻهن جي ڳولا ۾ رڌل رهندي هئي، ڪين هٿ ڪندي هئي. ڪانئن مطمئن نه ٿيندي ۽ وري ٻين وڏن ماڻهن جي ڳولا ۾ جنبي ويندي هئي. اڳي جيان هوءَ هاڻ به رات جو دير سان گهر موٽندي هئي ۽ گذريل سال جيان ئي ديموف هاڻ به سندس واپسيءَ تي ستل نه پر پنهنجي مطالعي واري ڪمري ۾ ڪم ۾ رڌل هوندو هو. هو ٽين وڳي سمهندو ۽ اٺين وڳي اٿندو هو.

هڪ ڏينهن هوءَ ٿيئٽر وچڻ ڪان اڳ آئيني آڏو پنهنجي هار سينگار تي آخري نظر وجهي رهي هئي جو فراڪ ڪوٽ ۾ اچي ٺاءِ ۾ ديموف ڪمري ۾ داخل ٿيو. هن ٻاجهاري انداز ۾ مرڪندي زال سان ماضيءَ وانگر اکيون اکين ۾ ملايون. سندس چهري تي سرهائي ٻهڪي رهي هئي.

"آءُ پنهنجو تحقيقي مقالو پيش ڪري پيو اچان." هن ويهندي پتلون کي گوڏن وٽان ٺيڪ ڪندي چيو. "ڪامياب رهيو؟"

"بس پڇ ئي نه !" هن ڪلدي زال جي چهري جي عڪس کي آئيني ۾ ڏسڻ لاءِ ڳچي اڳتي لاڙي، ڇاڪاڻ جو هوءَ اجان تائين هن ڏانهن پٺ ڪيون بيٺي پير وارن جي سينگار ۾ رڌل هئي. "بس نه پڇ!" هن هڪ ڀيرو ٻيهر ورجايو."۽ خبر اٿئي، ان ڳالهه جو گهڻو امڪان آهي ته مونکي مرضيات جو ڊوزنٽ مقرر ڪيو وڃي. لڳي ته ائين ئي ٿو."

ديموف جو سرهائيءَ ڀريو ڀهڪندڙ چهرو اعلان ڪري رهيو هو ته اولگا جيڪڏهن سندس انهيءَ خوشيءَ ۽ شاندار ڪاميابيءَ تي چڱو موچارو ردعمل ظاهر ڪري ته هو سندس هاٿوڪين ته ڇا پر ايندڙ ڏينهن جي ڪوتاهين کي پڻ معاف ڪرڻ ۽ وسارڻ لاءِ تيار هو پر سندس زال نه مرضيات سمجهي سگهي نه ڊوزنٽ ۽ هوندن به ڪيس ڊپ هو ته ڪٿي ٿيئٽر وڃڻ ۾ دير نه ٿي وڃي، سو خاموش ئي رهي.

ديموف ڪجهه گهڙيون ته ويٺو رهيو ۽ پوءِ معذرتي انداز ۾ مرڪندو اتان هليو ويو.

ڪيڏو پريشاني ڀريو ڏينهن هو اهو!

ديموف جي مٿي ۾ شديد سور هو. هن نه نيرن ڪئي، نه ئي اسپتال ويو. سڄو ڏينهن پنهنجي اڀياسي ڪمري ۾ صوفي تي ليٽيو رهيو. اولگا معمول جيان منجهند ڪانپوءِ ريابوفسڪيءَ جي اسٽوڊيو رواني ٿي جتي هن ڪيس بي جان شين جو چٽر ڏيکاري پڇڻ ٿي چاهيو ته گذريل ڏينهن هو سندس گهر ڇو نه آيو. ڪيس به پتو هو ۽ چٽر ته بس ائين ئي هو جيڪو هن چترڪار جي گهر وڃڻ لاءِ بهاني طور ٺاهيو هو.

هوءَ گهنٽي وڄائڻ کانسواءِ ئي اندر داخل ٿي ۽ اڳيئي حصي ۾ جڏهن جوتن مٿان پاتل ربڙ جا جوتا لاهي رهي هئي ته ڪيس اسٽوڊيو مان هلڪن هلڪن قدمن جو آواز ۽ ڪنهن مائيءَ جي ڪپڙن جي سرسر ٻڌڻ ۾ آئي. هن تڙ تڪڙ ۾ اندر جهاتي پاتي ته ڪيس هڪ پورو پاچولو تيزيءَ سان هڪ وڏي ڪينواس پويان غائب ٿيندي نظر آيو جنهن تي پيل ڪاري سوٽي چادر ايزل کي ڍڪيندي فرش تائين لٽڪي رهي هئي. پڪ سان ڪا مائي اتي وڃي لڪي هئي. اها ئي جاءِ هئي جتي نه ڄاڻ ڪيترا ڀيرا هن خود اولگا کي پين جي نظرن کان لڪايو هو. ريابوفسڪي، جنهن جي بدحواسي سندس چهري تي ظاهر هئي، پنهنجا ٻئي هٿ هن ڏانهن ائين پکيڙيا ڄڻ ڪيس ڏسي حيرت ٿي هجيس ۽ مشڪل سان مرڪندي چيائين:

"اوهه تون! تنهنجي اچڻ تي خوشي ٿي، ٻڌاءِ ڇا خبرون آهن؟" اولگا جون اکيون آليون ٿي ويون. هوءَ ان ٻيءَ عورت جي، پنهنجي ڀاڄ ۽ ڪوڙي عورت جي موجودگيءَ ۾،

جيڪا هن مهل ڪينواس پويان بيهي پڪ سان مرڪي رهي هوندي. ڳالهين لاءِ راضي نہ پئي ٿي سگهي پوءِ پل ڪيس ان لاءِ دنيا جي سموري دولت ئي ڇو نہ آڇي وڃي.

"آءٌ تہ اوهانکي رڳو هي چتر ڏيکارڻ آئي آهيان.." هن ڦڙڪندڙ ڇپن سان ڏاڍيان وڏي آواز ۾ چيو. " هيءَ نيچر مورت آهي."

"اوهہ ! چتر؟"

چترڪار چتر هٿن ۾ جهليو ان تي نظرون کپائي ڇڻ بلڪل غير شعوري انداز ۾ هلندو بئي ڪمري ۾ گهڙي ويو.

اولگا انتهائي فرمانبدار وانگر سندس پويان پويان وئي.

اسٽوڊيو مان تيز تيز قدمن جا آواز عورتاڻي پاچولي جهڙيون لهرون بڻڻ ۾ آيون. انجو مطلب هو تہ بي عورت هلي وئي هئي. اولگا جي من چاهيو تہ هوءَ دانهون ڪري، ڪا ڳوري شيءِ کڻي ريابوفسڪيءَ جي مٿي تي وهائي ڪڍي ۽ اتان ڀڄي نڪري، پر ڳوڙهن ڪيس نابين ۽ شرم بلڪل بيحس ڪري ڇڏيو ۽ ڪيس لڳو تہ ڄڻ هوءَ چترڪار اولگا ايوانوونا نہ پر ڪا معمولي ڄامڙي هجي.

"آءٌ ٿڪجي پيو آهيان." مصور چتر ڏسندي ۽ پنهنجي ٿڪاوٽ کي مٿي جي ڏونڌاڙ سان ڏکڻ جي ڪوشش ڪندي ڳوري لهجي ۾ چيو. "بيشڪ اهو انتهائي شاندار آهي پر هڪ ئي اجوڪو چتر آهي، هڪ گذريل سال هو، مهيني ڪن ۾ هڪ بيو بڻيو... توکي انهن مان بيزاري نہ ٿي ٿئي؟ تنهنجي جاءِ تي مان هجان ها تہ چترڪاريءَ کي لت هڻي سنگيت يا ڪنهن بيءَ شيءِ کي سنجيدگيءَ سان اختيار ڪريان ها. اصل ۾ تون چترڪار نہ پر سنگيتڪار آهين. خير ڪاش، توکي خبر پئجي سگهي تہ آءٌ ڪيڏو ٿڪجي چڪو آهيان! چانهہ ٿو گهرايان.... نيڪ آهي نہ؟"

هو ڪمري مان نڪري ويو ۽ اولگا ٻڌو تہ هو پنهنجي نوڪر کي ڪجهہ چئي رهيو آهي. هوءَ موڪلائڻ، تون ڇا تون ڇا جي نوبت اچڻ ۽ خاص طور تي پنهنجي زارو قطار روئڻ کان بچڻ لاءِ ڪمري مان ڊوڙندي گهر جي اڳئين حصي ۾ پهتي ۽ ان کان اڳ جو ريابوفسڪي واپس موٽي، جوتن تي ربڙ جا سپاٽا چاڙهي ٻاهر نڪري آئي.

رستي تي پهچندي ئي هن اهو محسوس ڪندي وڏيڪ آزاديءَ سان ساهہ کنيو تہ هوءَ ريابوفسڪي کان، چتر ڪاري کان ۽ ان ناقابل برداشت بيعزتيءَ کان جيڪا ڪيس اسٽوڊيو ۾ سهڻي پئي، نجات حاصل ڪري چڪي آهي. هميشہ لاءِ سچو قصو ختم ٿي چڪو هو.

هوءَ پنهنجي درزيءَ ڏانهن وئي، اتان برنائي وٽ جيڪو گذريل ڏينهن ئي واپس موٽيو هو. برنائيءَ کان سازن جي هڪ دڪان تي. ان دوران هوءَ مسلسل ريابوفسڪيءَ ناليٰ پنهنجي خط بابت سوچيندي رهي جنهن ۾ هن مهذب پر انتهائي سخت ۽ بي رحماڻي انداز ۾ ڪيس ست سريون ٻڌائڻ جو فيصلو ڪيو هو. ڊيموف سان گڏ ڪريميا وڃڻ جو خيال بہ سندس ذهن ۾ ترڻ لڳو جتي هوءَ ماضيءَ مان سدائين لاءِ ڇوٽڪارو حاصل ڪرڻ ۽ نئين زندگي شروع ڪرڻ جو ارادو رکندي هئي.

رات جو هوءَ تمام گهڻي دير سان گهر پهتي پر لباس تبديل ڪرڻ لاءِ پنهنجي ڪمري ۾ وڃڻ بدران خط لکڻ لاءِ سڌو ڊرائنگ روم ۾ هلي وئي. هن سوچيو ته ريابوفسڪي ٿو چوي ته هوءَ چترڪار ناهي. هوءَ ڪيس منهن ٽوڙ جواب لکندي ته هو پاڻ به هر سال هڪ ئي چتر چٽيندو آهي، ونس ڪجهه گٽل ڦٽل ڳالهيون آهن جيڪي روز ورجائيندو آهي، هو جمود جو شڪار ٿي چڪو آهي ۽ هاڻ سندس ڪنهن نئين ڪاميابيءَ جو ڪو امڪان ناهي. اهو به لکڻ جو ارادو هئس ته اهو خود سندس ئي شخصيت جو اثر آهي جنهن ريابوفسڪيءَ کي چترڪار ريابوفسڪي بڻايو ۽ هاڻ جو هو بي اثر ۽ بي ثمر ٿي ويو آهي ته انجو سبب اهوئي آهي ته ان شاندار اثر کي طرح طرح جي بازاري عورتن، جن مان هڪ اڄ ڪينواس پويان لڪي وئي هئي، زائل ڪري ڇڏيو آهي.

"اولگا!" ديموف پنهنجي اڀياس ڪمري جو دروازو کولڻ بنا ڪيس سڏ ڪيو. اولگا!

"ڇا آهي!؟"

"منهنجي پرسان نه اڇجانءِ! اولگا، بس دروازي تائين اچ. اهو ٺيڪ آهي.... ٽيون ڏينهن آهي جو مونکي اسپتال ۾ ڊفٿيريا ٿي پئي آهي ۽... منهنجي طبيعت گهڻي خراب پئي ٿئي. ڪوروستيليف کي گهراءِ."

اولگا پنهنجي سمورن مرد دوستن وانگر پنهنجي مڙس کي به سندس ڪٽنبي نالي سان سڏيندي هئي. سندس مڙس جو نالو اوسيپ هو جيڪو ڪيس پسند نه هو. ڇاڪاڻ جو اهو نالو ڪيس گوگول جي ڪردار اوسيپ ۽ ٻن نالن اوسيپ ۽ آرخيپ متعلق هڪ بيوقوفاڻي چرچي جي ياد ڏياريندو هو. پر هن مهل پڪاريائين :

"نه اوسيپ! اهو سچ نه ٿو ٿي سگهي!"

"تون ڪيس سڏرائي وٺ! منهنجي حالت ٺيڪ ناهي." ديموف ڪمري اندران چيو ۽ اولگا کي سندس صوفي تائين وڃڻ ۽ انتي ليٽڻ جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو. "ڪيس وٺ" ديموف جو آواز کوکلو پئي لڳو.

"ڇا واقعي اهو ممڪن آهي؟" اولگا، جنهن تي ڊپ ڇانئجي ويو هو، سوچيو، "اڙي اهو ته خطرناڪ آهي."

هوءَ اهو ڄاڻڻ بنا، ته اهو ڇو پئي ڪري، ميڻ بتي ٻاري پنهنجي خوابگاهه ۾ ڪٽي وئي ۽ سوچڻ لڳي ته ڪيس ڇا ڪرڻ گهرجي. ايتري ۾ سندس نظر آئيني ۾ پنهنجي عڪس تي پئي. هيبو ڊنل چهرو، اوچي، ڦوڪيل ڪفن ۽ اڳئين حصي تي چينٽ واري ڪپڙي جي جهالر واري صدري ۽ آڏين ڦڏين ليڙن وارو پاڇولو. هن پنهنجو پاڻ کي هڪ اهڙي پوائتي ۽ خوفناڪ چهري واري فرد جي روپ ۾ ڏٺو جنهن کان ڪراهت ايندي هجي. هن پنهنجي من ۾ ديموف لاءِ، ان شديد پيار لاءِ، جيڪو ديموف ساڻس ڪندو هو، ديموف جي جوان زندگيءَ ۽ ايستائين جو سندس خالي پلنگ لاءِ به، جنهن تي هو نه ڄاڻ ڪيتري عرصي کان نه ستو هو، بيپناهه همدرديءَ ۽ افسوس جا اڌما محسوس ڪيا.

ڪيس، عجز ۽ انڪساريءَ پري اها مرڪ نظر آئي. جيڪا سدائين ديموف جي چپن تي هوندي هئي. اهو سوچي هوءَ زارو قطار روئڻ لڳي. پوءِ هن ڪورو ستيليف کي سڏرائڻ لاءِ منٽ ميڙ پريو خط لکيو. هاڻ رات جا ٻه وڄي چڪا هئا.

صبح ستين وڳي ڌاري ڪان هڪدم پوءِ هوءَ پنهنجي اوجاڳي سبب ڳوري مٿي، وڪريل وارن ۽ ڇهري تي خطا جي احساس جي ريڪائن سان انتهائي بدصورت نظر ايندي پنهنجي ڪمري مان نڪتي ته فليٽ جي اڳئين حصي ۾ ڪاري ڏاڙهيءَ وارو شخص جيڪو پڪ سان ڪو ڊاڪٽر هو، سندس پرسان لنگهيو. چٽني پاسي دوائن جي بوءِ پکڙيل هئي. ڪورو ستيليف پاس واري ڪمري جي دروازي پرسان بيهي مڇن جي ڪابي ڇهنب کي ساڄي هٿ سان وٺي رهيو هو.

"معاف ڪجو، اوهانکي هن ڏانهن وڃڻ نه ڏيندس." هن اولگا کي رڳي انداز ۾ چيو. مرض لڳڻ جو امڪان آهي. هونئن به اوهانجو وٽس وڃڻ بي ثمر ٿيندو. هو پنهنجي هوش حواس ۾ ناهي."

"ته ڇا واقعي ڊفتيريا ئي آهي!" اولگا بي جان آواز ۾ پڇيو.

"منهنجو وس پڄي ته انهن سمورن کي قيد خاني ۾ واڙي ڇڏيان جيڪي ضرورت بنا جوکم ٿا کڻن." ڪوروستيليف سندس سوال جو جواب نه ڏيندي پٽڪيو: حبر به اٿو ته ڪيس اهو مرض ڪيئن لڳو؟ هن اگاري ڏينهن ڊفتيريا جي مريض هڪ ڇوڪري جي نڙيءَ مان روڳ چوسيو هو. آخر ڇو؟ رڳو بيوقوفي ۽ بي عقلي!"

"ڇا اهو تمام گهڻو خطرناڪ آهي؟" اولگا پڇيو.

"ها، ماڻهو چون ٿا ته حالت گهڻي خراب آهي. هاڻ اسانکي "شرڪ" کي سڏرائڻ گهرجي."

ڳاڙهن وارن، ڊگهي نڪ ۽ يهودي لهجي وارو هڪ بندرو شخص اندر آيو. ان ڪان پوءِ وڪريل وارن وارو هڪ ڊگهي قد ۽ جهڪيل چيلهه وارو شخص جيڪو آرچڊيڪن ٿي لڳو ۽ پوءِ ڳاڙهي ڇهري ۽ پريل جسم ۽ عنيڪ وارو هڪ نسبتاً جوان شخص.... اهي ٽئي ڊاڪٽر هئا جيڪي پنهنجي ساٿيءَ جي ڪٽ پرسان واري سان واري ويهڻ لاءِ آيا. ڪوروستيليف جيڪو پنهنجي واري ختم ٿيڻ ڪانپوءِ گهر نه ويو هو، ڪمرن ۾ پوت جيان ڦري رهيو هو. نوڪرياڻي ڊاڪٽرن لاءِ چانهه ناهيندي رهي ۽ هر هر دوائن جي دڪان تي ٿي وئي انڪري ڪمرن جي صفائي نه پئي ٿي. فضا ۾ بي ڪيف سانت ڇانيل هئي.

اولگا پنهنجي خوابگاهه ۾ ويهي سوچڻ لڳي ته خدا ڪيس مڙس سان بيوفائيءَ جي سزا ڏئي رهيو آهي. هو گهٽ ڳالهائو، زبان تي ڪڏهن به شڪايت نه آڻيندڙ، هر ڳالهه سولائيءَ سان مڃي ويندڙ، ڳجهارت جهڙو ناقابل فهم اهو شخص جنهن جي انفراديت جا بنياد سندس خوش طبعيءَ کوکلا ڪري ڇڏيا هئا، جنهن کي سندس حد ڪان وڌيڪ نيڪيءَ ڪمزور ڪري ڇڏيو هو، هن مهل صوفا تي ليٽي سموري پيڙا خاموشيءَ سان پوڳي رهيو هو. جيڪڏهن هن شڪوو ڪيو هجي ها، هزيان ۾ پٽڪي ئي ها ته سندس حالت تي نظر رکندڙ ڊاڪٽر يڪدم ڄاڻي وڃن ٿا ته ڏوهه رڳو ڊفتيريا جو نه آهي. هنن ڪورو ستيليف کان پڇيو هجي ها، جنهن ڪان ڪجهه لڪيل نه هو ۽ جيڪو دوست جي زال کي ڪنهن

سبب بنا ٿي اهڙين نظرن سان نہ ڏسي رهيو هو جيڪي پڪاري پڪاري چئي رهيون هيون تہ سيڪجهہ زال جو ئي ڪيل آهي، ڊفتيريا جي حيثيت تہ رڳو ڏوهہ جي اوزار جي آهي. هوءَ والگا ڪناري چانڊوڪي رات، پيار ڪرڻ جي خاطرين ۽ هاريءَ جي ڪچي گهر ۾ گهاريل روماني زندگي وساري چڪي هئي. هاڻ تہ ڪيس رڳو اهو ياد هو تہ هن ڪنهن گندي ۽ پوڻ ۽ پيري شيءِ ۾ ٽٻي هڻي هئي ۽ لڪ پيرا ڌوئڻ تي بہ ڪڏهن پاڪ پاڪ صاف نہ ڪري سگهندي ۽ اهو سيڪجهہ رڳو من موجي - پڻي ۾ رڳو معمولي تفريح لاءِ!

"آءٌ بہ ڪهڙي لباڙي نڪتيس!" هن پنهنجي ۽ ريابوفسڪيءَ جي بي سڪون محبت کي ياد ڪندي پنهنجو پاڻکي چيو. "لعنت هجي ان سڀ ڪجهہ تي..."

چئين وڳي هوءَ ڪوروستيليف سان گڏ رات جي مانيءَ لاءِ ويٺي. ڊاڪٽر مانيءَ کي هٿ بہ نہ لڳايو. رڳو هلڪو ڳاڙهو شراب پيئندو ۽ نڪ مان ساهہ کڻندو رهيو. هوءَ ڪجهہ کائي نہ سگهي. خاموشيءَ سان ويٺي خدا کي باڏائيندي واعدو ڪندي رهي تہ جيڪڏهن ديموف نيڪ ٿي ويو تہ هوءَ بيهر ساڻس پيار ڪندي ۽ وفادار زال ثابت ٿيندي. وچ وچ ۾ هوءَ پنهنجي سر تي مڙهيل مصيبت کي ڪن پل لاءِ وساري ڪوروستيليف کي ڏسي حيرت ۾ پئجي ويندي هئي :"اهڙو معمولي، اهڙو غير معروف شخص، گهنج پيل چهري وارو، اڻ نهيل وارن وارو. پڪ سان جان جو عذاب هوندو!." بئي ئي پل ڪيس بيهر ائين ٿي لڳو ڄڻ خدا مٿس پنهنجي قهر جي بجلي ڪيرائيندو، ڇاڪاڻ جو هوءَ وچرندڙ مرض جي ڊپ کان پنهنجي بيمار مڙس جي ڪمري ۾ نہ پئي وئي. مٿس جيڪا ذهني ڪيفيت ڇانيل هئي اها پريشاني بدبختيءَ جي احساس ۽ ان يقين جو عڪس هئي تہ هوءَ تباهہ ٿي چڪي آهي، اهڙي ريت بگڙجي چڪي آهي جو بيهر جڙڻ جو سوال ئي نہ ٿي پيدا ٿيو..."

مانيءَ کان ڪجهہ ئي دير پوءِ سانجهيءَ جي اونداهي پکڙجڻ لڳي. اولگا ڊرائنگ روم ۾ وئي تہ هن ڪورو ستيليف کي صوفا تي ستل ڏٺو. سندس مٿو سونهري ڌاڳن سان اٽيل ريشمي ڪشن تي رکيل هو ۽ سندس کونگهرا گونجي رهيا هئا.

مريض جي ڪٽ تائين اچ وڃ ۾ رڌل ڊاڪٽرن کي انهيءَ سموري بدنظمي جو قطعي احساس نہ هو. ڊرائنگ روم ۾ کونگهرا هڻندڙ عجيب و غريب شخص، ڀتين تي لڳل چتر ۽ تصويرون، بي ترتيب فرنيچر، ڦٽيءَ بنان وارن ۽ گنجهيل ڪپڙن سان هيڏانهن هوڏانهن ڦرندڙ گهر ڌياڻي، اهي سموريون شيون هاڻ معمولي دلچسپي بہ پيدا نہ ڪري رهيون هيون. هڪ ڊاڪٽر ڪنهن ڳالهہ تي کليو تہ اها کل عجيب هراسيل لڳي ۽ هرڪو بيچين ٿي پيو.

بئي ڀيري اولگا ڊرائنگ روم ۾ گهڙي تہ ڪورو ستيليف جاڳي رهيو هو. هن صوفي تي ويهي سگريٽ ٿي چڪيو.

"ڊفتيريا ناسن تي حملو ڪيو آهي." هن آهستي چيو. "سندس دل تي بہ انجو اثر ٿيو آهي. حالت خراب ٿي لڳي، تمام گهڻي خراب."

"شرڪ کي ڇو نٿا گهرايو؟" اولگا پڇيو.

"هو آيو تہ هو. هن ئي تہ چڪاسيو آهي تہ مرض جو ناسن تي حملو آهي. هونئن بہ هو ڪري ڇا ٿو سگهي؟ ڪيس سرخاب جا پر تہ ناهن. هو شرڪ آهي ۽ ڪوروستيليف ۽ بس."

وقت انتهائي پيڙائتي سستيءَ سان پئي گذريو. اولگا سمورا ڪپڙا پهري پنهنجي پلنگ تي، جنهن جو بسترو صبح ڪان ئي ٺيڪ نہ ڪيو ويو هو، ليٽي جهوٽا کائي رهي هئي. لڳو ٿي تہ سڄي فليٽ ۾ فرش ڪان ڇت تائين لوهہ جو ڪو وڏو ٽڪر اٽڪيل آهي ۽ هن سوچيو تہ جيڪڏهن ڪنهن ريت اهو ٽڪر هٽائي ڇڏجي تہ سڀ ڪجهہ ٺيڪ ٿي ويندو. هوءَ ڇرڪي اٿي ويني ۽ ڪيس سمجهہ ۾ آيو تہ اها آفت لوهہ جو ٽڪر نہ پر ديموف جي بيماري آهي.

"نيچر مورت بيمثال" هن بيهر ننڊ اکڙي ٿيندي سوچيو. خيال، سوال محال.... ۽ شرڪ بہ ڇا ڪري؟ شرڪ، ڪسڪ.... ڦڙڪ پڙڪ ۽ منهنجا سمورا واقف ڪٿي آهن؟ اسانجي پريشانين جي ڪين خبر بہ آهي؟ اوهہ پروردگار اسان تي ٻاجهہ ڪر اسانکي بچاءِ... شرڪ.... ڪسڪ."

۽ هڪيپرو بيهر لوهہ جو ساڳيو وڏو شاهي ٽڪر ... وقت ڪنهن ريت گذري نہ ٿي گذريو. حالانڪ هيٺين ماڙ تي پٽ واري گهڙي هر ڪلاڪ جو پابنديءَ سان اعلان ڪندي ٿي رهي. ٿوري ٿوري ڪانپوءِ دروازي جي گهنٽي وڄندي ٿي رهي، ديموف وٽ ڊاڪٽر ايندا رهيا... نوڪرياڻي ٽري، جنهن تي هڪ گلاس رکيل هو، ڪٿي خوابگاهہ ۾ آئي.

"اوهانجو بسترو ٺيڪ ڪريان، مادام؟" هن پڇيو.

جواب نہ مليس تہ چپ چاپ موٽي وئي. هيٺين ماڙ واري گهڙيءَ وقت جو اعلان ڪيو. اولگا خواب ۾ ڏٺو تہ والگا جي ڪناري مينهن وسي رهيو آهي ۽ هڪ پيرو بيهر ڪو شخص ڪو اوپرو سندس خوابگاهہ ۾ داخل ٿيو پر ٻئي پل ئي هن ڪوروستيليف کي سڃاڻي ورتو ۽ اٿي ويهي رهي.

"وقت ڇا ٿيو آهي؟" هن پڇيو.

"ٽي ٿيڻ وارا آهن."

"هن جو ڇا حال آهي؟"

"سندس حال! اهوئي ٻڌائڻ آيو آهيان تہ هو سڪرات ۾ آهي..." هن انتهائي ڏکيائيءَ سان هڏڪي روڪي ۽ ٻوڙهن کي ڪف سان اگهندو پلنگ تي اولگا جي پرسان ويهي رهيو. تر تڪڙ ۾ ڇڻ ڪيس ڪجهہ بہ سمجهہ ۾ نہ آيو. پوءِ اوچتو ٻي ست ٿي وئي ۽ آهستي آهستي ڇاتيءَ تي صليب جو نشان ناهيائين.

"سڪرات ۾...." ڪوروستيليف ڏاڍيان آواز ۾ ورجايو ۽ بيهر سڏڪو پريو.

"سڪرات جي حالت ۾ آهي، ڇاڪاڻ جو هن پنهنجو پاڻ کي قربان ڪري ڇڏيو..... سائنس جو ڪيڏو نقصان ٿيو آهي،" هن ڪوڙائپ سان زور ڏيندي چيو. اسان سڀني جي ڀيٽ ۾ هو هڪ عظيم ۽ ذڪر جي لائق انسان هو. ڪيڏي صلاحيتن جو مالڪ هو!

ڪهڙيون ڪهڙيون اميدون هو اسانجي من ۾ جاڳائيندو هو.“ هن هٿ مهٽيندي ڳالهہ جاري رکي. ”اوهہ منهنجا خدا! هو ڪيڏو شاندار سائنسدان ٿي پئي سگهيو. ڪيڏو لاجواب سائنسدان! اوسيپ ديموف! اوسيپ ديموف! آخر هيءُ ڇا ڪيئي؟ اوهہ منهنجا خدا!“.

ڪوروستيليف مايوسيءَ وچان پنهنجو چهرو هٿن ۾ لڪائي مٿو ڏونڌاڙڻ لڳو.

”۽ ڪيڏيءَ زبردست اخلاقي سگهہ جو مالڪ هو.“ هن ڪنهن شخص ڪي وڏ ڪان وڏ ڪاوڙيل هئڻ واري انداز ۾ پنهنجي ڳالهہ جاري رکندي چيو. ”نيڪ“ خالص محبت سان ٽمٽار روح, بلور وانگر شفاف! هن سائنس جي خدمت ڪئي ۽ ان لاءِ پنهنجي جان بہ اربي ڇڏيائين. هو رات ڏينهن ڪشالا ڪڍي محنت ڪندو هو. ڪوبہ سندس خيال نہ رکندو هو ۽ ڪيس قابل ۽ فاضل نوجوان ۽ مستقبل جي پروفيسر کي نجي پريڪٽس تي وقت ضايع ڪرڻو پوندو هو. راتين جو اوجاڳا ڪري ترجما ڪرڻا پوندا هئس تہ جيئن انهن... بيڪار ليڙن جي قيمت چڪائي سگهي.“

ڪوروستيليف ڌڪار ڀريل نظرن سان اولگا ڏانهن نهاريو ۽ بستر جي چادر ٻنهي هٿن سان جهلي ڪاوڙ مان ڦاڙي وڌائين ڄڻ سڄو ڏوهہ ئي چادر جو هجي.

” هن نہ پنهنجو خيال رکيو نہ ڪنهن ٻئي سندس. پر هاڻ انهن ڳالهين ۾ ڇا رکيو آهي.“

”جي ها, هو انتهائي شاندار شخص هو.“ ڊرائنگ روم مان ايندڙ گهرو آواز ٻڌڻ ۾ آيو.

اولگا پنهنجي مڙس ديموف سان گذاريل پنهنجي زندگيءَ کي شروع کان آخر تائين تفصيلي طور تي ياد ڪيو ۽ اوچتو ان نتيجي تي پهتي تہ هو واقعي انتهائي شاندار, نهايت ئي غيرمعمولي ۽ انهن سمورن ماڻهن جي ڀيٽ ۾, جن کان هوءَ واقف هئي, تمام گهڻو عظيم انسان هو. پوءِ کيس ياد آيو تہ سندس پيءُ بہ ديموف جي ڪيتري عزت ڪندو هو. خود ديموف جا ساٿي بہ ساڻس ڪيڏيءَ محبت سان پيش ايندا هئا - ۽ هوءَ ان نتيجي تي پهتي تہ انهن سمورن ديموف جي شخصيت ۾ مستقبل جي مشهور شخص جي جهلڪ ڏٺي هئي. ڀتيون, ليمپ ۽ فرش تي وڇايل قالين چٽر اڏائڻ جي انداز ۾ اک هڻي ڄڻ کيس چئي رهيا هئا: ”تو موقعو وڃائي ڇڏيو.!“ هوءَ روئندي تيزيءَ سان پنهنجي خوابگاهہ مان نڪتي ۽ ڊرائنگ روم ۾ ڪنهن اوپري شخص سان ٽڪرائجندي بچي ۽ پنهنجي مڙس جي اپياس واري ڪمري ۾ داخل ٿي. هو صوفا تي بنان چرڻ پرڻ جي ليٽيل هو. سندس جسم تي چيلهہ تائين ڪمبل پيل هو. سندس چهرو سڪڙجي ويو هو. ۽ ان تي اهڙو مٽيءَ هاڻو رنگ هو جيڪو جيئرن جي چهرن تي نظر نہ ايندو آهي. رڳو پيشانيءَ, ڪارن ڀروئن ۽ ڇاتل سڄاتل مرڪ مان ئي ٿي لڳو تہ هو ديموف آهي. اولگا تڙ تڪڙ ۾ سندس ڇاتيءَ پيشانيءَ ۽ هٿن کي ڇهيو. ڇاتي تہ اڃا تائين گرم هئي نرڙ ۽ هٿ برف وانگر ٿڌا هئا. سندس ٻي جان اکيون اولگا کي نہ پر ڪمبل کي تڪي رهيون هيون.

”ديموف! “ هن زور سان پڪاريو. ”ديموف!“.

هوءَ ڪيس اهو چوڻ لاءِ بيتاب هئي تہ جيڪي ڪجھ ٿيو سو غلط ٿيو. پاڻ اجا سر مٿان نہ لنگهيو آهي، زندگيءَ ۾ اڃا بہ بهار اچي سگهي ٿي ۽ اهو تہ ديموف هڪ غيرمعمولي، ناميارو ۽ عظيم انسان آهي. هوءَ سڄي ڄمار سندس پوڄا ڪندي رهندي، سندس سامهون ڪنڌ جهڪائي رهندي، ڪائنس هڪ طرح جو مقدس ڊپ ڪندي رهندي...

"ديموف!" اولگا سندس ڪلها ڏونڌاڙيندي ڪيس سڏ ڪيو. ڪيس يقين ئي نہ پئي آيو تہ ديموف هاڻ ڪڏهن بہ نہ جاڳندو. "ديموف! ديموف! آءٌ سڏيان پئي." ۽ ڊرائنگ روم ۾ ڪورو سٽيليف نوڪرياڻيءَ کي چئي رهيو هو: "ان ۾ صلاح ڪرڻ جي ڪهڙي ڳالهہ آهي؟ گرجا وڃي پڇا ڪر تہ خيرات وٺندڙ عورتون ڪٿي ٿيون رهن. اهي اچي ميت کي غسل ڏينديون ۽ سڀڪجھ ٺيڪ ڪنديون. جيڪي ضروري آهي سو ڪري وٺنديون."

وارڊ نمبر ڇهون

اسپتال جي آڳنڌ ۾ ان سان لاڳاپيل هڪ ننڍي جاءِ نهيل هئي، جنهن جي چوياسي گوگڙي ۽ چار جو جهنگ پکڙيل آهي. انجي ڇت زنگ لڳل ۽ چمني ڀڳل پريل آهي، ڇت جي ٽٽل ڏاڪڻين تي گاهه ڦٽل آهي. ۽ جيستائين پٽين جو تعلق آهي، انهن کي ڇتائي ڏسڻ سان پتو ٿو پوي تہ انهن تي ڪڏهن رنگ روغن بہ ڪيو ويو هو. ان جي سامهون واري پاسي اسپتال آهي ۽ پويان هڪ ٻني، جنهن کي ٻاهر نڪتل اڻ ڳڻين ڪنبائين سيخن واري رنگ اڏاٽل جنگلي ان کان ڌار ڪري رکيو آهي. آسمان ڏانهن اشارو ڪندڙ چنهنبدار سيخون، جنگلو ۽ ان عمارت جي بدحالي ڇڻ چوندا هجن تہ اسانجي ڪاٻہ واهر ناهي ۽ اسان وٽ اسپتال ۽ بنديخانا رڳو ان حالت ۾ هوندا آهن.

چار جي ڪنڊن سان اوهانکي ايذاءُ نہ اچي تہ پوءِ ننڍي جاءِ تائين ويندڙ ان پيچري تي مونسان گڏ هلو، اندر ٿوري جهاتي تہ پايون. اسين دروازو کوليون ٿا ۽ پاڻ کي هڪ لنگهہ ۾ ڏسون ٿا. اسپتال جي بيڪار شين جا ڍير پٽين ۽ آتش دانن سان لڳ سٿيا پيا آهن. گاديلا، پراڻا اسپتالي لباس، پتلونن هيٺان ڀهرجندڙ تنگ پائنچن وارا پاجاما، ڀناڀڻي نيريون قميصون، پراڻا جوتا. ان ڍير ۾ جيڪي ڪجهہ بہ آهي سو ليڙن جيان ڳريل سڙيل آهي. بلڪل بي ڪارا ۽ انجي بوءِ ساهہ گهٽيندڙ!

پوڙهو رٽائرڊ سپاهي نيڪيتا، جنهن جي ورديءَ جون ڀڻيون ڪرڙيءَ جيان لڳنديون آهن، هتان جو چوڪيدار آهي ۽ پائپ چپن ۾ پکوڙي گند ڪچري جي ان ڍير تي ليٽيو پيو هوندو آهي، سندس سخت ۽ گهٽي شراب پيئڻ سان تباهہ ٿيل چهرو، گهاٽين ڀروئن سبب رڍن جي رکوالي ڪندڙ روسي ڪتي جي چهري جهڙو پاسندو آهي. ڳاڙهو نڪ، ڊينبو قد ۽ سنهڙو سڪل بت پوءِ بہ ڪا ڳالهہ آهي جا سندس ڏيک کي رعبدار بڻائي ٿي. سندس هٿ تہ خاص طور تي وڏا شاهي آهن. هو انهن وات ڦاٽل، اعتبار جوڳن، ڪم ڪار ۾ مست ۽ ڪوڙهہ دماغ ماڻهن مان هڪ آهي جيڪي دنيا جي هر شيءِ کان وڌيڪ ضابطي کي سمجهندا آهن ۽ ان ڳالهہ ۾ ويساهہ رکندا آهن تہ موچڙا جن کي بہ پچايو ڇڏين. هو چهري، ڇاتيءَ ۽ پٺن تي بنا روڪ ٽوڪ نونشا وهائي ڪيندو آهي، ڇاڪاڻ جو ضابطو برقرار رکڻ جي وٽس اها هڪ ئي صورت آهي.

اتان اڳتي وڌڻ تي اوهين هڪ وڏي ڪمري ۾ داخل ٿا ٿيو ۽ جيڪڏهن لنگهه واري جاءِ کي نه ڳڻجي ته پوءِ سڄي جاءِ بس ان ڪمري تائين ئي محدود آهي. ڀتيون مٽيءَ هاٿي نيري رنگ سان ليپيل آهن، ڇت گذريل وقتن جي ڪنهن جهڳيءَ جي انگاسن جيان ڪارائيل آهي ۽ چمنيءَ جي نه هئڻ مان پتو ٿو لڳي ته سياري ۾ آتش دان جو دونهون فضا ۾ زهر پکيڙيندو هوندو. دريون، جن جي اندرئين پاسي لوهي سيخون لڳل آهن، بي انتها ڪوجهيون ۽ فرش بد رنگ ۽ ٽنل ٽنل آهي. سڄي ماحول ۾ تکي تيل، دونهون ڇڏيندڙ ليمپن، منگهٽن ۽ امونيا جي بوءِ جو واسو آهي ۽ اندر پير رکندي ئي اوهان پائينداٿو ڄڻ ڪنهن ڇڙيا گهر ۾ آيا هجو.

پلنگن جا پاوا فرش ۾ ڪتل آهن ۽ مٿن اسپتالي لباس ۽ رات جو استعمال ٿيندڙ پراڻي دور جون ٽوپيون پاتل ماڻهو ويٺل يا ليٽيل آهن. اهي سڀ دماغي مريض آهن.

انهن جو تعداد پنج آهي. منجهائن رڳو هڪ مٿئين طبقي جو آهي، جڏهن ته باقي چارئي معمولي حيثيتن وارا آهن. در جي پرسان واري پلنگ تي چمڪندڙ ڳاڙهين مڇن وارو هڪ سنهڙو، سڪل، ڊگهي قد وارو شخص جنهن جون اکيون روئي روئي ڳاڙهيون ٿي چڪيون آهن، مٿو منين ۾ پکوڙي سامهون ٽڪ ٻڌي ڏسندو ٿو رهي. هو رات ڏينهن مٿو ڌوڻيندي، ٿڌا ساهه ڀري ڪوڙي مرڪ منهن تي سجائي پنهنجين پيڙائن کي پوڳيندو ٿو رهي. عام ڳالهه ٻولهه ۾ ته هو ڪڏهن ڪڏهن شريڪ به ٿي ويندو آهي پر جي ڪيس ڪو مخاطب ڪندو آهي ته انکي جواب قطعي نه ڏيندو. ڪائڻ پيئڻ جي شين کي هو مشيني انداز ۾ وٺندو آهي. سندس تڪليف پريءَ ۽ لاڳيتي ڪنگهه ۽ ڇهري تي مرض جي تاوُ مان ڪاٿو لڳائي سگهجي ٿو ته هو ٽي بيءَ جي شروعاتي ڏاڪي ۾ وڪوڙيل آهي.

پاسي وارو پلنگ ننڍي قد واري هڪ زنده دل ۽ ڪڙي تڙي پوڙهي جو آهي جنهن جي ڏاڙهي ڇهنبدار ۽ مٿي جا وار ايڏا ته ڪارا ۽ گهنڊيدار آهن ، جيئن ڪنهن نيگرو جا. ڏينهن جو هو ڪمري ۾ هڪ دريءَ کان ٻيءَ تائين چاتي ڦونڊي هلندو رهندو آهي يا وري پنهنجي پلنگ تي آلتي پالتي ماري راڳي جهرڪي "بل فنچ" جيان اٽڪ انداز ۾ لاڳيتو سيٽيون وڄائيندي، آهستي آهستي جهونگاريندو يا وات پکوڙي مرڪندو رهندو آهي. رات جو به هو پنهنجي باراٽين حرڪتن کي بند نه ڪندو آهي. چاتيءَ تي هلڪيون هلڪيون ٺڪيون هڻندي عبادت ڪندو آهي ۽ هٿ ڊگهيري دروازو ڳولهيندو وتندو آهي. سندس نالو موئي سيئڪا آهي ۽ ٽوپيون ٺاهيندڙ اهو يهودي ويهه سال اڳ پنهنجي دڪان سڙڻ ڪان چريو آهي.

وارڊ ڇهين جو هڪ اڪيلو واسي آهي جنهن کي وارڊ کان ٻاهر نڪرڻ ته ڇا پر اسپتال جي حد اکري رستي تي وڃڻ جي پڻ اجازت مليل آهي. ڪيس اها مخصوص رعايت ڪيترن ئي ورهين کان مليل آهي. شايد انکري جو اسپتال ۾ ايڏو ڊگهو عرصو رهندي هن ڪڏهن به هل هنگامو نه ڪيو آهي. هو ڪنهن کي به نقصان نٿو رسائي ۽ ڳوٺ

واسين کي تفريح جو سامان مهيا ڪندڙ هڪ اهڙو بيوقوف آهي. جنهن جو ننڍڙن ٻارن ۽ ڪتن جي ولر ۾ ظاهر ٿيڻ روز جي معمول جو حصو آهي. هو اسپتالي ڪپڙن، سمهڻ مهل پهرجندڙ ٽوپيءَ ۽ چپل سان يا اگهاڙي پيرين رستن تي ڀٽڪندو ۽ گهرن جي ڦاٽڪن ۽ دڪانن آڏو بيهي هڪ هڪ ڪوپڪ جي بيک گهرندو رهندو آهي. ڪتان ڪيس پيئڻ لاءِ "ڪواس" ملي ويندو آهي ته ڪتان مانيءَ ڳيو يا ڪو پڪ. ائين هو مالدار ۽ مطمئن ٿي واپس موٽي ايندو آهي. پر جيڪي ڪجهه هو آڻيندو آهي سو نيڪيتا ڦري وٺندو اٿس. سپاهي اهو ڪم ڪاوڙ ۽ ڏاڍ مڙسيءَ سان وٺندو آهي. هو سيٽڪا جا ڪيسا اٿلائي پٿلائي جهڙتي وٺندو آهي ۽ خدا کي حاظر ناظر ڄاڻي چوندو آهي ته هو هاڻ ڪڏهن به ان يهوديءَ کي پلجي به ٻاهر نه ڇڏيندو ۽ اهو ته، بي ضابطگيءَ کان وڌ دنيا ۾ ٻي ڪا برائي ناهي. سيٽڪا ۾ نوڙت تمام گهٽي آهي، ساٿي اجيا هوندس ته انهن لاءِ پاڻي پري ايندو، سمهڻ ڪانپوءَ ڪين ڪمبل اوڍائيندو ۽ ساڻن واعدو ڪندو ته ڳوٺ مان هنن لاءِ هڪ هڪ ڪو پڪ آڻيندو ۽ ڪين نيون ٽوپيون ٺاهي ڏيندو. اهو سيٽڪا ئي آهي، جيڪو پنهنجي ڪابي پاسي واري اپاهج پاڙيسريءَ کي چمچي سان کارائيندو پيارئيندو آهي، اها الڳ ڳالهه آهي ته هو اهو ڪم قياس يا انساني همدرديءَ واري جذبي سان نه پر رڳو پوئواريءَ جي طور تي پنهنجي ساڄي پاسي واري پاڙيسريءَ گروموف جي شخصيت جي بي خبريءَ ۾ قبول ڪيل اثر هيٺ ڪندو آهي.

ڪنهن سٺي خاندان سان تعلق رکندڙ ايوان دميترچ گروموف ڪو ٽيٽيهن ورهن جو ٿيندو. هو ڪنهن زماني ۾ ڪورٽ جي حڪمن جي پوئواري ڪرائيندڙ ۽ صوبائي حڪومت جي هڪ آفيس ۾ سيڪريٽري رهي چڪو آهي. هو انهيءَ ڪامپليڪس جو شڪار آهي ته ڪيس ايذائڻ لاءِ سندس لاڳيتو پيڇو ڪيو پيو وڃي. هو يا ته پنهنجي پلنگ تي هڙ جيان ليٽيل هوندو آهي يا وري اڳتي پوئتي ائين هلندو رهندو آهي ڄڻ پسار ڪندو هجي. ويهڻ ته ڄڻ ڪيس ايندو ئي ناهي. هو سدائين گهبراهٽ ۽ بيچينيءَ جو شڪار رهندو آهي، ڪنهن اڻچٽي، اڻڄاتل هاجي جو پوءَ ڪيس سدائين اٿل پٿل ۾ مبتلا رکندو آهي: لنگهه ۾ هلڪو ڪڙڪو ٿئي يا ٻاهران ڪو آواز ڪيس ڪن پوي ته هڪدم ڇرڪجي چوڪس ٿي ويندو آهي. ڇا هو ڪيس وٺي وڃڻ لاءِ پهچي ويا آهن؟ ڇا ڪين سندس ڳولا آهي؟ اهڙن موقعن تي سندس چهرو انتهائي ڇڪتاڻ ۽ ڏڪار ڀريو تاثر ڏيندو آهي.

آءٌ سندس اپريل هڏين واري ويڪري هيڊي ۽ اداس چهري کي پسند ڪندو آهيان، جيڪو لاڳيتي ڇڪتاڻ ۽ ڊپ وگهي پيڙا ۾ ورتل سندس روح جي ڪنهن آئيني وانگر عڪاسي ڪندو آهي. منهن ته هو عجيب مريضاڻي انداز سان ٺاهيندو آهي پر گهري ۽ حقيقي پيڙا سندس چهري تي جيڪي گهنج وڌا آهن، انهن مان سندس حساس پڻو ۽ ڏاهپ چڱي طرح بکندي آهي ۽ سندس اکين مان گرمجوشي ۽ عقل منديءَ جي جوت – آءٌ انهيءَ سڌريل، نيڪ – ۽ نيڪيتا کي ڇڏي باقي سمورن جو خيال رکندڙ هن شخص کي تمام گهڻو پسند ڪندو آهيان. ڪنهن جو ڪو ٻٽڻ ٽٽي يا چمچو هٿن مان ڇڏائجي وڃي ته

هو هڪدم ڪيس ڪٺي ڏيندو آهي. نند مان اٿڻ تي هر ڪنهن کي صبح جو سلام ۽ رات جو سمهڻ مهل رات جو سلام ڪرڻ ته ڪڏهن وساريندو ئي ناهي.

سندس جنون جو اظهار، منهن بگاڙڻ ۽ لاڳيتو چڪتاڻ ڪانسواءِ هينئن ڳالهين سان پڻ ٿيندو آهي: ڪڏهن ڪڏهن سانجهيءَ جو هو پنهنجن اسپتالي ڪپڙن کي بت تي تاڻي ٻڌندو آهي، چوٽيءَ کان پيرن تائين ڪنبڻ لڳندو آهي، ڏند وجڻ لڳندا اٿس ۽ ان حالت ۾ هو ڪمري جي هڪ ڪنڊ کان ٻيءَ ڪنڊ تائين، پلنگن جي وچ وارين وٿين ۾ تيزيءَ سان هلڻ لڳندو آهي. ان وقت هو شديد بخار ۾ ورتل مريض جيان لڳندو آهي. پوءِ جنهن طرح هو اوچتو بيهي ساٿين تي نظر دوڙائيندو آهي، ان مان ظاهر ٿيندو آهي ته هنن سان ڪيس ڪا اهم ڳالهه ڪرڻي هجيس. پر ٻئي پل پنهنجو ڪنڌ بي صبريءَ سان ڌوڻيندو بيهر هلڻ لڳندو آهي جڻ محسوس ٿي ويو هجيس ته ڪو به سندس ڳالهه تي ڌيان نه ڌريندو ۽ جيڪڏهن ڌيان ڏيندو به ته ڳالهه سمجهي نه سگهندو. ٿوريءَ ئي دير ۾ ڳالهائڻ جي خواهش سندس سمورين مصلحتن تي حاوي ٿي ويندي آهي ۽ لفظن جو وهڪرو سندس وات مان ڦٽي نڪرندو آهي. سندس اها زوردار تقرير جيڪا تيز بخار ۾ ورتل مريض جي بڙ بڙ جيان بي ربط هوندي آهي. سدائين ته ڪا اهڙي سمجهه ۾ نه ايندڙ ته نه هوندي آهي پر ڪڏهن ڪڏهن سندس لفظن ۽ لهجي ۾ اهڙي ڪيفيت هوندي آهي جا عجيب انداز ۾ دل کي ڇهي ويندي آهي. جڏهن هو ڳالهائيندو هجي ته اوهين سندس اندر جا به آواز ٻڌي سگهندا، هڪ ڏاهي جو ۽ ٻيو ديواني جو. سندس انهيءَ جنوني بڙ بڙ کي ڪاغذ تي اتارڻ تمام گهٽو ڏکيو ٿيندو. هو ڳالهيون ڪندو آهي انساني ڪميڻائين جون، ان ڏاڍ جون جيڪو سچائيءَ کي گهٽي ڇڏيندو آهي، ان خوبصورت زندگيءَ جون جيڪا هڪ ڏينهن دنيا ۾ ظاهر ٿيندي ۽ دريءَ ۾ ڪتل انهن لوهي سيخن جون، جيڪي ظالمانه ڏاڍاين ۽ جابرن جي بيوقوفين جو لاڳيتو احساس ڏياريندڙيون رهن ٿيون. سندس ان بڪواس جي نتيجي ۾ انهن گيتن جو بي ربط ۽ بي سليقو سنگم وجود ۾ ايندو آهي، جيڪي هوندڻ ته پراڻا آهن پر اجا پڄاڻيءَ تائين ڳاتا نه ويا آهن.

ٻارهن چوڏهن سال ٿيندا جو هڪ سرڪاري آفيسر گروموف انهيءَ ڳوٺ جي هڪ خاص رستي تي پنهنجي ذاتي گهر ۾ عيش ۽ آرام سان رهندو هو. سندس ٻه پٽ هئا سرگيئي ۽ ايوان. سرگيئي پنهنجي يونيورسٽي تعليم جا اجا ٽي سال ئي مڪمل مس ڪيا هئا جو تيزيءَ سان وڌندڙ ٽي بيءَ جو شڪار ٿي مري ويو. هو مئو ڇا، بس مصيبتن گروموف جو گهر تاڙي ورتو. سرگيئي جي ڪفن دفن جي هفتي اندر ئي پوڙهي گروموف تي ٺڳي پئي جو هڪ ڪيس داخل ٿيو ۽ ڪجهه ئي ڏينهن ۾ بنديخاني جي اسپتال ۾ ٽائفس وگهي حياتيءَ تان هٿ ڌوئي ويٺو. سندس گهر ۽ ٻيءَ ملڪيت کي نيلام ڪيو ويو ۽ ايوان دميترچ ۽ سندس ماءُ جي گذر سفر جو ڪو وسيلو نه رهيو.

پيءُ جي حياتيءَ ۾ ايوان دميترچ پيٽرس برگ يونيورسٽيءَ جو شاگرد هو. ڪيس هر مهيني گهران سٺ ستر روبل ايندا هئا، تنهنڪري سندس تنگدستيءَ جو سوال ئي

پئدا نٿي ٿيو. پر هاڻ هو پنهنجي زندگيءَ کي هڪ ٻئي سانچي ۾ بدلائڻ تي مجبور ٿي پيو. ڪيس صبح کان شام تائين ڪنڊ ڪڻڻ جي به واندڪائي نه هئي. ٿورڙن ڏوڪڙن لاءِ ٻارن کي پڙهائيندو ۽ دستاويزن جا نقل تيار ڪندو هو. پر پيٽ جي باهه اجهائي نه سگهندو هو. چاڪاڻ جو جيڪي ٿورو گهڻو ڪمائيندو هو. اهو ماءُ کي اماڻي ڇڏيندو هو. ايوان دميترچ ان قسم جي زندگيءَ لاءِ ته نهيو ئي نه هو. جلد حوصلو هاري وينو. بيمار ٿي پيو ۽ يونيورسٽي ڇڏي گهر موٽي آيو. اتي ڪجهه بااثر دوستن جي سهڪار سان ڪيس ضلعي اسڪول ۾ ماستري ملي وئي. پر هن لاءِ نه اسڪول جي ٻين ماسترن سان نباهڻ ممڪن هو ۽ نه ئي ڪيس ٻارن ۾ ڪا مقبوليت حاصل ٿي سگهي. تنهنڪري جلد ئي استعفا ڏئي ڇڏيائين. پوءِ سندس ماءُ به مري وئي. هن ڇهه مهينا بيڪاريءَ ۾ اهڙا گذاريا جو مانيءَ ۽ پاڻيءَ کانسواءِ ڪنهن به شيءِ جو ذائقو چکڻ نصيب نه ٿيس. تڏهن ڪيس ڪورٽ جي حڪمن جي تعميل ڪرائيندڙ جي حيثيت سان نوڪري ملي ۽ هو صحت جي خرابيءَ تائين ان عهدي تي ڪم ڪندو رهيو.

هو ڪڏهن به، ايستائين جو تعليم واري زماني ۾ به هٽو ڪٽو نه هوندو هو. سدائين ساڄيو سنهڙو سڪل ٻت، هيڊو چهرو، ٿوريءَ ٿڌ تي زڪام جو شڪار، گهٽ ڪائيندڙ ۽ گهري ننڊ نه سمهي سگهندڙ. هلڪي شراب جو هڪ گلاس ئي ڪيس مست ڪرڻ ۽ آپي مان ڪڍڻ لاءِ ڪافي هو. هو سدائين ٻين جي شخصيت ۾ ڪشش محسوس ڪندو هو، پر پنهنجي شڪي طبيعت سبب ڪنهن سان به تعلقات جوڙي نه سگهيو هو. ڪو هڪ به اهڙو شخص نه هو جنهن کي هو پنهنجو دوست سڏي سگهي. ڳوٺ واسين جو سدائين ڏڪار سان ذڪر ڪندي چوندو هو ته هتان جي ماڻهن جي جهالت ۽ سندن جانورن جهڙي ڪاهل وجود سبب ڪيس الٽي ٿي اچي. سندس آواز سنهو ۽ تيز هو ۽ زور زور سان جوشيلي انداز ۾ ڳالهائيندو هو. انتهائي ڪاوڙ ۾ ڳالهائيندو يا وري انتهائي خوشيءَ ۽ حيرانگيءَ مان، پر سندس ٻئي انداز هٿا تمام گهڻا خلوص پريا. اوهين سندس سامهون ڪوبه مسئلو ڇيڙيو، هو ڳالهه ڇڪي پنهنجي پسند جي موضوع تائين آڻيندو هو : "اسانجي ماحول ۾ تمام گهٽي گهٽ آهي، زندگي مزي کان خالي آهي. اعليٰ ۽ عاليشان دلچسپين کان هيڪاندو خالي معاشرو پنهنجي بي جان، بي معنيٰ وجود کي جيئڻ جو تيئن برقرار رکيو وينو آهي ۽ ان ۾ جان به پوي ٿي ته رڳو تشدد، واهيات قسم جي عياشيءَ ۽ مڪاريءَ سان. بي ايمان مزا ٿا ماڻين ايماندار روز کوهه کوٽين ٿا ۽ روز پاڻي ٿا پيئن. هت گهرج آهي اسڪولن جي، هڪ ترقي پسند مقامي اخبار جي، "ٿيٽر"، پبلڪ ليڪچرن ۽ سمورن دانشورن جي ايڪتا ۽ سهڪار جي. معاشري کي انهن سمورين ڳالهين جو احساس ڏيارڻ گهرجي. انکي ڏيکارڻ گهرجي ته هو ڪيڏو ڏڪار لائق آهي. پنهنجن هر عصرن متعلق فيصلا صادر ڪرڻ مهل هو سندن عڪاسي رنگن جا ٿلها تهه چمائي ڪندو هو. پر سندس رنگن واري تختي تي رڳو اڇي ۽ ڪاري رنگ کي جاءِ ملندي هئي، وڏيڪ

سونهائيندڙ رنگن کي هو ويجهو بہ اچڻ نہ ڏيندو هو. اصل ۾ سندس خيال هو تہ انسان ايماندار آهي يا وري بي ايمان ۽ انهن ٻنهي جي وچ ۾ ٽيون ڪوبہ انساني روپ ناهي.

هو پنهنجين انهن سمورين ٽيڪا ٽپڻين ۽ تنقيدن ڪانپوءِ بہ ڳوٺ ۾ پسند ڪيو ويندو هو ۽ ڀرپٽ ماڻهو کيس پيار مان وانيا سڏيندا هئا. سندس نفاست پسنديءَ هر ڪنهن جي ڪم اچڻ واري عادت، اعليٰ اصول ۽ اخلاقي ديانتداري، سندس پراڻو ڪوٽ، مريضن جهڙي شڪل ۽ انهن پيڙائن جو تصور جيڪي سندس ڪتب پوڳيون هيون. پاڻ ۾ گاڏڙ ساڏڙ تي سندس متعلق گرمجوشيءَ ۽ دوستيءَ جا جذبا پيدا ڪنديون هيون، جن ۾ افسوس جي آميزش پڻ هوندي هئي. هو اعليٰ تعليم يافتہ هو ۽ سندس مطالعو تمام گهڻو وسيع هو. ماڻهن جو خيال هو تہ اهڙي ڪنهن بہ شيءِ جو وجود ناهي جيڪا ڪائنات ڳجهي هجي ۽ هو هڪ نموني جي هلندڙ ڦرندڙ انسائيڪلو پيڊيا تصور ڪيو ويندو هو.

ڪتابن جو ڪيڙو تہ هو شروع کان ئي هو. اڪثر ڪلب ۾ دير تائين ويهي پنهنجي ٻچي ڏاڙهيءَ کي بيچينيءَ واري ڪيفيت ۾ وٽيندي سٽيندي رسالن ۽ ڪتابن تي نور نچوئيندو هو ۽ سندس چهري مان پاسندو هو تہ جڻ پڙهي نہ پيو پر ذهن کي سوچڻ جو ٿورو بہ موقعو ڏيڻ کانسواءِ سمورو مواد هڙپ ڪندو پيو وڃي. اصل ۾ مطالعو سندس مريضاڻي عادت بڻجي ويو هو. کيس جيڪي ڪجهہ بہ هٿ لڳندو هو تنهن تي هيچين جيان الر ڪندو هو پوءِ پلي اهي گذريل سال جون اخبارون يا جنتريءَ جهڙي غير دلچسپ چوپڙي چو نہ هجي، گهر ۾ سدائين ليٽيو پيو پڙهندو هو.

سرءُ جي هڪ صبح جو ايوان دميترچ پنهنجي ڪوٽ جا ڪالر اڀا ڪري گپ پريل گهٽين ۽ پوئين اگٺن تان ٿيندو، ڪورٽ جي حڪم جي پوئواريءَ لاءِ ڪنهن پاسي ويو پئي. سندس موڊ روز جيان اڄ بہ خراب هو. هڪ گهٽيءَ ۾ چئن هٿياربند سپاهين جي نگرانيءَ ۾ ويندڙ بہ قيدي کيس منهن پيا. قيدين کي هٿڪڙيون لڳل هيون. هو اهڙن ڏيکن جو عادي ٿي چڪو هو ۽ هر ڀيري اهڙا ڏيک سندس من ۾ قياس ۽ گهبراهٽ جا جذبا پيدا ڪندا هئا. پر ان مهل هو بنان ڪنهن سبب جي تمام گهڻو متاثر ٿيو. نہ ڄاڻ چو اوچتو اهو خيال سندس دل ۾ گهر ڪري ويو تہ خود کيس بہ هٿڪڙيون هڻي انهن قيدين جيان گپ پريل رستن تان قيدخاني ڏانهن وٺي وڃي سگهجي ٿو. حڪم نامو ڏئي هو گهر موٽيو پئي تہ رستي ۾ پوسٽ آفيس پرسان سندس ملاقات هڪ واقفڪار پوليس انسپيڪٽر سان ٿي، جيڪو حالي احوالي ٿيڻ ڪانپوءِ ڪجهہ قدم ساڻس گڏ هلندو رهيو. انسپيڪٽر جي اها حرڪت نہ ڄاڻ چو ايوان کي بدسوڻ لڳي. گهر پهچڻ ڪانپوءِ قيدين ۽ رائفلن سان سپاهين جو تصور سڄو ڏينهن کيس پريشان ڪندو رهيو ۽ ڪنهن عجيب وغريب ذهني بيچينيءَ نہ تہ کيس ڪجهہ پڙهڻ ڏنو ۽ نہ ڪجهہ سوچڻ. سانجهيءَ جو هن ليمپ بہ نہ ٻاريو ۽ نند سڄي رات سندس اکين کان رٺو ان ڊپ وگهي ڏور رهي تہ هو بہ هٿڪڙيون پائي قيدخاني جو مزمان ٿي سگهي ٿو. کيس خبر هئي تہ هن ڪڏهن بہ ڪو ڏوهہ نہ ڪيو آهي ۽ هو ضمانت ڏئي پئي سگهيو تہ آئندي بہ ڪڏهن آتش زنيءَ يا قتل جو مرتڪب نہ ٿيندو. هن

سوچيو تہ ڇا اهو ممڪن ناهي تہ بنان ڪنهن ارادي جي رڳو اتفاق سان ٿي هو ڪو ڏوهہ ڪري وجهي؟ ۽ پوءِ وري، مجرماڻي دوکي يا انصاف جي ڪوتاهيءَ جهڙين ڳالهين جي ڪا ڪوٽ آهي؟ ڇا اها چوڻي تہ "مسڪين خانن ۽ قيد خانن کان ڪوبہ بچيل ناهي" صدين جي تجربي جو نچوڙ ناهي؟ ۽ عدالتي ڪارروائين جي جيڪا هينئر حالت آهي، ان ۾ انصاف جي ڪوتاهيءَ کان وڌيڪ ٻيو ڇا جو امڪان آهي؟جج، پوليس آفيسر ۽ ڊاڪٽر جيڪي انساني ڏکن ۽ پيڙائن کي رڳو سرڪاري نقطئہ نظر سان ڏسن ٿا، وقت گذرڻ سان گڏوگڏ ۽ عادتن ۾ بہ ايترا بي حس ۽ بي رحم ٿيو پون جو هو چاهين بہ تہ انهن ماڻهن جي سلسلي ۾، جن سان ڪين منهن ڏيڻو هوندو آهي، سواءِ رسمي رويي جي ٻيو ڪجهہ بہ نٿا ڪري سگهن. ان ڏس ۾ هو ان هاريءَ کان قطعي مختلف ناهن جيڪو پنهنجي پوئين اڱڻ تي معصوم رڍن ۽ ٻڪرين کي ڪهي ٿو ۽ انهن جي رت ڏانهن پلجي بہ ڌيان نٿو ڏئي. ان رسمي ۽ بي رحم رويي جي سگهاري ٿي وڃڻ ڪانپوءِ جج لاءِ ڪنهن جي گناهہ کي سندس سمورن حقن کان محروم ڪرڻ ۽ سخت پورهئي واري سزا ڏيڻ لاءِ رڳو هڪ ٿي شيءِ گهربل هوندي آهي، وقت ! - رڳو ايترو وقت جنهن دوران آهي ڪجهہ رسمي ڪارروايون اڪلائي سگهجن جن لاءِ جج سڳورو پگهار وٺندو آهي ۽ بس سمورو قصو ختم. انصاف ۽ تحفظ جي ڳولا - ۽ اها بہ هن ننڍڙي گندي ڳوٺ ۾، جيڪو ويجهي ريلوي اسٽيشن کان بہ ٻہ سئو ورسٽ جي فاصلي تي هجي! ۽ ڇا انهن حالتن ۾ انصاف متعلق سوچڻ فضول ڳالهہ ناهي، جڏهن ظلم ۽ ڏاڍ جي هر قدم کي معاشرو معقول ۽ مناسب ٿو سمجهي ۽ ڪنهن قيديءَ جي آزاديءَ جي رحم دليءَ واري هر قدم تي بي اطمينان ۽ پلاند پريل جذبن جو طوفان اٿيو پوي؟

ٻئي صبح جو جڏهن ايوان دميترچ بستري تان اٿيو تہ ڊپ وگهي سندس ساهہ ٿي نڪتو. سندس چهرو ٿڌي پگهر سان پنل هو ۽ کيس پڪ هئي تہ هو ڪنهن بہ پل پڪڙجي ويندو. گذريل ڏينهن جي ايذائيندڙ خيالن کان کيس ڪنهن بہ طرح ڇوٽڪارو نہ پئي مليو، انڪري هن سوچيو تہ انهن خيالن جو پڪ سان ڪو حقيقي سبب بہ هوندو. ظاهر هو تہ اهي انومان سندس دل ۾ ڪنهن يقيني سبب ڪانسواءِ تہ نہ پئي پيدا ٿي سگهيا! هڪ پوليس وارو سندس دريءَ آڏو آهستي آهستي لنگهيو، انجو مطلب ڇا هو؟ بہ همراهہ سندس گهر جي سامهون ترسي خاموشيءَ سان بيهي رهيا، هو آخر خاموش ڇو هئا؟

اهڙيءَ طرح ايوان دميترچ لاءِ ڏينهن رات جي ذهني پيڙا شروع ٿي وئي. گهر جي درين آڏو لنگهندڙ يا اڱڻ ٽپندڙ هر شخص کيس مخبر يا جاسوس لڳڻ لڳو. ضلعي پوليس انسپيڪٽر کي منجهند جو روز پنهنجي ٻن گهوڙن واري بگيءَ تي رستي تان گذرڻ جي عادت هئي. هو پنهنجي ڳوٺاڻي حويليءَ کان پوليس آفيس ويندو هو. پر ايوان ريسرچ پائيندو هو تہ سندس گهوڙن جي رفتار تمام گهڻي تيز آهي، پوليس آفيسر جي چهري تي ڪا خاص ڪيفيت طاري آهي ۽ شايد هو جلد کان جلد آفيس پهچي تمام گهڻي خطرناڪ ڏوهاريءَ (دميترچ) جي موجودگيءَ جو اطلاع ڏيڻ ٿو چاهي. دروازي جي گهنٽي وڄندي هئي يا ڪو ڦاٽڪ تي نڪ نڪ ڪندو هو تہ ايوان دميترچ ڇرڪي پوندو هو. مالڪ مڪان سان ڪو اهڙو ماڻهو ملڻ ايندو هو جنهن کان هو اڻواقف هوندو هو تہ گهبرائجي ويندو هو ۽

جيڪڏهن ڪو پوليس وارو منهن پٺيان ويندو هئس تہ هو پر سڪون نظر اچڻ لاءِ هرويرو مرڪڻ يا سينڊن ۾ ڪا ڌن وڄائڻ شروع ڪندو هو. پنهنجي گرفتاريءَ جي پوَ ڪان سڄي رات جاڳي گذاريندو هو، ساڳئي وقت زور زور سان ڪونگهرا بہ هڻندو هو تہ جيئن مالڪ مڪان سمجهي تہ هو ننڊ پيو آهي. چاڪاڻ جو سندس خيال ۾ سڄاڳيءَ جو مطلب اهوئي ٿي نڪتو تہ ڪيس ڏوهہ جو احساس ستائي رهيو آهي - ۽ اهو ٻين لاءِ ڪليو ڪلايو اشارو لڳي ها. حقيقتون ۽ عقل ڪيس پڪ ڏياريندا هئا تہ سندس اهو پو ٻي سبب ۽ مريضاڻو آهي - ۽ اهو تہ جيڪڏهن وسيع پس منظر ۾ ڏٺو وڃي تہ ٻي ڏوهي هئڻ جي صورت ۾ گرفتار ٿيڻ سان ڪو آسمان ڪونہ ڪري پوندو. پر جيتري ڏاهپ ۽ دليلبازيءَ سان پنهنجو پاڻ کي قائل ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو هو، اوترو ئي سندس بيچيني وڌندي ويندي هئي. سندس مثال ان راهب جهڙو هو جنهن جهنگل ۾ پنهنجي لاءِ ڪجهہ جاءِ صاف ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي پر ڏٺائين اهو تہ ڪهاڙيءَ هيٺان آيل وڻن جون شاخون ۽ چار هائين گهاٽا ٿيندا ويا. نيٺ ايوان دميترچ عقل ۽ دليل کي، اهو سمجهي تہ ان مان ورڻو سرڻو ڪجهہ بہ ناهي، هڪ پاسي رکي ڇڏيو ۽ پنهنجو پاڻ کي ڊپ ۽ مايوسيءَ جي قدمن ۾ ڦٽو ڪري ڇڏيائين.

هاڻ هو اڪيلائپ مان پنهنجائپ محسوس ڪندي ماڻهن کان پاسيرو ٿيڻ لڳو. نوڪري، جنهن کي هو سدائين جان جو عذاب سمجهندو هو، هاڻ تہ ويتر ڌڪار جوڳي بڻجي وئي. ڪيس هر پل طرح طرح جا ڪَنڪا لڳا رهندا هئا تہ ڪٿي ڪو شخص ڪمينگيءَ سان لڪ چپ ۾ ڪجهہ ڏوڪڙ سندس ڪيسي ۾ وجهي اهو ڍونگ نہ رچائي تہ هن ڪو ڪانئس رشوت ورتي آهي. ڪٿي ڪنهن سرڪاري ڪاغذ ۾ هن کان ڪا غلطي نہ ٿي پوي جو پوءِ انکي جعل سازي لکيو وڃي. ڪٿي هو اها رقم نہ وڃائي وجهي، جيڪا سندس ناهي. سندس ذهن ان ڏس ۾ سوچڻ تي ايترو تہ تيز ٿي ويو جو هو پنهنجي عزت ۽ آبروءَ تي داغ لڳڻ جي ڊپ‌وگهي ڪنبندو رهڻ لاءِ روزانو سوين سبب ايجاد ڪندو هو. ٻئي پاسي ٻاهرين دنيا ۽ مطالعي مان سندس دلچسپي گهٽجي وئي ۽ سندس يادگيرو ڏينهون ڏينهن جهڪو ٿيندو ويو.

بهار جي منڊ ۾ برف پگهري تہ قبرستان کان ٻاهر واري نالي مان هڪ پوڙهي عورت ۽ هڪ معصوم ٻار جا سڙيل ٻُريل لاش مليا. لاشن تي موجود نشان ان ڳالهہ جو ثبوت هئا تہ کين قتل ڪيو ويو آهي. ڳوٺ ۾ جڻ چرڪ پئجي ويو. انهن لاشن ۽ نامعلوم قاتلن بابت ڳالهائڻ ڪانسواءِ جڻ ڪو موضوع ئي نہ هو. ايوان دميترچ پريشان ٿي ويو تہ ڪٿي کيس نہ قاتل سمجهيو وڃي، تنهن ڪري پنهنجي ڇهري تي مرڪ سجائي رستن تي گهمڻ لڳو ۽ جڏهن بہ ڪيس ڪو واقفڪار ملندو هو تہ انکي اهو يقين ڏيارڻ لڳندو هو تہ هو ڪمزور ۽ هٿين خالي انسان کي مارڻ بدترين پاپ ۽ ڏوهہ سمجهي ٿو. ان دوران سندس ڇهري تي هڪ گهڙيءَ هيڊاڻ ايندي هئي تہ ٻي گهڙيءَ سرخي. پر هڪ ڳالهہ کي ٻيءَ جي پردي ۾ لڪائڻ جي ان مسلسل پيچ ڊڪ کيس سگهو ئي نستو ڪري وڌو ۽ هو ان نتيجي تي پهتو تہ جنهن صورتحال ۾ هو آهي ان ۾ بهتر اهو ٿيندو تہ هو تهہ خاني ۾ لڪي وڃي. اهو سوچي هن بہ ڏينهن ۽ هڪ رات تهہ خاني ۾ گذاريا. ٽڏ ۾ سندس بت ونجي ويو ۽

اونداهہ ٽيندي ئي هو چورن جيان پير پير ۾ ڏئي پنهنجي ڪمري ۾ موٽي آيو. سڄي رات هن ڪمري جي وچ ۾ چپ چاپ بيٺي پير هلڪي کڙڪي تي بہ ڪن ڏريندي گذاري. صبح جو ساجهر ئي آتش دان جي مرمت ڪرڻ وارا ڪجهہ مزدور مالڪ مڪان وٽ آيا. ان ڳالهہ جي خبر هوندي بہ، تہ اهي رنڌڻي جو آتش دان ناهڻ آيا آهن، ڊپ ڇڏڻ تہ ساڻس سرباٽ ڪيو تہ هو آهن تہ پوليس وارا، پر پنهنجو ويس مٽائي ڪيس جانچڻ آيا آهن. اهو خيال ايندي ئي ڪيس نہ ڪوٽ پائڻ جو هوش رهيو نہ ٽوپيءَ جو، پير پير ۾ ڏئي گهر کان ٻاهر نڪتو ۽ انتهائي بدحواسيءَ جي حالت ۾ رستي تي ڊوڙڻ لڳو. پوئتڪندڙ ڪتا سندس ڪڍ لڳا. ڪنهن همراهہ رڙ ڪري ڪيس سڏ ڪيو. هوائون ڇڏڻ سندس ڪنن ۾ سيٽيون وڄائڻ لڳيون ۽ ايوان دميترچ کي لڳو تہ ڇڻ دنيا جو سمورو تشدد گڏجي سندس پيڇو ڪري رهيو آهي.

ڪيس روڪي گهر آندو ويو ۽ مالڪ مالڪاڻ ڊاڪٽر کي گهرايو. ڊاڪٽر اندريئي يفيميچ، جنهن جو اڳتي تفصيل سان ذڪر ايندو، علاج جي طور تي ٿڌي پاڻيءَ جون پٽيون ۽ لارل جي پتن جو عرق تجويز ڪيو ۽ اداسيءَ مان ڪنڌ ڌوڻي مالڪ مڪان کي اهو چوندي هليو ويو تہ هو بيهر نہ ايندو - ۽ اهو تہ ماڻهن کي چريو ٿيڻ کان روڪڻ جي ڪوشش فضول آهي. ايوان دميترچ وٽ گذر سفر ۽ دوا درمل لاءِ ڏوڪڙ نہ هئا، تنهنڪري ڪيس اسپتال اماڻيو ويو، جتي ڪيس جنسي بيمارين جي وارڊ ۾ جاءِ ملي. هو رات جو سمهندو نہ هو، چيڙاڪ پڻي سان ٻين مريضن جي آرام ۾ رنڊڪ وجهندو هو. انڪري جلد ئي اندريئي يفيميچ جي حڪم سان ڪيس وارڊ نمبر ڇهين ۾ پهچايو ويو.

هڪ سال اندر ئي ڳوٺ وارن ايوان دميترچ کي وساري ڇڏيو ۽ سندس ڪتاب جنکي مالڪ مڪان ورانڊي هيٺان هڪ برف گاڏيءَ ۾، ڪچري جي ڍير وانگر ڦٽو ڪري ڇڏيو هو، پاڙي جا ڇوڪرا ڪڻي ويا.

ايوان دميترچ جي ڪاٻي پاسي وارو پاڙيسري، جيئن اڳ ۾ ئي ذڪر ڪيو ويو آهي، يهودي موئي سيئڪا آهي ۽ ساڄي پاسي بلڪل ڪورو، انتهائي بينور ڇهري وارو هڪ ٿلهو متارو ۽ ڪڙو تڙو هاري، جيڪو عرصو ٿيو وساري ڇڪو آهي تہ سوچڻ يا محسوس ڪرڻ ڇاکي چئبو آهي، پنهنجي بت ۾ ساهہ مونجهائيندڙ بوءِ هوندي اٿس.

نيڪيتا، جنهن جي فرضن ۾ ان همراهہ جي سارسنڀال لهڻ بہ شامل آهي، پنهنجي پوري سگهہ سان تمام گهٽي وحشياڻي انداز ۾ ڪيس مارڪٽ ڪندو آهي. پر اها ڳالهہ تہ ان شخص جو ان سان ڪچومر نڪريو وڃي، ايڏي ايذائيندڙ ناهي- ماڻهو اهڙين شين جو عادي ٿي ويندو آهي. ايتريءَ مارڪٽ تي بہ اهو بي حس درندو ڪنهن آواز يا اشاري سان يا اک ڇنيندي بہ ڪو ردعمل ظاهر نہ ڪندو آهي. بس رڳو ڪنهن وزني ڪوڪي جيان هيڏي هوڏي جهولندو رهندو آهي.

وارڊ نمبر ڇهين جو پنجون ۽ آخري واسي هڪ مقامي شخص آهي، جيڪو ڪنهن وقت ٽپال ڪاتي ۾ ٽپال ورهائڻ جو ڪم ڪندو هو. سنهڙو سڪل جسم، پورا بي

ترتيب وار ۽ نيڪ پر ٿورڙو ڪيچل پريو چهرو. سندس ذهين اکين ۾ اطمينان ۽ خوشيءَ جي جهلڪ چوندي ٿي رهي تہ ڪيس پنهنجو خيال رکڻ ايندو آهي ۽ هو پنهنجي سيني ۾ ڪو اهم ۽ حيرت انگيز راز لڪايو هلي ٿو. هو پنهنجي وهاڻي يا گدي هينان ڪا شيءِ لڪائي رکندو آهي ۽ ڪنهن کي انجي هوا لڳڻ بہ نہ ڏيندو آهي. پر انڪري نہ تہ ڪو اها ڪائنس ڦري ويندو، پر رڳو پنهنجي لڄاري طبيعت سبب. ڪڏهن ڪڏهن هو دريءَ ڏانهن وڃي بيهي ڏانهن پٺ ڪري ڪنهن شيءِ کي پنهنجي ڇاتيءَ تي لٽڪائي ڏسڻ لڳندو آهي. انهن گهڙين ۾ ڪو بہ سندس ويجهو ايندو آهي تہ هڪدم گهبرائجي ان شيءِ کي لڪائي ڇڏيندو آهي. پر سندس راز حاصل ڪرڻ ڪو تمام گهٽو ڏکيو ناهي.

"اوهين مونکي واڌايون ڏيو !" ڪڏهن ڪڏهن هو ايوان دميترچ کي چوندو آهي. "مونکي ٻئي درجي جي ستاري وارو "استانسلائوس" تمغو ملڻ جي سفارش ٿي آهي. اهو تمغو هونئن تہ رڳو پرڏيهي رهواسين کي ملندو آهي، پر هو ڪنهن سبب ڪري منهنجي معاملي ۾ خاص رعايت ڪري رهيا آهن." پوءِ هو مرڪي ڪلها ڇنڊيندي ڳالهہ اڳتي وڌائيندو آهي، "مون تہ ان جو تصور بہ نہ ڪيو هو!"

"آءٌ انهن معاملن ۾ بلڪل ڪورو آهيان." ايوان دميترچ ڪوڙائپ سان جواب ڏيندو اٿس.

"پر اوهانکي خبر بہ آهي تہ دير سوير مونکي ڇا ملڻ وارو آهي؟" ٽپال ڪاتي جو اڳوڻو ملازم عياريءَ سان اکيون مچڪائي ڳالهہ جاري رکندو آهي، "پڪ سان مونکي سوئيڊن جو "قطب تارو" ڏنو ويندو- اچي ۽ ڪاري ربن - اهڙي تمغي لاءِ انسان ٿورڙي ڏکيائي تہ پوڳي سگهي ٿو. ڪيڏو نہ سهڻو هوندو آهي!"

زندگيءَ ۾ايتري گهٽي يڪسانيت شايد ئي ڪٿي هوندي، جيتري اسپتال سان ڳنڍيل ان ننڍڙيءَ عمارت ۾ آهي. هر روز صبح جو فالج جي مريض ٿلهي متاري هاريءَ ڪانسواءِ سمورا مريض ورانڊي ۾ هڪ ڪونڊيءَ آڏو هٿ منهن ڌوئي اسپتالي ڪپڙن سان ٻوٽ اگهندا. خاص عمارت مان ٽين جي وٽن ۾ نيڪيتا جي آندل چانهہ پيئندا آهن. منجهند جو مانيءَ ۾ڪين تکي ڪرم ڪلي جو شوربو ۽ جون جو دليو ملندو آهي ۽ شام لاءِ ڏينهن جو بچيل ساڳيو دليو. ٻنهي وقتن جي مانيءَ جي وچئين وقفي ۾ هو پنهنجن پلنگن تي آهليا پيا هوندا آهن. سمهي پوندا آهن. درين کان ٻاهر تڪيندا رهندا آهن يا ڪمري ۾ پسار ڪندا وتندا آهن. اهو انهن جو روز جو معمول آهي. ٽپال ڪاتي جو اڳوڻو ملازم سدائين رڳو پنهنجن تمغن جو ذڪر ڪندو رهندو آهي.

وارڊ نمبر ڇهين ۾ نئون چهرو ڪو ورلي ئي نظر ايندو آهي. ڊاڪٽر نون ذهني مريضن جي ڀرتي ڪڏهنڪو بند ڪري ڇڪو آهي ۽ پاڳل خاني ۾ ڪنهن کي ڏسڻ لاءِ اچڻ جو فڪر ٻاهرينءَ دنيا جي ماڻهن کي تمام گهٽ هوندو آهي. ٻن مهينن ۾ هڪ ڀيرو حجم "سيميون لازارچ" ان ڪمري ۾ ضرور ايندو آهي. هو مريضن جا وار ڪيئن ناهيندو آهي، ان

ڪم ۾ نيڪيتا ڪيئن سندس مدد ڪندو آهي ۽ نشي ۾ الوٽ حجم ڪي ڏسي مريضن تي اوچتو ڪهڙي ويراني ڇانئجي ويندي آهي؟. انجي اپٽار ۾ اسانجو نہ وجڻ ئي بهتر آهي.

حجم ڪانسواءِ بيو ڪوبہ هتي پنهنجي شڪل نہ ڏيکاريندو آهي. مريضن ڪي روز رڳو ان مصيبت ڪي پوڳڻو پوندو آهي جنهن جو نالو نيڪيتا آهي. هونئن ڪجهہ ڏينهن کان اسپتال ۾ هڪ عجيب و غريب افواهہ گشت ڪري رهي آهي. ڇيو پيو وڃي تہ ڊاڪٽر وارڊ نمبر ڇهين ۾ پابنديءَ سان وڃڻ لڳو آهي.

واقعي عجيب و غريب آهي اهو افواهہ !

ڊاڪٽر اندريئي يفيمچ راڳين پنهنجي پيشي جي لحاظ کان تمام وڏو ماڻهو آهي. ٻڌايو ويندو آهي تہ پنهنجي نوجوانيءَ ۾ هو تمام گهڻو مذهبي هو ۽ پادري بڻجڻ جا خواب ڏسندو هو. انڪري 1863ع ۾ هاءِ اسڪول پاس ڪرڻ ڪانپوءِ ڪليسائي اڪيڊميءَ ۾ داخلا وٺڻ چاهيائين پر سندس والد، جيڪو ڊاڪٽر آف سائنس ۽ سرجن هو، کيس ڏکيو پئجي ويو ۽ چيائينس، "تنهنجي پالري تيڻ شرط ئي عاق ڪري ڇڏيندوسانءِ." اها تہ خبر نہ اٿم تہ ان ڳالهہ ۾ ڪيتري سچائي آهي، پر اندريئي يفيميچ ڪي اڪثر اهو چوندي ٻڌو ويو آهي تہ ڊاڪٽر ٿيڻ يا سائنس جي ڪنهن بہ ٻئي ميدان ۾ ڪم ڪرڻ لاءِ سندس دل ڪڏهن بہ راضي نہ ٿي آهي.

حقيقت ڪجهہ بہ رهي هجي پر ڊاڪٽريءَ جي سند وٺڻ ڪانپوءِ هو پادري ٿي نہ سگهيو. پنهنجي دنياداريءَ لاءِ تہ خير هو ڪڏهن بہ مشهور نہ هو ۽ هن ۾ ڪنهن پادريءَ جون خصلتون ڊاڪٽري شروع ڪرڻ مهل بہ اوتريون ئي هيون، جيتريون هاڻ آهن.

سندس ڊيل ڊول بنهہ واهيات ۽ بلڪل ڇٽ هارين جهڙو آهي. سندس چهرو، ڏاڙهي، سڌا وار ۽ سگهارو بي ڊولو جسم، رستي جي ڪناري واري ڪنهن هوٽل جي ضدي پيٽ ڀرئي ۽ سخت مزاج مالڪ جي ياد ڏيارين ٿا. نيرين رڳن سان ڍڪيل اگرو چهرو، ننڍڙيون اکيون ۽ ڳاڙهو نڪ، قد ڊگهو اٿس، ڪلها ويڪرا ۽ هٿ پير وڏا شاهي- ائين لڳندو آهي تہ جيڪر ڪنهن سانَ ڪي زورائتو ٺونشو هڻي تہ ڪن پل ۾ ويچاري جو ساهہ نڪري وڃي. پر سندس چال مان عجب نرمي ۽ احتياط بکندو آهي، چورن جيان پير پير ۾ ڏئي هلندو آهي. ڪنهن سوڙهي لنگهہ ۾ ڪو منهن پئجي ويس تہ ترسي انکي رستو ڏيڻ ۾ پهل ڪندو آهي. ڳچيءَ تي ننڍڙي ڳوڙهي هئڻ سبب سخت ڪالر استعمال ڪري نہ سگهندو آهي، انڪري سدائين سٽيءَ جون يا جون نرم قميصون استعمال ڪندو آهي. عام ڊاڪٽرن جهڙي خوش لباسي کيس سنگهڻ لاءِ بہ نصيب نہ ٿي آهي. هڪ سوٽ ۾ ڏهہ سال ڇڪي ويندو آهي ۽ نئون سوٽ بہ جيڪو عام طور تي هو يهوديءَ جي نهيل جڙيل ڪپڙن جي دڪان تان خريد ڪندو آهي، سندس جسم تي پهرجي پراڻي سوٽ وانگيان پراڻو ۽ ميرانجهڙو لڳندو آهي. ان اڪيلي سوٽ ۾ ئي هو مريض ڪي تپاسيندو آهي، ماني کائيندو

آهي ۽ دوستن وٽ ايندو ويندو آهي. ان حرڪت پويان سنڌس ڪنجوسيءَ يا ڪنهن ٻيءَ ڳالهه جو نه پر رڳو سنڌس پنهنجي وضع قطع کان هيڪاندي لاپرواهيءَ جو هٿ آهي.

اندريئي يفيمچ جڏهن پنهنجو عهدو سنڀالڻ پهتو هو ته اهو "خيراتي ادارو" عجيب زبون حالت ۾ هو. واردن جي وچ ۾ لنگهڻ ۽ اسپتال جي ورانڊي ۾ بدبوءِ وگهي ساهه کڻڻ محال هو. اسپتال جي خدمتگارن، نرسن ۽ سندن ڪٽنب جي ڀاتين واردن تي راتين جو سمهڻ لاءِ قبضو ڪري رکيو هو. هر شخص ان ڳالهه تي سهمت هو ته منگهڻن، ڪوئن ۽ ڪاڪروچن جيئڻ عذاب ڪري ڇڏيو آهي. سرجيڪل وارڊ معدي جي مريضن سان ڀريل رهندو هو. سڄي اسپتال ۾ آپريشن ڪرڻ وارا چاقو فقط ٻه هئا، ٿرما ميٽر هڪ به نه هو. جڏهن ته غسل ڪرڻ وارا ٽب پٽاٽا رکڻ لاءِ استعمال ٿيندا هئا. سپرينٽنڊنٽ، ميٽرن ۽ طبي نائب مريضن جي خوراڪ پاڻ هضم ڪري ويندا هئا ۽ جيستائين ان پوڙهي جو تعلق آهي، جيڪو اندريئي يفيمچ کان اڳ سنڌس عهدي تي هو، ان متعلق مشهور آهي ته هو اسپتال لاءِ ملندڙ اسپرٽ لڪ ڇپ ۾ وڪڻي ڇڏيندو هو ۽ هن پنهنجين دل پسند نرسن ۽ مريضائن جو ڇڱو خاصو حرم ناهي رکيو هو. ڳوٺ واسي ان ساريءَ صورتحال کان ڀلي ڀت واقف هئا، هو ته ان کي وڌائي چڙهائي پڻ پيش ڪندا هئا، پر ڪجهه ڪرڻ ڪرائڻ جو فڪر ڇڻ ته ڪنهن کي به نه هو. ڪجهه ماڻهو اهو چئي معاملي کي ٽاري ڇڏيندا هئا ته اسپتال ۾ هارين ۽ هيٺئين طبقي جي ماڻهن جو ئي ته علاج ٿئي ٿو ۽ کين ڪا شڪايت ڪيئن ٿي سگهي ٿي، جڏهن سندن گهرن جي صورتحال انکان به خراب آهي، "اهڙن ڪنگلن کي ڪو تتر ڪارائبا ڇا؟". ٻين جو دليل اهو هو ته ڳوٺ کان اها توقع رکڻ ئي بيوقوفي آهي ته زيمستوو جي مدد بنان ڪو ڍنگ سان اسپتال هلائي سگهجي ٿي. ماڻهن کي ته ٿورائتو رهڻ گهرجي ته اسپتال آهي، خراب حالت ۾ آهي ته پوءِ ڇا ٿيو! هوڏانهن زيمستوو، جنهن کي خود جڙئي ڪو گهڻو عرصو نه ٿيو هو، ڳوٺ يا پسگردائيءَ ۾ ڪا اسپتال نه کولي هئائين، ڇاڪاڻ جو اداري جي عملدارن جي بقول ته هڪڙ اسپتال ته اتي اڳيئي موجود آهي ٻيءَ جي ڪهڙي ضرورت.

اندريئي يفيمچ پهرئين ڏينهن ئي اسپتال جي معائني کانپوءِ نتيجو ڪڍيو ته اهو بدمعاشيءَ جو اڏو ۽ صحت عامه لاءِ انتهائي هاڃيڪار ادارو آهي. هن سوچيو ته بهترين ڳالهه اها ٿيندي ته مريضن کي موڪل ڏيئي، اسپتال کي تالو لڳائي ڇڏجي. پوءِ ڪيس خيال آيو ته اسپتال بند ڪرڻ جي رڳو سنڌس خواهش ئي نه پر ٻين ڪيترين ئي ڳالهين جي ضرورت پوندي ۽ هونئن ان سان هڙ حاصل ڪجهه به نه ٿيندو. هڪ جاءِ جي سمورين اخلاقي ۽ مادي گندگين کي ڇنڊي ڦوڪي ڌار ڪبو ته اهي پڪ سان ڪنهن ٻئي هنڌ وڃي گڏ ٿينديون. ماڻهوءَ کي ان وقت جو انتظار ڪرڻ گهرجي، جڏهن اهي برائيون پاڻ مرادو ناس ٿي وڃن. اها ڳالهه به سوچڻ جي هئي ته هتان جي ماڻهن اسپتال جوڙائي آهي ۽ انکي برداشت به ڪن پيا ته انجو مطلب اهو آهي ته کين انجي گهرج به آهي. جاهلاڻو تعصب ۽ روزمره جي زندگيءَ جون اهي سموريون گندگيون ۽ ڪڌا افعال ضروري آهن، ڇاڪاڻ جو

وقت اچڻ تي انهن کي ڪنهن ڪمائتيءَ شيءِ ۾ ائين بدلائي سگهجي ٿو جيئن ڇيڻو زرخيز مٽيءَ ۾ بدلجي ويندو آهي. دنيا ۾ اهڙي ڪابہ ڇڳائي ناهي جنهن گندگيءَ جي ڍير مان جنم نہ ورتو هجي.

اندريئي يفيمچ پنهنجون ذميواريون سنڀالڻ ڪانپوءِ اسپتال جي انهن سمورين بدنظمين ڪان ڇڻ اکيون ٻوٽي ڇڏيون. هن خدمتگارن ۽ نرسن کي راتيون جو وارڊن ۾ سمهڻ ڪان جهلي ڇڏيو. آپريشن جي اوزارن جا ٻہ باڪس گهرايائين. باقي – سپرنٽينڊنٽ، ميٽرن ۽ معدي جا مريض سڀئي پنهنجين پنهنجين جاين تي بنا ڪنهن ڪٽڪي جي موجود رهيا.

اندريئي يفيمچ ڏاهپ ۽ ايمانداريءَ جو تمام گهڻو قدر ڪندو هو. پر خود پنهنجي چوگرد جي زندگيءَ کي ڏاهپ ۽ ايمانداريءَ جي بنيادن تي منظم ڪرڻ لاءِ وٽس نہ ڪردار جي قوت هئي ۽ نہ ئي پنهنجن ڪم تي اعتماد. حڪم ڏيڻ، ڪنهن ڳالهہ تي پابندي لاڳو ڪرڻ ۽ ڪنهن فيصلي تي ڳنڍ ٻڌي انکي مجرائڻ لاءِ تہ هو ڄڻ پيدا ئي نہ ٿيو هو. لڳي ٿو تہ هن قسم ڪنيو آهي تہ، نہ تہ ڪڏهن ڏاڍيان ڳالهائيندو ۽ نہ وري رعبدار لهجو اختيار ڪندو. "مونکي ڏي" يا "مون لاءِ آڻ". چوندي تہ ڄڻ سندس زبان اٽڪندي هئي. بک لڳندي هيس تہ هٻڪندي هٻڪندي پنهنجي باورچياڻي کي چوندو هو. "چانهہ کيئن رهندي؟"... يا "ماني کائڻ متعلق ڇا خيال آهي؟" ۽ جيستائين سپرنٽنڊنٽ کي چوريءَ کان منع ڪرڻ ۽ کيس برطرف ڪرڻ يا ان غير ضروري عهدي کي مورڳو ختم ڪرڻ جو سوال هو تہ اهي ڳالهيون سندس وس کان ٻاهر هيون. ماڻهو اندريئي يفيمچ سان ڪوڙ ڳالهائيندا آهن، سندس چاپلوسي ڪندا آهن، يا ڪو سڌوسنئون جعلي حساب ڪتاب ڪانئس پاس ڪرائڻ ايندا آهن تہ سندس چهرو ڳاڙهو ٿي ويندو آهي ۽ هو تڙ تڪڙ ۾ سندن ڪم اُڪلائي ڇڏيندو آهي. مريض ساڻس پنهنجي لنگهڻ تي هٿڻ يا عملي جي ڪنهن ظالماڻي روش جي شڪايت ڪندا آهن تہ هو گهبرائجي ويندو آهي ۽ تمام گهڻي معذرتي انداز ۾ پڇڪندو آهي : "ڇڱو ٺيڪ آهي، ان معاملي کي ڏسندس... ڪ سان ڪا غلط فهمي ٿي هوندي..."

شروعاتي ڏينهن ۾ اندريئي يفيمچ ڏاڍي جوش خروش سان ڪم ڪيو. منجهند تائين ٻاهريان مريض ڏسندو هو، آپريشن سميت ٻار ڄڻائڻ جي معاملن کي بہ منهن ڏيندو هو. عورتن جو سندس متعلق چوڻ هو تہ "هو هر مريض تي تمام گهڻو ڌيان ڏئي ٿو. بيمارين خاص ڪري عورتن ۽ ٻارن جي بيمارين کي تپاسڻ ۾ سندس ڪو جواب ناهي" پر جيئن جيئن وقت گذرندو ويو، هو بيزار ڪندڙ يڪسانيت ۽ ڪم جي تخليقي انداز ۾ غير موثر هئڻ سبب بي ليو ٿي پيو. هڪ ڏينهن هن ٽيهہ مريض تي تپاسيا تہ ٻئي ڏينهن پنجٽيهہ، تہ ٽئين ڏينهن وري چاليهہ ۽ اهو سلسلو روزانو سالن تائين جاري رهيو. ڳوٺ ۾ موت جي شرح گهٽجڻ جو نالو ئي نہ پئي وٺي ۽ سدائين نون مريضن جي قطار لڳي پئي هوندي هئي. روزانو جيڪي چاليهہ مريض اسپتال ۾ ٿي آيا تہ انهن سمورن کي غور سان تپاسڻ جو تہ سوال ئي نٿي پيدا ٿيو. جنهن جو مطلب اهو هو تہ هو لک حيلا هلائي تہ بہ

سندس ڪم ڊيوٽنگ ڪانسواءِ ڪجهه به نه هو. هڪ سال دوران هن جيڪڏهن ٻارهن هزار مريض ٿي تپاسيا ته " ٻه ۽ ٻه - چار " جهڙي حساب جيان اهو رڳو ائين هو ته هن ٻارهن هزار عورتن ۽ مردن کي دوکو ڏنو. ايترو ئي نه، پر جن مريضن جي حالت گهڻي خراب هوندي هئي، تن کي اسپتال ۾ داخل ڪري سائنسي اصولن تحت لا علاج ڪرڻ به ناممڪن هو. ڇاڪاڻ جو اصول ته تمام گهڻا هئا پر سائنس جو ڪو نالو نشان ئي نه هو. ۽ فلسفي ڪان هٽي رڳو اصولن جي بنيادن تي ئي بين ڊاڪٽرن وانگر اصول پرستاڻي انداز ۾ ڳالهائيجي ته پوءِ سندس پهرين گهري هجي ها ته گندگي جي نه پر صفائيءَ ۽ تازيءَ هوا جي، تکي ڪرم ڪليءَ جي بدبودار شوربي جي نه پر ٻل ڏيندڙ خوراڪ جي. ڇورن جي نه پر همدرد خدمتگارن جي موجودگي اسپتال ۾ مريضن لاءِ تمام گهڻي ضروري آهي.

هو اهو به سوچيندو هو ته جڏهن جيون جي عام ۽ جائز ڀڃاڻي موت ئي آهي ته پوءِ ماڻهن کي مرڻ کان ڇو روڪجي؟ ڪنهن دڪاندار يا ڪلارڪ جي زندگيءَ ۾ پنجن ڏهن سالن جو اضافو ٿئي به ته ان مان ڇا هڙ حاصل ٿيندو؟ - ۽ جيڪڏهن علاج جو مقصد دوائون ڏئي پيڙا کي گهٽائڻ آهي ته پوءِ اٽڙ طور تي اهو سوال ٿو پيدا ٿئي ته پيڙا کي آخر گهٽائجي ڇو؟ اول ته پيڙا متعلق سمجهيو ويندو آهي ته اها ڪامل پٽي جي حصول ۾ انسان جي مددگار آهي ۽ ٻي ڳالهه اها ته جيڪڏهن انسان گورين ۽ ڦڪين وسيلي پيڙا کي گهٽائڻ سکي ورتو ته پوءِ ماڻهو مذهب ۽ فلسفي کي تاڪن ۾ سجائي رکي ڇڏيندا، جن مان هيل تائين پيڙا کان نجات نه ته به اطمينان ضرور مليو آهي. پشڪن سڪرات مهل ايذائيندڙ پيڙائون سنيون. هو موت کان اڳ ڪيترائي سال اپاهج رهيو ته پوءِ ڪو اندريئي يفيمچ، ڪور ماتريونا ساوشنا، جنهن جي حياتي پيڙا کان محروم ٿي ڪري سڀ کان معمولي ڪينئين جيان غير اهم ٿي ويندي، آخر پيڙا کان نجات ڇو حاصل ڪري؟

ان قسم جي سوالن کان اندريئي يفيمچ بددليءَ جو شڪار ٿي ويو ۽ هن روز روز اسپتال وڃڻ ڇڏي ڏنو.

سندس روز جو معمول ڪجهه هيئن آهي. صبح جو تقريبن اٺين وڳي ننڊ مان اٿي ڪپڙا مٽائي چانهه پيئندو آهي. ان کان پوءِ يا ته مطالعي واري ڪمري ۾ ڪجهه پڙهڻ لڳندو آهي يا اسپتال هليو ويندو آهي. ڪيس واردن جي وچ واري تنگ ۽ اونداهين لنگهه ۾ ٻاهريان مريض اسپتال ۾ داخل ٿيڻ جي انتظار ۾ ويٺل ملندا آهن. سندن پرسان اسپتال جون خادمائون ۽ خدمتگار سرن جي فرش تي پنهنجن لانگ بوٽن سان ڪٽ ڪٽ ڪندا تيزيءَ سان لنگهندا رهندا آهن. اسپتال ۾ داخل مريض پنهنجن ڪمزور جسمن کي اسپتالي ڪپڙن ۾ ڍڪي هيڏي هوڏي پسار ڪندا رهندا آهن. لاش ۽ راتوڪي ڪاڏي وارا ٿانوَ ٻاهر ڪڍيا پيا ويندا آهن، ٻارن جي روئڻ جا آواز اڀرندا آهن ۽ تيز هوا جا زوڪاٽ لنگهه کي ڏونڌاڙيندي محسوس ٿيندا آهن. اندريئي يفيمچ کي پليءَ پت اهو احساس هوندو آهي ته اهڙي قسم جون حالتون ئي ٻي، بخار يا رڳو اعصابي بيمارين جي مريضن لاءِ پڻ تمام گهڻيون خطرناڪ هونديون آهن. پر ان ڏس ۾ ڪري به ڇا ٿو سگهجي؟ آجياڻي - ڪمري ۾ هڪ گول مٽول، ننڍي قد وارو، ڇڱيءَ طرح شيو ڪري زور زور سان ڇهرو ڌوتل، خوش اخلاق شخص سرگيئي سرگيئچ، جيڪو سندس

سندس ڪم ڊونگ ڪانسواءِ ڪجهہ بہ نہ هو. هڪ سال دوران هن جيڪڏهن ٻارهن هزار مريض ٿي تپاسيا تہ " ٻہ ۽ ٻہ - چار" جهڙي حساب جيان اهو رڳو ائين هو تہ هن ٻارهن هزار عورتن ۽ مردن کي دوکو ڏنو. ايترو ئي نہ. پر جن مريضن جي حالت گهڻي خراب هوندي هئي، تن کي اسپتال ۾ داخل ڪري سائنسي اصولن تحت لا علاج ڪرڻ بہ ناممڪن هو. ڇاڪاڻ جو اصول تہ تمام گهڻا هئا پر سائنس جو ڪو نالو نشان ئي نہ هو. ۽ فلسفي ڪان هٽي رڳو اصولن جي بنيادن تي ئي بين ڊاڪٽرن وانگر اصول پرستاڻي انداز ۾ ڳالهائجي تہ پوءِ سندس پهرين گهري هجي ها تہ گندگي جي نہ پر صفائيءَ ۽ تازيءَ هوا جي، تکي ڪرم ڪليءَ جي بدبودار شوربي جي نہ پر ٻل ڏيندڙ خوراڪ جي. چورن جي نہ پر همدرد خدمتگارن جي موجودگي اسپتال ۾ مريضن لاءِ تمام گهڻي ضروري آهي.

هو اهو بہ سوچيندو هو تہ جڏهن جيون جي عام ۽ جائز پڄاڻي موت ئي آهي تہ پوءِ ماڻهن کي مرڻ کان ڇو روڪجي؟ ڪنهن دڪاندار يا ڪلارڪ جي زندگيءَ ۾ پنجن ڏهن سالن جو اضافو ٿئي بہ تہ ان مان ڇا هٿ حاصل ٿيندو؟ - ۽ جيڪڏهن علاج جو مقصد دوائون ڏئي پيڙا کي گهٽائڻ آهي تہ پوءِ اٽڙ طور تي اهو سوال تہ پيدا ٿئي تہ پيڙا کي آخر گهٽائجي ڇو؟ اول تہ پيڙا متعلق سمجهيو ويندو آهي تہ اها ڪامل پٽي جي حصول ۾ انسان جي مددگار آهي ۽ ٻي ڳالهہ اها تہ جيڪڏهن انسان گورين ۽ ڦڪين وسيلي پيڙا کي گهٽائڻ سکي ورتو تہ پوءِ ماڻهو مذهب ۽ فلسفي کي تاڪن ۾ سجائي رکي ڇڏيندا، جن مان هيل تائين پيڙا کان نجات نہ تہ بہ اطمينان ضرور مليو آهي. پشڪن سڪرات مهل ايذائيندڙ پيڙائون سنيون. هو موت کان اڳ ڪيترائي سال اپاهج رهيو تہ پوءِ ڪو اندريئي يفيمچ، ڪور ماتريونا ساوشنا، جنهن جي حياتي پيڙا کان محروم ٿي ڪري سڀ ڪان معمولي ڪينئين جيان غير اهم ٿي ويندي، آخر پيڙا کان نجات ڇو حاصل ڪري؟

ان قسم جي سوالن کان اندريئي يفيمچ بددليءَ جو شڪار ٿي ويو ۽ هن روز روز اسپتال وڃڻ ڇڏي ڏنو.

سندس روز جو معمول ڪجهہ هيئن آهي. صبح جو تقريبن انين وڳي ننڊ مان اٿي ڪپڙا مٽائي چانهہ پيئندو آهي. ان کان پوءِ يا تہ مطالعي واري ڪمري ۾ ڪجهہ پڙهڻ لڳندو آهي يا اسپتال هليو ويندو آهي. ڪيس واردن جي وچ واري تنگ ۽ اونداهين لنگهہ ۾ ٻاهريان مريض اسپتال ۾ داخل ٿيڻ جي انتظار ۾ ويٺل ملندا آهن. سندن پرسان اسپتال جون خادمائون ۽ خدمتگار سرن جي فرش تي پنهنجن لانگ بوٽن سان ڪٽ ڪٽ ڪندا تيزيءَ سان لنگهندا رهندا آهن. اسپتال ۾ داخل مريض پنهنجن ڪمزور جسمن کي اسپتالي ڪپڙن ۾ ڍڪي هيڏي هوڏي پسار ڪندا رهندا آهن، لاش ۽ راتوڪي ڪاڏي وارا ٿانوَ ٻاهر ڪڍيا پيا ويندا آهن، ٻارن جي روئڻ جا آواز اڀرندا آهن ۽ تيز هوا جا زوڪاٽ لنگهہ کي ڏونڌاڙيندي محسوس ٿيندا آهن. اندريئي يفيمچ کي پليءَ پت اهو احساس هوندو آهي تہ اهڙي قسم جون حالتون ٺي ٻي، بخار يا رڳو اعصابي بيمارين جي مريضن لاءِ پڻ تمام گهڻيون خطرناڪ هونديون آهن، پر ان ڏس ۾ ڪري بہ ڇا ٿو سگهجي؟ آجياڻي - ڪمري ۾ هڪ گول مٽول، ننڍي قد وارو، ڇڱيءَ طرح شيو ڪري زور زور سان ڇهرو ڌوتل، خوش اخلاق شخص سرگيئي سرگيئچ، جيڪو سندس

نائب آهي، پر پنهنجي نئين، ٿورڙي ڍلي ڍالي سوٽ ۽ انداز مان طبي نائب کان وڌيڪ سينيٽ جو رڪن لڳندو آهي، سندس آڌر ڀاءُ ڪندو آهي. ڳوٺ ۾ سندس نجي پريڪٽس چڱي خاصي هلندي آهي. اچي ٽائي ٻڌندڙ سرگيئي پنهنجو پاڻ کي ڊاڪٽر کان وڌيڪ قابل تصور ڪندو آهي، جنهن جي نجي پريڪٽس بلڪل ناهي. ان ڪمري جي هڪ ڪنڊ ۾ پردي جي وسيلي مقدس تعويز ٽنگڻ لاءِ مخصوص جاءِ ناهي وئي آهي. اتي هڪ وڏي شاهي تصوير پڻ ٽنگيل آهي. ان جي سامهون هڪ ليمپ لٽڪيل آهي ۽ پرسان ئي اڇي ڪپڙي ۾ ويڙهيل دان جي ميڻ بتين لاءِ هڪ شمعدان رکيل آهي. بشپن جون تصويرون، سوياتوگورسڪ خانقاهه جي هڪ وڏي شاهي تصوير ۽ خشڪ گلن جا هار پتين جي زينت وڌائي رهيا آهن. سرگيئي سرگيئچ سخت مذهبي ۽ ڪليسائي روايتن جو ڪٽر حامي آهي. اسپتال ۾ مقدس تصوير هن ئي رکائي هئي. هر آچر تي هو ڪنهن مريض کان دعا پڙهائيندو آهي، جنهن ڪانپوءِ هو پاڻ مختلف واردن ۾ وڃي لوبان دان کي اڳتي پوئتي ڦيرائي لوبان جو واس پکيڙيندو آهي.

مريض گهڻا هوندا آهن ۽ وقت گهٽ تنهنڪري ڊاڪٽر هر مريض کان تڙ تڪڙ ۾ هڪ اڌ سوال پڇي دوا جي طور تي ليپ سان مالش يا ڪيسٽر آئل تجويز ڪندو آهي ۽ بس. اندريئي يفيمچ ترڪ تي نرڙ ٽڪائي خيالن ۾ گم هوندو آهي ۽ مريضن کان ميڪانڪي انداز ۾ سوال پڇندو رهندو آهي. سرگيئي سرگيئچ بہ ويجهو ويهي هٿ مهٽيندو رهندو آهي ۽ ڪنهن ڪنهن مهل ڳالهائيندو آهي.

"اسين بيمارين ۽ غربت جي مصيبتن جو شڪار هوندا آهيون." هو چوندو آهي. "خدا جي عبادت نتا ڪريو - اهو آهي قصو!".

اندريئي يفيمچ ٻاهرين مريضن کي تپاسيندي ڪوبہ آپريشن نہ ڪندو آهي. آپريشن ڪرڻ جي عادت بہ تہ نہ ڇاڻ ڪڏهونڪو وساري چڪو آهي ۽ هاڻ تہ رت ڏسندي ئي گهبرائجي ويندو آهي. ڪيس ڪنهن ٻار جو وات ڦاڙي گلو ڏسڻو هوندو آهي ۽ ٻار پنهنجن ننڍڙن ننڍڙن هٿن سان ڪيس پري ڌڪڻ جي ڪوشش ڪندي دانهون ڪندو آهي تہ سندس مٿو ڦرڻ لڳندو آهي ۽ اکين ۾ ڳوڙها پرجي ايندا اٿس. هو جلدي جلدي نسخو لکي هٿن جي اشاري سان ٻار جي ماءُ کي ڪيس وٺي وڃڻ جو اشارو ڪندو آهي.

هو جلدئي مريضن جي اڊنگي پڻي ۽ بيوقوفين کان، مذهبي رسمن جي شوقين سرگيئي جي موجودگيءَ کان، پتين تي لڳل تصويرن ۽ خود پنهنجن سوالن کان تنگ اچي ويندو آهي، جن ۾ هو پوين ويهن سالن ۾ ڪا تبديلي آڻي نہ سگهيو آهي. نيٺ پنجن ڇهن مريضن کي تپاسڻ ڪانپوءِ گهر هليو ويندو آهي ۽ باقي مريضن کي سندس نائب تپاسيندو آهي.

گهر پهچندي ئي هو ان خوشگوار احساس سان، تہ خدا جو شڪر جو نجي پريڪٽس کان زمانو ٿيو جو سندس جان ڇٽل آهي ۽ ڪوبہ ڪيس تنگ ڪرڻ نہ ايندو. پنهنجي ڪتابن واري دنيا ۾ گم ٿي ويندو آهي. هو سدائين تمام گهڻي اطمينان ۽ خوشيءَ پرئي احساس سان حد کان وڌيڪ مطالعو ڪندو آهي. سندس اڌ پگهار ڪتابن تي خرچ ٿي ويندي آهي ۽ گهر جي ڇهن ڪمرن مان ٽي رڳو ڪتابن ۽ پراڻن رسالن سان

ستيل آهن. سندس مطالعي جو پسنديده موضوع تاريخ ۽ فلسفو آهي. هو فقط هڪ طبي رسالي "ڊاڪٽر" جو خريدار آهي، جنهن جو مطالعو هو سدائين آخري صفحي کان شروع ڪندو آهي. هو ڪلاڪن تائين پڙهندو رهندو آهي تہ بہ ٿڪ محسوس نہ ڪندو آهي. سندس مطالعي ۾ جلدي جلدي صفحا اٿلائڻ جو اهو انداز ناهي جيڪو ڪنهن زماني ۾ ايوان دميترچ جو هو. هو آهستي آهستي سمجهي پڙهندو آهي ۽ اڪثر انهن مرحلن تي ترسي پوندو آهي جتي يا تہ تمام گهڻو خوشگوار احساس محسوس ڪندو آهي، يا وري هن لاءِ ڪا ڏکيائي پيدا ٿيندي آهي. ڪتاب پرسان ئي شيشي جي صراحيءَ ۾ وادڪا رکيل هوندي اٿس. هو هر اڌ ڪلاڪ کانپوءِ، ڪتاب جي تان نظر هٽائڻ بنا، گلاس ۾ شراب اوتي پيئندو آهي ۽ هٿوراڙيون ڏئي ميوي جي قار ڪٽي کائيندو آهي.

ٽي وڳي آهستي آهستي رنڌڻي جي در تي پهچي هلڪي انداز ۾ کنگهندي چوندو آهي: "او داريا! مانيءَ متعلق ڇا خيال آهي؟"

بد سليقي انداز ۾ لڳايل بي ذائقي مانيءَ سان منهن ڏئي اندريئي يفيمچ پنهنجي ٻانهن کي ڇاتيءَ تي موڙي مختلف ڪمرن ۾ پسار ڪرڻ ۽ سوچڻ شروع ڪندو آهي. پٽ واري گهڙي شام جا چار وڄائيندي آهي، پوءِ پنج، پر سندس پسار ۽ سوچڻ جو سلسلو جاري رهندو آهي. ٿوريءَ ٿوري دير ۾ رنڌڻي جو دروازو چيڪاٽ ڪندو آهي ۽ داريا جو بدنما چهرو ظاهر ٿيندو آهي.

"اندريئي يفيمچ! اوهان کي بيئر تہ نہ گهرجي؟" هوءَ تشويش واري لهجي ۾ پڇندي آهي.

"نہ اجا وقت نہ ٿيو آهي." هو جواب ڏيندو اٿس "ٿوري دير کانپوءِ..."

سانجهہ ٿيڻ لڳندي آهي تہ پوسٽ ماسٽر ميخائل آوريانچ، جيڪو ڳوٺ جو واحد ماڻهو آهي جنهن جو ساٿ اندريئي کي بار نہ لڳندو آهي، ساڻس ملڻ ايندو آهي. ميخائيل آوريانچ پنهنجن چڱن ڏينهن ۾ سرنديءَ وارو زميندار هو. هن گهوڙي سوار دستي ۾ پڻ خدمتون سرانجام ڏنيون هيون. پر ڏکيا ڏينهن جو آيس تہ اهڙا جو هن ويلن جي مانيءَ لاءِ پوڙهائپ ۾ ٽپال کاتي ۾ نوڪري ڪرڻي پيس. ڏسڻ ۾ ڪروتڙو، گهاٽيون وڏيون اڇيون مڇون، سڌريل ۽ ڍنگائتو. آواز ڪافي اوچو پر تمام گهڻو خوشگوار تمام گهڻو نيڪ ۽ شريف ماڻهو آهي، پر مزاج جو تمام گهڻو تيز آهي. ٽپال گهر ۾ ڪنهن بہ شخص ساڻس ڪنهن ڳالهہ تي اختلاف ظاهر ڪيو يا هرويرو بحث ڪيو تہ سندس چهرو ڳاڙهو ٿي ويندو آهي. جسم ڪنبڻ لڳندو اٿس ۽ ٻي گهڙيءَ سندس زوردار رڙ سڄي ماحول تي ڇانئجي ويندي آهي. "خاموش!" اهوئي سبب آهي جو گهڻي عرصي کان ٽپال کاتي کي فتح ٿي نہ سگهجندڙ قلعو سمجهيو ويندو آهي. ميخائيل آوريانچ اندريئي يفيمچ جي علميت، شرافت ۽ وسيع خياليءَ سبب کيس پسند ڪندي سندس عزت ڪندو آهي. باقي سمورن کي هو ڪمتر سمجهندي کين ڌڪار سان ڏسندو آهي.

"ڏيو منهن، آءُ نازل ٿي ويس!" هو ڪمري ۾ داخل ٿيندي ئي زورائتي رڙ ڪندو آهي." منهنجا دوست! شايد اوهين مون مان تنگ اچي ويا هوندا، ها نہ؟"

"بلڪل نہ. قطعي نہ." ڊاڪٽر ورندي ڏيندو آهي. "چڱيءَ طرح ڄاڻو ٿا تہ اوهان سان ملي تمام گهڻي خوشي محسوس ڪندو آهيان."

ٻئي دوست مطالعي واري ڪمري ۾ صوفا تي ويهي ڪجهہ دير تائين خاموشيءَ سان سگريٽ ڇڪيندا آهن.

"او داريا! ڪجهہ بيئر پيئجي تہ ڪيئن...... ؟" ڊاڪٽر چوندو آهي.

پهرين بوتل ساڳي خاموشيءَ ۾خالي ٿي ويندي آهي. ڊاڪٽر اداس ۽ گمر سمر نظر ايندو آهي، جڏهن تہ ميخائيل آوير يانچ انتهائي خوش. بلڪل ان شخص جيان جيڪو ڇڻ ڪا مسخريءَ واري ڳالهہ ڪرڻ وارو هجي. ڳالهہ ٻولهہ جي شروعات اڪثر ڊاڪٽر ئي ڪندو آهي.

"آهي نہ ڏک جي ڳالهہ !" هو ڪنڌ جي هلڪي ڌوڻ سان پنهنجي دوست جي ڇهري ڏانهن ڏسڻ بنا (ڪنهن جي ڇهري ڏانهن هو ڪڏهن ڏسندو ئي ناهي) جهيڻي آواز ۾ آهستي آهستي چوڻ شروع ڪندو آهي." آءٌ، نوجوان پيارا ميخائيل آويريانچ! آهي نہ ڏک جي ڳالهہ تہ اسانجي ڳوٺ ۾ هڪ بہ اهڙو ماڻهو ناهي، جنهن کي دلچسپ ۽ دانشوراڻين ڳالهين جي ذري بہ پرواهہ هجي يا ڪو انجي اهليت رکندو هجي؟ اها اسانجي حد کان وڌيڪ محرومي آهي. حالت اها آهي جو تعليم يافتہ طبقا بہ معمولي شين کان مٿيرا نٿا ٿيو سگهن ۽ آءٌ اوهانکي پڪ ٿو ڏياريان تہ سندن ذهني ارتقا ڪنهن بہ لحاظ کان هيٺئن طبقي کان بهتر ناهي."

"صحيح آهي. آءٌ سئو سيڪڙو سهمت آهيان."

"يقينن اوهانکي خبر آهي"، ڊاڪٽر ساڳي انداز ۾ آهستي آهستي ڳالهہ جاري رکندو آهي -" تہ انساني ذهن جي اعليٰ ۽ مقدس روحاني اظهارن کانسواءِ دنيا جي هر شيءِ غير اهم ۽ غيردلچسپ آهي. اهو ذهن ئي تہ آهي جيڪو انسان ۽ حيوان جي وچ ۾ حد بنديءَ واري ليڪ ٿو ڇڪي. انساني مقدس فطرت جي جهلڪ ڏيکاريندو آهي ۽ هڪ لحاظ کان غير موجود ابدي حيات جي بہ جاءِ والاريندو آهي. انهيءَ مهاڙيءَ کان اڳتي وڌي اوهين چئي سگهو ٿا تہ ذهن ئي خوشيءَ جو اڪيلو ذريعو آهي. اسين پنهنجي ماحول ۾ ذهن جهڙي ڪنهن بہ شيءِ کي نٿا ڏسون ۽ نہ وري ان بابت ڪجهہ ٻڌون ٿا، جنهن جو مطلب اهو آهي تہ اسين خوشين کان محروم آهيون. اهو سچ آهي تہ ڪتاب اسانجا ساٿي آهن، پر ڪتاب ڳالهائڻ ٻولهائڻ ۽ نجي رابطي جي جاءِ تہ نٿا والاري سگهن. جيڪڏهن اوهين مونکي هڪ تشبيهہ استعمال ڪرڻ ڏيو، مونکي پڪ آهي تہ اها هوندي تہ اڻ وڻندڙ، تہ آءٌ عرض ڪيان تہ ڪتاب ڇپيل سنگيت آهن ۽ زباني ڳالهہ ٻولهہ سريلا گيت."

"بلڪل صحيح ٿا فرمايو."

سانت ڇانئجي ٿي وڃي. داريا ڇهري تي ٻي زبان پيڙا جا تاثر سجائي رنڌڻي مان نڪري دروازي تي اچي بيهي ٿي، ڳل ترئيءَ تي ٽڪائي سندن ڳالهيون ٻڌڻ ٿي لڳي.

"آهہ"، ميخائيل آويريانچ ٿڌو ساهہ ٿو ڀري- "۽ اوهانجو ڇا خيال آهي، اڄڪلهہ ماڻهن جي ميڄالن ۾ ذهن بہ هوندا آهن!؟"

۽ هو گذريل وقتن جا قصا شروع ڪري ڏيندو آهي، جڏهن زندگي صحتمند، خوشين ڀري ۽ دلچسپ هئي. هو آڳاٽي وقت جي پڙهيل لکيل روسين جون ڳالهيون ڪرڻ شروع ڪندو آهي، جيڪي مان مرتبي ۽ دوستيءَ تي جان اربي ڇڏيندا هئا. ماڻهو بنا ڪنهن لڪت پڙهت جي هڪٻئي کي وڏيون رقمون اوڌر ڏيندا هئا ۽ ڪنهن دوست کي سندس پريشانيءَ ۾ هن جي ڪم نه اچڻ کي شرمناڪ حرڪت سمجهندا هئا. فوجي معرڪا، مهمون، چڙهايون، راتاها، دوستيون، عورتون، ۽ قفقاز - ڇا شاندار ڌرتي هئي! هڪ ٻٽالين ڪمانڊر جي زال ڪيڏي نه مست هئي! هر شام آفيسرن جو يونيفارم پائي اڪيلي سر گهوڙو ڊوڙائيندي جبلن ڏانهن نڪري ويندي هئي. ماڻهن جو خيال هو ته هن ڪنهن ڪوهستاني ڳوٺ جي ڪنياز سان ياري ڳنڍي هئي.

"اوهه، مقدس ماءُ...." داريا ٿڌو ساهه ٿي ڀري.

"۽ ڪهڙيون ڪهڙيون مٺي نوشيون ٿينديون هيون! ڪهڙيون ڪهڙيون دعوتون! ۽ ڪيڏا سورهه ۽ آزاد خيال هوندا هئاسين اسين سڀئي!"

اندريئي يفيمچ سندس ڳالهيون نه ٻڌڻ جيان ٻڌندو ٿو رهي. هو بيئر جا ڍڪ ڀريندي بيو ڪجهه سوچيندو ٿو رهي.

"آءٌ اڪثر ڏاهن ماڻهن جي سپنن ۾ گم رهندو آهيان، ساڻن ڪچهريون ڪندو آهيان." اوچتو هو ڳالهه ڪٽيندي ڳالهائيندو آهي. "منهنجي پيءُ مونکي شاندار تعليم ڏياري هئي پر سٺين ڏهاڪي جي خيالن ڪان متاثر ٿي هن مونکي ڊاڪٽري پڙهڻ تي مجبور ڪيو. ڪڏهن ڪڏهن سوچيندو آهيان ته جيڪڏهن انهن ڏينهن ۾ پنهنجي پيءُ جي خواهش آڏو هٿيار ڦٽا نه ڪريان ها ته اڄ پڪ سان ڪنهن دانشوراڻي تحريڪ جو سرواڻ هجان ها، يا وري ڪنهن يونيورسٽيءَ ۾ پڙهائيندڙ عملي ۾ هجان ها. ظاهر آهي ته ذهن سدا حيات ناهي، بين شين جيان اهو به فاني آهي. پر پوءِ به ،جيئن آءٌ اوهان آڏو وضاحت ڪري چڪو آهيان، ته مون وٽ ذهن جي تمام گهڻي اهميت آهي. زندگي هڪ مصيبت ڀرئي ڪنڊيدار پڃري ڪانسواءِ ڪجهه به ناهي. جيئن ئي ڪو دانشور ذهني بلوغت جي منزل تي رسي شعوري سوچ ويچار جي قابل ٿيندو آهي، تيئن ئي هو محسوس ڪرڻ ڪانسواءِ رهي نه سگهندو آهي ته هو هڪ ڪنڊي دار پنجري ۾ بند ٿي ويو آهي، جنهن ڪان ٻاهر نڪرڻ لاءِ ڪو در ناهي. جيڪڏهن اوهين غور ڪريو ته يقينن ان نتيجي تي پهچندؤ ته ڪيس سندس مرضيءَ بنا ۽ رڳو اتفاقي سببن ڪري عدم وجود ڪان وجود ۾ آندو ويو آهي... ڇا جي لاءِ ؟ جيڪڏهن هو پنهنجي وجود جو مفهوم ۽ مقصد ڄاڻڻ جي ته ڪوشش ڪندو آهي ته يا ته ڪيس ڪو جواب نه ملندو آهي يا وري مختلف فضول ڳالهين ۾ ڪيس منجهايو ويندو آهي. هو هر ٺڪ ٺڪ ڪندو آهي پر پڃري جو در ڪير به نه کوليندو آهي ۽ نيٺ موت اچي ڪيس پنهنجن چنبن ۾ جڪڙيندو آهي ۽ اهو به سندس مرضيءَ جي خلاف، ۽ جيئن گڏيل بدقسمتي سان متحد قيدي هڪ ٻئي سان گڏ رهڻ جو موقعو حاصل ڪري ٿورڙو خوش ٿي وڃندا آهن. ساڳيءَ طرح مطالعي ۽ تجزئي جو رجحان رکندڙ فرد هڪ ٻئي ڏانهن ڇڪبا آهن ۽ ڪنڊي دار پنجري ۾ پنهنجي بند هئڻ جو احساس ڪرڻ بنا اوچن ۽

غيرفائديمند خيالن جي متاسنا ڪري وقت گذاريندا آهن. ان لحاظ ڪان ذهن لاثاني اطمينان جو وسيلو آهي."

"بلڪل صحيح".

اندريئي يفيمچ پنهنجي مخاطب سان اکيون نہ ملائيندي ساڳئي جهيڻي آواز ۾ هٻڪندي ڏاهن ماڻهن ۽ ساڻن ڳالهائي حاصل ٿيندڙ سرهائيءَ متعلق ڳالهيون ڪندو رهندو آهي. ميخائيل آويريانچ سندس ڳالهيون غور سان ٻڌي ڪيڏي ڪيڏي مهل پنهنجي "بلڪل صحيح" يا "بلڪل سچ" جو اضافو ڪندو رهندو آهي.

"پر اوهين روح جي سداحيات هئڻ ۾ ويساهہ نٿا رکو ڇا؟" پوسٽ ماسٽر اوچتو پڇي ٿو.

"نہ منهنجا پيارا - نہ آءٌ ويساهہ ٿو رکان ۽ نہ ئي مون وٽ ان لاءِ ڪو سبب ئي آهي."

"سچ پڇو تہ مونکي بہ ان بابت شڪ آهي. مونکي تہ ائين محسوس ٿيندو آهي تہ آءٌ ڪڏهن مرندس ئي نہ. ڪڏهن وري آءٌ پنهنجو پاڻ کي چوندو آهيان : "پوڙها مڙس، هاڻ موت جي گهڙي ويجهي اچي وئي آهي" ! پر ڪو جهيڻو آواز سرٻاٽ ڪندو اٿم : "ان تي يقين نہ ڪجانءِ، تون ڪڏهن بہ نہ مرندين!..."

نائين وڳي کان پوءِ ميخائيل آويريانچ ڪانئس موڪلائيندو آهي. هو وڏي ڪمري ۾ بيٺي بيٺي پنهنجو ڳورو ڪوٽ پائيندي ٿڌو ساهہ ڀري چوندو آهي: "تورو سوچيو تہ قسمت اسانکي ڪهڙي دوزخ ۾ آڻي ڦٽو ڪيو آهي! ان کان بہ واهيات ڳالهہ هيءَ آهي تہ اسانکي مرڻو بہ هتيئي پوندو! هونهہ!..."

دوست کي دروازي تائين موڪلائڻ کانپوءِ اندريئي يفيمچ ٻيهر پنهنجي ميز آڏو پڙهڻ شروع ڪري ڏيندو آهي. هاڻ رات جي سانت ۾ ڪوبہ آواز رنڊڪ نہ پيو وجهي. لڳي ٿو تہ خود وقت بہ بيهي رهيو آهي ۽ ڊاڪٽر ۽ پنهنجي ڪتاب کي جانچي رهيو آهي، جڻ ان ڪتاب ۽ سائي پاچولي واري ليمپ کانسواءِ دنيا ۾ ٻيءَ ڪنهن شيءِ جو وجود ئي نہ هجي. ڊاڪٽر جو رکو ۽ هارياڻو چهرو آهستي آهستي مرڪ سان، جيڪا انساني ذهن جي اظهارن سان سندس پريت ۽ احترام جو عڪس آهي، چمڪي اٿي ٿو. هو سوچي ٿو تہ انسان سداحيات ڇو ناهي؟ آخر ڇو؟. آخر ذهن جي انهن سمورن مرڪزن ۽ تهن جو، ٻڌڻ، ڳالهائڻ، پاڻ سڃاڻڻ ۽ غيرمعمولي ڏاهپ جو وجود ئي ڇا جي ڪاڻ، جيڪڏهن انهن سمورن کي هڪ نہ هڪ ڏينهن مٽيءَ ۾ ملڻو آهي ۽ نيٺ ڌرتيءَ جي پاڙن ۾ پيهجي ڪنهن مقصد ۽ سبب بنا اربين سالن تائين سج جي چوڌير گردش ئي ڪندو رهڻو آهي!؟ يقينن اهو ضروري نہ هو تہ ائين ئي سرد ٿيڻ ۽ گردش ڪندو رهڻ لاءِ انسان کي سندس شاندار ذهن سان وجود ۾ آندو وڃي ۽ پوءِ انکي ڪنهن تلخ مذاق سان مٽيءَ ۾ بدلايو وڃي!

تغير ڪامل! ڪنهن ڪانئر کانسواءِ ٻيو ڪنهن کي ان ڳالهہ سان سڪون ۽ اطمينان حاصل ٿي پيو سگهي تہ هو سداحيات ٿيڻ بدران مٽيءَ ۾ بدلجي وڃي؟ قدرت ۾ جيڪي عمل غير شعوري طور تي جاري رهندا آهن آهي تہ انساني بيوقوفين جي عمل

ڪان بہ هيٺينءَ سطح جا هوندا آهن. ڇاڪاڻ جو بيوقوفيءَ ۾ بہ ڪنهن حد تائين شعور ۽ مرضيءَ جو دخل هوندو آهي، جڏهن تہ قدرتي عمل پنهنجي پس منظر ۾ بلڪل ڪورا ۽ خالي هوندا آهن. رڳو ڪو ڪانئر ئي، جنهن کي موت جو ڀؤ پنهنجي خودداريءَ کان وڌيڪ هجي، پنهنجو پاڻ کي ان خيال سان تسڪين ڏئي سگهي ٿو تہ سندس جسم گاهہ جي ڪنهن ڪک ۾، ڪنهن پٿر ۾، ڪنهن ڏيڏر ۾ جيئرو رهندو. ان تغير ڪامل کي سدا حيات سمجهڻ ايترو ئي ڪل جوڳو ٿيندو جيترو ڪنهن وائلن جي ٽٽڻ ۽ بيڪار ٿي وڃڻ کان پوءِ سندس ٻاهرئين خول جي شاندار مستقبل بابت پيش گوئي ڪرڻ.

گھڙيال جڏهن بہ ڪلاڪ پوري ٿيڻ جو اعلان ڪندو آهي، اندريئي يفيمچ آرام ڪرسيءَ سان پٺي لڳائي پنهنجن خيالن تي غور ڪرڻ لاءِ ڪن پل اکيون ٻوٽي ڇڏيندو آهي. هاڻ هاڻ جيڪو ڪتاب سندس مطالعي ۾ هو، انجي اوچن آدرشن کان متاثر ٿيندي هو پنهنجي پراڻي ۽ هاڻوڪي زندگيءَ جو تجزيو ڪرڻ لڳي ٿو. ماضيءَ کان ڏڪار جا جذبا ٿا پيدا ٿينس ۽ ان بابت ڪجهہ نہ سوچڻ کي ئي ترجيح ٿو ڏئي. باقي رهيو حال، تہ اهو ماضيءَ جهڙو ئي آهي. کيس خبر آهي تہ هن مهل جڏهن سندس خيال سرد زمين سان گڏ سج جي چوگرد چڪر پيا لڳائين تہ ساڳئي پل وڏي عمارت ۾ سندس ڪمرن کان ڪجهہ ئي فاصلي تي ماڻهو بيماريءَ ۽ غلاظت سببان هيٺان ٿيندا هوندا. شايد نيڪ انهيءَ پل ڪو شخص جاڳندو هوندو ۽ پنهنجو پاڪي ڪيڙن ماڪوڙن کان بچائڻ لاءِ هٿ پير هڻي رهيو هوندو. ڪنهن ٻئي کي هاڻ هاڻ ئي حمره جي مرض جو حملو ٿيو هوندو يا زخم تي چڪي ٻڌل پٽيءَ سبب سور وگهي دانهيندو هوندو ۽ شايد ڪجهہ مريض وادڪا پيئندي نرسن سان تاش کيڏي رهيا هوندا. گذريل سال ٻارهن هزار عورتن ۽ مردن کي دوکو ڏنو ويو. اسپتال جي زندگي اڄ بہ ويهہ سال اڳ جيان چوريءَ دنگي فساد، ڇاڙي بازيءَ، جانبداريءَ ۽ شرمناڪ عطائيپڻي تي ٻڌل آهي. اسپتال اڄ بہ بدمعاشيءَ جو اڏو ۽ ڳوٺ واسين جي صحت لاءِ سخت هانيڪار آهي. اندريئي يفيمچ کي خبر آهي تہ وارڊ نمبر ڇهين ۾ لوهي سيخن پويان نيڪيتا مريضن کي مارڪٽ ڪندو آهي ۽ موئي سيئڪا پنڻ لاءِ روز رستن تي ڀٽڪندو رهندو آهي.

هو اهو بہ ڄاڻندو آهي تہ پوين پنجويهن سالن ۾ طب جو علم تمام گهڻو وڌيو ويجهيو آهي. يونيورسٽيءَ جي شاگرديءَ واري دور ۾ کيس لڳندو هو تہ طب جي علم جو بہ جلد ئي ڪيميا ۽ مافوق الطبعيات جهڙو ئي حشر ٿيندو، پر هاڻ راتين جي مطالعي دوران اهو ساڳيو علم طب کيس تمام گهڻو متاثر ڪندو آهي ۽ سندس اندر ۾ اٿل پٿل پيدا ڪندو آهي، جيڪا وجد جي نشاني ئي ٿي پئي سگهي. واقعي ڪهڙي نہ غير متوقع تبديلي، ڪيڏو نہ شاندار انقلاب آهي! حيرت انگيز دوائن وسيلي اڄ اهڙا آپريشن بہ ڪيا پيا وڃن جن کي خود عظيم پيروگوف تائين مستقبل ۾ پڻ ناممڪن تصور ڪيو ويندو هو. معمولي زيمستوو ڊاڪٽر بہ گوڏي جي ڍڪٽيءَ جو آپريشن ڪندي هٻڪن نٿا. پيٽ جي آپريشن ۾ سون مان ڪو ورلي هڪ مريض موت جو ڪاڄ بڻجي ٿو - ۽ پٿريءَ کي تہ اهڙي معمولي شيءِ سمجهيو پيو وڃي جو ڪنهن ڇپيل مضمون ۾ انجو ذڪر بہ نٿو

ڪيو وڃي. آتشڪ کي پاڙان پٽڻ ممڪن ٿي پيو آهي. تنهن ڪانسواءِ توارث جو نظريو آهي، هپنائزم آهي، پاسٽير ۽ ڪاخ جون ايجادون آهن، هائيجين، انگن اکرن جو اعليٰ انتظام ۽ اسانجي روسي زيمستوو جون طبي تنظيمون آهن. مرض جي جديد درجي بنديءَ سان گڏوگڏ دماغي مرضن جي ڇڪاس جا طريقا ۽ علاج، اهو سڀ ڪجهه ماضيءَ جي ڀيٽ ۾ ايلبروس جبل جهڙو اوچو آهي. دماغي مريضن کي هاڻ نه ٿڌي پاڻيءَ سان ڀڄايو ٿو وڃي ۽ نه ئي ڪين ايترو زور سان تاڻيل ڪوٽ پهرايا ٿا وڃن جو سندن هٿ سوگها ٿي وڃن. ساڻن انسانن جهڙو ورتاءُ ڪيو ٿو وڃي ۽ اڪثر اخبارن ۾ ايندو آهي ته سندن تفريح لاءِ ٿيئٽر جا پروگرام ۽ ناچ گانا ڪرايا ٿا وڃن. اندريئي يفيمچ کي خبر آهي ته جديد خيالن ۽ ذوق سبب وارڊ نمبر ڇهين جهڙي لعنت جوڳي هنڌ جو وجود فقط ڪنهن اهڙي ڳوٺ ۾ ئي ممڪن ٿي پيو سگهي جيڪو ويجهي ترين ريلوي اسٽيشن کان ٻه سئو ورسٽ پري هجي، جتي ميونسپلٽيءَ جو چيئرمين ۽ ميمبر نالي ماتر ئي پڙهيل لکيل هجن، جن لاءِ ڊاڪٽر ڪنهن وڏي بشپ جهڙو هوندو آهي، جنهن جي هر ڳالهه تي آمنا صد قنا ڪرڻ گهرجي، پوءِ ڀل هو مريض جي نڙيءَ ۾ پگهرنڊڙ شيهو ئي ڇو نه اوتيندو هجي. ڪو ٻيو هنڌ هجي ها ته شهري ۽ اخبارون ان ننڍڙي باسٽيل کي ڪڏهوڪو ميساري ڇڏڪا هجن ها.

”پر فائدو ڇا ٿيو؟“ اندريئي يفيمچ اکيون ڦاڙي پنهنجو پاڻ کان سوال ٿو ڪري. ”نيٺ ٻه ان سموري مان هڙ حاصل ڇا ٿيو؟ حيرت انگيز دوائون، ڪاخ ۽ پاسٽير ڪا به تبديلي آڻي نه سگهيا. مرض ۽ موت جو سلسلو اڄ به اڳي جيان جاري آهي. ٿيئٽر ۽ ناچ گانن جو دماغي مريضن لاءِ انتظام ضرور ڪيو ويندو آهي، پر هو جتي بند آهن اتان آزاد نٿا ڪيا وڃن. انڪري اهو سڀڪجهه اٽڪلو ۽ هيچ آهي ۽ ويانا جي بهترين اسپتالن ۽ منهنجي هن واهيات اسپتال ۾ ڪو بنيادي فرق نٿو رهي.“

پوءِ به ڏک ۽ ريس سان ملنڊڙ جلنڊڙ هڪ جذبو کيس ان معاملي ۾ اڻ ڌريو رهڻ کان روڪي ٿو. پر اهو جذبو شايد ٿڪ کان بيحال ٿيڻ جو نتيجو آهي. هو پنهنجو مٿو ڪتاب جي صفحي تي رکي ٿو ڇڏي ۽ ڪجهه آرام جي خيال سان هٿن کي ڳل هيٺان رکي ڀيهر سوچڻ ٿو لڳي : ”آءٌ هڪ خراب مقصد جي خدمت پيو ڪريان. جن کي دوکو ٿو ڏيان انهن کان ئي پگهار ٿو اگاڙيان. آءٌ ته ستوسنئون بي ايمان آهيان. ضلعي ۾ سموري جا سمورا آفيسر بد افعالا آهن ۽ هٿ تي هٿ رکي ويهڻ جو پگهار ٿا وصول ڪن... تنهنڪري پنهنجي بي ايمانيءَ لاءِ ڏوهاري آءٌ نه پر منهنجو هي دور آهي. جيڪڏهن آءٌ ٻه سئو سال پوءِ ڄمان ها ته بلڪل مختلف فرد هجان ها.“ گهڙي ٽي وڄائيندي آهي ته هو ليمپ اجهائي پنهنجي سمهڻ واري ڪمري ڏانهن هليو ويندو آهي. رهيو ننڊ جو معاملو، ته اها سندس اکين کان ڪوهين ڏور هوندي آهي.

ٻه سال اڳ زيمستوو تي سخاوت جو دورو پيو هو. ان اسپتال جي طبي عملي ۾ اضافي جي سلسلي ۾ ٽي سئو روبل ساليانو جي منظوري ان وقت تائين جي لاءِ ڏني جيستائين زيمستوو جي پنهنجي اسپتال نه کلي- ۽ ضلعي ميونسپلٽيءَ جي ميڊيڪل آفيسر يوگيني فيدورچ جون خدمتون حاصل ڪيون ويون ته جيئن هو اندريئي يفيمچ جي مدد

ڪري سگهي. نئون ڊاڪٽر ٽيهن سالن کان بہ گهٽ ڄمار جو آهي. ڊگهو قد، سانورو رنگ، ڇهري جون ويڪريون هڏيون ۽ اکيون ننڍيون - ڏسڻ ۾ روسي نسل جو لڳندو ئي ناهي. هو ڳوٺ ۾ بلڪل خالي کيسن، هڪ ننڍڙيءَ صندوق ۽ هڪ ڪوجهيءَ نوجوان عورت سان گڏ آيو. جنهن جي هنج ۾ ٻار هو ۽ ان کي هن پنهنجي بورچياڻي ٿي ظاهر ڪيو. يوگيني فيدورچ ڇڄي دار ٽوپي، لانگ بوٽ ۽ سياري ۾ رڍ جي کل وارو پوستين پائيندو آهي. طبي نائب سرگيئي سرگيئچ ۽ خزانچيءَ سان تہ هن ايندي شرط ئي دوستي ڳنڍي ورتي پر اسپتال جي باقي آفيسرن کي نہ ڄاڻ ڇو امير طبقي جو فرد سڏيندي ڪانئن پري رهندو هو. سندس گهر ۾ هڪ ئي ڪتاب هو: " ويانا جي ڪلينڪ جا تازا ترين نسخا- ڇاپو 1881ع" جنهن کي پاڻ سان گڏ رکڻ بنا هو مريض نہ تپاسيندو هو. شام جو ڪلب ۾ هو بليئرڊ کيڏندو آهي، پر تاش سان سندس پوي ئي ڪونہ. کيس "اهو تہ تمام گهڻو بي ڍنگو معاملو آهي!" يا "اڙي اچو بہ، انسان تہ ٺهيو ئي خوش ٿيڻ لاءِ آهي." جهڙا جملا استعمال ڪرڻ جو گهڻو شوق آهي.

هر هفتي ۾ ٻہ ڀيرا اسپتال ويندو آهي، جتي مختلف وارڊن ۾ گشت ڪرڻ ڪانسواءِ ٻاهريان مريض ڏسندو آهي. کيس اهو ڏسي تمام گهڻي ڪاوڙ ايندي آهي تہ اسپتال ۾ نيون ۽ باڪمال دوائون بلڪل ناهن ۽ رت ڪڍڻ لاءِ پيالن جهڙن گلاسن جي تمام گهڻي کوٽ آهي. هو ڪو نئون طريقو ان ڊپ ڪري لاڳو نہ ڪندو آهي تہ متان اندريئي يفيمچ ناراض نہ ٿي پوي. کيس پڪ آهي تہ سندس ساٿي اندريئي يفيمچ بي ايمان آهي ۽ کيس شڪ آهي تہ هن ڪافي دولت گڏ ڪئي هوندي ۽ دل ئي دل ۾ هن سان ريس بہ ڪندو آهي. هو اندريئي يفيمچ کي هٽائي وڏي خوشيءَ سان سندس جاءِ ولارڻ لاءِ تيار آهي.

بسنت اچي چڪو هو، مارچ جا آخري ڏينهن هئا ۽ سانجهہ سمو - برف زمين تان غائب ٿي چڪي هئي. اسپتال جي اڳڻ ۾ ميناڻون ڇهڪي رهيون هيون جو ڊاڪٽر پنهنجي پوسٽ ماسٽر دوست کي ڦاٽڪ تائين ڇڏڻ ويو. عين ان وقت يهودي موئي سيئڪا پنهنجي معمول جي گشت تان موٽيو پئي. ڦاٽڪ ۾ داخل ٿيو- متو اگهاڙو، اگهاڙن پيرن ۾ رڳو جوتن مٿان پائڻ جا ربڙ وارا دستانا ۽ هٿ ۾ هڪ ننڍڙو ٿيلهو جنهن ۾ خيرات ۾ مليل شيون رکيون هيون.

" هڪ ڪو پيڪ ڏي نہ!" هن سيءَ ۾ ڪنبڻ جي باوجود مرڪندي ڊاڪٽر کي چيو.

اندريئي يفيمچ، جنهن کي انڪار ڪرڻ ايندو ئي نہ هو، کيس ڏهہ ڪوپيڪ جو سڪو ڏئي ڇڏيائين.

"ڪيڏو ايذائيندڙ آهي!" هن يهوديءَ جي اگهاڙين ٽنگن ۽ ميرن گوڏن کي ڏسندي سوچيو."اهڙيءَ پنل ۽ ٿڌيءَ موسم ۾ ...."

هو رحم ۽ ڪراهت جي گاڏڙ ساڏڙ جذبن تحت يهوديءَ جو گنجي مٿي کان گوڏن تائين جو جائزو وٺندي سندس پويان پويان وارڊ نمبر ڇهين تائين آيو. ڊاڪٽر جي پير رکندي ئي نيڪيتا گند ڪچري جي ڍير تان ٽپ ڏئي هيٺ لٿو ۽ سڌو بيهي رهيو.

"شام بخير نيڪيتا". هن پنهنجي مخصوص نرم لهجي ۾ چيو. "ڇو نہ هن يهوديءَ کي لانگ بوٽ يا ٻيو ڪجھ ڏجي. هنکي ٿڌ لڳي ٿي سگهي!"

"ٺيڪ آهي سائين، آءٌ سپرينٽينڊنٽ صاحب کي عرض ڪندس."

"ها ضرور، منهنجو نالو وٺجانءِ، ڇوجانس تہ اهو مون چيو آهي."

لنگهہ ڪان وارڊ ۾ اندر وڃڻ وارو در ڪليل هو. ايوان دميترچ پنهنجي پلنگ تي نوٽ تي ٺيڪ ڏئي ليٽي ان اڻچاتل آواز کي تمام گهٽي فڪرمنديءَ سان ٻڌي رهيو هو. اوچتو هن ڊاڪٽر کي سڃاڻي ورتو. ڪاوڙ ۾ ڪنبندي ٽپو ڏئي هيٺ لٿو ۽ ڊوڙي وارڊ جي وچ ۾ پهچي ويو. سندس چهرو ٽپي ڳاڙهو ٿي ويو هو ۽ اکين ڦوندارجي ويون هئس.

"اڙي ڊاڪٽر اچي ويو!" هن دانهن ڪئي ۽ ٺهڪ ڏئي ڪلڻ لڳو." نيٺ اچي ويو! آءٌ اوهان صاحبن کي واڌايون ٿو پيش ڪريان. ڪيڏو ٺورو ڪيو اٿس جو اسانکي ڏسڻ آيو آهي! لعنت هجي بدمعاش تي!" هن اهڙي غضبناڪيءَ سان، جيڪا پهريان ڪڏهن وارڊ ۾ نہ ٻڌي نہ ڏٺي وئي هئي، زمين تي زور سان پير هڻندي زورائتي رڙ ڪئي. "ماري ڇڏيوس حراميءَ کي! نہ نہ، مارڻ تمام گهٽ آهي! ڪاڪوس ۾ ٻڏو ڪريوس!" اندريئي يفيمچ دروازي وٽ پهچي اندر جهاتي پائيندي آهستي پڇيو: "ڇا جي لاءِ؟"

ايوان دميترچ ڦهر ڀريل نظرن سان هن ڏانهن وڌيو ۽ پنهنجي ڪنبندڙ جسم تي ڪپڙو ويڙهيندي چيائين : "ڇاجي لاءِ!؟ چور ڪٿان جا!" هن ڌڪار ڀريئي لهجي ۾ چيو ۽ چپن کي ائين پڪوڙيائين ڄڻ ٿوڪڻ ٿي چاهيائين. عطائي! جلاد!."

"اوهين مشتعل نہ ٿيو." اندريئي يفيميچ معذرتي انداز ۾ مرڪندي چيو. "آءٌ اوهانکي پڪ ٿو ڏيارڀان تہ مون زندگيءَ ۾ ڪڏهن بہ چوري ناهي ڪئي ۽ جيستائين ٻين جو تعلق آهي تہ شايد اوهين گهڻي مبالغي کان ڪم پيا وٺو. آءٌ ڏسان پيو تہ اوهين مونکان ناراض آهيو. ٿورو صبر کان ڪم وٺو ۽ ڪاوڙ ۽ گرميءَ بنا ٻڌايو تہ آخري انهن رڙين جو سبب ڇا آهي؟"

"مونکي هت بند ڪري ڇو رکيو اٿوَ؟"

"انڪري جو اوهان بيمار آهيو!"

"جي ها، آءٌ بيمار آهيان ۽ سوين چريا آزاد پيا ڦرن انجو سبب رڳو اهو آهي تہ اوهان پنهنجي جهالت جي ڪري صحت مندن ۽ انهن چرين ۾ فرق ڪرڻ کان قاصر آهيو. تہ پوءِ آءٌ ۽ هي ٻيا اڀاڳا انسان، ٻين جي سزا لوڙيندڙ، قربانيءَ جي ٻڪرن جيان هتي قيد ڇو؟ خود توهين، اوهان جو نائب ، اوهانجو انسپڪٽر، اسپتال جي ڪمينن جو ٽولو اسان سڀني جي مقابلي ۾ اخلاقي طور تي وڌيڪ ڪريل آهي تہ پوءِ آخر اسين هتي ڇو آهيون، اوهين ڇو نہ؟ ڀلا اها ڪٿان جي شرافت آهي؟"

اخلاقي قدرن ۽ شرافت جو ان معاملي سان ڪوبہ تعلق ناهي. هر شيءِ جو دارومدار اتفاق تي آهي. جيڪي ماڻهو هت آندا ويندا آهن، هت رهندا آهن ۽ جيڪي نہ آندا وڃن اهي پنهنجي آزادي ماڻين. اها آهي حقيقت ان سچائيءَ ۾ تہ اوهين دماغي

مريض آهيو ۽ آءٌ ڊاڪٽر. نہ اخلاقيات جو هٽ آهي نہ'ڪنهن شرافت جو. ان ۾ اتفاق ڪانسواءِ ٻيو ڪجهہ بہ ناهي."

"ان قسم جي بڪواس منهنجي سمجهہ کان ٻاهر آهي..." ايوان دميترچ پلنگ تي ويهندي ڪوڪلي آواز ۾ چيو. موئي سيئڪا، جنهن جي ڊاڪٽر جي موجودگيءَ ۾ نيڪيتا جهڙتي وٺي نہ سگهيو هو، مانيءَ جا ٽڪر، ڪاغذ جا ٽڪرا ۽ هڏيون پلنگ تي پکيڙي ڇڏيون ۽ ٿڌ ۾ ڪنبندي يهودين جي ٻوليءَ ۾ ڳائڻ واري انداز ۾ پنهنجي سر ڳالهائڻ لڳو. شايد سوچيائين پئي تہ هن ڪو دڪان کولي ورتو آهي.

"مونکي هتان واپس وڃڻ ڏيو." ايوان دميترچ ڳوري آواز ۾ چيو.

"اهو تہ آءٌ نہ ٿو ڪري سگهان."

"ڇو نہ ٿا ڪري سگهو، نيٺ بہ ڇو؟"

"ڇاڪاڻ جو اهو منهنجي وس ۾ ناهي. پنهنجو پاڻ کان ئي پڇو تہ جيڪڏهن آءٌ اوهان کي ڇڏي ڏيان تہ ان مان ورندو سرندو ڇا؟ فرض ڪيو تہ آءٌ اوهانکي ڇڏي ٿو ڏيان، تڏهن بہ ڳوٺ وارا ۽ پوليس جا ڪارندا اوهانکي جهلي واپس هتي ڇڏي ويندا."

"ها - ها، اهو سچ آهي..." ايوان دميترچ ڳل تي هٿ ڦيريندي چيو. " عجيب پوائنٽو چڪر آهي! تہ پوءِ آءٌ ڇا ڪريان؟ ٻڌايو نہ، ڇا ڪريان؟"

سندس آواز ۽ نوجوانن جهڙي چهري، جنهن مان سندس منهن ڦٽائڻ جي باوجود ڏاهپ ٿي بکي، اندريئي يفيمچ کي متاثر ڪيو. هو ڪيس تسليءَ جا ٻہ ٻول چوڻ ۽ سندس پريشاني گهٽائڻ لاءِ ڪجهہ ڪرڻ لاءِ بي چين ٿي ويو. نيٺ هن ايوان دميترچ وٽ پلنگ تي ويهي ڪجهہ گهڙيون سوچڻ کانپوءِ چيو:

"اوهين مونکان ٿا پڇو تہ ڇا ڪرڻ گهرجي؟ بهترين صورت تہ فقط اها آهي تہ اوهين هتان ڀڄي جان بچايو. پر افسوس جو ان سان ورڻو سرڻو ڪجهہ بہ ناهي. اوهانکي ٻيهر پڪڙيو ويندو. جڏهن معاشرو ڏوهارين، دماغي مريضن ۽ ٻين پريشان ڪندڙ فردن کان پنهنجو پاڻکي محفوظ رکڻ جو پهہ ڪري وٺندو آهي تہ پوءِ ڪيس ائين ڪرڻ کان ڪابہ طاقت روڪي نٿي سگهي. هاڻ اوهان لاءِ فقط هڪ رستو ئي ڪليل ٿو رهي : پنهنجو پاڻکي ان سچائيءَ سان ڳنڍي ڇڏيو تہ هت اوهانجي موجودگي ضروري آهي."

"هيءَ جاءِ تہ ڪنهن جي لاءِ بہ چڱي نٿي ٿي سگهي."

"جيئن تہ بنديخانن ۽ پاڳل خانن جهڙيون جايون موجود آهن، انڪري اهڙا فرد بہ موجود هوندا آهن جيڪي انهن کي ڀري سگهن. اوهين نہ هوندؤ تہ آءٌ هوندس، آءٌ نہ تہ ڪو ٻيو هوندو. انتظار ڪريو ڏور مستقبل جو، جڏهن نہ قيد خانا هوندا نہ پاڳل خانا. پوءِ لوهي سيخن وارين درين ۽ اسپتالي ڪپڙن جو وجود بہ ختم ٿي ويندو. اهو دور دير سوير پر ايندو ضرور."

ايوان دميترچ جي چپن تي ڏڪار ڀري مرڪ تري آئي.

"اوهين تہ مذاق تي لهي آيا آهيو." هن پنهنجون اکيون تاڻيندي چيو:"خود اوهان ۽ اوهانجي هن نائب نيڪيتا جهڙن صاحب لوڪن لاءِ مستقبل ڪهڙي اهميت ٿو رکي؟ پر

پڪ رکو، جناب اعليٰ! تہ بهتر دور ايندو ضرور. منهنجا خيال ٿي سگهن ٿا تہ مدي خارج هجن، ٿي سگهي ٿو تہ اوهانکي انهن تي کل اچي، پر نئين زندگيءَ جي پرهہ پنهنجي سموريءَ سگهہ سان ڦٽندي، سچائيءَ جو منهن مٽانهون ٿيندو ۽ اسين بہ روشني پسنداسين! آءٌ ڪٿي اها ڏسي نہ بہ سگهان، جو ان وقت تائين دنيا مان موڪلائي چڪو هوندس، پر بين جا پوٽا پڙ پوٽا انکي ضرور ڏسندا. آءٌ انهن سمورن جو دل جي گهراين سان آڌر ڀاءُ ٿو ڪريان ۽ خوش اهيان تہ سندن ڏينهن بدلجي ويندا. اڳتي وڌو خدا اوهانجو حامي ۽ مددگار ٿئي دوستو!"

ايوان دميترچ، جنهن جون اکيون چمڪي رهيون هيون، اٿي دريءَ ڏانهن پنهنجون ٻانهون پکيڙي هيجاني انداز ۾ پنهنجي ڳالهہ جاري رکي : "آءٌ سيخن جي پويان کان اوهانجي لاءِ نيڪ تمنائن جو اظهار ٿو ڪريان. سچائي زنده باد! آءٌ خوش آهيان."

"مونکي تہ خوش ٿيڻ جو ڪوبہ جواز نٿو نظر اچي." اندريئي يفيمچ چيو. ڪيئن ايوان دميترچ جي اها بي انتها سرهائي ڪنهن حد تائين هيچ معلوم ٿي پر پوءِ بہ ان لاءِ هن مريض کي ڪافي پسند ڪيو. "بنديخانا ۽ پاڳل خانا پڪ سان هوندا ۽ سچائيءَ جو، جيئن اوهانکي چوندي خوشي پئي ٿئي، منهن مٿاهون ٿيندو پر ڪا بنيادي تبديلي نہ هوندي، قدرت جا قانون بلڪل ساڳيائي رهندا. ماڻهو اڄ وانگر ئي بيمار ٿيندا، پوڙها ٿيندا ۽ دنيا مان هليا ويندا. پرهہ اوهانجي زندگيءَ کي ڪيتري ئي چمڪ دمڪ سان چو نہ جرڪائي، پر پڇاڙي اهائي ٿيندي تہ اوهانکي تابوت ۾ بند ڪري زمين جي سوڙهيءَ کڏ ۾ وڌو ويندو."

"۽ سدا - حياتيءَ بابت ڇا خيال اٿوَ؟"

"رڳو بڪواس!"

"اوهين يقين نٿا رکو، پر آءٌ تہ رکان ٿو. دوستو وسکي يا شايد والٽيئر جي ڪنهن ڪردار چيو هو تہ، "جيڪڏهن خدا نہ هجي ها تہ ماڻهو ان کي گهڙي وٺن ها، ۽ مون کي پڪو ويساهہ آهي تہ جيڪڏهن ابدي حياتيءَ جهڙي ڪنهن شيءِ جو وجود ناهي تہ عظيم انساني ذهن دير سوير انکي ايجاد ڪري وٺندو."

"واهہ ! ڪيڏي پلي ڳالهہ ڪئي اٿو!" اندريئي ... خوشيءَ مان مرڪندي چيو." ڪيڏي عاليشان ڳالهہ آهي تہ اوهين ايمان رکو ٿا! اوهان جهڙو با ايمان شخص بنديخاني ۾ بہ خوش رهي سگهي ٿو. ڇا اوهان ڪٿي تعليم حاصل ڪرڻ جي بہ زحمت ڪئي هئي؟"

"جي ها، آءٌ يونيورسٽيءَ جو شاگرد هئس، پر پنهنجي تعليم مڪمل ڪري نہ سگهيس."

"اوهين غور فڪر ڪندڙ شخص آهيو. اوهين تہ کهڙين بہ ڏکين حالتن ۾ پنهنجي سوچ ۽ خيالن جي دنيا ۾ سڪون حاصل ڪري سگهو ٿا. زندگيءَ جي مڪمل اپياس لاءِ آزاد ۽ اوچن آدرشن سان گڏوگڏ دنيا جي احمقاڻي ڊوڙ کان شديد ڌڪار- ان کان بهتر نعمتون تہ انسان کي اڄا تائين حاصل نہ ٿيون آهن. اوهين دنيا جي سمورين شيخن

وارين درين هوندي بہ انهن نعمتن کي ماڻي سگهو ٿا. ڊيوگينس ڪاٺ جي ڪوڪي ۾ رهندي بہ بادشاهن کان وڌيڪ خوش ۽ پرسڪون هو."

"اوهانجو ڊيوگينس گڏهہ هو." ايوان دميترچ بيزاريءَ مان چيو. "اوهين ڊيوگينس يا ڪنهن نہ ڪنهن شيءِ جي ڄاڻ بابت مون کي ڇو پيا ٻڌايو؟ هن اوچتو ميڇرجي تيزيءَ سان اٿندي چيو: "آءٌ زندگيءَ سان پيار ڪندو آهيان، بي انتها پيار! آءٌ مسلسل ايذاءَ جي خبط جو شڪار آهيان. پريشان ڪن ڊپ مون کي لاڳيتو تڙقائي رهيا آهن. پر اهڙا پل بہ ايندا آهن جڏهن جياپي جا تاوَ مون کي بي وسَ ڪري ڇڏيندا آهن ۽ تڏهن ڊپ ٿيندو اٿم تہ ڪٿي سچ پچ چريو نہ ٿي پوان. آءٌ جيون جو خواهش مند آهيان، تمام گهڻو خواهش مند!"

هن هيجاني حالت ۾ ڪمري ۾ پسار ڪندي جهيڻي آواز ۾ چيو :

ڪڏهن ڪڏهن سپنن ۾ مونکي جن نظر ايندا آهن- ماڻهو مونسان ملڻ ايندا آهن- ماڻهن جا آواز ۽ سنگيت منهنجي ڪنن ۾ گونجندا آهن ۽ مونکي محسوس ٿيندو آهي تہ ڄڻ ڪنهن جهنگل يا سامونڊي ڪناري تي بيٺل آهيان ۽ جيون جي چهل پهل لاءِ سوچڻ لاءِ ابهرو ٿي اٿندو آهيان.... مونکي ٻڌايو تہ هوڏانهن ٿئي ڇا پيو؟" اوچتو هن پڇيو. "ٻاهرين دنيا ۾ ڇا پيو وهي واپري؟"

"اوهين فقط اسانجي ڳوٺ متعلق ڄاڻڻ ٿا چاهيو، يا سڄي دنيا متعلق؟"

"پهرين ڳوٺ متعلق ٻڌايو، پوءِ دنيا جي عام حالتن بابت."

"چڱو، ڳوٺ جي زندگي تہ جان جو عذاب بڻيل آهي.... هڪ بہ اهڙو شخص ناهي جنهن سان ڪچهري ڪري سگهجي يا ڪيس ٻڌجي. نوجوان چهرا نظر ئي نٿا اچن. هونئن هڪ نئون ڊاڪٽر خوبوتوف تازو ئي آيو آهي."

"ها، مون بہ ڏٺو آهي. ڇڻ آهي ڪيئن !؟"

"ها، ڪو خاص سڌريل ماڻهو ناهي. عجيب ڪل جهڙي صورتحال آهي... جيڪي ڪجهہ ٻڌڻ ۾ ٿو اچي، ان مان تہ اندازو ٿيندو آهي تہ اسانجا مرڪزي علائقا جمود جو شڪار ناهن، دانش وراٽيون سرگرميون جاري آهن. جنهن جو مطلب اهو آهي تہ اتي ڪي ڪارائتا ماڻهو ضرور آهن، پر هو جنڪي اسان ڏانهن موڪليندا آهن، بس اهي ئي ڪونا آهن- اياڳو ڳوٺ!"

"واقعي اياڳو!." ايوان دميترچ ٿڌو ساهہ پريندي ڪلڻ لڳو. "۽ دنيا جو ڇا حال آهي؟ اخبارن رسالن ۾ ڇا پيو ڇپجي؟"

وارڊ ۾ اوندهہ ڇانئجي وئي هئي. ڊاڪٽر اتي بيٺي بيٺي روسي ۽ پرڏيهي اخبارن جي خبرن ۽ لاڙن بابت ڪيس ڪجهہ ٻڌايو. ايوان دميترچ وچ وچ ۾ هڪ اڌ سوال ڪندي اهي سموريون ڳالهيون ڌيان سان ٻڌندو رهيو. اوچتو ڪيس ڄڻ ڪا يوائتي ڳالهہ ياد اچي وئي ۽ هو ٻنهي هٿن سان مٿو جهليندي ڊاڪٽر ڏانهن پٺ ڪري ليٽي پيو.

"طبيعت خراب ٿي پئي ڇا؟" اندريئي يفيمچ پڇيو.

"هاڻ اوهين مونکان هڪ لفظ بہ وڌيڪ معلوم ڪري نہ سگهندا." ايوان دميترچ تکي لهجي ۾ چيو:" مون کي پنهنجي حال تي ڇڏي ڏيو."

”ڇو، ڇا ڳالھ آهي؟“

”آءٌ ڇوان ٿو تہ مونکي منهنجي حال تي ڇڏي ڏيو! منهنجي پويان ڇو اچي پيا آهيو؟“

اندريئي يفيمچ ڪلها ڇڏيندي ٿڌو ساھ ڀريو ۽ وارڊ مان هليو ويو. ٻاهر نڪرڻ کان پهرين هن لنگھ ۾ چيو : ”اڙي نيڪيتا، بهتر ٿيندو تہ هتان جي ڪجھ صفائي ڪئي وڃي.. ڪيڏي نہ بدبوءِ ڦهليل آهي.“

”نيڪ آهي سائين!“

”ڇگو نوجوان آهي.“ اندريئي يفيمچ گهر ويندي رستي ۾ سوچيو. ڪيڏن سالن کانپوءِ هيءُ پهريون شخص مليو آهي جنهن سان ڳالهائي سگهجي ٿو. تمام گهٽي ڏاهپ سان ڳالهائي ٿو ۽ ڪيس رڳو انهن ڳالهين سان دلچسپي آهي جيڪي ڏيان جوڳيون آهن.“

ان رات مطالعي دوران ۽ ان کان پوءِ بستري تي هو ايوان دميترچ بابت ئي سوچيندو رهيو ۽ ايندڙ صبح جو ننڊ مان اٿڻ شرط ڪيس ياد آيو تہ هڪ ڏاهي ۽ دلچسپ ماڻهوءَ سان سندس ڏيٺ ويٺ ٿي آهي ۽ هن موقعو ملڻ شرط ساڻس ٻيهر ملڻ جو فيصلو ڪيو.

ايوان دميترچ گذريل ڏينهن وانگر پنهنجي پلنگ تي لونڊڙين ڪي هٿن سان سوگهو جهلي گوڏا موڙي ليٽيو پيو هو- سندس منهن پٺ ڏانهن هو.

”دوست! ڪهڙا حال آهن؟“ اندريئي يفيمچ پڇيو. ”اوهين ستل تہ نہ آهيو؟“.

”اول تہ آءٌ اوهانجو دوست ناهيان.“ ايوان دميترچ منهن تان ويهاڻو هٽائڻ بنان پڻڪيو، ”۽ ٻيو اهو تہ هرويرو پنهنجو وقت نہ وڃايو. اوهين منهنجي وات مان هڪ لفظ بہ چورائي نہ سگهندا.“

”عجيب ڳالھ آهي....“ اندريئي يفيمچ ڪجھ بخيل ٿيندي چيو. ”ڪالھ اسين ڪيڏيون ڳالهيون ڪري رهيا هئاسين، پر اوهان اوچتو ڪاوڙجي ڳالهائڻ بند ڪري ڇڏيو.... يا تہ مون پنهنجن خيالن جو اظهار ڄڻڪي طريقي سان ڪيو هوندو يا وري منهنجي وات مان ڪا اهڙي ڳالھ نڪري وئي هوندي جنهن اوهانجي ڪنهن پڪي ويساھ کي ڇيهو رسايو هوندو.“

”اوهانجي خيال ۾ آءٌ ان بهاني کي سچو مڃي وٺندس؟“ ايوان دميترچ اٿي ويهندي ڊاڪٽر کي اهڙين نظرن سان ڏٺو جيڪي هڪ ئي وقت مذاق بہ اڏاري رهيون هيون تہ انهن ۾ تشويش بہ ڀريل هئي. سندس ڀپوٽا ڳاڙها ٿي ويا هئا.”بهتر اهو ٿيندو تہ اوهين پنهنجي اها جاسوسي ۽ ڀچا ڳاڇا ٻئي هنڌ ڪٿي وڃي ڪريو، مون مان ڪجھ بہ نہ ورندو سرندو. آءٌ سمجهي چڪو آهيان تہ اوهين ڪالھ هتي ڇو آيا هئا؟“

”عجيب ڳالھ آهي!“ ڊاڪٽر آهستي مرڪيو. ”تہ، اوهانجو خيال آهي تہ آءٌ ڪو مخبر آهيان؟“

”جي ها.... بلڪل. يا تہ مخبر آهيو يا وري اهڙا ڊاڪٽر جنهن کي مونتي نظر رکڻ لاءِ مقرر ڪيو ويو هجي، ٻنهي ۾ فرق ٿورڙئي آهي!“

"اوهين، معاف ڪجو..... اوهين عجيب و غريب ماڻهو آهيو!" ڊاڪٽر پلنگ پرسان هڪ اسٽول تي ويهندي چيو. "ٺيڪ آهي، ڪٿي مجون ٿا تہ اوهانجو خيال صحيح آهي. تصور ٿا ڪريون تہ آءُ بقول اوهانجي تہ اوهان کان ڪجهہ معلوم ڪرڻ ٿو چاهيان تہ جيئن پوليس کي اوهانجو راز ٻڌائي سگهان. اوهين گرفتار ڪيا وجو ۽ اوهان تي ڪيس هلي. پر اوهانجي خيال ۾ ڇا عدالت يا قيد خانو اوهان لاءِ بدتر ثابت ٿيندو؟ ۽ جيڪڏهن اوهانکي ڏيهہ نيڪالي يا سخت پورهئي جي ٽيپ ٻڌائي ٿي وڃي تہ اوهانجي خيال ۾ اتان جو ماحول هن وارڊ کان بہ وڌيڪ خراب هوندو؟ مونکي تہ انجي پڪ ناهي... تہ پوءِ اوهان کي ڊپ ڇا جو آهي؟"

صاف ظاهر پئي لڳو تہ سندس انهن لفظن ايوان دميترچ کي متاثر ڪيو ۽ هو ڪجهہ پرسڪون نظر اچڻ لڳو.

ڪجهہ دير پهريان ٿي چار وڳا هئا ۽ هن مهل اڪثر اندريئي يفيمچ ڪمرن ۾ پسار ڪندو هو ۽ داريا ڪانئس پڇندي هئي تہ ڇا هو بيئر پيئڻ پسند ڪندو. هوائون بند هيون ۽ شام جي فضا روشن هئي.

"آءُ مانيءَ کانپوءِ پسار ڪري رهيو هئس جو اوچتو خيال آيو تہ ڇو نہ اوهان سان ملاقات ڪري اچجي." ڊاڪٽر چيو- "صحيح معنائن ۾ بسنت جا ڏينهن آهن."

"هيءُ ڪهڙو مهينو آهي، مارچ؟"

"جي ها، مارچ جا پويان ڏينهن آهن."

"ٻاهر گپ گهڻي آهي ڇا؟"

"گهڻي تہ ناهي- باغ جا رستا سڪل آهن."

"اهڙن ڏينهن ۾ ڪيڏو نہ سنو ٿئي جو بگيءَ ۾ سوار ٿي ڳوٺ کان ٻاهر جو سير ڪجي." ايوان دميترچ پنهنجين ڳاڙهين اکين کي مهٽيندي چيو، ڄڻ هاٺي هاٺي گهور ننڊ مان سجاڳ ٿيو هجي، "۽ گهر جي گرم ۽ آرام پرئي مطالعي واري ڪمري ۾ واپس موٽجي.... ۽ جيڪر ڪنهن سٺي ڊاڪٽر کان پنهنجي مٿي جي سور جو علاج ڪرايان.... مونکان تہ وسري چڪو آهي تہ انسانن جيان زندگي گذارڻ ڪنهن کي چئبو آهي؟ هيءُ تمام گهڻي غليظ جاءِ آهي، برداشت نہ ڪرڻ جوڳي حد تائين غليظ!"

هو گذريل ڏينهن جي هيجان سبب ڪمزور ۽ نبل ٿي ويو هو ۽ لفظ تمام گهڻي بي دليءَ سان سندس وات مان نڪرندي پئي محسوس ٿيا. سندس آڱريون ڪنبي رهيون هيون ۽ چهرو مٿي جي شديد سور جي شاهدي ڏئي رهيو هو.

"مطالعي جي گرم ۽ آرام ڏيندڙ ڪمري ۽ هن وارڊ ۾ ڪو فرق ٿورئي آهي!" اندريئي يفيمچ چيو. انسان کي سڪون ۽ اطمينان جي ڳولا ٻاهرينءَ دنيا ۾ نہ پر پنهنجي اندرينءَ دنيا ۾ ڪرڻ گهرجي."

"ڇا مطلب آهي؟"

"معمولي ماڻهو ئي نيڪي يا بديءَ کي ٻاهرين شين، مثال طور بگيءَ يا مطالعي واري ڪمري ۾ ڳولهيندو آهي، جڏهن تہ سوچ ويچار رکندڙ شخص خود پنهنجي ذات اندر."

"پنهنجي ان فلسفي جو پرچار وجي يونان ۾ ڪريو جتي سدائين گرمي هوندي آهي ۽ فضا سنگترن جي ولين جي واس سان واسيل هوندي آهي. ان قسم جي ڳالهہ اسانجي آبهوا ۾ مناسب ناهي. ڊيوگينس بابت مون ڪنهن سان ڳالهايو هو؟ شايد اوهان سان ئي؟"

"جي ها. ڪالهہ."

"ڊيوگينس کي مطالعي لاءِ ڪنهن گرم ڪمري جي گهرج نہ هئي، ڇاڪاڻ جو اتي اڳيئي موتمار گرمي پوندي آهي. هو پنهنجي ڪوڪي جي پينگهہ ۾ لڏندي، زيتون ۽ سنگترا ڪائي جيئي پئي سگهيو. جيڪڏهن هو روس- واسي هجي ها تہ ڊسمبر تہ ڇڏيو، مئي جي مهيني ۾ بہ ڪنهنجي چاپلوسي ڪري ها تہ ادا مونکي پنهنجي گهر ۾ جاءِ ڏيو. ٿڌ جي ڪري ويچاري جو بت ڪنبڻ لڳي ها."

"هرگز نہ. ٿڌ کي بہ ڪنهن ٻيءَ مصيبت جيان نظرانداز ڪري سگهجي ٿو. مارڪوس آوريلئيس چيو هو : " تڪليف اصل ۾خود- تڪليف جو زوردار تصور ئي آهي. اوهين پنهنجي ارادي جي سگهہ سان ان تصور کي بدلائي سگهو ٿا. ان کي وساري ڇڏيو، تڪليف جي شڪايت ڪرڻ بند ڪريو تہ هر پيڙا ختم ٿي ويندي ۽ سندس خيال بلڪل صحيح هو. ڪو بہ عاقل يا رڳو غور فڪر ڪندڙ بہ سڄاتو ئي پنهنجي ان وصف سان ويندو آهي تہ هو پنهنجي ذاتي پيڙا جي ذري بہ پرواهہ نٿو ڪري. هو سدائين مطمئن رهندو آهي ۽ ڪابہ شيءِ کيس حيران يا پريشان نٿي ڪري سگهي."

"پوءِ تہ آءٌ پڪ سان بيوقوف آهيان جو تڪليف محسوس ڪندو آهيان، غير مطمئن رهندو آهيان ۽ انساني ڪمينگيءَ تي مسلسل اچرج ۾ رهندو آهيان!"

"اها اوهانجي اٽڪاٽائي آهي. جيڪڏهن هر ڪنهن معاملي جي تهہ ۾ وڃڻ جي ڪوشش ڪندؤ تہ معلوم ٿيندو تہ اسانکي اٿل پٿل ۾ مبتلا ڪندڙ ڪيترين ئي خارجي شين اصل ۾ تمام گهٽيون معمولي آهن. اوهانکي تہ زندگيءَ جي ادراڪ جي جاکوڙ ڪرڻ گهرجي جيڪا واحد نعمت آهي."

"ادراڪ...." ايوان دميترچ ڏکندي چيو: "خارجي، داخلي... معاف ڪجو، ان قسم جون ڳالهيون منهنجي سمجهہ کان ٻاهر آهن. مونکي تہ رڳو اها خبر آهي-" هن اتي بيهندي ڪاوڙ مان ڊاڪٽر کي ڏسندي چيو : "تہ خدا مونکي گرم رت ۽ اعصابن سان پيدا ڪيو آهي. جي ها، جناب! نامياتي عنصرن ۾ ڪا حياتياتي صلاحيت آهي تہ انکي هيجانن تي پنهنجو ردعمل ظاهر ڪرڻ گهرجي ۽ مون تي يقينن اهو ردعمل ظاهر ٿيندو آهي. آءٌ پيڙا کي آهہ زاريءَ وسيلي، ڪمينگيءَ تي شديد ڪاوڙ وسيلي ۽ بدمعاشيءَ تي ڏڪار وسيلي ردعمل ظاهر ڪندو آهيان ۽ منهنجي خيال ۾ انجو نالو ئي زندگي آهي! ڪو جاندار جيتري ڪريل سطح جو هوندو آهي اوترو ئي سندس حساس پٺو ۽ هيجانن تي

سندس ردعمل ڪمزور هوندو آهي ۽ هو جيتري اوچي سطح جو هوندو آهي اوترو ئي حقيقت جي ڏس ۾سندس ردعمل حساس، تيز ۽ جوش ڀريو هوندو آهي. توهانکي آخر ان ايتريءَ ڳالهه جو پتو ڇو ناهي؟ ڊاڪٽر هوندي به اهڙين شروعاتي ڳالهين کان اڻڄاڻائي ! ڪنهن شخص جي تڪليف کي گهٽ سمجهڻ، سدائين مطمئن رهڻ ۽ ڪڏهن به حيران نه ٿيڻ لاءِ ضروري آهي ته هو ان حالت تي پهچي چڪو هجي-" ايوان دميترچ اهو چوندي ٿلهي هاريءَ ڏانهن اشارو ڪيو- "يا وري تڪليفن کيس پٿر بڻائي ڇڏيو هجي، بلڪل بي حس ڪري ڇڏيو هجي، مطلب ته هو جيئرو ئي نه هجي. معاف ڪجو!" هن ورچندي پنهنجي ڳالهه جاري رکي :" آءٌ نه ڏاهو آهيان نه فلسفي، انهن معاملن ۾ بلڪل ڪورو آهيان. آءٌ دليل پيش ڪرڻ جي صورتحال ۾ به ناهيان."

" پر اوهان تمام بهتر انداز ۾ دليل پيش ٿا ڪريو."

"رواقيت پسند، جن جي تعليم کي اوهان ڪل جوڳو ڪري پيش ٿا ڪريو، بنان ڪنهن شڪ جي خاصا چڱا ماڻهو هئا پر سندن فلسفو انهن ٻن هزار سالن ۾ بلڪل جامد رهيو، ۾ وکون به اڳتي وڌي نه سگهيو – ۽ وڌي سگهيو به نٿي، ڇاڪاڻ جو اهو ناقابل عمل ۽ غير حقيقت پسنداڻو آهي. اهو ٿورڙن فردن ۾، جيڪي پنهنجيون زندگيون مطالعي ۽ مختلف اپياسن سان سينگارڻ ۾ گذاريندا هئا، ضرور مقبول ٿيو پر اڪثريت انکي ڪڏهن به سمجهي نه سگهي. ڪوبه فلسفو جيڪو دولت ۽ آسائشن کان بيزاريءَ ۽ تڪليف ۽ موت کي حقير سمجهڻ جي تعليم ڏيندو هجي، اڪثريت لاءِ قطعي طور تي سمجهه ۾ نه اچي سگهجندڙ هوندو آهي ڇاڪاڻ جو اڪثريت وٽ نه ڪڏهن دولت هوندي آهي، نه وري آسائش. انهن لاءِ ته تڪليف کي حقير سمجهڻ خود زندگيءَ کي حقير سمجهڻ جي برابر هوندو آهي، ڇاڪاڻ جو انسان جو سمورو وجود ئي بک، ٿڌ، ذلت، نقصان ۽ موت جي اهڙي ئي خوف تي ٻڌل هوندو آهي جهڙو هيمليٽ تي طاري هو. زندگي جان جو عذاب ۽ پوائتي ٿي سگهي ٿي پر ڪڏهن ڪڏهن زندگيءَ کي ڌڪاريو ناهي. انڪري آءٌ هڪ ڀيرو ٻيهر ورجائڻ چاهيان ٿو ته رواقيت پسندن جي تعليم جو ڪوبه مستقبل ناهي ۽ اڳاٽي دور کان هيل تائين جن شين ۾ارتقائي ڪيفيت ڏٺي وئي آهي اهي رڳو هي آهن، جاکوڙ ڪرڻ جي سگهه، پيڙا ۽ ڏک جو احساس ۽ هيجانن تي ردعمل جي صلاحيت..." ايوان دميترچ اوچتو پنهنجي ڳالهه جي ڪڙي وڃائجي وڃڻ ڪري خاموشيءَ ٿي پريشانيءَ سان هٿ مهٽڻ لڳو.

"مون کا اهم ڳالهه چوڻ ٿي چاهي پر ذهن مان نڪري وئي" هن چيو. آءٌ ڇا بابت ڳالهائي رهيو هئس؟ اڙي ها! مون چيو پئي ته هڪ رواقيت پسند پنهنجي دوست کي آزاد ڪرائڻ لاءِ پنهنجو پاڻ کي وڪڻي ڇڏيو ۽ غلام بڻجي ويو. اوهان ڏٺو نه ته ان رواقيت پسند هيجان پيدا ڪندڙ هڪ ڳالهه تي ردعمل ظاهر ڪيو ڇاڪاڻ جو ڪنهن ٻئي لاءِ پنهنجي هستي مٽائڻ جهڙو عظيم ڪم ڪرڻ لاءِ انساني سيني ۾ درد ڀريءَ دل جي موجودگي ضروري آهي. ڪنهن دور ۾ مون کي گهڻو ڪجهه معلوم هو جيڪو هاڻ هن قيدخاني ۾ رهندي وسري چڪو اٿم، نه ته گهڻائي مثال ڏيان ها. وٺيوَ ته حضرت عيسيٰ

جو مثال وٺو. هو حقيقتن تي پنهنجي ردعمل جو اظهار روئي، مرڪي، سوڳ ملهائي، آپي کان ٻاهر نڪري ۽ ڏڪيارو ٿي ڪندو هو. هو ايذائن تي مرڪندو نه هو. موت کي ڏڪاريندو به نه هو. پر گيٽسمين ۾ ويٺي ويٺي دعائون پنندو هو ته مصيبتون ٽري وڃن."

اهو چئي ايوان دميترچ ڪلڻ لڳو ۽ پوءِ ماٺ ڪري ويهي رهيو.

"چڱو، فرض ٿا ڪريون ته انسان کي سڪون ۽ اطمينان پنهنجي وجود کان ٻاهر نه پر اندر ڳولهڻ گهرجي." هن چوڻ شروع ڪيو: "فرض ٿا ڪريون ته تڪليف سان نفرت ڪرڻ ۽ ڪنهن به ڳالهه تي حيران نه ٿيڻ صحيح آهي، پر ان نظرئي جي تبليغ جو اوهانکي حق به آهي؟ اوهين دانشور آهيو يا فلسفي؟"

"نه، آءٌ فلسفي ته ناهيان پر منهنجي خيال ۾ ان نظرئي جي تبليغ هر شخص کي ڪرڻ گهرجي، ڇاڪاڻ جو اهو مناسب آهي."

"اوهه، پر آءٌ ته اهو ڄاڻڻ ٿو چاهيان ته آخر اوهين پنهنجو پاڻ کي ادراڪ، تڪليف کان ڏڪار ۽ اهڙين ٻين ڳالهين جو استاد ڪيئن ٿا تصور ڪريو؟ ڪڏهن تڪليفون سٺيون به اٿوَ! وهم گمان ۾ به اٿو ته تڪليف ڇٻو ڇاکي آهي؟ اهو پڇڻ تي معافيءَ جو طلبگار آهيان ته ننڍپڻ ۾ ڪڏهن ڇهبڪ به کاڌا اٿوَ؟"

" نه ، منهنجا مائٽ جسماني سزا جا مخالف هئا."

" ۽ منهنجو پيءُ مونکي ڏاڍي بي رحميءَ سان ماريندو هو. هو آفيسر هو- ۽ ڪاوڙ ۾ ته بلڪل راڪاس بڻجي ويندو هو. ڊگهو نڪ هئس، هيڊي ڳچي ۽ بواسير جو مرض. خير اهو ذڪر ئي ڇڏيو، ڳالهه ته اوهانجي پئي ٿي. مارڻ ته پري جي ڳالهه آهي، لڳي ٿو ته سڄي زندگي اوهان تي ڪنهن آڱر به نه کنئي آهي، ڪنهن هيسايو نه اٿو، ڪو ڏاڍ نه سٺو اٿو. طاقت جو اهو حال اٿوَ جو بلڪل پهلوان پيا لڳو. پنهنجي پيءُ جي سنڀال ۾ نيچي سندس پئسن تي تعليم حاصل ڪيوَ ۽ پوءِ نالي ماتر ڪم واري نوڪري به ملي ويو. ويهن سالن کان وڏيڪ عرصو گذري چڪو اٿو جو اوهين هڪ گرم ۽ روشن ڪمري ۾ مفت مزا ماڻي رهيا آهيو. نوڪرياڻي اٿوَ ۽ پورو حق حاصل اٿو ته جڏهن دل گهريوَ ڪم ڪريو ۽ جڏهن نه چاهي ته ڪجهه نه ڪريو. مزاج جي لحاظ کان اوهين سست ۽ نبل آهيو انڪري زندگيءَ کي اهڙي روش تي لڳايو اٿو جو ڪنهن به قسم جي پريشانيءَ يا غير ضروري پيچ ڊڪ سان واسطو ئي نه پوي. سموريون ذميواريون پنهنجي نائب ۽ ٻين بدمعاشن جي حوالي ڪري ڇڏيون اٿو ۽ پاڻ گهر جي پرسڪون ۽ گرم ماحول ۾ مزا پيا ماڻيو. پئسا بچايو پيا، مطالعو ڪري رهيا آهيو. قسمن قسمن جي اعليٰ ۽ نفيس بڪواس سان ذهن جي دعوت جا اهتمام پيا ڪريو ۽ (ايوان دميترچ تيزيءَ سان ڊاڪٽر جي ڳاڙهي نڪ تي نظر وڌي) شراب نوشي ڪري رهيا آهيو. مختصر اهو ته اوهان نه زندگيءَ کي ڏٺو آهي نه ان متعلق ڪجهه ڄاڻو ٿا ۽ حقيقتن بابت اوهانجي ڄاڻ فقط نظرياتي آهي. اوهين تڪليفن کي حقير سمجهو ٿا، ڪنهن ڳالهه تي اچرج ۾ نٿا پئو ته انجو سبب تمام گهٽو سادو سودو آهي. اوهانجو اهو سمورو خالي پٽو، زندگيءَ، پيڙا ۽ موت سان داخلي ۽ خارجي ڏڪار، ادراڪ، حقيقي نعمتون، اهو سمورو فلسفوڪنهن ٻئي فلسفيءَ جي پيٽ ۾ هڪ روسي ڪاهل لاءِ

وڏيڪ مناسب آهي. مثال طور اوهين ڏسو ٿا ته ڪو هاري پنهنجي زال کي مارڪٽ ڪري رهيو آهي، مداخلت ڪرڻ جي ڪهڙي ضرورت آهي؟ ماري ٿو ته مارڻ ڏيوس. دير سوير ٻنهين کي موت جو ڪاڄ ٿيڻو آهي ۽ اهو ته ان حرڪت سان هو پنهنجو ئي اخلاق بگاڙي رهيو آهي، نه ڪي پنهنجي زال جو. شراب پيئڻ جي عادت بيشڪ احمقاڻي ۽ غيراخلاقي آهي پر پيئندڙ ۽ نه پيئندڙ ٻئي مرن ٿا. ڪا عورت اوهان وٽ ڏند جي سور جي شڪايت ڪٿي اچي ٿي... چڱو، سور ٿئي ٿو ته پوءِ ڇا ٿيو؟ سور آهي ڇا؟ رڳو سور جو تصور! ۽ اسين وري سڄي حياتي بيمار نه ٿيڻ جي خاطري ته نه پيا رکي سگهون. مرڻو ته اسان سڀني کي آهي. ڪو نوجوان اوهان وٽ ان مشوري ڪرڻ لاءِ ٿو اچي ته ڪيس ڇا ڪرڻ گهرجي، زندگي ڪيئن گذارڻ گهرجي؟ ڪو ٻيو شخصُ انتي ڪن پل سوچيندو ضرور. پر اوهان وٽ ته ٺهيل ٺڪيل جواب موجود آهي : "ادراڪ جي ڪوشش ڪر يا جيئن اوهان چئو ٿا:" حقيقي نعمت جو حصول" پر آخر اها پراسرار "حقيقي نعمت" آهي ڇا؟ ظاهر آهي ته انجو اوهان وٽ ڪوبه جواب ناهي. اسين لوهي سيخن پويان بند آهيون، ماريا ڪٽيا ويندا آهيون، پٿي پٿي سڙون ڳرون پيا، پر اهو سڀ ڪجهه تمام گهڻو شاندار ۽ مناسب آهي ڇاڪاڻ جو هن وارڊ ۽ مطالعي واري ڪمري ۾ ڪو فرق ناهي. واقعي، وڏو ڪارائتو آهي اهو فلسفو به ! ان معاملي ۾ ڪجهه ڪرڻ جي ضرورت ناهي، اوهانجو ضمير پاڪ ۽ صاف آهي ۽ اوهين پاڻ کي صحيح معنيٰ ۾ عاقل ۽ باشعور تصور ٿا ڪريو... جناب اعليٰ اهو قطعي ڪو فلسفو ناهي، ڪو فڪر ناهي، فقط ذهني بي حسي آهي.... جي ها، واقعي!" ايوان دميترچ هڪ پيرو ٻيهر تڪائيءَ سان دانهن ڪئي:"اوهين پيڙا کي ڌڪار سان ٿا ڏسو، پر اوهانجي ڏسٽي آگر دروازي ۾ چيپاٽجي ته هوند اوهانجي دانهن نڪري وڃي."

"۽ شايد دانهن نه ڪريان." اندريئي يفيمچ نرميءَ سان مرڪندي چيو.

"هونئه، دانهن نه ڪندس، جيڪڏهن اوهان تي ڪنهن جو حملو ٿئي، يا ڪو بيوقوف لچولفنگو پنهنجي عهدي يا معاشرتي مرتبي جو ناجائز فائدو وٺندي سڀني جي سامهون اوهانجو پٽڪو لاهي وجهي ۽ اوهان کي خبر به هجي ته هو سزا کان به بچي ويندو تڏهن اوهانکي سمجهه ۾ ايندو ته ماڻهن کي ادراڪ ۽ حقيقي نعمتن جو ڳولائو رهڻ جو مشورو ڏيڻ ڇا معنيٰ ٿو رکي؟"

"تمام گهڻي جدت آهي اوهانجي ان خيال ۾!" اندريئي يفيمچ هٽ مهٽيندي ۽ خوشيءَ مان کلندي چيو. مونکي اوهانجي ڀرپور تجزياتي رجحان تي حيرت ٿي ٿئي ڪاوان ۽ هاڻ اوهان منهنجي ڪردار جو جنهن نموني نقشو چٽيو آهي، انجي ڇا ڳالهه ڪجي! آءٌ اوهانکي پڪ ٿو ڏياريان ته اوهان سان ڪچهري ڪرڻ منهنجي لاءِ سڀ کان وڏي خوشيءَ جي ڳالهه آهي. خير، آءٌ اوهانکي ٻڌي چڪو آهيان، اوهان مونکي ٻڌو..."

ڪلاڪ کن ٻنهي جي ڪچهري هلندي رهي ۽ ان اندريئي يفيمچ کي تمام گهڻو متاثر ڪيو ان ڪري هو هاڻ روزانو وارڊ نمبر ڇهين ۾ اچڻ لڳو هو. هو ڪڏهن صبح جو ايندو هو ته ڪڏهن وري منجهند ڪانپوءِ - ۽ اڪثر ايوان دميترچ سان سندس ڪچهري ايڏي

ڏکي ٿي ويندي هئي جو سانجهيءَ جا پاڇولا لهي ايندا هئا. پهرين تہ ايوان دميترچ پنهنجي ۽ ڊاڪٽر جي وچ ۾ هڪ پٽ ڪڙي ڪئي هئي، هو شڪي هوندو هو تہ ڊاڪٽر جي من ۾ ڪوٽ آهي ۽ ڪليو ڪلايو چوندو رهندو هو تہ هو ڪيس ناپسند ٿو ڪري. پر جلدئي هو اندريئي يفيمچ جي سنگت جو عادي ٿي ويو ۽ پنهنجي سخت لهجي کي بدلائي ساڻس پنهنجائپ واري انداز ۾ ملڻ ۽ ڪچهري ڪرڻ لڳو.

جلدئي سڄيءَ اسپتال ۾ افواهہ ڦهلجي ويو تہ ڊاڪٽر اندريئي يفيمچ پابنديءَ سان وارڊ نمبر ڇهين ۾ وڃڻ لڳو آهي. سندس نائب، نيڪيتا ۽ نرسن مان ڪنهن کي بہ سمجهہ ۾ نہ آيو تہ هو ان وارڊ ۾ ڇو ٿو وڃي، اتي ڪلاڪن جا ڪلاڪ ڇا ٿو ڪري، ڪچهريءَ جو موضوع ڇا هوندو اٿس ۽ ڪڏهن بہ ڪو نسخو ڇو نٿو لکي؟ سندس طرز عمل ڪجهہ عجيب ٿي لڳو. ميخائيل آويريانچ جڏهن بہ ساڻس ملڻ ايندو هو تہ هو اڪثر گهر کان ٻاهر هوندو هو - ۽ داريا کي سمجهہ ۾ نٿي آيو تہ هوءَ ڇا ڪري؟ ڇاڪاڻ جو ڊاڪٽر هاڻ نہ رڳو اهو تہ بيئر نہ پيئندو هو پر ڪڏهن ڪڏهن منجهند جي ماني کائڻ ۾ بہ دير ڪندو هو.

جون جي آخري ڏينهن ۾ ڊاڪٽر خوبوتوف ڪنهن ڪم سانگي اندريئي يفيمچ ڏانهن ويو. گهر نہ ملڻ تي خوبوتوف کيس ڳولهڻ لاءِ ورانڊي ۾ نڪتو تہ کيس ٻڌايو ويو تہ ڊاڪٽر دماغي مريضن جي وارڊ ۾ آهي. اتي پهچي هو لنگهہ ۾ بيهي رهيو ۽ اتي بيٺي بيٺي هيٺيون ڳالهيون ٻڌائين.

"اسين ڪڏهن بہ سهمت ٿي نہ سگهنداسين. نہ ئي اوهين مونکي پنهنجو همر خيال بڻائي سگهندؤ" ايوان دميترچ چڙندي چئي رهيو هو: "اوهانکي خبر ئي ناهي تہ حقيقت ڇيندي ڇا آهي، اوهان ڪڏهن بہ تڪليفون ناهن سٺيون ۽ سدائين ڪنهن جوڙ جيان ٻين جو رت چوسي پيٽ پريو اٿوَ. جڏهن تہ مون ڄمڻ کان هيل تائين رڳو پيڙائون سٺيون آهن. انڪري آءٌ اوهانکي صاف صاف چوڻ ٿو چاهيان تہ آءٌ محسوس ٿو ڪريان تہ آءٌ اوهانکان برتر آهيان ۽ هر لحاظ کان اوهان کان وڌيڪ اهليت رکان ٿو. مونکي ڪجهہ پڙهائڻ اوهان کان زور آهي."

"اوهانکي پنهنجو همر خيال بنائڻ جي مونکي ذرڙي بہ سڌ ناهي." اندريئي يفيمچ هورڙيان اداسيءَ مان اهڙي انداز ۾ چيو ڄڻ پنهنجي ڳالهہ غلط انداز ۾ سمجهڻ تي کيس ايذاءُ رسيو هجيس."۽ اصل ڳالهہ اها آهي بہ نہ ،منهنجا دوست! ان حقيقت جو تہ مون تڪليفون ناهن سٺيون ۽ اوهان سٺيون آهن، ان معاملي سان ڪوبہ تعلق ناهي. پيڙا ۽ سرهائي، اچڻ وڃڻ واريون شيون آهن. انهن کي نظرانداز ڪري سگهجي ٿو. انهن جي ڪا اهميت، ناهي. اصل ڳالهہ هيءَ آهي تہ اوهين ۽ آءٌ سوچي سگهون ٿا. اسين هڪ ٻئي ۾ اهڙا فرد ڏا ڏسون جيڪي سوچ ويچار ۽ بحث مباحثو ڪرڻ جي اهليت رکن ٿا ۽ اها شيءِ، پل اسان جي خيالن ۾ ڪيڏا بہ اختلاف هجن، هڪ ٻئي لاءِ پنهنجائپ وارو رويو پيدا ٿي ڪري. ڪاش اوهانکي پتو لڳي سگهي ها تہ آءٌ همہ گير مخبوط الحواسيءَ سطحي ڇاڻ ۽ بيوقوفين کان ڪيڏو بيزار آهيان ۽ اوهان سان ملي ڪيڏي خوشي محسوس ڪندو

آهيان. منهنجا دوست! اوهين ذهين آهيو. انڪري اوهانجي ساڻ مان سرهائي محسوس ڪندو آهيان."

خوبوتوف دروازي کي ٺورو کوليندي اندر جهاتي پاتي. ايوان دميترچ رات واري ٽوپي پايو پلنگ تي بالمر ٿيو ويٺو هو ۽ پرسان ٽي ڊاڪٽر ويٺل هو. پاڳل هر هر ٻوٽ ڦٽائي رهيو هو. چرڪ ٿي پريائين ۽ ڪنبٽيءَ سان گڏ چادر بت تي ٿي ويڙهيائين. جڏهن ته ڊاڪٽر ڪنڌ جهڪائي اجهاٽل چهري سان بي حس ۽ حرڪت ويٺل هو. خوبوتوف ڪلهه کي چنڊڪو ڏنو. مرڪيو ۽ نيڪيتا سان اکيون چار ڪيائين. هن به پنهنجن ڪلهن کي چنڊڪو ڏنو.

ٻئي ڏينهن خوبوتوف پنهنجي طبي صلاحڪار کي به گڏ وٺي آيو ۽ ٻنهي لنگهه ۾ بيهي ڳالهيون ٻڌيون.

"لڳي ٿو ته اسان واري پوڙهي جو ڪجهه دماغ ڦري ويو آهي." ٻاهر نڪرڻ مهل خوبوتوف چيو.

"خدا اسان اپاڳن گنهگارن کي معاف ڪري!" ديندار سرگيئچ اڱڻ ۾ ڪڏن ڪان بچندي، ته جيئن پالش سان جرڪندڙ سندس لانگ بوٽ کي گپ نه لڳي، ٿڌو ساهه پريو. "اوهان کي سچ ٿو ٻڌايان. مان وارا يوگيني فيدورچ! ته گهڻي عرصي کان ان جي توقع ڪري رهيو هئس."

خوبوتوف جي وارڊ نمبر ڇهين جي دروازي تائين اچڻ جي ڪجهه ٽي ڏينهن ڪانپوءِ اندريئي يفيمچ محسوس ڪيو ته سندس اوسي پاسي جو ماحول پراسراريت پريو ٿي ويو آهي. اسپتال جا خدمتگار، نرسون ۽ مريض سندس سامهون ايندي ٽي ڪيس عجيب نظرن سان جاچيندا آهن ۽ سندس اڳتي مٽيندي ٽي سس پس شروع ٿي ويندي آهي. اسپتال جي سپرنٽنڊنٽ جي ڌيءَ "ماسا" کي اسپتال جي باغ ۾ ڪلندو ڪڏندو ڏسي هو خوش ٿيو ٿيندو هو پر هاڻ سندس مٿي تي هٿ ڦيرڻ لاءِ مرڪندو هن ڏانهن وڌندو هو ته هوءَ چرڪي ڪاٿس پري ڀڄندي هئي. پوسٽ ماسٽر ميخائيل آوريانچ سندس پرجوش ڳالهين دوران پنهنجي معمول موجب "بلڪل سچ آهي" چوڻ بدران هاڻ بيان نه ڪري سگهجندڙ گهٻراهٽ سان "يقينن. يقينن" چوندي ڪيس سواليه نظرن سان تڪڻ لڳندو هو. نه ڄاڻ ڇو هاڻ هن پنهنجي دوست کي مشورو ڏيڻ شروع ڪيو ته هو بيئر ۽ واڪا سان پنهنجو سڱ ٽوڙي ڇڏي. هو اها ڳالهه پنهنجي شائستگيءَ سبب ٺورو گهمائي ڦيرائي، اشارن ۾ ڪندو هو. هو ڪڏهن پنهنجي ٻٽالين ڪمانڊر جي ڳالهه ڇيڙيندو هو ته ڪڏهن ريجمنٽ جي پادريءَ جي، ۽ اندريئي يفيمچ کي چوندو هو ته ٻئي تمام گهڻا عاليشان ماڻهو هئا پر شراب جي چسڪي ۾ پنهنجي صحت کان هٿ ڌوئي ويٺا هئا ۽ انکي ڇڏيندي ٽي هٽاڪٽا ٿي ويا. هڪ ٻه ڀيرا سندس ساٿي خوبوتوف به وٽس آيو ته هن به کيس شراب ڇڏڻ جو مشورو ڏنو ۽ ڳالهين ٽي ڳالهين ۾ اهو به چيائين ته اندريئي يفيمچ کي پوٽاشيم برومائيڊ استعمال ڪرڻ گهرجي، جنهن جو ڪو ظاهر ظهور سبب نه هو.

آگسٽ ۾ اندريئي يفيمچ کي ميونسپل ڪائونسل جي چيئرمين جو خط مليو جنهن ۾ ڪيس ڪنهن ضروري ڪم سانگي گهرايو ويو هو. هو ٺائون هال پهتو تہ هن علائقي جي فوجي سربراهہ، ضلعي اسڪول انسپيڪٽر، ميونسپلٽيءَ جي هڪ ميمبر، ڊاڪٽر خوبوتوف ۽ هڪ لحيم شحيم پورن وارن واري شخص کي، جنهن جو ڊاڪٽر جي حيثيت سان ساڻس واقف ڪرايو ويو، پنهنجو منتظر ڏٺو. ڏاڪٽي پولستاني نالي وارو اهو ڊاڪٽر ٽيهہ ورسٽ پري گهوڙن جي هڪ فارم تي رهندو هو ۽ هو ڳوٺ وٽان اتفاقي لنگهيو پئي.

"اسانکي هڪ درخواست ملي آهي، جنهن جو اوهان سان بہ ڪجهہ تعلق آهي."

حال احوال ٿيڻ ڪانپوءِ جڏهن سمورا ميز جي چوگرد ويهي رهيا تہ ميونسپل ميمبر اندريئي يفيمچ سان مخاطب ٿيندي چيو، " درخواست ۾ يوگيئي فيدورچ چيو آهي تہ دواخاني لاءِ مخصوص عمارت جي جاءِ ڪافي ناهي ۽ انڪري انکي پرسنان واري حصي ۾ منتقل ڪرڻ گهرجي. اسان لاءِ مسئلو جاءِ جي تبديلي نہ، پر اهو سوال آهي تہ نئين عمارت ناهڻي پوندي!"

"جي ها، مرمت جي تہ تمام گهڻي ضرورت آهي." اندريئي يفيمچ ڪجهہ سوچي جواب ڏنو." مثال جي طور تي دواخاني کي جيڪڏهن بلڪل ڪنڊ واري حصي ۾ منتقل ڪيو وڃي تہ منهنجي خيال ۾ ان تي گهٽ ۾ گهٽ پنج سئو روبل تہ خرچ اچي ويندو. بلڪل فضول خرچ..."

ڪجهہ دير تائين سانت رهي.

"مونکي ڏهہ سال اڳ بہ اوهان سان اهو عرض ڪرڻ جو شرف حاصل ٿيو هو" اندريئي يفيمچ آهستي آهستي پنهنجي ڳالهہ جاري رکيہ "تہ هيءَ اسپتال پنهنجي مالياتي حالت ۾ اهڙي عياشيءَ جي حيثيت رکي ٿي جنهن کي ڪهڙو به ماڻهو سولائي سان پورو نٿا ڪري سگهن. اها پنجين ڏهاڪي جي ان دور ۾ ٺهي هئي جڏهن حالتون اڄ کان بلڪل مختلف هيون. ميونسپل ڪائونسل غير ضروري عمارتن ۽ فالتو مقررين تي تمام گهڻي رقم سيڙائي ٿي. انتظام بهتر ڪيا وڃن تہ مونکي پڪ آهي تہ ان رقم مان بہ بهترين اسپتالون هلائي سگهجن ٿيون."

"پوءِ تہ اسانکي مختلف ڍنگ جو انتظام ڪرڻ گهرجي." ميونسپل ميمبر دلچسپي وٺندي چيو.

"مونکي ان مسئلي تي ڳالهائڻ جو اڳ ۾ بہ موقعو ملي چڪو آهي. اسپتال هلائڻ جي ذميواري زيمستوو جي حوالي ڪئي وڃي."

"جي ها، بيشڪ، اسين پنهنجا سمورا فنڊز زيمستوو کي ڏئي ڇڏيون تہ جيئن هو ان تي پنهنجا هٿ صاف ڪري! "پورن وارن واري ڊاڪٽر کلندي چيو.

اندريئي يفيمچ ڌنڌلي نظر سان پورن وارن واري ڊاڪٽر کي ڏسندي چيو :

"اسانکي ٿورو انصاف کان بہ ڪم وٺڻ گهرجي."

هڪ ڀيرو ٻيهر خاموشي ڇائنجي وئي. ايتري ۾ ڇانهه آئي. فوجي سربراهه، جيڪو نه ڄاڻ ڇو تمام گهڻو لچي نظر اچي رهيو هو. پنهنجو هٿ وڏائي ميز جي ٻئي پاسي ويٺل اندريئي يفيمچ جو هٿ ڇهيائين ۽ چوڻ لڳو:

"اڙي ڊاڪٽر صاحب! اوهان ته لڳي ٿو اسانکي وساري ڇڏيو آهي. هونئن ته مونکي خبر آهي ته اوهان هڪ لحاظ کان دنيا تياڳي ڇڏي آهي. نه تاش کيڏندا آهيو ۽ نه وري عورتن ڏانهن لوڏو تا هڻو. ظاهر آهي، اسانجي صحبت اوهان کي ٻي مزي لڳندي!"

پوءِ ته هر شخص چوڻ لڳو ته باذوق ماڻهن کي هيءُ ڳوٺ واقعي ٻي مزي لڳندو هوندو. نه ڪو ٿيئٽر آهي نه سنگيت. ۽ حالت اها آهي ته گذريل رقص جي موقعي تي ڪلب ۾ عورتون ته ويهه ڳڏ ٿي ويون پر سندن ساٿ لاءِ مرد فقط ٻه هئا. نوجوانن کي رقص سان دلچسپي ناهي. هو يا ته بار ۾ ويٺا هوندا آهن يا وري تاش ۾ جنبيا پيا هوندا آهن. اهو سڀڪجهه ٻڌي اندريئي يفيمچ ڪنهن ڏانهن ڏسڻ بنا پنهنجي پرسڪون، جهيڻي آواز ۾ چوڻ شروع ڪيو، "افسوس، صد افسوس! جو ڳوٺ واسي پنهنجي سگهه، روحن ۽ ذهنن کي تاش ۽ لباڙ بازيءَ ۾ ضايع پيا ڪن. دلچسپ ڳالهيون ڪندي وقت گذارڻ جا هونه اهل آهن ۽ نه ئي اهو چاهين تا ۽ ذهني طرح جيئرو رهڻ ته جڻ ڪو چاهي ئي نه ٿو! فقط ذهن ئي دلچسپ ۽ شاندار هوندو آهي، باقي سڀڪجهه فضول." خوبوتوف پنهنجي ساٿي ڊاڪٽر جون ڳالهيون تمام گهڻي ڌيان سان ٻڌڻ ڪانپوءِ اوچتو ڳالهه ڪٽيندي پڇيو: "اڄ تاريخ ڇا آهي، اندريئي يفيمچ؟"

جواب ملڻ تي هن ۽ يورن وارن واري ڊاڪٽر، اندريئي يفيمچ کان ٻيا به ڪجهه سوال ڪيا، مثال طور، "اڄ ڏينهن ڪهڙو آهي؟"، "سال ۾ ڏينهن گهڻا ٿيندا آهن؟ ۽ "ڇا اهو سچ آهي ته وارڊ نمبر ڇهين ۾ ڪو شاندار پيغمبر رهندو آهي؟" ٻنهي جو لهجو انهن امتحان وٺندڙن جهڙو هو جن کي خود به پنهنجي نااهليءَ جو احساس هوندو آهي.

آخري سوال جو جواب ڏيڻ مهل اندريئي يفيمچ جو چهرو جرڪڻ لڳو. هن جواب ڏنو.

"جي ها، هو بيمار ته آهي، پر آهي تمام گهڻو دلچسپ ماڻهو!"

ان ڪانپوءِ ڪائنس ٻيا سوال نه پڇيا ويا.

هو ورانڊي ۾ اوورڪوٽ پائي رهيو هو ته فوجي سربراهه وٽس اچي سندس ڪلهي تي هٿ رکيو، ٿڌو ساهه ڀريندي چوڻ لڳس: "وقت اچي ويو آهي جو اسان پوڙهن کي پنهنجن فرضن کان آجو ٿيڻ بابت سوچڻ گهرجي."

ٽائون هال مان نڪري اندريئي يفيمچ کي سمجهه ۾ آيو ته اصل ۾ ڪيس سندس ذهني حالت جانچڻ لاءِ جوڙيل ڪميشن آڏو پيش ڪيو ويو هو. ڪائنس جيڪي سوال پڇيا ويا هئا تن کي ياد ڪري سندس چهرو ڳاڙهو ٿي ويو ۽ زندگيءَ ۾ پهريون ڀيرو ڪيس طب جي علم جي گهٽ ڄاڻائيءَ تي افسوس ٿيو.

"اوهه خدا!!" هن اهو ياد ڪندي ته ٻنهي ڊاڪٽرن ڪهڙي انداز ۾ ڪائنس پڇا ڳاڇا ڪئي هئي، سوچيو. هو ته اجا هاڻ ئي دماغي مرضن متعلق ليڪچرن ۾ شريڪ ٿيا

هئا ۽ امتحان ۾ ڏنا هئائون پوءِ اها اتچاتائي ڪيئن، ايڏي جهالت چو؟ هو تہ ان ميدان ۾ بلڪل ڪورا نڪتا!"

۽ ڪيس زندگيءَ ۾ پهريون ڀيرو ذليل ٿيڻ جو احساس ٿيو. هو باهہ جيان ڀڙڪي اٿيو.

ساڳي ڏينهن شام جو ميخائيل آويريانچ ساٽس ملڻ پهتو. خوش عافيت ڪرڻ کانسواءِ ئي هو سڌو وڃي ڪيس ڀڪين پيو ۽ تمام گهٽي جذباتي انداز ۾ چوڻ لڳو : "دل گهريا دوست ! ثبوت ڏيو تہ اوهين پنهنجي سلسلي ۾ منهنجن جذبن جي خلوص ۾ ويساهہ رکو ٿا ۽ مون کي پنهنجو دوست ٿا سمجهو... منا دوست !" هن اندريئي .... ڪي زبان کولڻ جو موقعو ڏيڻ کانسواءِ پنهنجي ڳالهہ جاري رکي : "آءٌ اوهان جي علميت ۽ شرافت سبب اوهان سان پيار ٿو ڪريان. ٿورو ڌيان سان ٻڌو، منهنجا دوست! ڊاڪٽرن جا پيشي ورانا طور طريقا ڪين اوهانکان حقيقت ڳجهي رکڻ تي مجبور پيا ڪن. مونکي معاف ڪجو عزيز دوست! پر حقيقت اهائي آهي ۽ اها ڪافي ڏينهن کان اوهانجي اوسي پاسي جي ماڻهن جي نظرن ۾ آهي. يوگيني فيدورچ مونکي هاڻي ئي چئي رهيو هو تہ اوهانکي پنهنجي صحت جو خيال رکندي ڪم کان ڪجهہ پاسيرو ٿي آرام ڪرڻ گهرجي. بلڪل سچ! شاندار! ڪجهہ ڏينهن کانپوءِ آءٌ موڪل وٺڻ وارو آهيان ۽ هوا خوريءَ لاءِ ڪنهن پاسي وڃڻ جو ارادو اٿم . مونکي پنهنجي دوستيءَ جو ثبوت ڏيو، مون سان گڏ هلو! اسانکي وڃايل جواني موٽي ملندي!"

"پر آءٌ تہ چڱو ڀلو آهيان." اندريئي يفيمچ ڪنهن حد تائين نرم لهجي ۾ چيو." آءٌ اوهان سان گڏ نٿو هلي سگهان. مونکان دوستيءَ جو ثبوت ڪنهن ٻئي طريقي سان وٺو."

ڪتابن ۽ داريا کي ڇڏي پوين ويهن سالن جي ان سڄي معمول کي ٽوڙيندي بنا ڪنهن سبب جي ڪيڏانهن وڃڻ جو خيال اول تہ کيس انتهائي احمقاڻو ۽ عجيب لڳو. پر جڏهن هن ياد ڪيو تہ ٽائون هال ۾ ڪيس جاچيو ويو هو ۽ اتان گهر موٽندي هو ڪيڏو نراس هو، تہ پوءِ ڳوٺ کي، جتي عقل جا انڌا کيس چريو سمجهڻ لڳا هئا، ڪجهہ ڏينهن لاءِ ڇڏڻ جي تجويز سندس دل ۾ پيهجي وئي.

"اوهين ويندا ڪيڏانهن؟" هن پڇيو.

"ماسڪو، پيٽرس برگ، وارسا ... وارسا ۾ تہ آءٌ پنج سال گذاري چڪو آهيان ۽ اهي منهنجي زندگيءَ جا بهترين سال هئا. لاجواب شهر آهي! مونسان گڏ ضرور هلو، پيارا دوست !"

هفتي کن کانپوءِ اندريئي يفيمچ کي چيو ويو تہ هو آرام ڪري سگهي ٿو. ٻين لفظن ۾ کانئس استعفا گهري وئي. جيڪا هن نهايت لاپرواهيءَ سان ڏئي ڇڏي ۽ هفتو پوءِ هو ميخائيل آويريانچ سان گڏ بگيءَ تي ويهي ويجهي اسٽيشن ڏانهن وڃي رهيو هو. موسم

ٿڌي پر خوشگوار هئي. آڪاش صاف ۽ فضا صاف ۽ شفاف! هتان اسٽيشن تائين ٻه سئو ورسٽ جو فاصلو ٻن ڏينهن ۾ طئي ڪيو ۽ رات گذارڻ لاءِ ٻن هنڌن تي ٽاڪ ٻه ڪيائون.

واٽ ۾ جيڪڏهن ڪين خراب گلاسن ۾ چانهه پيش ڪئي ويندي هئي، يا سندس گهوڙن کي بگيءَ ۾ جوٽڻ ۾ دير ڪئي ٿي وئي ته ميخائيل آويريانچ جو چهرو ڳاڙهو سرخ ٿي پئي ويو. هن مٿي کان پيرن تائين ڪنبندي زور سان رڙ ٿي ڪئي: "خاموش! بحث جي ضرورت ناهي!" بگيءَ ۾ سندس زبان قينچيءَ وانگر هلندي هئي. قفقاز ۽ پولينڊ بابت سندس سفرنامن جا داستان ڪٿا ئي نٿي. ڪيترا نه چرڪائيندڙ واقعا پيش آيا هئا! ڪهڙن ڪهڙن ماڻهن سان سندس ملاقاتون ٿيون هيون! هو جهڙي انداز ۾ وڏي واڪي ڳالهائي رهيو هو، حيرت جي اظهار لاءِ جيئن اکيون ڇنبي رهيو هو. ان مان صاف ظاهر پئي ٿيو ته اها سموري لباڙ ڪوڙ تي ٻڌل آهي. سڀ کان وڌيڪ اهو ته هو پنهنجا ساهه اندريئي يفيمچ جي چهري تي اڇلائي سندس ڪن تي وات رکي ڪلي رهيو هو. جنهن سبب ڊاڪٽر بيچين ٿي پئي ويو ۽ پنهنجن خيالن جي دنيا ۾ گم ٿيڻ کان محروم پئي رهيو.

هنن پئسا بچائڻ لاءِ ٽئين درجي جي ٽماڪ ڇڪڻ کان منع ٿيل دٻي ۾ سفر ڪيو. اتي اڌ کان وڌيڪ مسافر سندن ئي طبقي جا هئا. ميخائيل آويريانچ جلدئي انهن سمورن سان سنگت جوڙي ورتي ۽ ڪڏهن هڪ بئنچ تي ته ڪڏهن ٻيءَ تي ويهندي ڪين قائل ڪرڻ لڳو ته اهڙن واهيات رستن تي ته سفر ئي نه ڪرڻ گهرجي. چئني پاسي بي ايمانيءَ جو دور آهي! سفر جو هيءُ انداز گهوڙي گاڏيءَ کان ڪيترو مختلف آهي!! اوهين سڄي ڏينهن ۾ هڪ سئو ورسٽ جو فاصلو طئي ڪرڻ ڪانپوءِ ٻه پنهنجو پاڻکي تازو توانو محسوس ڪندا. فصلن جي خرابيءَ جو واحد سبب اهوئي آهي ته ڏٻٽي علائقي مان پاڻي ڪڍي ان کي خشڪ ڪيو ويو آهي. جيڏانهن ڏسو اوڏانهن بدنظمي ڦهليل آهي. هو جوش خروش سان رڙيون ڪندي ڳالهائي رهيو هو ۽ ڪنهن ٻئي کي هڪ لفظ به آکڻ جو موقعو نٿي ڏنائين. انهيءَ لاڳيتي بڪواس سان، جنهن دوران هو پنهنجي ڳالهه تي زور ڏيڻ لاءِ هٿن جا اشارا پڻ ڪري رهيو هو ۽ هر هر ڪن جا پڙدا ڦاڙيندڙ ٺهڪ ڏئي رهيو هو، اندريئي يفيمچ جو ساهه ٽي نڪتو.

"اسان ٻنهي مان ڇريو ڪنهن کي تصور ڪرڻ گهرجي؟" هن بيزاريءَ مان سوچيو. "مونکي، جو چاهيان ٿو ته پنهنجن ساٿي مسافرن تي بار نه بڻجي، يا هن پاڻ وڏائيندڙ کي، جنهن جو خيال آهي ته پوري دٻي ۾ ذهين ۽ دلچسپ ماڻهو اڪيلو هو پاڻ آهي ۽ ڪنهن کي به ڪن پل لاءِ چين ڪرڻ نٿو ڏئي؟"

ماسڪو پهچندي ئي ميخائل آويريانچ فوجي ڪوٽ، جنهن تي بلالڳل نه هئا ۽ پتلون جنهن جي ڪريز تي مٿي کان هيٺ تائين ڳاڙهي ڦيت ڳنڍيل هئي، پائي ڇڏيا. هو فوجي ٽوپي ۽ اوورڪوٽ پائي ٻاهر نڪرندو هو ۽ راهه ويندڙ فوجي کيس سلامي ڏيندا هئا. اندريئي يفيمچ کي هاڻ هو اهڙو شخص ٿي لڳو جنهن ڳوٺائي شريفن واريون سموريون خصلتون وڃائي ڇڏيون هيون ۽ ونس رڳو برائيون ئي بچيون هيون. ضرورت نه هوندي به کيس ٻين کان خدمتون حاصل ڪرڻ جو شوق هو. سامهون ميز تي رکيل ماچيس کي ڏسندي به رڙ ڪري

نوڪر کي سڏ ڪندو هو تہ ماچيس ڪڻي ڏي. نوڪرياڻيءَ جي موجودگيءَ ۾ بہ رڳو اندريان ڪپڙا پائي هيڏي هوڏي ڦرڻ کان نہ ڪيٻائيندو هو. نوڪرن کي، پوءِ پل اهي وڏي ڄمار جا ڇو نہ هجن، سدائين "تون" ڪري مخاطب ڪندو هو ۽ ڪاوڙ ۾ کين بي وقوف ۽ بدمعاش بہ چئي ڏيندو هو. اندريئي يفيمچ کي سندس انهن حرڪتن کان شديد ڪراهت ٿيندي هئي.

ميخائيل آويريانچ سرگرمين جي شروعات پنهنجي دوست کي ايويرسڪايا خانقاهہ ۾ عبادت لاءِ وٺي وڃڻ کان ڪئي. هن پنهنجو نرڙ زمين تي ٽڪايو. پنل اکين سان تمام گهڻي آزي نيزاريءَ سان عبادت ڪيائين. بعد ۾ ٿڌو ساهہ ڀريندي چوڻ لڳو : "ماڻهو ديندار نہ هجي تڏهن بہ عبادت سان سڪون حاصل ٿيندو آهي. شبيهہ کي چمو، منهنجا دوست!"

اندريئي يفيمچ اڻنگي نموني سان جهڪندي، ڏنل هدايتن تي عمل ڪيو. ايتري ۾ ميخائيل آويريانچ پنهنجا چپ پڪوڙيا، آهستي آهستي دعا گهري ۽ سندس اکين ۾ هڪ ٻيرو ٻيهر لڙڪ تري آيا. ان کانپوءِ هو ٻئي ڪريملن ويا ۽ شاهي توب ۽ گهڙيال کي پنهنجن هٿن سان ڇهي ڏٺائون. درياءَ جو سير ڪرڻ کانپوءِ ٻئي يسوع مسيح جي گرجا ويا ۽ "روميانستيف" ميوزيم بہ ڏٺائون.

ماني "تيستوف" هوٽل ۾ کاڌي وئي. ميخائيل آويريانچ دير تائين پنهنجا ڳل ڦوڪي کاڌن جي قسمن جي اگهوتري پڙهندو رهيو ۽ پوءِ مانيءَ ۽ شرابن جي ڪنهن ماهر جيان، جيڪو ان هوٽل ۾ اچڻ جو عادي هجي، بيري کي چيائين : "ڏسون تہ اڄ اوهين اسانجي ڇا سان ٽا دعوت ڪريو!"

ڊاڪٽر هر هنڌ ٿي ويو، سڀ ڪجهہ ڏٺائين ٿي، کاڌائين پيتائين ٿي، پر ميخائيل آويريانچ مان شديد مونجهاري واري ڪيفيت کانسواءِ ڪجهہ بہ حاصل ڪري نہ سگهيو. هو پنهنجي دوست جي مسلسل موجودگيءَ مان تنگ اچي چڪو هو ۽ کانئس جان ڇڏائڻ ۽ ڪيڏانهن لڪي وڃڻ لاءِ بي حال ٿي رهيو هو پر ميخائيل آويريانچ پاڇي جيان ساڻس لڳو رهيو ۽ ڪيس وڌ ۾ وڌ وندرائڻ ئي پنهنجو فرض سمجهندو رهيو. ڏسڻ لاءِ ڪا شيءِ نہ هوندي هئي تہ هو پنهنجين ڳالهين سان هن لاءِ تفريح جو سامان پيدا ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو هو. اهو سڀ ڪجهہ اندريئي يفيمچ ٻن ڏينهن تائين تہ جيئن تيئن ڪري سٺو پر ٽئين ڏينهن طبيعت جي خرابيءَ جو بهانو ڪندي اعلان ڪيائين تہ هو سڄو ڏينهن ٻاهر نہ نڪرندو. سندس دوست چيو تہ ان صورت ۾ هو بہ ڪيڏانهن نہ ويندو ۽ اهو تہ، واقعي آرام ڪرڻ جي ضرورت آهي نہ تہ پنڌ هلندي هلندي سندن پير جواب ڏئي ويندا. اندريئي يفيمچ صوفا تي ليٽي پٽ ڏانهن منهن ڪري ڇڏيو ۽ ڏند پڪوڙي پنهنجي دوست جون ڳالهيون ٻڌڻ لڳو، جيڪو وڏي جوش سان چئي رهيو هو تہ فرانس اڳي پوءِ جرمنيءَ جا ڏاڻا ڪڍي ڇڏيندو ۽ اهو تہ ماسڪو تہ رڳو ٺڳن سان ڀريو پيو آهي ۽ جيستائين گهوڙن جو تعلق آهي تہ انهن بابت رڳو سندس خوبين کي ئي بنياد بڻائي قطعي رايو نہ جوڙڻ گهرجي. ڊاڪٽر کي دل ۾ تڪليف ۽ پنهنجي ڪنن ۾ لاڳيتو ڀڻ ڀڻ جو احساس هو پر . . روايتي شرافت ڪري هو پنهنجي دوست کي اهو چئي نہ پئي سگهيو تہ هو يا تہ . .

اڪيلو ڇڏي ڏئي، يا مات ڪري ويهي رهي. خوش قسمتيءَ سان ڪمري ۾ ويهي ويهي ميخائيل آويريانچ بيزار ٿي پيو ۽ منجهند جي مانيءَ ڪانپوءِ پسار ڪرڻ ٻاهر نڪري ويو.

اڪيلائپ نصيب ٿيندي ئي اندريئي يفيمچ بيحد پرسڪون ٿي ويو. ڪمري ۾ اڪيلو هئڻ جي احساس سان صوفا تي بي حس ۽ بنا ڪنهن چرپر جي ليٽڻ ڪنهن نعمت کان گهٽ نہ هو. هن سوچيو تہ اصل ۾ اڪيلائپ بنا حقيقي خوشيءَ جو تصور بہ نہ پيو ڪري سگهجي. معتوب فرشتي خدا جي حڪم کان انڪار بہ فقط انڪري ڪيو هو جو هو اڪيلائپ جو شديد چاهيندڙ هو، جيڪا ٻين فرشتن کي نصيب نہ پئي ٿي. اندريئي يفيمچ گذريل ڏينهن ۾ جيڪي ڪجهہ ڏٺو ۽ ٻڌو هو ان متعلق سوچڻ ٿي چاهيائين، پر ميخائيل آويريانچ جو تصور اجا تائين سندس حواسن تي سوار هو.

"هيءَ صاحب تہ خالص دوستيءَ ۽ ٿورو ڪرڻ جي جذبي سان موڪل وٺي مون سان گڏ گهمڻ ڦرڻ نڪتو آهي." ڊاڪٽر بيزاريءَ مان سوچيو. "ڪيڏي واهيات ٿيندي آهي ان قسم جي دوستاڻي سرپرستي بہ! نيڪ آهي، ٿورو ڪندڙ آهي، زنده دل آهي، پر ان سموري جي باوجود.... آهي جان لاءِ شديد عذاب ! اهو بہ انهن ماڻهن مان آهي جيڪي سدائين چڱيون موچاريون ڳالهيون ڪندا آهن پر گڏوگڏ اهو احساس ڏياريندا وتندا آهن تہ هو بلڪل بي وقوف آهن."

باقي ڏينهن اندريئي يفيمچ طبيعت جي خرابيءَ جو بهانو ڪري گهران ٻاهر نہ نڪرڻ ڪي پنهنجو معمول بڻائي ڇڏيو. سندس دوست ڪيس ڳالهين ۾ لڳائڻ جي ڪوشش ڪندو هو تہ هو پت ڏانهن منهن ڪري ڪامندو پچرندو هو ۽ سندس غير موجودگيءَ ۾ آرام ڪندو هو. ڪيس پنهنجو پاڻ تي ڪاوڙ بہ ايندي هئي ۽ پنهنجي دوست تي بہ. پنهنجو پاڻ تي انڪري تہ هو ان سفر لاءِ نڪتو ئي ڇو! ۽ دوست تي انڪري جو سندس گهڻي ڳالهائڻ ۽ بي تڪلفين ۾ ڏينهون ڏينهن اضافو ٿيندو پئي ويو، جنهن جي نتيجي ۾ اندريئي يفيمچ پنهنجي سنجيده ۽ اوچن خيالن تي ڌيان ڏئي نہ سگهندو هو.

"مونکي شايد ان سچائيءَ پيڙا ۾ وجهي ڇڏيو آهي، جنهن جو ذڪر ايوان دميترچ ڪيو هو." هن پنهنجو پاڻ تي ان خيال سبب ڏمرجندي سوچيو تہ هو معمولي ڳالهين کان مٿاهون ٿيڻ جي اهميت نٿو رکي: " پر اها سموري بڪواس آهي. گهر واپس پهچندس تہ زندگي ٻيهر پنهنجي پراڻي ڍنگ سان هلڻ لڳندي."

پيٽرسبرگ ۾ بہ ساڳي صورتحال رهي. هو ڪيترن ڪيترن ڏينهن تائين هوٽل جي ڪمري کان ٻاهر نہ نڪرندو هو. هر وقت صوفاتي اڪيلو پيو هوندو هو. اٿندو بہ هو تہ فقط بيئر پيئڻ لاءِ.

ميخائيل آويريانچ روز چوندو رهيو تہ وارسا هلڻ ۾ دير نہ ڪرڻ گهرجي.

"منهنجا دوست! آخر وارسا وڃي ڪندس ڇا؟" اندريئي يفيمچ منٿ ڀرئي لهجي ۾ چيو." اوهين هليا وڃو ۽ مونکي گهر واپس موٽڻ ڏيو. اوهانجي وڏي مهرباني ٿيندي!"

"اها وري ڪهڙي ڳالهه تي!" ميخائيل آويريانچ احتجاجي انداز ۾ چيو. "ڏاڍو شاندار شهر آهي. مون پنهنجي زندگيءَ جا بهترين پنج سال اتي گذاريا آهن!"

اندريئي يفيمچ کي ڪنهن ڳالهه تي رڌي ڪرڻ ته ايندي ئي نه هئي. انڪري مجبورن هو پنهنجي دوست سان گڏ وارسا هليو ويو. اتي به هن پنهنجو پاڻکي ڪمري تائين محدود رکيو ۽ پنهنجو پاڻ تي، پنهنجي دوست تي ۽ روسي سمجهڻ کان انڪاري هوٽل جي نوڪرن تي سخت چڙيل رهيو. جڏهن ته ميخائيل آويريانچ سدائين جيان صحت ۽ توانائيءَ جو ڳنڍڪو بڻجي صبح کان شام تائين شهر گهمندو ۽ پنهنجن پراڻن دوستن کي ڳولهيندو رهيو. اڪثر هو سڄي سڄي رات گم رهندو هو. هڪ ڀيرو ڪنهن نامعلوم جاءِ تي رات گذاري صبح جو جڏهن واپس پهتو ته مٿس عجيب چڪتاڻ واري ڪيفيت ڇانيل هئي، چهرو تتل هئس ۽ وار وکريل- هو دير تائين ڪمري ۾ پسارڪندو ۽ چپن ۾ ڪجهه پٽڪندو رهيو. نيٺ هڪ هنڌ بيهندي چوڻ لڳو : "آن ۽ شان آڏو سڀڪجهه هيچ !"

ڪمري ۾ ڪجهه دير وڌيڪ پسار ڪرڻ کانپوءِ مٿي کي پڪوڙيندي تمام گهڻي اداس لهجي ۾ چيائين : "ها. آن ۽ شان آڏو سڀڪجهه هيچ ! لعنت هجي ان گهڙيءَ تي جڏهن هن بيدادنگريءَ ۾ اچڻ جو خيال منهنجي دل ۾ آيو- منهنجا دوست!" هن ڊاڪٽر کي مخاطب ٿيندي چيو. "دل گهريوَ ته مونکي ڌڪاريو. جو پنهنجي سموري موڙي جوا ۾ هارائي ويٺس! مونکي پنج سئو روبل ڏيو!"

اندريئي يفيمچ خاموشيءَ سان پنج سئو روبل ڳڻي پنهنجي دوست جي حوالي ڪيا. ميخائيل آويريانچ، جنهن جو چهرو اجا تائين شرم ۽ ڪاوڙ جي ڪري ڳاڙهو هو، بي ربط قسم کڻندي غير ضروري عهد ڪيائين ۽ ٽوپي پائي ٻاهر نڪري ويو. ٻن ڪلاڪن کانپوءِ واپس موٽي آرام ڪرسيءَ تي پنهنجو پاڻ کي اڇلائڻ جيان ويٺو. زور سان ٿڌو ساهه ڦوڪاريندي چوڻ لڳو!

"منهنجي عزت بچي وئي! اسانکي هتان هلڻ گهرجي. منهنجا دوست ! هن اياڳي شهر ۾ آءٌ هڪ پل به وڌيڪ رهڻ لاءِ تيار ناهيان. ننگ ڪتان جا! آسٽريائي جاسوس ...!"

هو ٻئي پنهنجي سياحت تان موٽيا ته نومبر جو مهينو پنهنجي جوڀن تي هو ۽ رستن تي برف جا ٿلها تهه ڄميل هئا. ڊاڪٽر خوبوتوف جيڪو اندريئي يفيمچ جي جاءِ تي مقرر ٿيو هو، اجا تائين پنهنجي پراڻن ڪمرن ۾ رهندي رهندي منتظر هو ته اندريئي يفيمچ واپس موٽي اسپتال جي رهائش گاهه خالي ڪري ۽ اها ڪوجهي عورت جنهن کي هو پنهنجي باورچياڻي سڏيندو هو، اسپتال جي عمارت جي ڪنڊ واري حصي ۾ منتقل ٿي چڪي هئي.

ڳوٺ ۾ اسپتال متعلق نوان افواهه ڦهليل هئا. چيو پئي ويو ته ان ڪوجهي عورت جو ڪنهن ڳالهه تي انسپيڪٽر سان جهيڙو ٿي پيو هو ۽ انسپيڪٽر معافي گهرڻ لاءِ سندس پيرن تي ڪري پيو هو.

اندريئي يفيمچ کي پنهنجي واپسي واري ڏينهن ئي گهر جي ڳولا ۾ نڪرڻو پيو.

"منا دوست!" پوسٽ ماسٽر هٻڪندي پڇيو. اوهان منهنجي اڻنگي انداز کي معاف ڪجو پر مهرباني ڪري ٻڌايو تہ اوهان وٽ ڪل ڪيتري رقم آهي؟"

اندريئي يفيمچ ڳڻتي کانپوءِ ٻڌايو: "ڇهاسي روبل".

"منهنجو اهو مطلب ناهي!" ميخائيل آوريانچ ڊاڪٽر جي جواب تي حيران ٿيندي گهبرايل لهجي ۾ پڇيو: " مون اهو ڄاڻڻ پئي چاهيو تہ اوهان وٽ ڪل ڪيتري رقم آهي؟"

"آءٌ عرض تہ ڪريان پيو. ڇهاسي روبل ..... ڪل ڪائنات اهائي آهي."

ميخائيل آوريانچ ڊاڪٽر کي ايماندار ۽ عالي ظرف تہ سمجهندو هو پر پوءِ بہ کيس پڪ هئي تہ وٽس ڪجهہ نہ، تہ بہ ويهہ هزار روبل تہ ڪنهن پاسي رکيل هوندا. هاڻ جو کيس پتو پيو تہ اندريئي يفيمچ بلڪل ڪنگلو آهي، گذر سفر جو ڪو وسيلو نہ اٿس تہ اوچتو روئي پيو ۽ پنهنجي دوست کي ڀڪين پئجي ويو.

اندريئي يفيمچ هيٺئين طبقي جي هڪ عورت بليو وا وٽ رهڻ لڳو. ان ننڍڙي گهر ۾ رنڌڻي کانسواءِ فقط ٽي ڪمرا هئا. ٻہ ڪمرا، جن جو رخ رستي ڏانهن هو، ڊاڪٽر وٽ هئا جڏهن تہ داريا، گهر ڌياڻي ۽ سندس ٽئي ٻار ٽين ڪمري ۽ رنڌڻي ۾ سمهندا هئا. ڪڏهن ڪڏهن گهر ڌياڻيءَ جو نشائي، ڪاوڙ جو تکو يار رات گذارڻ لاءِ ايندو هو تہ داريا ۽ ٻار ڊپ وگهي ڪنبي ويندا هئا. هو رنڌڻي ۾ ڪرسيءَ تي ويهي وادڪا گهرندو هو تہ گهر اوچتو تمام گهڻو سوڙهو نظر ايندو هو ۽ ڊاڪٽر روئندڙ ٻارن تي قياس ڪندي کين پنهنجي ڪمري ۾ وٺي ايندو هو ۽ انهن لاءِ زمين تي بسترو وڇائي پنهنجي ليکي تمام گهڻو اطمينان محسوس ڪندو هو.

هو پنهنجي معمول موجب هاڻ بہ صبح جو اٺين وڳي ننڊ مان اٿندو هو ۽ چانهہ پيئي پراڻا ڪتاب ۽ رسالا پڙهڻ لڳندو هو. نوان ڪتاب خريد ڪرڻ هاڻ سندس وس ۾ نہ هو. هاڻ هو مطالعي ۾ يا تہ ڪتاب پراڻا هئڻ ڪري يا وري شايد بدليل ماحول ڪري اڳي جيان گم نہ ٿي ويندو هو. هاڻ تہ مطالعو کيس ٿڪائي وجهندو هو. تنهنڪري پنهنجو پاڻ کي مصروف رکڻ لاءِ هن پنهنجن ڪتابن ۽ رسالن جي تفصيلي فهرست ناهڻ شروع ڪئي. هر ڪتاب پويان ليبل هنيائين ۽ اهو ميڪانيڪي ڪم هن لاءِ مطالعي کان وڌيڪ ڏيان ڇڪائيندڙ ثابت ٿيو. اهو غيردلچسپ، محنت طلب ڪم ڪنهن عجيب وغريب انداز سان سندس خيالن کي ٿڪيون ڏئي سمهاريندڙ لڳندو هو. هو بلڪل خالي ذهن سان ڪم ڪندو هو ۽ وقت تيزيءَ سان گذري ويندو هو. کيس هاڻ تہ رنڌڻي ۾ پٽاٽا چليندي يا داريا سان گڏ چانور چونڊيندي بہ مزو ايندو هو. ڇنڇر ۽ آچر تي هو گرجا ويندو هو جتي پٽ سان ٽيڪ لڳائي اکيون ٻوٽي عبادتي گيت ٻڌندو هو ۽ پنهنجي ماءُ، پيءُ، يونيورسٽيءَ ۽ مختلف مذهبن بابت سوچيندو رهندو هو. گرجا ۾ کيس تمام گهڻو سڪون ملندو هو، مٺس اداسي ڇانئجي ويندي هئي ۽ واپس موٽندي کيس افسوس ٿيندو هو تہ عبادت ايترو جلد ڇو ختم ٿي وئي!

ٻہ ڀيرا هو ايوان دميترچ سان ملڻ اسپتال ويو. پر ٻئي ڀيرا هو سخت ڇڪتاڻ ۽ ڪاوڙ ۾ ڦونڊيل هو. ايوان دميترچ هن کي منٿ ڪئي تہ ڪيس پنهنجي حال تي ڇڏيو وڃي ۽ ٻيو تہ هو خالي خولي لفاظي کان تنگ اچي چڪو آهي - هو جيتريون پيڙائون ڀوڳي چڪو آهي، انجو لعنتي ۽ ڪميڻن ماڻهن کان فقط هڪ ئي هرجاڻو ٿو گهري- قيد تنهائي! ڇا ڪيس ان کان بہ محروم رکيو ويندو؟ ٻئي ڀيرا اندريئي يفيمچ ڪانئس موڪلائيندي "الله واهي" چيو تہ ايوان دميترچ ڪاوڙ مان رڙ ڪئي:

"ٽري وڃ منهنجي نظرن کان."

اندريئي يفيمچ فيصلو ڪري نہ سگهيو هو تہ هو ٽيون ڀيرو بہ وٽس وڃي يا نہ.

اڳي هو منجهند جي ماني کانپوءِ گهر ۾ ئي پسار ڪندو رهندو هو. پر هاڻ شام جي چانهہ تائين پٽ ڏانهن منهن ڪري صوفا تي ليٽي معمولي فڪرن ۾ ڦاسي انهن کان ڇوٽڪارو حاصل ڪري نہ سگهندو هو. سندس جذبن کي سخت ڇيهو رسيو هو جو ويهن سالن کان وڏيڪ عرصو نوڪري ڪرڻ کانپوءِ بہ ڪيس نہ پينشن ۽ نہ ئي ڪو عطيو! هو اهو تہ نہ سمجهندو هو تہ هن پنهنجا فرض ايمانداريءَ سان ئي پورا ڪيا هئا پر هو هر هر سوچيندو هو تہ نوڪري ڪندڙ ايماندار هجي يا نہ. بهرحال پينشن جو حقدار تہ هوندو ئي آهي. انصاف جو جديد تصور ئي ان حقيقت تي ٻڌل آهي تہ مرتبا. تمغا ۽ پينشنون اخلاقي صفتن يا اهليت سبب نہ پر خدمتن سبب ملندا آهن. پوءِ اهي ڪهڙيون بہ رهيون هجن. پوءِ رڳو ڪيس ئي ان کان محروم ڇو رکيو ويو آهي؟ هو پائيءَ پائيءَ جو محتاج ٿيندو پئي ويو. دڪان آڏو گذرندي ۽ دڪاندار سان نظرون ملائيندي هو ڦڪائي محسوس ڪندو هو. بيئر جي ملهہ جي سلسلي ۾ مٿس ٻٽيهہ روبل قرض چڙهي ويو هو. گهر ڏياتيءَ بيلووا جو حساب ڪتاب بہ چڪتو ڪري نہ سگهيو هو. داريا اندريئي يفيمچ جا پراڻا ڪپڙا ۽ ڪتاب لڪ ڇپ ۾ وڪڻندي رهي ۽ گهر ڏياتيءَ کي چوندي هئي تہ ڊاڪٽر کي جلدئي تمام گهڻا ڏوڪڙ ملڻ وارا آهن.

رکي رکي هو پنهنجو پاڻ تي ڏمربو هو تہ سفر تي هڪ هزار روبل فضول اڏائي ڇڏيائين. ڏکيءَ مهل ڪم اچڻ لاءِ بچايل سيڪجهہ! هنن ڏکين ڏينهن ۾ اهي هزار روبل ڪيڏو ڪم اچن ها! سڀ کان وڏيڪ پريشاني ڪيس اڪيلائپ نہ ملڻ جي هئي. خوبوتوف پنهنجي بيمار ساٿيءَ کي هرهر ڏسڻ پنهنجو فرض سمجهي رکيو هو. سندس سٿيو چهرو، غير شائستہ ۽ سرپرستاڻو لهجو، سندس "ساٿي" چوڻ جو انداز، سندس لانگ بوٽ، مطلب تہ ساٿس واسطو رکندڙ سمورين شين کي هو ڌڪاريندو هو. سڀ کان پوائنتي ڳالهہ خوبوتوف جو اهو خيال هو تہ هو اندريئي يفيمچ جي سارسنڀال ۽ علاج پيو ڪري. هو پوٽاشيم برومائيڊ جي بوتل ۽ ميرانجهڙي رنگ جو سفوف پاڻ سان آڻڻ ڪڏهن بہ نہ وساريندو هو.

ميخائيل آويريانچ بہ پنهنجي دوست سان ملاقات لاءِ ايندو رهڻ ۽ سندس دل وندرائڻ جي ڪوشش ڪندو رهڻ کي پنهنجو فرض تصور ڪندو رهيو. هو تمام گهڻي بي تڪلفيءَ سان پاڻ کي هرويرو تمام گهڻو خوش ظاهر ڪندو ڪمري ۾ داخل ٿيندو هو ۽

هڪدم ئي اندريئي يفيمچ کي پڪ ڏيارڻ لڳندو هو ته هو ڪڙوتڙو نظر اچي رهيو آهي، خدا جو شڪر آهي جو سندس صحت سڌري پئي، جنهن جو سڌوسنئون مقصد اهو هو ته سندس حالت کي هو لاعلاج تصور ڪندو هو. وارسا ۾ هن جيڪا رقم اداري ورتي هئي سا اجا تائين موٽائي نه سگهيو هو، جنهن سبب تمام گهڻي ڦڪائي محسوس ڪندو هو. ان ڦڪائيءَ تي پڙدو وجهڻ لاءِ هو زور زور سان ٺهڪ ڏيڻ ۾ وڏيڪ بيوقوفيءَ پريا قصا بيان ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو هو. اهي اونڌا سڌا قصا ۽ سندس ڳالهيون شيطان جي آندي جيان ڪنڻ جو نالو ئي نه وٺنديون هيون ۽ ان سان اندريئي يفيمچ ۽ هو پاڻ به بيزاري محسوس ڪندو هئو.

سندس اچڻ تي اندريئي يفيمچ اڪثر هن ڏانهن پٺ ڪري صوفا تي ليٽي پوندو هو ۽ ڏند پيڪوڙي سندس قصا ٻڌندو رهندو هو. کيس لڳندو هو ته سندس روح تي غليظ گجيءَ جا تهه چمندا پيا وڃن جيڪي سندس دوست جي هر ڳالهه سان وڌندا تي ويا، ايستائين جو سندس ساهه گهٽجڻ لڳندو هو.

انهن معمولي جذبن جي نڙي نپوڙڻ لاءِ هن پنهنجو پاڻ کي ان تصور جو سهارو وٺڻ تي مجبور ڪيو ته دير سوير هو پاڻ، خوبوتوف ۽ ميخائيل آويريانچ پنهنجي پويان معمولي نشان به ڇڏڻ بنا فنا ٿي ويندا. جيڪڏهن ڪنهن اهڙي روح جو تصور ڪري سگهجي، جيڪو ايندڙ وقت ۾ ڏهه لک سال پوءِ ڌرتيءَ مٿان خلا ۾ لانگهائو ٿيندو، ته ان کي ڌوڙ ۾ اگهاڙين ٽڪرين ڪانسواءِ ڏسڻ لاءِ ڪجهه به نه ملندو. تهذيب، ثقافت ۽ اخلاقي قانون سيڪجهه فنا ٿي ويندو ۽ ڪٿي به گاهه جو ڪو سلو به نه ڦٽندو ته پوءِ سندس جذبن کي پهچندڙ ايذاءَ، دڪاندار آڏو سندس شرمندگيءَ جو احساس، معمولي ماڻهو خوبوتوف ۽ ميخائيل آويريانچ جي جان لاءِ عذاب دوستيءَ جي ڪهڙي اهميت آهي؟ رڳو معمولي گند ڪچرو ۽ بس! پر ان قسم جي دليلن سان هاڻ کيس ڪا به تسڪين ڪا نه ٿيندي هئي. هو جيئن ئي ڏهه لک سال پوءِ جي ڌرتيءَ کي نظرن آڏو آڻيندو هو ته ڪڏهن ڪنهن اگهاڙي ٽڪريءَ جي پويان، ڪڏهن خوبوتوف پنهنجن لانگ بوٽن سان نظر ايندو هو ته ڪڏهن وري زور زور سان ٺهڪ ڏيندڙ ميخائيل آويريانچ ظاهر ٿي پوندو هو. کيس ته لچارو سرٻاٽ به ٻڌڻ ۾ ايندو هو : " ۽ جيستائين وارسا واري قرض جو تعلق آهي، منهنجا پيارا دوست، ته اهو بس ڪجهه ئي ڏينهن ۾ چڪائيندس ... سچ پچ چڪائي ڇڏيندس."

هڪ ڏينهن ٽيپهري جو اندريئي يفيمچ صوفا تي آ هليو پيو هو جو ميخائيل آويريانچ سائنس ملڻ آيو. اتفاق اهو جو خوبوتوف به پنهنجي پوٽا شيم برومائيڊ سان اچي رسيو. اندريئي يفيمچ ڪوشش ڪري صوفا تي هٿ جي ٽيڪ لڳائي ويهي رهيو.

"پيارا دوست!" ميخائيل آويريانچ چوڻ شروع ڪيو." اج ته اوهين ڪالهه کان وڌيڪ بهتر نظر پيا اچو. اوهانجي صحت جي ڇا ڳالهه ڪجي، واقعي شاندار نظر پيا اچو!"

"ها منهنجا دوست ! وقت اچي ويو آهي جو اوهين هڪدم تندرست ٿي وڃو."
خوبوتوف بہ اوباسي ڏيندي ڳالهہ ٻولهہ ۾ شامل ٿي ويو:"ان چڪر مان اوهين پاڻ بہ تنگ اچي ويا هوندا."

"اسين ضرور تندرست ٿينداسين!" ميخائيل آويريانچ مصنوعي خوشيءَ پرئي لهجي ۾ چيو: "اسين اجا سئو سالن تائين جيئرا رهنداسين. ڏسي وٺجو!"

"سئو سالن متعلق تہ آءٌ نٿو چئي سگهان پر هيءُ اجا ويهہ سال تہ بهرحال آرام سان جيئرو رهندو." خوبوتوف اطمينان ڏيارينديچيو. "اڙيٰ ڪا ڳالهہ ناهي. منهنجا دوست.... رڳو ٿورو حوصلو بلند رک."

"ها - ها". ميخائيل آويريانچ زوردار ٺهڪ ڏنو. "اوهانکي ڏيکارينداسين تہ اسين ڪهڙي مٽيءَ مان جڙيل آهيون! ڏسي وٺجو! خدا چاهيو تہ ايندڙ گرمين ۾ اسين قفقاز ويندا سين. اتي چئني پاسي گهوڙا ڊوڙائيندا وتنداسين. هاپ ! هاپ! ۽ جڏهن قفقاز کان موٽنداسين تہ ممڪن آهي تہ اسان وٽ شاديءَ جو ڪو ڪاج بہ ٿئي!" ميخائيل آويريانچ چالاڪيءَ سان اک پٽيندي چيو." ها منهنجا دوست! اسين اوهانجي شادي ڪنداسين... شادي..."

اوچتو اندريئي يفيمچ کي لڳو تہ گجيءَ جا تهہ اپري سندس نڙيءَ تائين اچي پهتا آهن. سندس دل تيزيءَ سان ڌڙڪڻ لڳي.

"چا بيهودگي آهي!". هن اوچتو اٿي دريءَ ڏانهن وڌندي چيو. "اوهانکي سمجهہ ۾ نٿو اچي تہ اوهان ڪيڏي بيهودگيءَ تي لهي آيا آهيو!"

هن نرم ۽ شائستي لهجي ۾ ڳالهائڻ چاهيو پر نہ چاهيندي بہ هن پنهنجيون مٺيون مٽي اپيون ڪري ڇڏيون.

"مونکي اڪيلو ڇڏي ڏيو!" هن پوريءَ سگهہ سان دانهن ڪئي. ڪاوڙ جي ڪري سندس چهرو ڳاڙهو ٿي ويو ۽ بت ڪنبڻ لڳس. "ٻاهر نڪرو! توهين ٻئي هتان هليا وڃو! نڪري وڃو!"

ميخائيل آويريانچ ۽ خوبوتوف ٻئي ڪيس تڪڻ لڳا. پهرين حيرت ۽ پوءِ ڊپ مان.

"ٻئي دفع ٿيو!." اندريئي يفيمچ هڪ پيرو بيهہ رڙ ڪئي: "عقل جا انڌؤ! بيوقوفؤ! مونکي دوستي نہ گهرجي. اوهانجي دوا بہ نہ گهرجي! بي ڍنگا انسانو! ڌڪار جوڳؤ!"

خوبوتوف ۽ ميخائيل آويريانچ هڪ ٻئي کي حيرت مان ڏٺو ۽ ڪمري مان نڪري لنگهہ ۾ اچي ويا. اندريئي يفيمچ پوٽا شيم بروماثيڊ جي بوتل ڦڙتيءَ سان کڻي هنن ٻنهي جي پويان اڇلائي. جيڪا چائنٽ سان ٽڪرائجي ٽڪر ٽڪر ٿي وئي.

سندن وڃڻ ڪانپوءِ اندريئي يفيمچ، جنهن جو سڄو بت ائين پئي ڪنبيو ڄڻ تشنج جو مرض هجيس. صوفا تي ليٽئي ليٽئي پٽڪندو رهيو: "بيوقوف ڪٿان جا! گڏهہ!". پر اها چڪتاڻ پري ڪيفيت ختم ٿيندي ئي هن سو چيو تہ ميخائيل آويريانچ تي

هن وقت نہ ڇاڻ ڇا گذرندو هوندو. اهو سمورو واقعو ڪيڏو نہ لڄائيندڙ ۽ ڀوائتو آهي. مٿس تہ اهڙي ڪيفيت ڪڏهن بہ طاري نہ ٿي هئي. آخر سندس ڏاهپ ۽ دور انديشي، سندس ڪشاده دلي ۽ فلسفياڻي ذهنيت ڪيڏانهن موڪلائي وئي هئي!؟

هو پنهنجي رويي تي ايڏو تہ لڄي ۽ پريشان هو جو رات اکين ۾ ڪاٽي گذاريائين ۽ صبح جو ڏهين وڳي پوسٽ ماسٽر کان معافي گهرڻ پوسٽ آفيس پهچي ويو.

"اسين لنيل مڙدا ٿورئي اکيڙينداسين." ميخائيل آويريانچ، جيڪو ڊاڪٽر جي اچڻ کان تمام گهڻو متاثر ٿيو هو، ٿڌو ساهہ ڀريندي، گرمجوشيءَ سان هٿ ملائيندي چيو : "جيڪي ڪجهہ ٿي چڪو انجو ڪهڙو فڪر. ليوبافڪين!" هن ايڏي زور سان دانهن ڪئي جو پوسٽ آفيس جا سمورا ڪلارڪ ۽ اتي مختلف ڪمن لاءِ آيل ماڻهو ڇرڪي پيا. "ڪرسي آڻيو!" "۽ تون انتظار ڪر." هن هڪ غريب مائيءَ کي ڇڙٻيندي، جيڪا سيخن مان ڪو خط رجسٽريءَ لاءِ ڪيس ڏئي رهي هئي، چيو: "ڏسين نٿي آءٌ مصروف آهيان؟" "ها. جيڪي ڪجهہ ٿي چڪو انجو ڪهڙو فڪر؟" هن اندريئي يفيمچ کي پيار ڀرئي لهجي ۾ مخاطب ٿيندي چيو: "مهرباني ڪري ويهو. منهنجا پيارا دوست!"

هو ڪجهہ دير تائين خاموشيءَ سان ويهي پنهنجن گوڏن کي مهٽڻ لڳو ۽ پوءِ چيائين : "مونکي اوهانجو رويو هڪ پل لاءِ بہ اگرو نہ لڳو. مونکي خبر آهي تہ بيماريءَ ۾ ماڻهوءَ جي ڪهڙي حالت ٿيندي آهي. ڪالهہ جنهن طريقي سان اوهان اسان تي ڇڙهائي ڪري ڏني، ان سان مونکي ۽ ڊاڪٽر کي فڪر ٿي پيو ۽ اسين دير تائين اوهان متعلق سوچيندا رهياسين. منهنجا پيارا دوست! آخر اوهين پنهنجي بيماريءَ ڏانهن ڌيان ڇو نٿا ڏيو؟ اوهانکي اهڙي لاپرواهي جڳائي نٿي. آءٌ اوهانجو دوست آهيان. منهنجي صاف بيانيءَ کي دل ۾ نہ ڪجو." ميخائيل آويريانچ پنهنجو آواز سرباڻ جي حد تائين جهيڻو ڪري ڇڏيو." قصو هيءُ آهي تہ اوهين انتهائي اڻ وڻندڙ ماحول ۾ زندگي گذاريو پيا. جاءِ سوڙهي اٿوَ. چئني پاسي گندگي پکڙيل آهي. ڪو سارسنڀال لهڻ وارو ناهي ۽ علاج لاءِ هٿ ۾ پئسا بہ ناهن..... پيارا دوست! ڊاڪٽر جي ۽ خود منهنجي بہ اوهانکي وينتي آهي تہ اسانجو چوڻ مڃو ۽ اسپتال ۾ داخل ٿي وڃو! اسپتال ۾ سنو کاڌو آهي. بهتر سارسنڀال ٿيندي ۽ بيماريءَ جو علاج بہ ٿيندو. ڳالهہ اسان تائين ئي رهندي. خوبوتوف. ماڻهو تہ ٺڪي هڪڙي جو بہ ناهي، پر ڊاڪٽر سنو ۽ اعتبار جوڳو آهي. هن اوهانجي سارسنڀال لهڻ جو واعدو ڪيو آهي.

اندريئي يفيمچ مخلصاڻي فڪرمنديءَ واري لهجي ۽ ڳوڙهن کان، جيڪي اوچتو پوسٽ ماسٽر جي نيڻن مان ٽمڻ لڳا هئا، تمام گهڻو متاثر ٿيو.

"منهنجا انتهائي قابل اعتماد دوست! هنن ماڻهن جي دولاب ۾ نہ اچ!" هن پنهنجي دل تي هٿ رکي آهستگيءَ سان چيو. "توهين سندن ڳالهين تي ويساهہ نہ ڪريو! اهو سمورو ڪوڙ آهي. نسورو ڪوڙ! منهنجي واحد بيماري هيءَ آهي تہ انهن ويهن سالن ۾ ڀهريون پيرو منهنجي ملاقات هڪ ڏاهي ماڻهوءَ سان ٿي آهي ۽ هو بہ "چريو" آهي. آءٌ قطعي بيمار ناهيان. آءٌ تہ رڳو بديءَ جي هڪ چڪر ۾ ڦاسي پيو آهيان. جنهن مان نڪرڻ

جو ڪو گس ناهي. مونکي ڪنهن ڳالهہ جي پرواهہ ناهي، اوهانکي جيئن وڻي تيئن ڪريو."

"اوهين اسپتال هليا وڃو، منهنجا دوست!"

"مونکي ذري بہ پرواهہ ناهي تہ ڪٿي رهان. دل گهريوَ تہ مونکي جيئرو دفن ڪري ڇڏيو."

"واعدو ڪريو، منهنجا دوست تہ اوهين هر معاملي ۾ خوبوتوف جي هدايتن تي عمل ڪندا."

"ٺيڪ آهي، واعدو ٿو ڪريان. پر جناب عالي! هڪ ڀيرو ٻيهر اوهانکي عرض ڪريان تہ آءٌ بديءَ جي چڪر ۾ ڦاسي پيو آهيان. هاڻ هر ڳالهہ جو، تان جو منهنجن گهڻگهرن جي انتهائي مخلصاڻي همدرديءَ جو بہ هڪ ئي مقصد هوندو، منهنجي تباهي! آءٌ فنا پيو ٿيان ۽ ايتري اخلاقي جرئت اٿم جو ان حقيقت کي مڃيان بہ ٿو."

"پر اوهانجي طبيعت ٺيڪ ٿي ويندي، منهنجا دوست!"

"پر ان قسم جي ڳالهين ۾ رکيو ڇا آهي؟" اندريئي يفيمچ چڙندي چيو: "جيون جي آخري ڏينهن ۾ تقريبن هر ڪنهن کي اهڙين حالتن مان گذرڻو پوندو آهي. ڪڏهن چيو ويندو آهي تہ اوهانجا گڙدا خراب ٿي ويا آهن، يا اهو تہ اوهانجي دل ڦوڪجي پئي آهي، دوائون استعمال ڪرڻ شروع ڪريو، يا ڪڏهن وري اوهانکي چريو يا ڏوهاري بڻايو ويندو آهي. مختصر اهو تہ هڪ ڀيرو اوهين ماڻهن جي نظرن ۾ اچي ويا تہ پڪ ڄاڻجو تہ بديءَ جي هڪ چڪر ۾ ڦاسجي ويا، جنهن مان ٻاهر نڪرڻ ناممڪن آهي. ٻاهر نڪرڻ لاءِ هٿ پير هڻندؤ تہ اڃا وڌيڪ ڏٻڻ ۾ ڦاسندا ويندؤ. اهڙن موقعن تي بهتر اهو ٿيندو آهي تہ آڻ مڃي ونجي، ڇاڪاڻ جو ڪابہ ڪوشش جيڪا انسان لاءِ ممڪن آهي، اوهانکي بچائي نٿي سگهي. گهٽ ۾ گهٽ منهنجو تہ اهو رايو آهي."

ايتري ۾ ڪائونٽر تي ماڻهن جو چڱو موچارو هجوم گڏ ٿي ويو. اندريئي يفيمچ نٿي چاهيو تہ انهن ويچارن کي اجان وڌيڪ اوسيئڙو ڪرڻو پوي، تنهنڪري هو اٿي بيٺو ۽ موڪلائڻ لڳو. ميخائيل آويريانچ هڪ ڀيرو ٻيهر ڪانئس واعدو ورتو ۽ کيس دروازي تائين ڇڏڻ آيو.

ساڳئي ڏينهن سانجهيءَ جو خوبوتوف پنهنجي پوستين ۽ لانگ بوٽن ۾ بلڪل غيرمتوقع طور تي اچي پهتو ۽ ڪجهہ اهڙي انداز ۾، ڄڻ ڪجهہ ٿيو ئي نہ هجي، چيائين: "آءٌ اوهان وٽ ڪنهن ڪم سانگي حاضر ٿيو آهيان. هڪ مريض متعلق صلاح مشوري ۾ اوهانکي بہ شامل ڪرڻ ٿو چاهيان. اوهين هلندا؟"

اندريئي يفيمچ ان خيال سان تہ هو وندر ڪاڻ کيس پسار لاءِ وٺي ٿو وڃي يا وري کيس ڪجهہ ڏوڪڙ ڪمائڻ جو موقعو ڏيڻ ٿو چاهي، اوورڪوٽ ۽ ٽوپي پائي ساڻس روانو ٿي ويو. کيس خوشي پئي ٿي تہ گذريل ڏينهن جي سندس غلطيءَ جو ازالو ڪرڻ جو موقعو ملي ويو. سندس دل ۾ خوبوتوف بابت، جنهن ان واقعي متعلق هڪ لفظ بہ نہ

ڳالهايو هو. تورن پريا جذبا پيدا ٿيا. ڪيس خوبوتوف جهڙي اڻ سڌريل ماڻهوءَ جي ان رويي تي حيرت ضرور پئي ٿي.

"اوهانجو مريض آهي ڪٿي؟" اندريئي يفيمچ پڇيو.

"اسپتال ۾ مون گهڻي عرصي ڪان سوچيو پئي تہ ڪيس اوهان ڪان چڪاس ڪرايان .... عجيب پيچيده بيماري اٿس."

اسپتال جي اڱڻ ۾ داخل ٿي هو ٻئي خاص عمارت جي پرسان لنگهندي ان ننڍڙيءَ عمارت ڏانهن وڌڻ لڳا جيڪا دماغي مريضن لاءِ مخصوص هئي. ان دوران نہ ڄاڻ ڇو ٻنهي مان ڪنهن بہ ڪجهہ نہ ڪڇيو. سندن اندر داخل ٿيندي ئي نيڪيتا پنهنجي معمول موجب ٽپ ڏئي ادب سان اٿي بيهي رهيو.

"انهن مان هڪ جو ڦڦڙ ڪجهہ ڳڙ ٻڙ ٿي ويو آهي." خوبوتوف اندريئي يفيمچ سان گڏ وارڊ نمبر ڇهين ۾ داخل ٿيندي چيو: "اوهين هتي منهنجو انتظار ڪريو، بس آءٌ اجهو ٿو پنهنجو اسٽيٿو اسڪوپ کڻي اچان."

۽ هو هليو ويو.

اوندهہ ڇانئجڻ لڳي هئي. ايوان دميترچ اڌ منهن وهاڻي ۾ لڪائي پنهنجي پلنگ تي ليٽيو پيو هو. اڌ رنگ جو مريض بي حس ۽ بي حرڪت آهستي آهستي روئي رهيو هو. تلهو متارو هاري ۽ ٽپال ڪاتي جو اڳوڻو ملازم ننڊ پيا هئا. وارڊ ۾ سانت ڇانيل هئي.

اندريئي يفيمچ اوسيڙو ڪرڻ لاءِ ايوان دميترچ جي پلنگ جي ڪناري تي ويهي رهيو. پر اڌ ڪلاڪ ڪن ڪانپوءِ خوبوتوف بدران نيڪيتا هڪ اسپتالي وڳو، هيٺ پائڻ جا ڪجهہ ڪپڙا ۽ پيرن ۾ پائڻ جا سليپر کڻي اندر آيو.

"ڪپڙا مٽايو، سائين!" هن نرميءَ سان چيو: "هو آهي اوهانجو پلنگ". هن هڪ خالي پلنگ ڏانهن اشارو ڪندي، جيڪو ڪجهہ دير پهرين آندو ويو هو، چيو: "خدا جي ٻاجهہ سان اوهان نيڪ ٿي ويندا، گهٻرائجو نہ."

اندريئي يفيمچ تي سڀڪجهہ ظاهر ٿي چڪو هو. هو اٿيو ۽ بنان ڪا ٻڙڪ ٻولڻ جي ان پلنگ تي ويهي رهيو جنهن ڏانهن نيڪيتا اشارو ڪيو هو. پر پوءِ ڪيس خيال آيو تہ نيڪيتا پرسان ئي بيٺو انتظار پيو ڪري ۽ هن انتهائي شرم ۽ گهٻراهٽ ۾ هڪ هڪ ڪري ڪپڙا لاٿا ۽ پاڻ کي الف اگهاڙو ڪري ڇڏيائين. هن اسپتال جا ڪپڙا پائڻ شروع ڪيا، اندر ويئر تمام گهڻو سوڙهو هو، قميص تمام گهڻي ڊگهي ۽ مٿان پهرڻ وارو گائون دونهين ۾ سيڪيل مڇيءَ جي بوءِ سان پريل هو.

"خدا جي رحم ۽ ڪرم سان اوهان نيڪ ٿي ويندا". نيڪيتا هڪ ڀيرو ٻيهر چيو.

هن اندريئي يفيمچ جا ڪپڙا کنيا ۽ ٻاهر نڪري دروازو بند ڪري ڇڏيائين.

"ڪهڙو ٿو فرق پوي..... " هن گائون جا پلوَ پنهنجي بت تي اوڍيندي سوچيو. "ڪو فرق نٿو پوي ... فراڪ ڪوٽ هجي، يونيفارم هجي يا هيءُ لباس...."

پر سندس گهڙي ۽ نوٽبڪ جيڪو سدائين پاسيري کيسي ۾ پيو هوندو هئس، سگريٽ، آخر سندس ڪپڙا نيڪيتا ڪيڏانهن ڪٺي ويو؟ شايد هو پنهنجي زندگيءَ ۾ ٻيهر پتلون، واسڪٽ ۽ بوٽ ڪڏهن پائي نه سگهندو! اهو سمورو واقعو پهرين ته ڪيس عجيب و غريب ۽ سمجهه ۾ نه ايندڙ لڳو. اندريئي يفيمچ هاڻ به پنهنجي ان پڪي ويساهه تي قائم هو ته سندس گهر جي مالڪياڻيءَ بيلوواجي ڪمرن ۽ وارڊ نمبر ڇهين ۾ معمولي به فرق ناهي ۽ اهو ته دنيا جي هر شيءِ اڻچٽي ۽ هيچ آهي، پوءِ به سندس هٿ ڪنبڻ لڳا، پير ٿڌا ٿي ويس ۽ ان خيال سان سندس دل ٻڏڻ لڳي ته ايوان دميترچ ننڊ مان سجاڳ ٿي ڪيس اسپتالي ڪپڙن ۾ ڏسندو. هو اٿي بيهي رهيو، وارڊ ۾ ڪجهه قدمن تائين پسار ڪيائين ۽ ٻيهر موٽي ويهي رهيو.

اڌ ڪلاڪ گذري ويو ۽ پوءِ هڪ ڪلاڪ، ڪيس اتي ويٺي عجيب بيزاري ۽ ٿڪ محسوس ٿيڻ لڳو. ڇا هتي سڄو ڏينهن، سڄو هفتو يا سالن تائين انهن مريضن جيان جيئڻ ممڪن ٿي سگهندو؟ هو ڪجهه دير تائين ويٺو رهيو، پوءِ هلڻ لڳو ۽ هڪ ڀيرو ٻيهر ويهي رهيو. هو دريءَ وٽ پهچي ٻاهر جهاتي پائي سگهي ٿو، هڪ ڀيرو ٻيهر ڪمري ۾ پسار ڪري سگهي ٿو ۽ ان کان پوءِ؟ هر وقت بس ائين ئي بت جيان ويٺو پوندو؟ نه نه اهو ناممڪن آهي!

اندريئي يفيمچ ليٽي پيو پر هڪدم ئي اٿي ويٺو ۽ ڪف سان ڇهري تان پگهر اگهڻ لڳو، جنهن دوران کيس لڳو ته سندس ڪفن مان سيڪيل مڇيءَ جي بوءِ اچي رهي هئي.

"ڪا غلط فهمي ٿي وئي آهي." هن بداحواسيءَ کي پري ڌڪيندي پٽڪيو "مونکي هنن سان ضرور ڳالهائڻ کپرجي. اها ته غلط فهمي...."

ان پل ايوان دميترچ ننڊ مان سجاڳ ٿيو ۽ پنهنجين مٺين کي ڳلن سان لڳائي ويهي رهيو. فرش تي ٿڪڻ ڪانپوءِ هن ڊاڪٽر کي نبل اکين سان ڏٺو، جنهن مان اندازو ٿي ويو ته هو ڪجهه به سمجهي نه سگهيو آهي. پر ٻئي ئي پل ننڊ سان ڀريل سندس ڇهري تي سوپ ۽ بي رحميءَ جا تاثر ڇائنجي ويا.

"آهه ها! اوهان کي به نيٺ هن جهنم ۾ وڌو ويو." هن ننڊ ۾ ٻڏل آواز ۾ هڪ اک کولڻ بنا ئي چيو."ڏاڍي خوشي ٿي ! هيل تائين اوهان ٻين جو رت چوسيندا هئا، هاڻ خود اوهان کي نپوڙيو ويندو. ڏاڍو سٺو !"

"ڪا غلط فهمي ٿي وئي آهي!" اندريئي يفيمچ سندس لفظن تي تشويش ۾ مبتلا ٿيندي چيو. هن پنهنجن ڪلهن کي چندڪو ڏنو ۽ هڪ ڀيرو ٻيهر چيائين، " پڪ سان ڪا غلط فهمي ٿي آهي."

ايوان دميترچ ٻيهر فرش تي ٿڪ اڇلائي ليٽي پيو.

"اياڳو جيون!" هو شڪايتي لهجي ۾ پٽڪڻ لڳو "۽ ان زندگيءَ کي، جيڪا شيءِ ايڏي ڪوڙي ۽ پيڙا ڀريل بڻائي ٿي، اها هيءَ آهي ته انجو خاتمو برداشت جوڳي پيڙا جي ڪنهن ينگ جي صورت ۾ نه ۽ نه وري ديوتا بڻائجندڙ جي شڪل ۾، جيئن آپيرا

۾ ڏيکاريو ويندو آهي ، پر موت جي پوائنٽي روپ ۾ ٿيندو آهي. اسپتال جا ٻه خدمتگار ايندا. هڪ هٿن کان جهليندو ۽ ٻيو پيرن کان ۽ لاش تهخاني ۾ ڦٽو ڪري ايندا . هونهه ! خير ڪا ڳالهه ناهي... اسانجا ڏينهن ٻيءَ دنيا ۾ بدلبا ... منهنجو روح هتي اچي هنن سوئرن کي ڊيڄاريندو. آءُ هنن سمورن جو جيئڻ حرام ڪري ڇڏيندس."

ايتري ۾ موئي سيئڪا واپس موٽيو ۽ ڊاڪٽر کي ڏسندي ئي سندس آڏو هٿ ڦهلايائين : "هڪ ڪو پيڪ ڏي...."

اندريئي يفيمچ دريءَ وٽ وڃي ٻاهر ٻنين تي نظر ڊوڙائي. ڪافي اونده ڇائنجي چڪي هئي ۽ ساڄي پاسي بيجان هيڊو چنڊ ايري رهيو هو. اسپتال جي جنگلي جي پرسان ئي بس ڪو سئو فٽن جي فاصلي تي پٿرن جي چارديواريءَ ۾ هڪ اوچي اچي عمارت بيٺل هئي. اهو بنديخانو هو.

"ته اها آهي حقيقت!" هن سوچيو ۽ ڊپ وگهي ڪنبڻ لڳو.

هر شيءِ ڊيڄاريندڙ محسوس پئي ٿي، چنڊ به، بنديخانو به، جنگلي جي مٿان اونڌيون ڪتل ڪلين جون اپريل ڇهنبون به ۽ ڏور سرن جي ڀٽيءَ مان ايرندڙ شعلا به. ايتري ۾ سندس پويان ڪنهن ٿڌو ساهه پريو. اندريئي يفيمچ مڙيو ته هڪ شخص ڪي بيٺل ڏٺائين، جنهن جي ڇاتيءَ تي تمغا چمڪي رهيا هئا ۽ هو شرارتي مرڪ سان اک پٽي رهيو هو. اهو ڏيک به ڊيڄاريندڙ هو.

اندريئي يفيمچ پنهنجو پاڻ کي سمجهائڻ جي ڪوشش ڪئي ته نه ئي چنڊ ۾ ڪا غيرمعمولي ڳالهه آهي، نه ئي بنديخاني جي عمارت ۾. باقي رهيا تمغا، ته جن جو دماغ نيڪ هوندو آهي انهن کي سجائيندا ئي آهن ۽ اهو ته وقت اچڻ تي هر شيءِ کي ڳري سڙي مٽيءَ ۾ ملي وڃڻو آهي. پر اوچتو مايوسيءَ جي گهيرٽ ۾ ڦاسي پيو ۽ دريءَ جي شيخن کي ٻنهي هٿن سان جهلي انهن کي لوڏڻ جي ڪوشش ڪرڻ لڳو. سيخن جو جنگلو ڪافي مضبوط هو ۽ ان ۾ معمولي حرڪت به پيدا نه ٿي.

تڏهن هو پنهنجي ڊپ کان نجات حاصل ڪرڻ جي ڪوشش ۾ ايوان دميترچ جي پلنگ وٽ پهچي پاسي سان ويهي رهيو.

"منهنجي همت جواب ڏئي وئي آهي. پيارا دوست." هن ڪنبندي ۽ ٿڌري تان پگهر اگهندي چيو: " بلڪل جواب ڏئي وئي آهي."

"ته پوءِ فلسفي جا چٽخارا پريو نه." ايوان دميترچ مذاق اڏائيندي چيو.

"اوهه منهنجا خدا!..... جي ها..... هڪ ڀيرو اوهان چيو هو ته روس ۾ فلسفي جو ته وجود ئي ناهي، پر هر شخص، ايستائين جو ڇٽ ڇامڙو به فلسفي ٿيو وتي. نيٺ به ڇٽن جي فلسفي مان ڪنهن کي ڪهڙو ٿو نقصان رسي؟" اندريئي يفيمچ جي آواز مان ائين ٿي لڳو ته يا ته هو هينئر هينئر روئڻ وارو آهي يا وري ايوان دميترچ جي دل ۾ رحم جا جذبا پيدا ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هو. " ته پوءِ اها طنز ڀري ڪل ڇو، منهنجا دوست؟ عام ماڻهوءَ کي اطمينان حاصل ناهي ته پوءِ هو فلسفي جو سهارو نه وٺي ته ٻيو ڇا ڪري؟ ڪنهن ڏاهي، اعليٰ تعليم يافته، خوددار ۽ آزاد شخص لاءِ ان ڪانسواءِ ٻيو ڪو چارو ئي نٿو

رهي تہ هو هڪ واهيات ۽ ڪني ڳوٺ ۾ ڊاڪٽر ٿي وڃي ۽ پنهنجي باقي زندگي ڪاڪروچن جو رت ڪڍڻ. چورن ۽ سنڌين جي ملم پٽيءَ لاءِ اربي ڇڏي! عطائي پڻو. تنگ نظري. بيهودگي! اوهہ منهنجا خدا!."

"اها سموري بڪواس آهي. ڊاڪٽريءَ جو پيشو اوهانکي پسند ناهي تہ اوهين رياستي وزير ڇو نہ ٿي ويا؟"

" نہ. نہ. ڪجهہ بہ ڪرڻ ممڪن ناهي. اسين ڪمزور آهيون... مونکي ڪنهن ڳالهہ جي پرواهہ نہ هئي. ڪلندي ڪڏندي ڏاهپ سان سوچيندو ۽ لوجيندو هئس. پر جيئن ئي مونکي زندگيءَ جو سخت جهٽڪو ايندو آهي تيئن ئي منهنجي سگهہ جواب ڏئي ويندي آهي... پاڙپائپ .... اسين هيڻا ۽ اپاڳا آهيون.... ۽ اوهين بہ. منهنجا دوست ! اوهين ذهين ۽ وڏماڻهپي وارا آهيو. نيڪ خواهشون اوهانجي رڳن ۾ ماءُ جي کير سان گڏ پيهجي ويون آهن. پر اوهان زندگيءَ کي اجا نيڪ طريقي سان شروع بہ نہ ڪيو هو جو ٿڪجي پيا. بيمار ٿي پيا... ڪمزور آهيو. هيڻا!."

اونداهي ٿي وئي تہ اندريئي يفيمچ کي ذلت جي احساس ۽ ڊپ کانسواءِ بہ ڪنهن ٻيءَ شيءِ لاڳيتو پريشان ڪري رکيو. نيٺ هن کي ذهن ۾ آيو تہ اها بيئر ۽ سگريٽ جي باڙ هئي.

"آءٌ ٿوري دير لاءِ وڃان ٿو. منهنجا دوست !" هن چيو " هنن کي چوندس تہ هت روشنيءَ جو بندوبست ڪن.. اونداهہ منهنجي لاءِ برداشت کان ٻاهر آهي... ناقابل برداشت ..."

اندريئي يفيمچ دروازي وٽ پهچي انکي کوليو پر نيڪيتا هڪدم ٽپ ڏئي اٿي بيٺو ۽ سندس رستو روڪي ڇڏيائين.

"ڪيڏانهن وڃو ٿا ڇا؟ انجي اجازت ناهي." هن چيو: "سمهڻ جو وقت ٿي ويو آهي!"

"آءٌ رڳو ڪجهہ منٽن لاءِ ٻاهر ٿو وڃان. اڱڻ ۾ ٿورو پسار ڪري وٺندس." اندريئي يفيمچ پريشان ٿيندي کيس سمجهائڻ لڳو.

"نہ. نہ انجي اجازت ناهي. اوهانکي تہ اڳيئي خبر آهي."

۽ نيڪيتا ٻاهران زور سان در بند ڪري انکي پٺي ڏئي بيهي رهيو.

"پر منهنجي ٻاهر وڃڻ سان ڪنهن کي ڪهڙي تڪليف ٿي رسي سگهي؟"

اندريئي يفيمچ ڪلهن کي چنبڪو ڏيندي پڇيو. "منهنجي سمجهہ ۾ نٿو اچي تہ توکي ڪيئن سمجهايان نيڪيتا! منهنجو ٻاهر وڃڻ تمام گهڻو ضروري آهي" هن ڳوري آواز ۾ چيو: "تمام گهڻو ضروري آهي.!"

"اجايو هنگامو نہ ڪريو!" نيڪيتا کيس چڙٻيندي چيو.

"ڪيڏي شرمناڪ ڳالهہ آهي!" اوچتو ايوان دميترچ ڦڙتيءَ سان اٿندي رڙ ڪئي. آخر هن شخص کي حق ڪهڙو آهي تہ هو ماڻهن کي ٻاهر وڃڻ کان روڪي؟ قانون ۾ "

طرح لڪيل آهي ته ڪيس هلاڻ بنا ڪنهن کي بہ سندس آزاديءَ ڪان محروم نٿو ڪري سگهجي! هيءَ ته جبر آهي جبر! بلڪل آپيشاهي!."

"بيشڪ، هيءَ آپيشاهي آهي." اندريئي يفيمچ ان غيرمتوقع حمايت تي مرڪ ماٺهو ٿيندي چيو: " آءُ ٻاهر وڃڻ ٿو چاهيان، اهو تمام گهڻو ضروري آهي. مونکي روڪڻ جو هنکي ڪوبہ اختيار ناهي! مونکي ٻاهر نڪرڻ ڏي، چوانءِ ٿو!"

"اڙي وحشي ٻڌين ٿو يا نه؟"، ايوان دميترچ دروازي تي ٺونشا هڻندي چيو.

"دروازو کول نه ته آءُ انکي ٽوڙي ڇڏيندس! جلاد ڪتان جا!"

"دروازو کول!" اندريئي يفيمچ ڪاوڙ مان ڪنبندي چيو." آءُ توتي زور ٿو پريان."

"لڳا رهو!" نيڪيتا دروازي جي ٻئي پاسي کان ورندي ڏني. "شاباس، لڳا رهو!"

"گهٽ ۾ گهٽ يوگيني فيدورچ کي سڏي اچ! کيس چوُ ته آءُ ... آءُ کيس گهڙيءَ پل لاءِ سڏي رهيو آهيان."

"سڀاڻي هو سڏڻ بنا ئي اچي ويندو."

"اڙي هي اسانکي ڪڏهن بہ نڪرڻ نہ ڏيندا." ايوان دميترچ چيو. " اوستائين دروازا بند رکندا جيستائين اسين ڳري سڙي نہ وڃون. اوهہ خدا! ڇا اهو سچ ٿي سگهي ٿو تہ ٻيءَ دنيا ۾ جهنم جو وجود ناهي؟، ۽ هنن بدمعاشن کي معاف ڪيو ويندو؟ آخر انصاف ڪٿي آهي؟ اڙي بي ايمان، دروازو کول، منهنجو ساهہ ٿو گهٽجي!" هن ڀريل آواز ۾ رڙيون ڪندي دروازي کي ٽڪر هڻڻ شروع ڪيا. " آءُ دروازي سان مٿو ٽڪرائي پنهنجو ميڄالو ڪيي ڇڏيندس، قاتل!"

اوچتو نيڪيتا دروازو کولي اندريئي يفيمچ کي پنهنجن هٿن ۽ هڪ گوڏي سان ڌڪيندي پري ڪيو ۽ سندس چهري تي ٺونشو وهائي ڪيڏيائين. ٻئي ئي پل اندريئي يفيمچ کي محسوس ٿيو تہ ڄڻ هو ڪنهن زبردست لوڏيائي لهر ۾ مٿي کان پيرن تائين ٻڏي ويو آهي ۽ اها لهر کيس گهليندي پلنگ تائين ڇڪي آئي. سندس وات جو ذائقو واقعي لوڻياٺو هو ۽ صاف ظاهر هو تہ سندس مهارن مان رت وهي نڪتو هو. هن پنهنجون ٻانهون ائين هلايون ڄڻ ان لهر مان مٿي ايرڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هجي ۽ سندس هٿ ڪنهن پلنگ جي پوئين حصي تي وڃي ڪپيا، ان سان گڏ هن محسوس ڪيو تہ نيڪيتا سندس پٺن تي ٻيهر وار ڪيو آهي.

ايوان دميترچ جي وات مان زورائتي رڙ نڪتي..." تہ هن کي بہ ماريو ڪٽيو پيو وڃي..!!"

۽ پوءِ سانت ڇانئجي وئي. دريءَ جي شيخن مان هيڏي چانڊوڪي اندر داخل پئي ٿي ۽ زمين تي پونڊڙ ڪو اولڙو ڪنهن ڄار جو ڏيک ڏئي رهيو هو. اندريئي يفيمچ ڪنهن حد تائين ڊپ ۾ ليٽيل هو. ساهہ نہ کڻڻ جي ڪوشش ۽ نئين ڌڪ جو اوسيئڙو ڪري رهيو هو. کيس ائين پئي محسوس ٿيو ڄڻ ڪنهن سندس ڇاتيءَ ۽ پيٽ ۾ ڊرل

مشين وجهي ڦيرائي هجي. سور وڳهي هن پنهنجي وهاڻي کي چڪ وڌو ۽ پوءِ ڏند پڪوڙي چڏيائين. ايتري ۾ هڪ خيال سندس سموري ذهن تي ڇانئجي ويو. اونداهو ۽ برداشت نہ ڪرڻ جوڳو خيال، تہ هن وقت هو جنهن پيڙا جو شڪار آهي، چانبوڪيءَ ۾ ڪيس پاڇولن جيان نظر ايندڙ هي سمورا ماڻهو ڪيترن ئي سالن کان برداشت ڪري رهيا هوندا. آخر اهو ڪيئن ٿو ممڪن ٿي سگهي تہ ويهن سالن کان وڌيڪ عرصي ۾ ڪيس انجو پتو ئي نہ لڳو. يا شايد هن پاڻ ئي چاهيو ٿي تہ ڪيس پتو نہ لڳي؟ ڪيس خبر نہ پئجي سگهي هئي، هلڪو بہ تصور نہ اٿيو هو تہ پيڙا ڇئبو ڇا کي آهي؟ ان لاءِ ڪيس تہ ڏوهاري قرار ڏئي نٿو سگهجي. پر سندس ضمير کي نيڪيتا جهڙي سخت ۽ سنگ دل ماڻهوءَ ڏونڌاڙي ڇڏيو هو. هو اندر ئي اندر ۾ مچرجي پيو هو تہ هو پنهنجي پوريءَ سگهہ سان دانهيندو. نيڪيتا، خوبوتوف، سپرينٽينڊنٽ ۽ طبي صلاحڪار کي ماري آپگهات ڪندو. پر نہ وئي سندس وات مان ڪو آواز نڪري سگهيو ۽ نہ ئي ٽنگن سندس چوڻ مڃيو. هن سهڪندي سهڪندي پنهنجن اسپتالي ڪپڙن کي ليڙون ليڙون ڪيو ۽ بي هوش ٿي پلنگ تي ڍير ٿي ويو.

ٻئي صبح جو هو سجاڳ ٿيو تہ سور جي ڪري مٿو پئي ڦاٽس! ڪنن ۾ زوڪاٽ پئي ٿيس ۽ جسم جو انگ انگ ڏکي رهيو هئس. گذريل شام جي پنهنجين ڪوتاهين کي ياد ڪندي هن ڪنهن بہ قسم جي شرمندگي محسوس نہ ڪئي. هن ڪنهن ڪانئر جهڙو رويو اختيار ڪيو هو. چند ڪان بہ ڏجي ويو هو ۽ اهڙن خيالن ۽ جذبن جو پوري خلوص سان اظهار ڪيو هئائين جن سان وابستگيءَ تي ڪيس ڪڏهن ڪو شڪ بہ نہ ٿيو هو. جيئن بي اطمينانيءَ سبب معمولي ماڻهو کي بہ فلسفي بڻجڻ جو خيال - پر هاڻ ڪيس ڪنهن بہ ڳالهہ جي پرواهہ نہ هئي.

هن نہ ڪجهہ کاڌو نہ پيتو. رڳو بي حس و حرڪت پنهنجي پلنگ تي پيو رهيو.

"مونکي ڪا پرواهہ ناهي." جيڪڏهن ڪانئس ڪي سوال پڇيا ويا تہ انهن بابت هن اڳواٽ سوچيو. "آءُ ڪيس ڪوبہ جواب نہ ڏيندس... مونکي ڪا پرواهہ ناهي."

منجهند جي مانيءَ کانپوءِ ميخائيل آوريانچ چانهہ جو پيڪٽ ۽ ڪجهہ جيلي آٿي ساڻس ملڻ آيو. داريا بہ آئي ۽ ڪلاڪ ڪن سندس پلنگ پرسان ڏکياري بيٺي رهي- ۽ ڊاڪٽر خوبوتوف ڪيس ڏسڻ آيو. هن پاڻ سان پوٽا شيم برومائيڊ جي بوتل آندي هئي ۽ هن نيڪيتا کي ڪنهن شيءِ سان دونهون ڏئي وارڊ جي فضا صاف ڪرڻ جي تاڪيد ڪئي.

شام جو اندريئي يفيمچ جي دماغ جون رڳون ڦاٽي پيون ۽ اهو مرض جان ٽوڙ ثابت ٿيو. پهرين ڪيس بخار چڙهڻ جهڙي سردي ۽ الٽي محسوس ٿي، ائين لڳو تہ چڻ ڪا وڏي پوائتي شيءِ. سندس سڄي جسم تي آڱرين جي پورن تائين پکڙجندي، سندس پيٽ کان ٿيندي دماغ تائين پهچي رهي آهي، اکين ۽ ڪنن ۾ گهڙندي ٿي وڃي. اندريئي يفيمچ کي سڀڪجهہ سائو سائو نظر اچڻ لڳو. هو سمجهي ويو تہ آخري گهڙي اچي پهتي آهي ۽ ڪيس ياد آيو تہ ايوان دميترچ، ميخائيل آوريانچ ۽ ٻيا لکين ماڻهو ابدي حيات ۾ ويساه

تا رکن. ”جيڪڏهن ڪنهن اهڙيءَ شيءِ جو وجود هجي تہ؟“ پر سندس دل ۾ ابدي حيات مّتعلق ذري بہ سڌ پيدا نہ ٿي ۽ ان متعلق هن بلڪل مٿاڇري انداز ۾ سوچيو. اڻ ڳڻيا خوبصورت هرڻ، جن متعلق هو گذريل ڏينهن پڙهي رهيو هو، تيزيءَ سان ڊوڙندا سندس سامهون گذريا، پوءِ ڪنهن عورت هن ڏانهن هٿ وڌايو جنهن ۾ هڪ رجسٽرڊ لفافو هو. ميخائيل آويريانچ ڪجهہ چيو... پوءِ سڀ ڪجهہ گم ٿي ويو ۽ اندريئي يفيمچ هميشہ هميشہ لاءِ بي سڌ ٿي ويو.

اسپتال جا ٻہ خدمتگار وارڊ ۾ آيا، هڪ سندس پير جهليا ۽ ٻئي سندس هٿ، ڪٺي ڪيس گرجا ڇڏي آيا. اتي هو ميز تي اکيون ڦاڙي پيو رهيو ۽ رات جو چنڊ هن تي نور وسائيندو رهيو. ٻئي صبح جو سرگيئي سرگيئچ اتي پهچي صليب جي سامهون تمام گهڻي نماٽائيءَ سان عبادت ڪئي ۽ پنهنجي اڳوڻي سربراهہ جون اکيون بوٽي ڇڏيائين.

ٻن ڏينهن ڪانپوءِ اندريئي يفيمچ کي دفنايو ويو. دفنائڻ مهل فقط ٻہ ماڻهو موجود هئا، ميخائيل آويريانچ ۽ داريا.

ورسٽ : 1.044 ڪلوميٽرن جي برابر قديم روسي ماپو

زيمستوو : روس جي وچئين صوبن ۾ ضلعي سطح تي انتظامي ادارو

ڪنياز : زار جي دور ۾ شاهي ڪٽنب جي اميرن ۽ جاگيردارن جو لقب

باسٽيل : پئرس جو قلعو، جيڪو چوڏهين ڪان ارڙهين صديءَ تائين بنديخاني طور استعمال ڪيو ويندو هو ۽ جنهن کي 1789ع ۾ فرانسيسي انقلاب وقت مچريل ماڻهن تباهہ ڪري ڇڏيو.

سنڌ پبلشنگ هائوس

مارڪيٽ ۾
موجود ڪتاب

اتهاس جا آواز
”شاهڪار انٽرويو، خط، تقريرون ۽ ڪهاڻيون“
سنڌيڪار ۽ سهيڙيندڙ: انعام شيخ
قيمت: ١٥٠ رپيا

درد هڪ پيار جو
”ساهتيہ اڪيڊمي ءَ جو ايوارڊ يافتہ
شاهڪار مليالم ناول“
تڪشي شيوِ شنڪر پلئي
سنڌيڪار: سندري اُتم چنداڻي
قيمت: ١٠٠ رپيا

تاريخ جي ڪٺهڙي ۾
”سنڌ جي سمورن غدارن جي ڪارن ڪرتوتن
جو ڪليل ڪتاب“
اڪرام ساگر عباسي
قيمت: ٤٠ رپيا

... آخر فتح عوام جي ٿيندي
”جلاوطنيءَ وارن ڏينهن ۾، مير جا وطن جي ڏکن ڏولائن ۽ پيار پاٻوهہ جا اولڙا.“
مير مرتضيٰ ڀٽو
قيمت: ٦٠ رپيا

هڪ ڇوڪري هئي
٢٠ بهترين ڪهاڻيون، ناوليٽ ۽ ناول
ڪرشن کٽواڻي
قيمت: ١٠٠ رپيا

وارڊ نمبر ڇهون
۽ ٻيون ڪهاڻيون
انتون چيخوف
سنڌيڪار: اسلم خواجہ
قيمت: ١٠٠ رپيا

سنڌ پبلشنگ هائوس

جلد
اينڊڙ ڪتاب

خشونت سنگھ
منهنجي زندگيءَ ۾ آيل
عورتون ۽ مرد
سنڌيڪار: رفيق ملاح
قيمت: ٦٠ رپيا

ورثو
"تهذيب جي بڻ بنياد جي ڳولا"
مائيڪل ووڊ
سنڌيڪار: اسلم خواجه
(هڪ سؤ کان وڌيڪ ناياب تصويرن، هارڊ بائينڊنگ
۽ ڊسٽ ڪور سان سينگاريل بهترين ڪتاب)
صفحا: ٽن سؤن کان وڌيڪ
قيمت: ٢٠٠ رپيا

اڪيلائيءَ جا هڪ سؤ سال
١٩٨٢ع جو نوبل انعام يافته ناول
گيبريل گارشيا مارڪيز
سنڌيڪار: مراد علي مرزا
صفحا: ٤٠٠
قيمت: ٢٠٠

سنڌ ارغونن جي دؤر ۾
ٻه ارغوني حڪمران
۽ هزارين سنڌين جو رت
اڪرام ساگر عباسي
صفحا: ١٠٠
قيمت: ٥٠ رپيا